

*Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego*

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

TEKST ZMIANY PLANU

*Tom 2
UWARUNKOWANIA
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO*

Opole, kwiecień 2019 r.

Opracowanie:

Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego

Dyrektor Departamentu:

Waldemar Zadka

Z-ca Dyrektora Departamentu:

Jacek Niestuchowski

Generalny Projektant Planu:

Jacek Tabor (upr. urbanistyczne nr 1698)

Zespół projektowy Planu:

Małgorzata Błaszczuk-Leśniak

Katarzyna Lichota

Maciej Michałowski

Tomasz Midura

Elżbieta Pawlik

Zdzisław Stefaniak

Adam Ziaja

Opracowanie grafiki i baz danych:

Beata Linkiewicz

Maciej Michałowski

Monika Wesołowska

Spis treści

1.	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	5
1.1.	SYTUACJA PRAWNO-INSTYTUCJONALNA	6
1.1.1.	Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego	6
1.1.2.	Agenda Terytorialna UE 2020	8
1.1.3.	Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej	9
1.1.4.	VASAB 2010	9
1.1.5.	Wspólna Strategia Rozwoju Przestrzennego krajów V4+2	9
1.2.	DYREKTYWY UE DOTYCZĄCE ROZWOJU PRZESTRZENNEGO	10
1.2.1.	Dyrektywa Rady 79/409/EWG	10
1.2.2.	Dyrektywa Rady 92/43/EWG	11
1.2.3.	Dyrektywa Rady 92/43/EWG	11
1.2.4.	Dyrektywa 2000/60/WE	11
1.2.5.	Dyrektywa Rady 91/676/EWG	11
1.2.6.	Dyrektywa 2009/28/WE	12
1.2.7.	Dyrektywa 1991/271/EWG	12
1.2.8.	Dyrektywa 2008/98/WE	12
1.2.9.	Dyrektywa 1993/31/WE	12
1.3.	UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO WYNIKAJĄCE Z POWIĄZAŃ TRANSGRANICZNYCH	13
1.3.1.	Powiązania przyrodnicze	13
1.3.2.	Powiązania hydrologiczne	16
1.3.3.	Ochrona przeciwpowodziowa	16
1.3.4.	Powiązania infrastrukturalne	16
1.3.5.	Powiązania społeczno-gospodarcze	16
1.3.6.	Powiązania transportowe	17
1.4.	POLITYKA PRZESTRZENNA PAŃSTWA	18
1.5.	POLITYKA PRZESTRZENNA MAKROREGIONU POLSKA ZACHODNIA	25
1.6.	POLITYKI PRZESTRZENNE WOJEWÓDZTW SĄSIEDNICH	26
1.6.1.	Województwo dolnośląskie	26
1.6.2.	Województwo łódzkie	28
1.6.3.	Województwo wielkopolskie	29
1.6.4.	Województwo śląskie	30
2.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	33
2.1.	ŚRODOWISKO NATURALNE	33
2.1.1.	Uwarunkowanie gospodarcze – predyspozycje zasobowe	33
2.1.2.	Uwarunkowanie przyrodniczo-krajobrazowe	36
2.1.3.	Gospodarka odpadami	38
2.1.4.	Bezpieczeństwo i ochrona – potencjalne źródła poważnych awarii	40
2.1.5.	Dopasowanie do zmian klimatycznych	40
2.2.	OSADNICTWO	43
2.2.1.	Struktura hierarchiczno-funkcjonalna	44
2.2.2.	Miejska sieć osadnicza	45
2.2.3.	Wiejska sieć osadnicza	47
2.3.	POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY	49
2.3.1.	Rozmieszczenie ludności	50
2.3.2.	Prognozowane zmiany	50
2.3.3.	Struktura płci i wieku	51
2.3.4.	Migracje wewnętrzne i zagraniczne	53
2.3.5.	Przyrost naturalny	53
2.3.6.	Prognoza demograficzna do 2030/2050	54
2.3.7.	Depopulacja i starzenie się mieszkańców województwa jako wyzwanie dla prowadzenia polityki rozwoju	55

2.4.	DZIEDZICTWO KULTUROWE	56
2.4.1.	Zabytkowy krajobraz kulturowy	56
2.4.2.	Historyczne układy przestrzenne	59
2.4.3.	Dobra kultury współczesnej	63
2.4.4.	Muzealnictwo	63
2.5.	KOMUNIKACJA	68
2.5.1.	Sieć drogowa	68
2.5.2.	Sieć kolejowa	70
2.5.3.	Żegluga śródlądowa	71
2.5.4.	Transport lotniczy	71
2.6.	ENERGETYKA	73
2.6.1.	Źródła energii elektrycznej	73
2.6.2.	Elektroenergetyczne sieci wysokiego napięcia	73
2.6.3.	Gazociągi wysokoprężne	74
2.6.4.	Ciepłownictwo	74
2.6.5.	Energia odnawialna	74
2.7.	GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	77
2.7.1.	Sieć wodociągowa	78
2.7.2.	Sieć kanalizacyjna	79
2.7.3.	Oczyszczalnie ścieków	81
2.8.	OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA	83
2.9.	TURYSTYKA	85
2.10.	GOSPODARKA	87
2.10.1.	Strefy ekonomiczne	88
2.10.2.	Rynek pracy	90
2.11.	INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	91
2.11.1.	Ochrona zdrowia i opieka społeczna	92
2.11.2.	Edukacja i wychowanie przedszkolne	96
2.11.3.	Szkolnictwo wyższe	98
2.11.4.	Kultura	98
2.11.5.	Sport i rekreacja	100
2.12.	INSTRUMENTY PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO	103
2.12.1.	Poziom krajowy	103
2.12.2.	Poziom regionalny	104
2.12.3.	Poziom lokalny	106
2.13.	REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO 2014-2020	112
2.14.	KONTRAKT TERYTORIALNY DLA WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO	112
2.15.	SYNTEZA UWARUNKOWAŃ WEWNĘTRZNYCH – KLUCZOWE CZYNNIKI MAJĄCE WPŁYW NA ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY I PRZESTRZENNY WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO (ANALIZA SWOT)	116
	SPIS RYSUNKÓW	120
	SPIS TABEL	120
	SPIS WYKRESÓW	121
	SPIS MAP	121
	WYKAZ BAZ DANYCH GIS	121

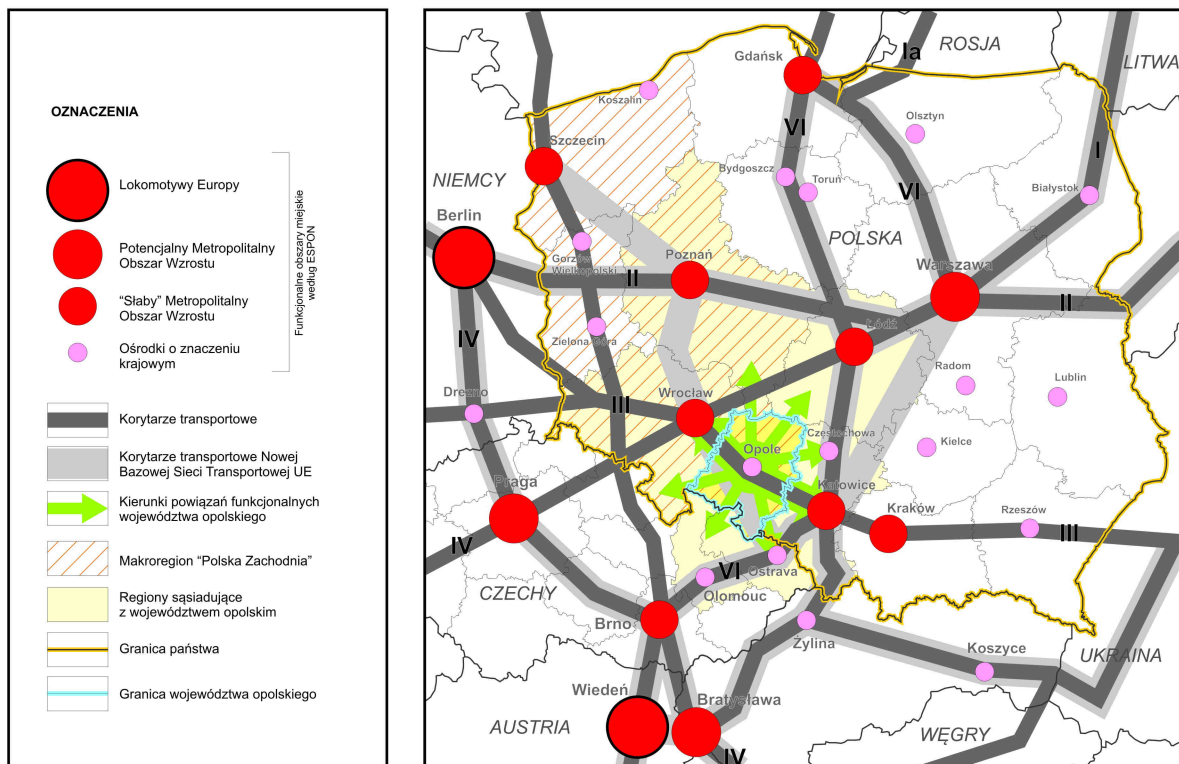
UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Wpływ na struktury przestrzeni województwa, sposób ich funkcjonowania i powiązania determinuje szereg czynników i zjawisk. Warunkują to m.in. procesy historyczne, geopolityczne, środowiskowe, demograficzne, gospodarcze, kulturowe, a także dokonujące się zmiany społeczno-gospodarcze, technologiczne i ekologiczne.

1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Istotnym segmentem uwarunkowań dla kształtowania struktur przestrzennych województwa jest szeroko rozumiane otoczenie zewnętrzne, obejmujące sytuację prawnoinstytucjonalną wynikającą z funkcjonowania województwa w jednolitym polityczno-gospodarczym obszarze UE i kraju oraz związki funkcjonalne, istniejące i planowane, jakie zachodzą między województwem opolskim a regionami sąsiednimi.

Rys. 1. Otoczenie zewnętrzne województwa opolskiego i kierunki powiązań funkcjonalnych

Źródło: Opracowanie własne

Podstawowe zewnętrzne determinanty rozwoju przestrzennego woj. opolskiego związane są z rozmieszczeniem struktur silnie oddziałujących na procesy społeczno-gospodarcze i przestrzenne rozległych obszarów. Wśród nich największe znaczenie mają sąsiednie bieguny wzrostu (obszary metropolitalne) i osie rozwoju. Obszary metropolitalne, w szczególności wrocławski, jako miejsce o większej atrakcyjności zarówno dla mieszkańców, jak i inwestorów, powodują w relacjach z otoczeniem w pierwszej kolejności drenaż kapitału ludzkiego z obszarów zewnętrznych (wg danych GUS w Opolu średnioroczne saldo migracji między województwem opolskim a Wrocławem

i powiatem wrocławskim w latach 2007-2010 wynosiło -445 osób. W roku 2015 saldo migracji między województwem opolskim a wrocławskim było nadal ujemne i wyniosło -516 osób).

Jak dotąd skutki zakładanego rozprzestrzeniania się procesów rozwoju na obszary zewnętrzne w kolejnej fazie rozwoju obszarów metropolitalnych – nie są w kraju i regionie obserwowane.

1.1. SYTUACJA PRAWNO-INSTYTUCJONALNA

1.1.1. ESDP – Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego

ESPD¹ stanowi ramy dla politycznych strategii sektorowych mających wpływ na rozwój przestrzenny państw członkowskich. Głównym celem ESDP jest przyczynianie się do zrównoważonego i trwałego rozwoju terytorium europejskiego.

Polityka w dziedzinie rozwoju przestrzennego ma na celu zapewnienie zrównoważonego i trwałego rozwoju terytorium Unii Europejskiej (UE) zgodnie z podstawowymi założeniami polityki wspólnotowej, którymi są: spójność gospodarcza i społeczna, konkurencyjność gospodarcza oparta na wiedzy i zgodna z zasadami zrównoważonego rozwoju, ochrona różnorodności zasobów naturalnych i kulturowych.

ESDP promuje współdziałanie politycznych strategii sektorowych, mających istotny wpływ na zagospodarowanie terenu, a tym samym wspiera zintegrowane podejście charakteryzujące unijną politykę spójności. Ponadto jej cele są wciąż aktualne, ponieważ są ściśle związane z celami strategii „Europa 2020”.

ESDP skupia w sobie cztery istotne obszary, które wzajemnie na siebie oddziałują i w istotny sposób wpływają na rozwój przestrzenny UE:

- **Przemiany obszarów miejskich**

(Blisko 80% ludności Europy mieszka obecnie w miastach. Wyłaniają się nowe ośrodki miejskie, a te już istniejące przechodzą zmiany strukturalne; tworzą się sieci miast, które współpracują ponad granicami. Ponadto niezbędne jest określenie na nowo stosunków między miastem a wsią, aby stawić czoła wyzwaniom, z którymi borykają się te obszary.)

- **Przemiany obszarów wiejskich**

(Obszary wiejskie UE bardzo często borykają się z marginalizacją wynikającą przede wszystkim z ewentualnego nakładania się kilku niedogodności, takich jak oddalenie od wielkich metropolii, niesprzyjający klimat, niski poziom zaludnienia i wyposażenia infrastrukturalnego lub brak różnorodności gospodarczej ze względu na nadmierne obciążenia związane z rolnictwem.)

- **Sektor transportowy**

(W ramach urzeczywistniania rynku wewnętrznego stale rosnące natężenie ruchu drogowego i lotniczego powoduje korki komunikacyjne oraz wywiera wpływ na środowisko. UE jest jednym z głównych emitentów dwutlenku węgla na świecie. Ponadto nierównomierne rozłożenie infrastruktury na obszarze Europy może powodować istotne zachwiania równowagi w zakresie inwestycji gospodarczych i podawać w wątpliwość zasady spójności terytorialnej.)

- **Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe**

(Różnorodność dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego jest dla Europy ogromnym bogactwem. Niestety, niektóre procesy w zakresie unowocześnienia gospodarczego-społecznego temu dziedzictwu zagrażają. Fauna, flora, woda, grunty, tradycyjne krajobrazy stoją w obliczu zaburzeń

¹ Dokument przyjęty na nieformalnym posiedzeniu Rady Ministrów odpowiedzialnych za planowanie przestrzenne, które odbyło się w Poczdamie w dniach 10–11 maja 1999 r.

wywołanych nadmierną eksploatacją środowiska przez człowieka. W ramach zrównoważonego rozwoju polityka zagospodarowania przestrzennego w Europie ma na celu zahamowanie takich praktyk i upowszechnianie efektywnego użytkowania zasobów.)

CEL 1. Policentryczny rozwój miast i nowa relacja miasto-wieś

UE, dzięki swoim licznym metropoliom, jest jedną z najdynamiczniejszych stref integracji w światowej gospodarce. W obliczu perspektywy przyszłych rozszerzeń i rosnącej integracji gospodarek krajowych w ramach rynku wewnętrznego i gospodarki światowej, zalecany model rozwoju policentrycznego pozwoli unikać nadmiernej koncentracji ludności i siły gospodarczej, politycznej, finansowej w jednej, dynamicznej strefie. Rozwój stosunkowo zdecentralizowanej struktury miejskiej sprzyjać będzie wykorzystaniu potencjału wszystkich regionów europejskich, a to z kolei przyczyni się do zmniejszenia różnic regionalnych. Życie i produkcja na wsi nie są same w sobie sprzeczne z konkurencyjnym rozwojem gospodarczym, ani ze wzrostem zatrudnienia. Odkrycie na nowo wielofunkcyjności rolnictwa ukierunkowanego na jakość, rozwój działalności związanej z nowymi technologiami informacyjnymi oraz wymiana doświadczeń w zakresie konkretnej tematyki pozwolą obszarom wiejskim w najlepszym stopniu wykorzystywać swój potencjał rozwoju. Ponadto refleksja na temat nowego partnerstwa miasto-wieś będzie miała na celu upowszechnianie podejścia zintegrowanego na skalę regionu i wspólne przewyżczanie przeszkód nie do pokonania w odrębny sposób.

CEL 2. Równy dostęp do infrastruktury i wiedzy

Nawet jeśli infrastruktura transportowa i telekomunikacyjna nie są w stanie same osiągnąć celów w zakresie spójności gospodarczo-społecznej, to stanowią one jednak istotne narzędzia. Przyszła rozbudowa sieci transeuropejskich powinna zostać przeprowadzona zgodnie z koncepcją rozwoju policentrycznego. Ponadto wszystkie regiony muszą mieć możliwość równego dostępu do węzłowych punktów międzykontynentalnych (portów i lotnisk). Aktualny wzrost natężenia ruchu pasażerskiego i towarowego w coraz większym stopniu zagraża środowisku i wydajności systemów transportowych. Za sprawą właściwej polityki rozwoju przestrzennego (miejski transport publiczny, intermodalność systemów, podział infrastruktury) wpływowi na środowisko spowodowanemu wzmożoną mobilnością, zatorami komunikacyjnymi czy użytkowaniem gruntów, można stawić czoła w sposób zintegrowany. Dostęp do wiedzy i infrastruktury komunikacyjnej ma zasadnicze znaczenie w społeczeństwie opartym na wiedzy. Niestety, w UE dostęp ten jest wciąż rozłożony nierównomiernie i koncentruje się na obszarach charakteryzujących się największym dynamizmem gospodarczym. Podniesienie poziomu edukacji i szkoleń dla ludności w znajdujących się w trudnościach regionach, zwłaszcza poprzez upowszechnianie nowych technologii informacyjnych, przyczyni się do walki z zauważonymi zachwianiami równowagi.

CEL 3. Ostrożne zarządzanie zasobami przyrodniczymi i dziedzictwem kulturowym

Rozwój przestrzenny może pełnić funkcję siły napędowej na rzecz zachowania i zrównoważonego wykorzystywania różnorodności biologicznej na skalę lokalną i regionalną. Wprawdzie niejednokrotnie ścisłe środki ochrony są w pełni uzasadnione, ale często lepszym rozwiązaniem jest włączenie zarządzania obszarami zagrożonymi w strategię zagospodarowania przestrzennego, dotyczące rozleglejszych obszarów. Bogactwo dziedzictwa i krajobrazów kulturowych Europy stanowi wyraz jej tożsamości i ma znaczenie uniwersalne. Zachowanie tych elementów jest możliwe dzięki określeniu zintegrowanych strategii na rzecz ochrony i odnowy, a także dzięki uwrażliwieniu opinii publicznej na wkład polityki zagospodarowania przestrzennego w ochronę dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

Opracowanie ESDP zapoczątkowało tworzenie Europejskiej Sieci Obserwacyjnej Planowania Przestrzennego (ESPON), której celem było stworzenie programu badawczego dla stałego monitoringu przestrzennego. Badania ESPON rozszerzyły podstawową wiedzę o strukturach terytorialnych oraz tendencjach w rozwoju przestrzennym. Istniejąca w tym zakresie luka została wypełniona przez udostępnienie porównywalnych danych, wskaźników i analiz dla całej Europy.

1.1.2. Agenda Terytorialna UE 2020

„W kierunku sprzyjającej społecznemu włączeniu, inteligentnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów”

Agenda terytorialna została przyjęta na nieformalnym spotkaniu ministrów ds. planowania przestrzennego i rozwoju terytorialnego 19 maja 2011 r. w Gödöllő na Węgrzech.

Agenda Terytorialna UE nie posiada charakteru obligatoryjnego, ale stanowi strategiczne i zorientowane na działanie, ramy dla terytorialnego rozwoju Europy. Agenda wspiera wdrażanie zarówno odnowionej Strategii Lizbońskiej, jak i Strategii z Goeteborga, poprzez politykę zintegrowanego rozwoju terytorialnego. Dokument przyczynić się ma do trwałego wzrostu gospodarczego oraz tworzenia miejsc pracy, jak również do społecznie i ekologicznie zrównoważonego rozwoju poprzez wzmocnienie spójności terytorialnej Europy. Aby to osiągnąć, polityka spójności UE oraz inne polityki powinny w bardziej efektywny sposób wychodzić naprzeciw potrzebom i uwarunkowaniom terytorialnym oraz swoistym wyzwaniom geograficznym i możliwościom regionów i miast.

Celem Agendy Terytorialnej UE jest wzmocnienie globalnej konkurencyjności i zrównoważenie wszystkich regionów Europy poprzez zidentyfikowanie i zmobilizowanie ich terytorialnych potencjałów. Służyć temu ma wspieranie policentrycznego rozwoju terytorialnego UE, szczególnie w nowych krajach członkowskich UE.

Fundamentem Agendy Terytorialnej UE są trzy główne cele Europejskiej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego:

- rozwój zrównoważonego i policentrycznego systemu miast oraz nowych partnerstw pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi,
- zapewnienie równego dostępu do infrastruktury i wiedzy,
- zrównoważony rozwój, rozsądne zarządzanie oraz ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Agenda opiera się także na *Podstawowych Wytycznych dla Zrównoważonego Rozwoju Przestrzennego Kontynentu Europejskiego* CEMAT, zatwierdzonych przez Komitet Ministrów Rady Europy. Kierując się tymi wytycznymi, Agenda zaleca zintensyfikowanie dialogu z państwami sąsiadującymi z Unią. W dokumencie Agendy Terytorialnej 2020 zostały wyznaczone następujące priorytety:

- Wzmacnianie rozwoju policentrycznego oraz innowacji poprzez tworzenie sieci współpracy regionów miejskich i miast,
- Nowe formy partnerstwa i zarządzania terytorialnego pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi,
- Wspieranie regionalnych klastrów (gron) konkurencyjności i innowacji w Europie,
- Wzmacnianie i rozbudowa sieci transeuropejskich,
- Wspieranie transeuropejskiego zarządzania ryzykiem, z uwzględnieniem efektów zmian klimatycznych,
- Wzmacnianie struktur ekologicznych i zasobów kulturowych jako wartości dodanej dla rozwoju.

1.1.3. Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (TRITIA EUWT)

TRITIA jest organizacją efektywnej współpracy międzynarodowej, mającej na celu identyfikację, promocję i wdrażanie programów, projektów oraz organizację wspólnych imprez przyczyniających się do rozwoju i poprawy warunków życia mieszkańców pogranicza czesko-polsko-słowackiego. W skład ugrupowania wchodzi: Województwo Śląskie w partnerstwie z Województwem Opolskim (Polska), Kraj Morawsko-Śląski (Republika Czeska) i Samorządowy Kraj Żyliński (Republika Słowacka).

Główne obszary współpracy w ramach EUWT TRITIA:

- transport (poprawienie łączności między regionami członkowskimi),
- turystyka (przygotowanie wspólnych kampanii promocyjnych, produkcja ponadregionalnych produktów),
- energetyka i środowisko (opracowanie wspólnej polityki energetycznej, popularyzacja odnawialnych źródeł energii, podejmowanie działań na rzecz ograniczenia zanieczyszczenia powietrza),
- współpraca gospodarcza (dbanie o innowacyjne i konkurencyjne środowisko, wspieranie badań i rozwoju, tworzenie i współpraca klastrów trans granicznych).

Dziedzinami dodatkowymi są: kultura, kapitał ludzki, edukacja i współpraca szkół wyższych, środowisko naturalne, współpraca instytucji publicznych i wymiana doświadczeń. Wszystkie regiony wchodzące w skład ugrupowania TRITIA łączą plany rozwojowe, które dzięki wspólnej realizacji umożliwiają prawidłowe wykorzystanie m.in. bardzo dobrego usytuowania geograficznego, zaplecza naukowo-badawczego i edukacyjnego, czy znakomitej bazy dla rozwoju turystyki i rekreacji poszczególnych regionów. Głównym celem EUWT TRITIA jest ułatwienie i propagowanie współpracy jego członków, a także wsparcie spójności gospodarczej i społecznej tego regionu za pomocą programów i projektów współpracy terytorialnej. Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej jest instytucją ponadnarodową, tworzoną na terytorium Unii Europejskiej i posiadającą osobowość prawną. Jej celem jest ułatwienie i upowszechnianie współpracy transgranicznej jej członków w celu wzmocnienia spójności ekonomicznej i społecznej.

1.1.4. VASAB 2010

VASAB 2010 jest programem współpracy międzynarodowej na polu planowania przestrzennego, obejmującym wszystkie kraje bałtyckie oraz Białoruś i Norwegię, reprezentowane przez ministrów odpowiedzialnych za rozwój i planowanie przestrzenne. Najważniejszym zadaniem, które stoi przed Komitetem VASAB jest opracowanie *Długookresowej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego Regionu Morza Bałtyckiego*. Województwo opolskie ze względu na swoje położenie nie uczestniczy w pracach planistycznych tego programu. Z programu nie wynikają żadne uwarunkowania zewnętrzne dla naszego regionu.

1.1.5. Wspólna Strategia Rozwoju Przestrzennego Krajów V4+2

Wspólna Strategia Rozwoju Przestrzennego Krajów V4+2 to kolejny etap współpracy w zakresie rozwoju przestrzennego krajów Unii Europejskiej: Czech, Węgier, Polski, Słowacji (Grupa Wyszehradzka – V4), Bułgarii i Rumunii (+2). Wspólna Strategia oparta jest na *Wspólnym Dokumentie Rozwoju Przestrzennego Krajów V4+2*, którego efektem były wnioski ministrów ds. rozwoju regionalnego Grupy Wyszehradzkiej, Bułgarii i Rumunii, przyjęte dnia 29 marca 2010 roku w Budapeszcie. We wnioskach tych ministrowie przede wszystkim wskazali na konieczność rozwiązania problemu zidentyfikowanych kontynuacji osi rozwoju oraz sieci transportowych, jak

również ich braków. Głównym tematem działań na rzecz koordynacji rozwoju przestrzennego jest ustalenie barier uniemożliwiających komunikację, określenie ich charakteru oraz sposobów ich pokonania i wykorzystania z pożytkiem dla wszystkich.

Celem *Wspólnej Strategii* jest:

- przyczynienie się do koordynacji i aktualizacji krajowych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzennego, a także do rozwoju sieci transportowych i sieci infrastruktury technicznej;
- wsparcie spójności przestrzennej w Europie (zob. „Agenda Terytorialna UE 2020”, część I);
- ułatwienie koordynacji różnych sektorowych strategii politycznych, które mają wpływ na rozwój przestrzenny;
- dostarczenie krajom V4+2 argumentów i wsparcia podczas dyskusji na szczeblu unijnym na temat kwestii związanych z polityką rozwoju przestrzennego, polityką spójności, a także strategii dotyczących transportu i energii.

Obszaru województwa opolskiego dotyczą ustalenia *Wspólnej Strategii* zawarte w zagadnieniu 2. *Sieci transportowe i rozwiązania problemu braków ich kontynuacji*. Dokument wymienia dwa konflikty związane z występowaniem różnych kategorii sieci transportowych na granicy międzypaństwowej pomiędzy Polską a Czechami, wyszczególnione w:

- pkt. 2.2.1. *Braki kontynuacji zidentyfikowane we Wspólnym Dokumencie*, gdzie identyfikuje konflikt na linii Mohelnice – Opole.
- pkt. 2.2.3. *Nowe braki kontynuacji zidentyfikowane w nowych lub zaktualizowanych dokumentach*, gdzie wskazuje się Kanał Odra – Dunaj – Łaba.

1.2. DYREKTYWY UE DOTYCZĄCE ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

Przeprowadzony przegląd kilkuset obowiązujących dyrektyw europejskich wykazał, że tylko niewielka ich część stwarza uwarunkowania mające wpływ na kształtowanie i organizację przestrzeni w skali regionalnej, a wskazywane w nich cele i kierunki działań stanowiąc będą ważny element polityki przestrzennej województwa. Do grupy tych dyrektyw zaliczyć należy:

- dyrektywy „bioróżnorodnościowe”, w szczególności dyrektywa siedliskowa 92/43/EWG i dyrektywa ptasia 2009/147/WE,
- dyrektywa 2007/60 WE (tzw. dyrektywa powodziowa),
- dyrektywa 2000/60/WE (tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna),
- dyrektywa Rady 91/676/EWG (tzw. dyrektywa azotanowa),
- dyrektywa 2009/28/WE (tzw. dyrektywa OZE),
- dyrektywa 1991/271/EWG dot. oczyszczalni ścieków,
- dyrektywa 2008/98/WE (tzw. ramowa dyrektywa odpadowa),
- dyrektywa 1993/31/WE (tzw. dyrektywa składowiskowa).

1.2.1. Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywa Ptasia), wersja ujednolicona 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r.

Dyrektywa ma na celu długoterminowe gospodarowanie i ochronę zasobów naturalnych, będących integralną częścią dziedzictwa przyrodniczego, ochronę, zachowanie lub odtworzenie różnorodności obszaru i naturalnych siedlisk mających istotne znaczenie dla ochrony wszystkich gatunków ptactwa, występującego naturalnie w stanie dzikim. Niektóre gatunki ptactwa poddaje szczególnym środkom ochrony dotyczącym ich naturalnych siedlisk, w celu zapewnienia ich przetrwania i reprodukcji na obszarze ich występowania, a także migracji gatunków wędrownych w celu zapewnienia spójnej całości. Dyrektywa niesie skutki dla zapewnienia zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych (obszary szczególnej ochrony OSO Natura 2000).

1.2.2. Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (dyrektywa siedliskowa)

Celem dyrektywy jest zapewnienie różnorodności przyrodniczej poprzez zachowanie siedlisk naturalnych oraz gatunków dzikiej flory i fauny w stanie sprzyjającym ochronie (z możliwością działań odtwarzających taki stan), przy uwzględnieniu wymogów gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz specyfiki regionalnej i lokalnej. Głównym narzędziem ochrony siedlisk (w tym siedlisk ptasich, o których mówi dyrektywa ptasia) jest utworzenie sieci NATURA 2000. Dyrektywa niesie skutki dla zapewnienia zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych (specjalne obszary ochrony siedlisk SOOS Natura 2000).

1.2.3. Dyrektywa Rady 92/43/EWG Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.10.2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (dyrektywa powodziowa)

Celem nadrzędnym dyrektywy jest ograniczenie strat powodziowych poprzez właściwe zagospodarowanie terenów narażonych na zjawisko powodzi. Dyrektywa zobowiązuje do określenia obszarów, które mogą być zalane w przypadku wystąpienia powodzi, oraz szacowania ryzyka powodziowego dla obiektów infrastrukturalnych, w tym zagrażających środowisku oraz mieszkańców dotkniętych powodzią. Efektem końcowym jest plan zarządzania ryzykiem powodziowym (określa działania zapobiegawcze, ochronne i przygotowawcze do wezbrania, w tym prognozowania powodzi, tworzenie i funkcjonowanie systemów wczesnego ostrzegania przed powodzią). Plan, bazując na mapach zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego wytyczać będzie działania na rzecz zrównoważonego planowania przestrzennego na obszarach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, zapobiegania powstawania szkód powodziowych, skuteczniejszą retencję wód oraz kontrolowane zalewanie niektórych obszarów w przypadku wystąpienia powodzi. Dyrektywa niesie skutki dla zapewnienia zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych (obszary szczególnego zagrożenia powodzią).

1.2.4. Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. w sprawie ustanowienia ram dla działalności Wspólnoty w dziedzinie polityki wodnej (Ramowa Dyrektywa Wodna)

Dyrektywa ma na celu zapewnić skuteczną i racjonalną ochronę oraz wykorzystywanie zasobów wodnych, w ramach polityki wodnej państwa. Nadrzędnym celem RDM jest osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód do 2015 roku, w szczególności zaspokojenie zapotrzebowania na wodę ludności, rolnictwa i przemysłu, promowanie zrównoważonego korzystania z wód, ochrona wód i ekosystemów od wód zależnych pozostających w dobrym stanie, poprawa jakości wód i stanu ekosystemów zdegradowanych działalnością człowieka, zmniejszenie zanieczyszczenia wód podziemnych oraz skutków powodzi i suszy. Gospodarowanie wodami zgodnie z RDW prowadzone jest w podziale na obszary dorzeczy, w oparciu o plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, harmonizujące działania zawarte w programie wodno-środowiskowym kraju. Dyrektywa nakazuje również ochronę zbiorników wód podziemnych, co wymagać będzie ustanawiania stref ochronnych oraz sporządzania przestrzennego wykazu emisji, zrzutów i strat substancji priorytetowych.

Dyrektywa niesie skutki dla zapewnienia zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych.

1.2.5. Dyrektywa Rady 91/676/EWG w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniem powodowanym przez azotany pochodzące ze źródeł rolniczych (dyrektywa azotanowa)

Celem dyrektywy azotanowej jest zmniejszenie zanieczyszczenia wód spowodowanego azotanami ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu. Dyrektywa wyznacza ramy dla wyznaczenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych i obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć oraz do opracowania programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych na obszarach szczególnie narażonych. Dyrektywa niesie skutki dla zapewnienia

zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych (obszary szczególnych działań ochronnych przed zanieczyszczeniem wód).

1.2.6. Dyrektywa 2009/28/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.04.2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (tzw. dyrektywa OZE)

Podstawowym celem dyrektywy jest zwiększanie stosowania energii ze źródeł odnawialnych wraz z oszczędnością energii i zwiększoną efektywnością energetyczną procesów jej konwersji (tzw. 3x20). Zapewniają one wzrost bezpieczeństwa dostaw energii, wsparcie rozwoju technologicznego i innowacji, a także dla tworzenia możliwości zatrudnienia i rozwoju regionalnego, zwłaszcza na obszarach wiejskich i odizolowanych.

Dyrektywa niesie ograniczone skutki dla zapewnienia zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych (polityka energetyczna, gospodarka niskoemisyjna, efektywność energetyczna).

1.2.7. Dyrektywa 1991/271/EWG dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych

Dyrektywa nakłada obowiązek budowy, rozbudowy/lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych i wyposażenia w systemy kanalizacji zbiorczej do 2015 r. wszystkich miejscowości o liczbie mieszkańców większej niż 2000 RLM w oczyszczalni ścieków oraz redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych pochodzących z utworzonych aglomeracji wodno-ściekowych.

Dyrektywa niesie ograniczone skutki dla zapewnienia zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych (polityka przestrzenna w zakresie gospodarki wodno-ściekowej).

1.2.8. Dyrektywa 2008/98/WE z 19.11.2008 r. Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpadów (dyrektywa ramowa)

Dyrektywa, promując ideę „społeczeństwa recyklingu”, tworzy warunki dla tworzenia nowoczesnego systemu gospodarki odpadami, dążącego do eliminacji wytwarzania odpadów i do wykorzystywania odpadów jako zasobów (zapobieganie, recykling, odzysk, w tym energetycznym, oraz unieszkodliwianie odpadów). Dyrektywa wyznacza również cele ilościowe do osiągnięcia przez poszczególne kraje członkowskie.

Dyrektywa niesie ograniczone skutki dla zapewnienia zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych (organizacja systemu gospodarki odpadami).

1.2.9. Dyrektywa 1993/31/WE w sprawie składowania odpadów (dyrektywa składowiskowa)

Celem dyrektywy jest stworzenie środków i procedur prawnych gwarantujących uniknięcie lub zminimalizowanie szkodliwych oddziaływań na środowisko związanych ze składowaniem odpadów. Dyrektywa wprowadza wymogi dotyczące lokalizacji, budowy, eksploatacji, zamknięcia i monitorowania składowisk odpadów oraz określa zasady prowadzenia gospodarki odpadami komunalnymi, w szczególności podlegających biodegradacji. Ustala również zakres redukcji składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji w latach 2010, 2013 i 2020 r. odpadów wytworzonych w 1995 r. oraz wprowadza zakaz składowania niektórych rodzajów odpadów (wzrost wykorzystania odpadów kosztem składowania na składowiskach).

Dyrektywa niesie ograniczone skutki dla zapewnienia zrównoważonego planowania przestrzennego na wszystkich poziomach planistycznych (organizacja systemu gospodarki odpadami, rozmieszczenie składowisk odpadów).

1.3. UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO WYNIKAJĄCE Z POWIĄZAŃ TRANSGRANICZNYCH

Województwo opolskie jest regionem granicznym – od południa na długości 185 km przebiega granica państwowa z Republiką Czeską, w tym z dwoma regionami: krajem ołomunieckim i krajem morawsko-śląskim.

Głównymi determinantami warunkującymi rozwój przestrzenny obszaru pogranicza są czynniki:

- naturalne (geograficzno-przyrodnicze),
- historyczno-kulturowe,
- społeczno-gospodarcze.

Granica państwowa polsko-czeska na odcinku regionu opolskiego przebiega głównie w obszarach górskich i podgórskich. Tylko w nieznacznej mierze granica ta została wytyczona w oparciu o naturalne bariery geograficzne, tj. grzbiety najwyższych pasm górskich (Góry Opawskie – w rejonie Kopy Biskupiej) czy koryta rzek (Opawa, Opawica).

Pomimo tego, że bariery geograficzne w tym obszarze nie są tak istotne, jak np. w innych regionach, to jednak powiązania, jakie tu powstały w procesach historycznego rozwoju obszaru pogranicza nie są liczne i znaczące, szczególnie w zakresie infrastruktury technicznej i transportowej.

Istotnym elementem pogranicza polsko-czeskiego są bogate zasoby przyrodnicze, których ochrona wymaga szczególnego podejścia do procesów rozwojowych.

Położenie graniczne skutkuje współdziałaniem regionów położonych wzdłuż granicy we wszystkich dziedzinach życia, kształtując tym samym procesy przeobrażające zagospodarowanie przestrzenne. Sieć powiązań transgranicznych obejmuje zatem zarówno sferę społeczno-gospodarczą, infrastrukturalną, jak i ekologiczną.

Dla potrzeb prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionalnym Kraj Ołomuniecki i Kraj Morawsko-Śląski opracowują *Zasady zagospodarowania przestrzennego*. W 2019 r. Kraj Ołomuniecki sporządził *Aktualizację Zasad Zagospodarowania Przestrzennego*, natomiast Kraj Morawsko-Śląski przyjął *Aktualizację Zasad Zagospodarowania Przestrzennego* w 2018 r.

1.3.1. Powiązania przyrodnicze

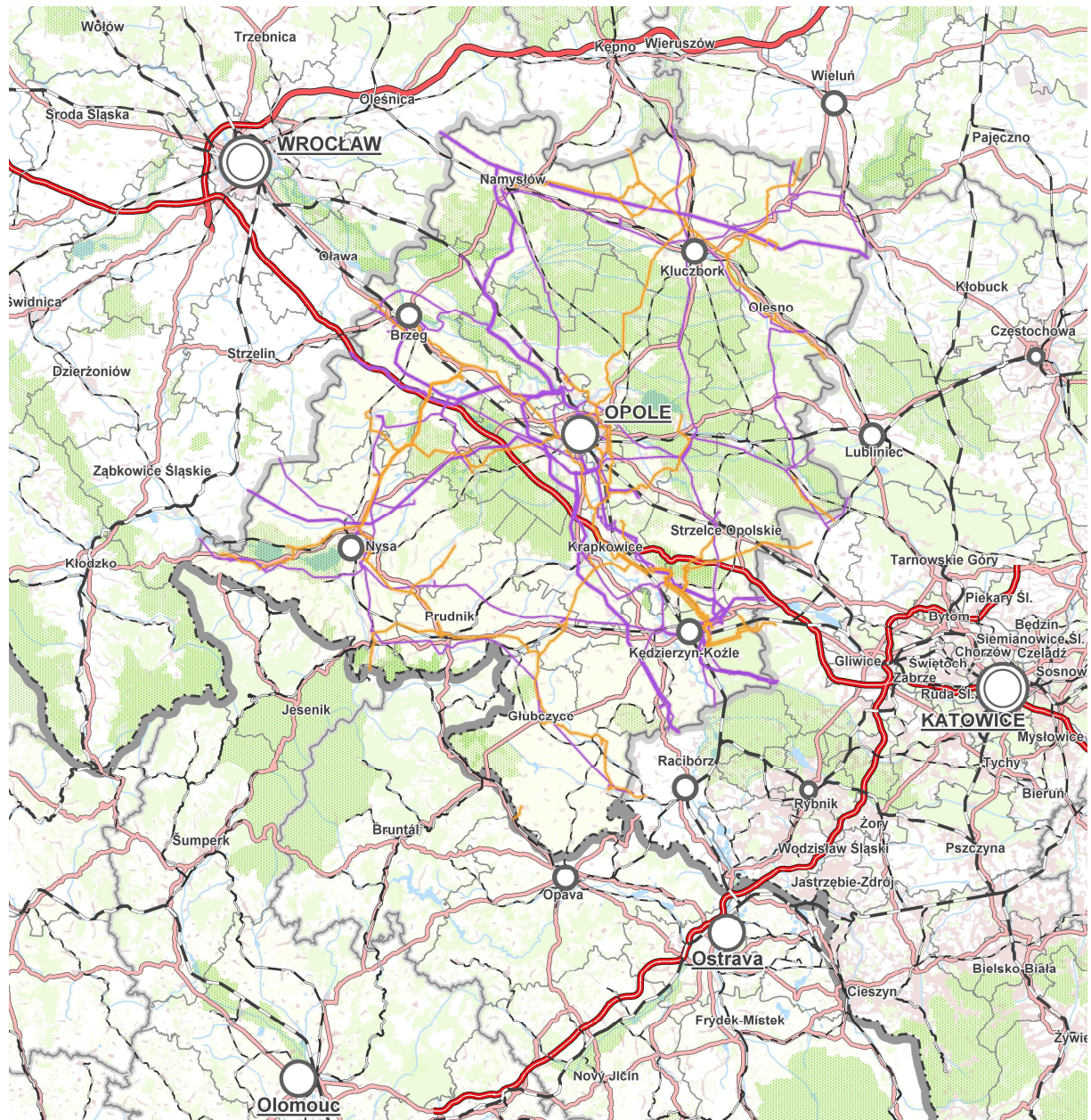
Kraj Ołomuniecki

Główną wielkoobszarową, prawnie chronioną strukturą przyrodniczą po stronie czeskiej jest Park Krajobrazowy Jeseníki (Chráněná krajinná oblast Jeseníky), powiązany przestrzennie ze stroną polską korytarzem ekologicznym rzeki Biała Głuchołaska, z Parkiem Krajobrazowym „Góry Opawskie” i „Otmuchowsko-Nyskim Obszarem Chronionego Krajobrazu”.

Transgranicznymi powiązaniem rangi regionalnej i krajowej systemu przyrodniczego województwa opolskiego z krajem ołomunieckim są:

- pasmo lasów i łąk między Złotym Stokiem a Kamienicą, w zachodniej części gminy Paczków – rangi regionalnej,
- Dolina Widnej między Vidnawą i Kałkowem – rangi regionalnej,
- pasmo lasów między osiã Jarnołtów – Stara Cervena Voda na zachodzie i osiã Velke Kunetlice – Sławniowice na wschodzie – rangi regionalnej,
- kompleks leśny Góry Chrobrego i kompleksy leśne po stronie Republiki Czeskiej na południowym zachodzie, wraz z doliną Białej Głuchołaskiej – rangi regionalnej,
- kompleksy leśne grzbietu Biskupiej Kopy, kontynuowane na południe od granicy państwa – rangi krajowej.

Rys. 2. Uwarunkowania przestrzenne – powiązania transgraniczne województwa opolskiego

Ośrodki rozwoju

- metropolitalny
- krajowy
- subregionalny
- regionalny

Powiązania infrastrukturalne

- linie elektroenergetyczne napowietrzne
 - 110 kV
 - 220 kV
 - 400 kV
- gazociągi wysokiego ciśnienia

Powiązania transportowe

- autostrady
- drogi o znaczeniu międzynarodowym
- drogi o znaczeniu państwowym
- koleje o znaczeniu międzynarodowym
- koleje o znaczeniu państwowym
- koleje pozostałe
- obszary ochrony przyrody

Pozostałe oznaczenia

- granice państw
- granice województw
- granice powiatów
- granice miast

0 10 20 30 km

- cieki wodne
- zbiorniki wodne
- lasy
- grunty rolne
- obszary zurbanizowane

Źródło: Opracowanie własne

Wśród zidentyfikowanych powiązań, leśne powiązania grzbietu Biskupiej Kopy należy uznać za mające rangę krajową ze względu na znaczną szerokość (funkcjonalność) występującego połączenia korytarzowego, jednego z ważniejszych połączeń występujących w obrębie Sudetów Wschodnich, a także, występujące po obu stronach, ostoje Natura 2000 i krajowe formy ochrony przyrody.

Dla utrzymania i wzmocnienia struktury przyrodniczej na obszarze granicznym z krajem ołomunieckim, istotne jest:

- zapewnienie ochrony zasobów i walorów przyrodniczych na obszarach przyrodniczo cennych pogranicza polsko-czeskiego (Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”, dolina rzeki Prudnik),
- zagospodarowanie i wzajemne wykorzystanie turystyczne obszaru pogranicza, w szczególności obszarów o najwyższej i wysokiej atrakcyjności turystycznej (Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”, Otmuchowsko-Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu, Park Krajobrazowy „Jeseniki”).

Z uwagi na występujące zasoby, na tym obszarze przewiduje się wzmocnienie funkcji przyrodniczych i ustanowienie nowych form ochronnych:

- ostoje przyrodniczych europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000:
 - siedliskowych – ostoje Forty Nyskie, ostoje Burgrabicko – Sławniowickiej, ostoje Góry Opawskie, ostoje Przyłęk nad Białą Głuchołaską,
 - ptasich – ostoje Jezioro Otmuchowskie, ostoje Jezioro Nyskie;
- obszarów chronionego krajobrazu, pełniących funkcje korytarzy ekologicznych „Dolina Świdnej”, „Dolina Prudnika”.

Kraj Morawsko-Śląski

W części wschodniej województwa opolskiego, na obszarze Płaskowyżu Głubczyckiego, położone są obszary chronionego krajobrazu: „Las Głubczycki” i „Mokre – Lewice”, a także planowane jest powiększenie Parku Krajobrazowego „Góry Opawskie”.

Transgranicznymi powiązaniem rangi regionalnej i krajowej systemu przyrodniczego województwa opolskiego z Republiką Czeską są:

- kompleksy leśne na zachód od osi Trzebina – Bartulovice – Wysoka – rangi regionalnej,
- kompleksy leśne na wschód od Trzebiny, między Hlinką i Bartulovicami – rangi regionalnej,
- Dolina Prudnika na wysokości Slezkich Pavlovic i Studnicy – rangi regionalnej,
- Dolina Osobłogi między przysiółkiem Studnice i Raclawicami Śląskimi – rangi regionalnej,
- kompleksy leśne na wysokości Pielgrzymowa, Biskupic i Piskorova – rangi regionalnej,
- Dolina Opawicy wzdłuż granicy państwa – rangi regionalnej.

Dla utrzymania i wzmocnienia struktury przyrodniczej na obszarze granicznym z krajem morawsko-śląskim, istotne jest:

- zapewnienie ochrony zasobów i walorów przyrodniczych na obszarach przyrodniczo cennych pogranicza polsko-czeskiego (Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”, doliny rzek Osobłogi, Prudnika, Opawy, Opawicy),
- zagospodarowanie i wzajemne wykorzystanie turystyczne obszaru pogranicza, w szczególności obszarów o najwyższej i wysokiej atrakcyjności turystycznej (Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”).

Z uwagi na występujące zasoby, na jego obszarze przewiduje się wzmocnienie funkcji przyrodniczych i ustanowienie nowych form ochronnych:

- ostoje przyrodniczych europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000:
 - siedliskowych – ostoje Góry Opawskie i ostoje Rozumicki Las,
- obszarów chronionego krajobrazu, pełniących funkcje korytarzy ekologicznych „Dolina Prudnika”, „Dolina Opawicy”, „Dolina Troi”, „Dolina Straduni”, „Dolina Psiny”.

1.3.2. Powiązania hydrologiczne

Powiązania hydrologiczne obszaru pogranicza przejawiają się w sferze zapewnienia zasobów wodnych dla potrzeb użytkowych, w ciągłości struktur hydrograficznych i hydrogeologicznych oraz w problematyce ochrony przeciwpowodziowej.

Zasoby wodne pogranicza zaliczyć należy do ubogich. Z uwagi na budowę geologiczną, obszar ten pozbawiony jest większych zbiorników wód podziemnych, natomiast sieć rzeczna charakteryzuje się nierównomiernym i niewielkim zagęszczeniem. Pogranicze jest obszarem szczególnego zagrożenia powodziowego, a problem ochrony przeciwpowodziowej jest kluczowy i wymaga współpracy międzynarodowej.

1.3.3. Ochrona przeciwpowodziowa

Górski charakter rzek wpływających na teren Polski, przy niewystarczającej retencji naturalnej i sztucznej zlewni, jest jedną z głównych przyczyn zagrożenia powodziowego terenów położonych w zlewni rzek.

Kraj Ołomuniecki

Prowadzenie monitoringu i ochrony wód powierzchniowych ze zlewni Białej Głuchołaskiej i Złotego Potoku oraz zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej w zlewni Białej Głuchołaskiej, Złotego Potoku, Świdnej i Widnej i wspólnego monitoringu ochrony przeciwpowodziowej.

Kraj Morawsko-Śląski

Prowadzenie monitoringu i ochrony wód powierzchniowych ze zlewni Opawy i Opawicy wraz z ochroną wód podziemnych ujęć wodnych Bliszczyce – Úvalno oraz zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej w zlewni Złotego Potoku, Opawy, Opawicy i wspólnego monitoringu ochrony przeciwpowodziowej.

1.3.4. Powiązania infrastrukturalne

Sieć powiązań infrastrukturalnych rangi krajowej i regionalnej między województwem opolskim a:

- krajem ołomunieckim zapewnia magistralny gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Głuchołazy – Złote Hory,
- krajem morawsko-śląskim zapewniają magistralny gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Krnov – Branice o nominalnym ciśnieniu 4,0 MPa i przekroju DN 100 oraz planowany gazociąg relacji Kędzierzyn-Koźle – Republika Czeska (Hať).

1.3.5. Powiązania społeczno-gospodarcze

Po stronie czeskiej w granicach kraju morawsko-śląskiego wyznaczono trzy obszary rozwoju, dwa z nich koncentrują się w okolicach Ostrawy, tj. oś rozwoju Ostrava – Opava – Krnov i Strefa rozwojowa Ostrava (OB2), a trzeci to Specjalny Obszar SOB3 Jeseníki – Králický Sněžník. Po stronie polskiej w Nysie i Prudniku zlokalizowana jest podstrefa Specjalnej Wałbrzyskiej Strefy Ekonomicznej.

W celu integracji obszarów pogranicza utworzono euroregiony, których podstawowym zadaniem jest opracowanie strategii rozwoju i koordynowanie działań służących realizacji wspólnych przedsięwzięć realizujących strategię.

W obszarze pogranicza opolsko-czeskiego funkcjonują dwa euroregiony: Pradziad oraz Silesia.

1.3.6. Powiązania transportowe

Powiązania transportowe obszaru województwa opolskiego i Republiki Czeskiej realizowane są głównie poprzez system drogowy oparty na drogach o znaczeniu międzyregionalnym (krajowym), regionalnym i lokalnym. Powiązania kolejowe odgrywają drugorzędne znaczenie i oparte są na liniach lokalnego znaczenia.

Komunikacja drogowa

Najistotniejsze połączenia komunikacyjne realizowane są poprzez poniższe korytarze transportowe o znaczeniu krajowym oparte na drogach:

Kraj Ołomuniecki

- Droga krajowa nr 40 (granica państwa – Głuchołazy – Pyskowice) – I/44 (granica państwa – Jeseník – Sumperk). Droga po stronie polskiej planowana jest do modernizacji do pełnych parametrów technicznych klasy G wraz z budową obwodnicy Głuchołaz. Po stronie czeskiej planowana jest budowa nowej transnarodowej drogi głównej od granicy państwa do miejscowości Mohelnice wraz z budową obwodnicy Jeseníka i tunelu pod przełęczą Czerwonochorskie Siodło, dzięki czemu powstanie korytarz łączący obszar pogranicza z czeską drogą R35, prowadzącą do Ołomuńca i Brna. Według *Wspólnej Strategii Rozwoju Przestrzennego Krajów V4+2* sytuacja, gdy po stronie polskiej odcinek między Prudnikiem a Opolem nie posiada rangi drogi krajowej powoduje, że w sieci transportowej na linii Mohelnice – Opole występuje brak ciągłości. Pomimo odstąpienia strony polskiej od podwyższenia kategorii połączenia drogowego pomiędzy Opolem a granicą państwa, strona czeska podtrzymuje zamiar budowy drogi wyższej kategorii do m. Mohelnice.

Kraj Morawsko-Śląski

- Droga krajowa nr 41 (granica państwa – Prudnik – Nysa) – I/57 (granica państwa – Krnov – Opava). Droga po stronie polskiej planowana jest do modernizacji do pełnych parametrów technicznych klasy G wraz z budową obwodnicy Prudnika i Nysy, natomiast po stronie czeskiej planowana jest budowa obwodnic miejscowości: Mesto Albrechtice, Linhartovy, Krnov.
- Droga krajowa nr 38 (granica państwa – Głubczyce – Kędzierzyn-Koźle) – I/45 (granica państwa – Krnov – Bruntal). Droga po stronie polskiej planowana jest do modernizacji do pełnych parametrów technicznych klasy G wraz z budową obwodnic miejscowości Głubczyce, Grobniki, Pawłowiczki. Po stronie czeskiej planowana jest budowa obwodnicy miejscowości Bruntal.

Komunikacja kolejowa

Kraj Ołomuniecki

Przez obszar przygraniczny pomiędzy województwem opolskim a krajem ołomunieckim przebiegają linie kolejowe nr 333 relacji Głuchołazy – granica państwa i nr 334 relacji Głuchołazy – Mikulovice, stanowiące element połączenia kolejowego pomiędzy Jeseníkiem i Krnovem. Zarówno po stronie czeskiej, jak i polskiej planuje się modernizacji tego połączenia kolejowego.

Kraj Morawsko-Śląski

Kraj Morawsko-śląski planuje budowę linii kolejowej wąskotorowej relacji Osoblaha – Raclawice Śląskie/Ściborzyce, która jest częścią działań zmierzających do ożywienia gospodarczego i turystycznego obszaru Osoblaha oraz modernizację linii kolejowej relacji Jeseniki – Krnov, przebiegającej przez Głuchołazy.

Komunikacja wodna śródlądowa

Rzeka Odra na odcinku powyżej Kędzierzyna-Koźła (ujścia Kanału Gliwickiego) jest nieuregulowana i w stanie obecnym nie nadaje się do wykorzystania transportowego. W celu połączenia obszaru Czech z Odrzańską Droga Wodną od wielu lat jest utrzymywana rezerwa terenowa pod budowę Kanału Odra – Dunaj. Obecny stan związany z planowaną budową Kanału Odra – Dunaj został zidentyfikowany we *Wspólnej Strategii Rozwoju Przestrzennego Krajów V4+2* jako konflikt, związany z występowaniem różnych kategorii sieci transportowych na granicy międzypaństwowej. Wynika to z faktu, że najważniejszy polski dokument kreujący politykę przestrzenną - *KPZK 2030* wskazuje część rzeki Odry jako drogę wodną o funkcji regionalnej, dlatego Odrzańska Droga Wodna nie została włączona do rewizji TEN-T. W związku z powyższym, a także wobec faktu, że połączenie Dunaj – Odra – Łaba za pomocą kanału planowane jest jako połączenie międzynarodowe, w Polsce nie zakłada się w okresie krótkoterminowym przystąpienia do tej inicjatywy. Rząd Czech w dalszym ciągu uznaje za konieczną ochronę tego obszaru w formie rezerw terenowych w dokumentach planistycznych i prowadzi starania na temat możliwości utworzenia korytarza z przedstawicielami zainteresowanych krajów.

1.4. POLITYKA PRZESTRZENNA PAŃSTWA

Polityka przestrzenna państwa (KPZK 2030 – cele, kierunki, wymagania dot.: sieci osadniczej, ochrony środowiska i przyrody, ochrony zabytków, infrastruktury społecznej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, obiektów infrastruktury technicznej, obiektów infrastruktury transportowej, gospodarki wodnej, obszarów funkcjonalnych).

Zgodnie z wymogami art. 39 ust. 4 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1073 z późn. zm.) w planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030* (KPZK 2030) została przyjęta Uchwałą Nr 239/2011 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (M.P. z 2012 r. poz. 252) i stanowi dokument strategiczny dotyczący zagospodarowania przestrzennego kraju.

Według KPZK 2030 polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. W związku z tym, celem strategicznym polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest *Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie*. Osiągnięcie tego celu ma się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-kulturowej służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju. Rozwój będzie wymagał wzmocnienia i wykorzystania potencjału wewnętrznego regionów, zwłaszcza bazującego na unikatowych zasobach kulturowych i przyrodniczych oraz kapitale ludzkim.

Sześć celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, przedstawionych w KPZK 2030, ma być traktowanych łącznie. Odnosząc się do elementów struktury przestrzennej kraju, są one ze sobą ściśle powiązane i dopełniają się wzajemnie:

CEL 1 Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

Kierunki działań polityki przestrzennej dla wspomaganie konkurencyjności głównych miast Polski mają obejmować:

1.1. Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych głównych ośrodków miejskich.

Działania wspierające rozwój funkcji metropolitalnych innych miast wojewódzkich powinny objąć przede wszystkim wzmacnianie i dywersyfikację ich funkcji gospodarczych poprzez tworzenie warunków dla lokalizowania na ich terenie inwestycji w sektorach o wysokiej wartości dodanej. Wzmacniany ma być również ich potencjał badawczo-naukowy, dostosowywane struktury przestrzenne i funkcjonalne do potrzeb rozwojowych gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności. Wspierane mają być działania ułatwiające współpracę biznesu i nauki. Wspierane ma być ponadto lokowanie w tych ośrodkach wybranych funkcji zarządzających sektora publicznego o zasięgu krajowym i regionalnym oraz podwyższanie jakości funkcjonowania instytucji już istniejących. Wzmacniane i eksponowane mają być również funkcje symboliczne ośrodków miejskich, w tym kulturowe – wspierana ma być renowacja i modernizacja istniejącej infrastruktury kultury (teatry, filharmonie, sale wystawowe, muzea, galerie sztuki, biblioteki itd.) oraz rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów na cele kulturowe, rozwój infrastruktury turystycznej i kongresowej oraz wystawienniczo-targowej.

Działania na rzecz wzrostu znaczenia funkcji metropolitalnych mają być wspierane głównie w ramach polityki regionalnej państwa oraz koordynowanych przez nią polityk o charakterze sektorowym (np. transportowej).

1.2. Intensyfikację powiązań funkcjonalnych pomiędzy głównymi węzłami sieci osadniczej w układzie krajowym i międzynarodowym.

Działania w zakresie wzmacniania powiązań funkcjonalnych między głównymi ośrodkami miejskimi mają obejmować: tworzenie sieci współpracy uniwersytetów i instytucji sektora naukowo-badawczego, wspieranie współpracy sektora wiedzy z gospodarką, inicjatywami przedsiębiorczymi i innowacyjnymi, rozwój współpracy instytucji kultury. Wzmacniany i promowany ma być ponadto rozwój współpracy gospodarczej i otoczenia biznesu poprzez intensyfikację procesów współpracy gospodarczej największych ośrodków miejskich na poziomie krajowym. Sposób wzmacniania powiązań funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich w zakresie różnych sfer bardziej szczegółowo ma określić *Krajowa polityka miejska*.

Działania polityki przestrzennej mają być skierowane na wzmocnienie powiązań funkcjonalnych w przestrzeni nie tylko krajowej, ale również międzynarodowej, zarówno w układach przygranicznych, jak i nieciągłych europejskich i globalnych.

1.3. Integrację obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich.

Działania w zakresie integracji obszarów funkcjonalnych miast mają skupić się na opracowaniu i wdrożeniu regulacji umożliwiających prowadzenie zintegrowanej polityki przestrzennej w obszarach funkcjonalnych miast. W wojewódzkich planach zagospodarowania przestrzennego mają zostać wyznaczone obszary funkcjonalne największych polskich miast wskazanych w KPZK 2030, opracowane plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategie rozwoju. Plany i strategie powinny uwzględniać przede wszystkim: koncepcję zrównoważonej mobilności w obrębie tych obszarów, potrzebę ochrony obszarów cennych przyrodniczo, potrzebę ograniczania zagospodarowania terenów dotychczas niezurbanizowanych i zapobiegania temu zagospodarowaniu, a także potrzebę zachowania obszarów dostępnych publicznie w ramach struktury zagospodarowania przestrzeni miejskich. Predyspozycje przyrodnicze i kulturowe terenu powinny być podstawą do kształtowania funkcji rozwojowych struktur przestrzennych.

W ramach polityki regionalnej mają być prowadzone działania o charakterze inwestycyjnym, szczególnie w zakresie infrastruktury transportowej (w tym mająca największe znaczenie integracja różnych form transportu), środowiskowej, społecznej oraz na rzecz rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Szczególne znaczenie będą miały działania służące poprawie dostępności transportowej wewnątrz obszarów funkcjonalnych. Dzięki wprowadzeniu zintegrowanych planów zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego wdrożone mają zostać zintegrowane rozwiązania dotyczące multimodalnego transportu zbiorowego obejmującego różne środki transportu i elementy infrastruktury: kolej aglomeracyjną, tramwaje, autobusy, system kierowania ruchem, parkingi w systemie „parkuj i jedź”, komunikację rowerową i pieszą (łańcuch ekomobilności lub bezpieczne trasy rowerowe i piesze oraz systemy wypożyczania i przechowywania rowerów).

W wybranych ośrodkach mają zostać podjęte działania służące rewitalizacji zdegradowanych dzielnic miast.

Kierunki działań polityki przestrzennej dla wspomagania konkurencyjności głównych ośrodków miejskich dla **województwa opolskiego** obejmują miasto Opole wraz z jego obszarem funkcjonalnym. KPZK 2030 wyznacza Opole jako ośrodek krajowy pełniący niektóre funkcje metropolitalne, ze wskazaniem rozwijania powiązań funkcjonalnych metropolii sieciowej oraz obowiązkiem przygotowania planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego i strategii rozwoju.

CEL 2 Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Kierunki działań polityki przestrzennej umożliwiające realizację tego celu mają objąć:

- 2.1. Wspomaganie spójności w układzie krajowym, w tym m.in.: przygotowanie i stała aktualizacja strategii makroregionalnych, wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych słabszych ośrodków miejskich, wspomaganie procesów koncentracji urbanizacji w miastach średnich i wybranych małych, wspomaganie restrukturyzacji obszarów wiejskich.
- 2.2. Regionalną integrację funkcjonalną, wspomaganie rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału do specjalizacji terytorialnej, w tym m.in.: zwiększanie dostępności transportowej wewnątrz regionów, wspieranie rozwoju ośrodków subregionalnych, integracja przestrzenna i funkcjonalna obszarów wiejskich, wspomaganie rozwoju specjalizacji terytorialnej.
- 2.3. Wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych, w tym: wspomaganie obszarów o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkującym możliwości rozwojowe, restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast, wzmacnianie procesów integracji obszarów przygranicznych.

Ważnym elementem działań na rzecz zapewnienia spójności są też wysiłki mające na celu zwiększenie stopnia dostępności transportowej przede wszystkim obszarów oddalonych od miast wojewódzkich i znaczących ośrodków rozwoju społeczno-gospodarczego.

Kierunki działań polityki przestrzennej na rzecz poprawy spójności wewnętrznej kraju dla **województwa opolskiego** obejmują: wspieranie rozwoju procesów urbanizacyjnych, koncentracji funkcji metropolitalnych i działalności gospodarczej dla miasta Opola; wsparcie dla procesów dyfuzji z głównych ośrodków dla większości obszaru województwa; zwiększenie dostępu do usług podstawowych, w tym komunikacyjnych, dla południowych krańców województwa; działania restrukturyzacyjne na obszarach depopulacyjnych dotyczące miast i obszarów wiejskich dla południowej części województwa (obejmującej połowę terytorium Opolszczyzny).

CEL 3 Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

Kierunki działań polityki przestrzennej w tym zakresie mają być realizowane w ramach następujących działań:

- 3.1. Poprawa dostępności polskich miast i regionów, w tym: poprawa wzajemnej dostępności głównych ośrodków miejskich, poprawa dostępności polskich miast i regionów w przestrzeni europejskiej, poprawa dostępności ośrodków subregionalnych oraz obszarów wiejskich, poprawa dostępności do obszarów o najniższym poziomie dostępności czasowej do największych miast.
- 3.2. Zmniejszenie zewnętrznych kosztów transportu, w tym: zmniejszenie zewnętrznych kosztów transportu (w tym kosztów środowiskowych), poprawa dostępności wewnątrz obszarów funkcjonalnych z preferencją dla rozwoju transportu publicznego, utworzenie zintegrowanego multimodalnego systemu transportowego.
- 3.3. Poprawa dostępności teleinformatycznej.
- 3.4. Zarządzanie strategiczne i etapowanie inwestycji.

Formułując kierunki przewidywanego rozwoju sieci transportowej, KPZK 2030 wskazuje zakres niezbędnych inwestycji infrastrukturalnych. W obszarze **województwa opolskiego** lokalizowanych jest 9 zadań związanych z rozwojem sieci drogowej i kolejowej.

Tabela 1. Inwestycje drogowe i kolejowe przewidziane do realizacji na obszarze województwa opolskiego, sformułowane w KPZK 2030

Drogi ekspresowe – etapy inwestycji
S11 Piła – Poznań – Kalisz – Pyrzowice: realizacja w II etapie
S46 (Opole – Częstochowa): realizacja w III etapie
Linie kolejowe – etapy inwestycji
E30 Wrocław – Opole: realizacja w I etapie
CE30 Opole – Strzelce Opolskie – Gliwice: realizacja w I etapie
CE59 Opole Zachodnie – Kędzierzyn-Koźle: realizacja w I i II etapie
E59 Opole – Jelcz – Wrocław: realizacja w III etapie
61 i 144 Opole – Częstochowa – Kielce: realizacja w III etapie
272 Kluczbork – Kostów: realizacja w III etapie
143 Kluczbork – Kalety: realizacja w III etapie

Ponadto do roku 2030 ma zostać zmodernizowana do klasy III Odrzańska Droga Wodna od Kanału Gliwickiego do Szczecina.

CEL 4 Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Cel ten wymaga podjęcia działań w następujących obszarach:

- 4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych,
- 4.2. Przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej,
- 4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej,
- 4.4. Racjonalizacja gospodarowania ograniczonymi zasobami wód powierzchniowych i podziemnych kraju, w tym zapobieganie występowaniu deficytu wody na potrzeby ludności i rozwoju gospodarczego,
- 4.5. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód i związanych z nimi ekosystemów (określenie obszarów ochrony wód podziemnych i restytucji obszarów mokradłowych na poziomie pzpw),

- 4.6. Zmniejszenie obciążenia środowiska powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby,
- 4.7. Zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż kopalin i zwiększenie wykorzystania surowców wtórnych.

Kierunki polityki przestrzennej wobec obszarów funkcjonalnych cennych przyrodniczo dla **województwa opolskiego** obejmują: integrację sieci KSOCH i N2000 w jednym systemie ochrony przyrody i krajobrazu, w tym parki krajobrazowe z otulinami i obszary ESE Natura 2000; wyznaczenie korytarzy ekologicznych i kształtowanie obszarów funkcjonalnych krajowej hierarchicznej sieci uwzględniającej prototypowe systemy ponadlokalnych korytarzy ekologicznych, w tym ECONET, sieć łącząca obszary N2000, obszary wspólne dla obydwu sieci i korytarze rzeczne (dla Odry i Nysy Kłodzkiej), oraz wzmocnienie biocentrów położonych po dwóch stronach granicy (Transgraniczne Obszary Chronione) dla Gór Opawskich.

Ponadto dla kształtowania zasobów wodnych KPZK 2030 wyznacza dla **województwa opolskiego** następujące kierunki: koordynacja rozwoju i wprowadzenie działań zapobiegających dla obszarów, na których występuje pobór wody przewyższający 100 l/m³ (dla centralnej części województwa, w pasie przebiegającym z północy na południe, powiat namysłowski, opolski, krapkowicki i kędzierzyńsko-kozielski) oraz dla obszarów na których występuje zły stan chemiczny jednolitych części wód podziemnych (dla powiatu głubczyckiego); integracja systemów gospodarki wodno-ściekowej w miejskich obszarach funkcjonalnych (dla miasta Opola); oraz wprowadzenie obligatoryjnego zarządzania wodami odpadowymi w obszarach funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (dla miasta Opola).

CEL 5 Zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.

Kierunki działań polityki przestrzennej umożliwiające realizację tego celu obejmują:

- 5.1. Przeciwdziałanie zagrożeniu utraty bezpieczeństwa energetycznego i odpowiednie reagowanie na to zagrożenie, w tym: zwiększenie stopnia bezpieczeństwa energetycznego poprzez rozbudowę systemu połączeń energetycznych z państwami sąsiednimi, rozbudowa połączeń wewnątrz kraju – poprawa bezpieczeństwa zasilania dużych miast oraz Polski Północnej, rozwój inteligentnych sieci przesyłowych, budowa oraz proekologiczna modernizacja elektrowni systemowych, zapewnienie alternatywnych dróg dostaw gazu ziemnego i ropy naftowej na obszar Polski oraz znaczące zwiększenie pojemności magazynów gazu, zwiększenie możliwości wydobycia gazu ziemnego na terytorium Polski, w tym ze złóż niekonwencjonalnych (np. gaz łupkowy), zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych (delimitacja obszarów na poziomie pzpw);
- 5.2. Zwiększenie poziomu zabezpieczenia przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi i antropogenicznymi;
- 5.3. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.

Kierunki działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego dla **województwa opolskiego** obejmują: rozbudowę systemu połączeń energetycznych, w tym główne linie elektroenergetyczne, nowe i istniejące, nowe moce wytwórcze (elektrownie i bloki) ciepłne powyżej 800 MW (dla Kędzierzyna-Koźła); rozwój infrastruktury gazowej, w tym nowe gazociągi (Zdzieszowice – Wrocław, Odolanów – Tworzeń); rozwój infrastruktury naftowej, w tym rurociągi produktowe (Boronów – Czechy); oraz strefy rozwoju rozproszonej energetyki odnawialnej, w tym geotermalnej (dla większej części województwa, poza południowymi krańcami) i wodnej z wyłączeniem obszarów PLH Natura 2000 (dla południowej części powiatu nyskiego).

Formułując kierunki przewidywanego rozwoju sieci przesyłowej, KPZK 2030 wskazuje zakres niezbędnych inwestycji infrastrukturalnych. W obszarze **województwa opolskiego** zlokalizowanych jest 7 zadań związanych z rozwojem sieci gazowej i energetycznej.

Tabela 2. Inwestycje infrastrukturalne przewidziane do realizacji na obszarze województwa opolskiego, wg KPZK 2030

Elektroenergetyczna sieć przesyłowa – etapy inwestycji
do 2015 Linia Dobrzeń – Wrocław
do 2015 Rozbudowa SE Dobrzeń
do 2020 Rozbudowa stacji Blachownia
do 2030 Linia Świebodzice – Ząbkowice – Dobrzeń
do 2030 Rozbudowa stacji Groszowice
Sieć przesyłu gazu ziemnego – budowa gazociągów wysokoprężnych [km]
do 2015 Zdieszowice – Wrocław [178]
do 2020 Odolanów – Tworzeń [190]

Ponadto na poziomie krajowym i wojewódzkim niezbędne będzie wyznaczenie stref dla rozwoju energetyki wiatrowej i innych źródeł odnawialnych, wskazanie warunków wykorzystania istniejących i planowanych budowli hydrotechnicznych do produkcji energii wodnej, określenie obszarów wykorzystania energii geotermalnej oraz lokalizacji wieloletnich plantacji roślin energetycznych (delimitacja na poziomie pzpw).

W ramach zintegrowanych działań przeciwpowodziowych dla **województwa opolskiego**, KPZK 2030 wskazuje obszary realizacji zintegrowanych programów przeciwpowodziowych dla rzeki Odry (obszar całego województwa); wzmocnienie ochrony przeciwpowodziowej w miastach (dla Opola, Brzegu i Krapkowic); obszary wzmożonej współpracy transgranicznej (dla południowej części województwa); oraz miejsca potencjalnych ograniczeń zabudowy i podwyższenia standardów budowlanych na obszarach zagrożonych erozją gleb (dla południowej części województwa).

CEL 6 Przywrócenie i utwalenie ładu przestrzennego.

Działania na rzecz przywrócenia i utwalenia ładu przestrzennego:

- 6.1. Wprowadzenie zintegrowanego (spójnego i hierarchicznego) systemu planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego zdolnego do efektywnej koordynacji działań podmiotów publicznych i polityk publicznych mających największe znaczenie dla zagospodarowania przestrzennego na różnych poziomach zarządzania, w tym wprowadzenie planowania dla obszarów funkcjonalnych,
- 6.2. Uporządkowanie regulacji zapewniających sprawność i powszechność działania systemu planowania przestrzennego,
- 6.3. Wzmocnienie instytucjonalne i jakościowe planowania przestrzennego, w tym: budowa systemu monitorowania procesów przestrzennych i ich oceny, partnerstwo terytorialne w planowaniu i zarządzaniu procesami rozwojowymi.

KPZK 2030, jako główny dokument strategiczny w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego kraju wykorzystuje nowe podejście terytorialne, w którego ujęciu podobny zestaw działań o charakterze zintegrowanym powinien być kierowany do obszarów charakteryzujących się wspólnymi cechami geograficznymi nazwanych obszarami funkcjonalnymi. W tym ujęciu przedmiotem polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest całe jego terytorium, a jej cele i instrumenty są różnicowane w zależności od specyfiki poszczególnych obszarów funkcjonalnych i ukierunkowane są na wykorzystanie ich specyficznego potencjału geograficznego dla osiągnięcia celów rozwojowych kraju (zgodnie z celem KPZK 2030). Tylko część obszarów funkcjonalnych KPZK można zaliczyć do tradycyjnie rozumianych „obszarów problemowych” – czyli takich, na których

dochodzi do konfliktów przestrzennych czy dysfunkcji rozwojowych i na których istnieje potrzeba podjęcia interwencji publicznej z poziomu krajowego.

Dla realizacji celów KPZK 2030 wyznaczono obszary funkcjonalne, które będą delimitowane na różnych poziomach zarządzania (krajowym, regionalnym, funkcjonalnym). Podzielono je na cztery podstawowe typy:

- określone w odniesieniu do całego systemu osadniczego wyznaczone na podstawie stopnia urbanizacji. Klasyfikacja ta obejmuje różnego typu obszary miejskie – rdzenie i ich strefy funkcjonalne, jak i obszary funkcjonalnie wiejskie poza miastami,
- wyznaczone na podstawie typu potencjału rozwojowego ze względu na występowanie szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej i warunków dla polityki rozwoju w skali makroregionalnej,
- wyznaczone ze względu na możliwość wystąpienia konfliktów przestrzennych związanych ze sposobem wykorzystania ich potencjału przyrodniczego i kulturowego,
- wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej. Na obszarach tych dochodzi do kumulacji problemów o charakterze społeczno-gospodarczym, co staje się barierą osiągnięcia spójności przestrzennej kraju. Wskazanie ich niesie ze sobą zaangażowanie instrumentów właściwych polityce regionalnej.

Stosownie do zapisów KPZK 2030 delimitacja tych obszarów będzie się odbywać (z wyjątkiem obszarów obejmujących więcej niż jedno województwo lub strategicznych z punktu widzenia funkcjonowania kraju) przede wszystkim na poziomie regionalnym lub lokalnym.

Zadaniem samorządu województwa będzie wyznaczenie granic tych obszarów funkcjonalnych, które powinny być uwzględnione w planie zagospodarowania przestrzennego województwa i strategii rozwoju województwa lub dla których powinien być sporządzony odrębny plan i strategia na poziomie regionalnym. Dotyczy to:

- miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, w tym metropolitalnych, *a także ośrodków regionalnych oraz subregionalnych,*
- obszarów wiejskich wymagających wsparcia procesów rozwojowych,
- obszarów ochrony gleb dla celów produkcji rolnej,
- *obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy,*
- obszarów cennych przyrodniczo w zakresie wyznaczania i kształtowania korytarzy i sieci ochrony przyrody,
- obszarów ochrony krajobrazów kulturowych,
- obszarów ochrony i kształtowania zasobów wodnych w zakresie wskazania obszarów ochrony wód,
- strategicznych złóż kopalin,
- miast i innych obszarów tracących swe dotychczasowe funkcje,
- obszarów o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe,
- obszarów przygranicznych o znaczeniu regionalnym,
- obszarów o znaczeniu regionalnym o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich.

W oparciu o typologię miejskich obszarów funkcjonalnych sformułowaną w KPZK 2030, w granicach województwa opolskiego można wskazać jeden obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego o znaczeniu krajowym (utworzony wokół miasta Opola), dwa obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych spełniających kryteria ludnościowe 50-100 tys. mieszkańców (utworzone wokół Kędzierzyna-Koźła i Nysy) oraz dwa obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych niespełniających tych kryteriów, jednak mających istotne znaczenie dla struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu (utworzone wokół Brzegu i Kluczborka). Pozostałe miasta województwa (30 miast), jako liczące poniżej 50 tys. mieszkańców należy zaliczyć do ośrodków lokalnych, niemających własnego zaplecza funkcjonalnego.

1.5. POLITYKA PRZESTRZENNA MAKROREGIONU POLSKA ZACHODNIA

Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020

Dokument Strategia Rozwoju Polski Zachodniej do roku 2020 przyjęta została przez Radę Ministrów 30 kwietnia 2014 r. i obejmuje 5 województw: dolnośląskie, lubuskie, opolskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. Strategia określa makroregionalne potencjały rozwojowe oraz formę współpracy między regionami. Wśród filarów współdziałania wskazano elementy łączące regiony Polski Zachodniej, w tym m.in. chęć współpracy międzyregionalnej, dorzecze Odry oraz transgraniczne położenie. Akcentuje się również potrzebę skoncentrowania SRPZ 2020 na tych wyzwaniach rozwojowych, których charakter i skala wymaga współdziałania w układzie ponadregionalnym, wykraczającym poza granice jednego województwa.

Cel główny

Wzrost konkurencyjności Polski Zachodniej w wymiarze europejskim przez efektywne wykorzystanie potencjałów makroregionu.

Cel 1 Integracja przestrzenne i funkcjonalna makroregionu

Cel 1 polega na wzmacnianiu integracji przestrzennej i funkcjonalnej makroregionu oraz wymaga podjęcia szeregu działań, które będą spajać makroregion Polski Zachodniej wewnętrznie oraz w wymiarze krajowym i międzynarodowym.

Do głównych kierunków służących realizacji celu należą:

- wzmocnienie wewnętrznych powiązań sieci transportowych między głównymi miastami,
- zwiększenie dostępności transportowej w przestrzeni europejskiej przez wzmocnienie powiązań głównych miast makroregionu z Warszawą, Katowicami i Trójmiastem, Berlinem, Pragą, Wiedniem oraz Dreznem,
- modernizacja Odrzańskiej Drogi Wodnej oraz wzmocnienie międzyregionalnej i transgranicznej współpracy w dorzeczu Odry,
- zwiększenie efektywności sieci energetycznej w makroregionie.

Cel 2 Budowa oferty gospodarczej makroregionu

Cel 2 dotyczy budowania oferty gospodarczej makroregionu oraz jej promocja w kraju i za granicą, wymaga podjęcia działań w następującym zakresie:

- wspieranie wypracowywania i implementowania nowoczesnych rozwiązań w wiodących branżach gospodarczych makroregionu,
- rozwój i profesjonalizacja działalności ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, w szczególności w zakresie wsparcia wiodących branż gospodarczych makroregionu,
- tworzenie zachęt do inwestowania, w tym zapewnienie dostępu do usług publicznych,
- tworzenie i rozwój ponadregionalnych produktów turystycznych.

Cel 3 Wzmocnienie potencjału naukowo-badawczego makroregionu

Cel 3 zakłada wzmocnienie potencjału naukowo-badawczego makroregionu poprzez działania nastawione na:

- inicjowanie i wspieranie współpracy naukowo-badawczej ośrodków z Polski Zachodniej,
- budowanie komplementarnej oferty edukacyjnej służącej dostosowaniu kapitału ludzkiego do potrzeb gospodarki opartej na wiedzy,
- inicjowanie wspólnych działań edukacyjnych promujących postawy przedsiębiorcze i innowacyjne,
- wzmocnienie mechanizmów transferu wiedzy między nauką a biznesem w celu komercjalizacji wyników badań.

1.6. POLITYKI PRZESTRZENNE WOJEWÓDZTW SĄSIEDNICH

Województwo opolskie graniczy z czterema polskimi województwami: dolnośląskim na zachodzie (długość granicy – 193,7 km), śląskim na wschodzie (230,9 km) oraz wielkopolskim (47,7 km) i łódzkim (56,2 km) na północy. Południową granicę stanowi granica państwowa z Republiką Czeską.

Z dokumentów planistycznych określających politykę przestrzenną województw sąsiednich² wynikają określone uwarunkowania odnoszące się do istniejących i projektowanych powiązań między obszarami stykowymi w zakresie systemu przyrodniczego, sieci osadniczej, infrastruktury transportowej i technicznej, bezpieczeństwa ekologicznego i powodziowego, funkcji gospodarczych.

1.6.1. Województwo dolnośląskie

Na wschodzie województwo opolskie graniczy z województwem dolnośląskim na odcinku 193,7 km. Granicznymi jednostkami administracyjnymi województwa dolnośląskiego są gminy powiatu oleśnickiego: gm. Syców, Dziadowska Kłoda, Biernatów; powiatu oławskiego: gm. Jelcz-Lasowice, Oława, Domaniów; powiatu strzelińskiego: gm. Wiązów, Przeworno oraz powiatu ząbkowickiego: gm. Ziębice, Kamieniec Zębowicki, Złoty Stok. Według *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego* jest to obszar zróżnicowany pod względem potencjału i pełnionych funkcji. W części środkowej pogranicza z woj. opolskim są to obszary wzrostu potencjału – wrocławskiego obszaru metropolitalnego (gm. Oława i Jelcz-Laskowice), na południe i północ – obszary rolnicze, w tym intensywnej gospodarki rolnej na południu, a w rejonie doliny Nysy Kłodzkiej – obszary rozwoju turystyki międzyregionalnej i regionalnej.

Najważniejszymi strukturami i obiektami przestrzennymi województwa dolnośląskiego rzutującymi na kształtowanie wzajemnych powiązań funkcjonalnych z województwem opolskim są:

w obrębie **systemu przyrodniczego**:

- tereny o wysokich wartościach przyrodniczych, stanowiące element zasilający regionalnego systemu ochrony środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu, obejmujące obszar węzłowy Borów Stobrawskich (po stronie województwa opolskiego obejmuje Stobrawski Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie) oraz ostoje europejskiej sieci przyrodniczej Natura 2000 (Grądy Odrzańskie, Lasy Barucickie, Grądy w Dolinie Odry),
- tereny powiązań przyrodniczych, o szczególnym znaczeniu dla utrzymania ciągłości i stabilizacji systemu ochrony przyrody, tj. korytarze ekologiczne dolinne (rzeka Odra, Nysa Kłodzka i Widawa) i ładowe (południowo-centralny i południowy korytarz dla dużych ssaków);

w obrębie **systemu hydrologicznego**:

- tereny ochrony i kształtowania zasobów wodnych, obejmujące obszary zasilania głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP 320 i GZWP 338) oraz zlewni wód powierzchniowych, ważnych dla zaopatrzenia województwa dolnośląskiego w wodę wysokiej jakości dla celów pitnych (Nysa Kłodzka, Oława);

² Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego (Uchwała Nr XLVIII/1622/2014 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 marca 2014 r.)

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego 2020+ (Uchwała Nr V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r.)

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego (Uchwała Nr XLVI/690/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.)

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego (Uchwała Nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.)

w obrębie **systemu żywielskiego**:

- obszary występowania najlepszych gleb dla produkcji rolnej, chronione przed przeznaczaniem na cele inne niż intensywne użytkowanie rolnicze (po stronie opolskiej w obrębie Płaskowyzu Głubczyckiego i Obszaru Przedzudeckiego).

Przyjęte w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego* (PZPWD) ustalenia dla ww. obszarów, dotyczące form ochrony obszarowej, a także kierunków gospodarczego wykorzystywania zasobów przyrodniczych, wodnych i glebowych strefy przygranicznej z województwem opolskim, są zgodne z obecnymi i planowanymi w woj. opolskim strukturami obszarowymi i reżimami ochronnymi, a ustalenia PZPWD pozwalają wnioskować o możliwości zapewnienia ciągłości systemowej na styku z województwem opolskim.

w obrębie **sieci osadniczej**:

- wrocławski obszar metropolitalny, silnie oddziaływający zwłaszcza na zachodnią część województwa opolskiego (odpływ migracyjny mieszkańców, w szczególności ludzi młodych i wykształconych oraz ruchy wahadłowe związane z edukacją, nauką, usługami i pracą),

- miasto powiatowe Oława wraz z lokalnym ośrodkiem Jelcz-Laskowice, oferujące miejsca pracy dla mieszkańców subregionu brzeskiego (według danych GUS w 2011 r. bilans przepływów dojeżdżających do pracy między subregionem brzeskim (dot. gmin: Brzeg, Lubsza, Skarbimierz, Olszanka, Grodków) a miastem i gminą Oława oraz Jelcz-Laskowice był ujemny i wynosił: -846);

w obrębie **infrastruktury transportowej**:

- III Paneuropejski Korytarz Transportowy, łączący Drezno/Berlin-Wrocław-Opole-Katowice-Lwów-Kijów z autostradą A4,

- drogi krajowe nr: 46, 94, 39 – dla których PZPWD ustala ich modernizację,

- drogi międzyregionalne (wojewódzkie) nr 382 i 403 – dla których PZPWD ustala ich modernizację,

- pozostałe drogi regionalne (wojewódzkie), przewidziane do modernizacji i dostosowania do obowiązujących normatywów oraz ewentualnej zmiany ich przebiegu przy realizacji obwodnic nr: 378, 385, 396, 451,

- linie kolejowe nr: 132 (E30, E 59), 277 (C 30, C 59), 137, 143 – dla których PZPWD ustala ich modernizację,

- Odrzańska Droga Wodna (ODW) – dla której PZPWD ustala osiągnięcie docelowej III klasy żeglowności, poprzez m.in. modernizację infrastruktury hydrotechnicznej.

Planowane w PZPWD kierunki rozwoju infrastruktury transportowej nie wskazują docelowych klas technicznych dla poszczególnych dróg oraz warunków technicznych, jakie powinny posiadać linie kolejowe, jak ma to miejsce w PZPWO, przez co analiza porównawcza ogranicza się do ogólnych zamierzeń inwestycyjnych – i w tym zakresie ustalenia PZPWD są zgodne z dotychczasowymi rozstrzygnięciami w PZPWO. W zakresie kierunków rozwoju żeglugi śródlądowej ustalenia PZPWD są niespójne z ustaleniami PZPWO pod względem planowanej docelowej klasy żeglugowej ODW, gdzie PZPWO zakłada osiągnięcie wyższej IV międzynarodowej klasy żeglugowej, pozwalającej w przyszłości włączenie ODW do sieci TEN-T.

w obrębie **infrastruktury technicznej**:

- linie energetyczne:

▪ 400 kV Pasikurowice – Dobrzeń – Trębaczew – Joachimów,

▪ 220 kV Groszowice (Opole) – Ząbkowice Śl.,

▪ 110 kV Hermanowice (Brzeg) – Oława,

▪ 110 kV Hermanowice (Brzeg) – Zacharzyce,

▪ 110 kV Orłęta (Nysa) – Ziębice,

▪ 110 kV Paczków – Kamieniec Ząbkowicki;

- projektowana linia energetyczna 400 kV relacji Dobrzeń – Ząbkowice Śl. – Świebodzice,

- projektowany gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Zdieszowice – Wrocław.

Planowane w PZPWD kierunki rozwoju infrastruktury technicznej są zgodne z dotychczasowymi rozstrzygnięciami w PZPWO:

w zakresie **bezpieczeństwa ekologicznego i powodziowego**:

- doliny rzeczne Odry, Nysy Kłodzkiej, Oławy i Widawy (budowa zbiorników retencyjnych: Kamieniec na Nysie Kłodzkiej (gm. Kamieniec), Długopole Górne na Nysie Kłodzkiej (m. i gm. Międzyzlesie) i Boboszów na Nysie Kłodzkiej (m. i gm. Międzyzlesie),
- zlewnie Nysy Kłodzkiej i Oławy jako zasób wody pitnej dla aglomeracji wrocławskiej;

w obrębie **funkcji gospodarczych**:

- zagospodarowanie turystyczne rzeki Odry,
- zagospodarowanie turystyczne Sudetów i Przedgórze Sudeckiego,

oraz najistotniejszymi kierunkami rozwoju przestrzennego.

1.6.2. Województwo łódzkie

Na północnym-wschodzie regionem sąsiadującym z województwem opolskim na odcinku długości 56,2 km jest województwo łódzkie.

Większość odcinka granicznego przebiega korytem rzeki Proсны. Gminami bezpośrednio graniczącymi z woj. opolskim są gminy powiatu wieluńskiego: Skomlin, Mokrsko, Pątnów oraz powiatu wieruszowskiego: Bolesławiec, Łubnice. Podstawowymi funkcjami tego obszaru po stronie woj. łódzkiego są funkcje rolnicze. Zgodnie z PZPWŁ są to obszary wiejskie wielofunkcyjnych przekształceń, w obrębie których decydujące znaczenie przypisano funkcji rolniczej i zielonego rozwoju (system ekologiczny).

Najważniejszymi strukturami i obiektami przestrzennymi województwa łódzkiego rzutującymi na kształtowanie wzajemnych powiązań funkcjonalnych z woj. opolskim są:

w obrębie systemu **przyrodniczego**:

- tereny o wysokich wartościach przyrodniczych, stanowiące element regionalnego systemu ochrony przyrody, obejmujące obszar węzłowy proj. Załęczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Proсны oraz ostoję europejskiej sieci przyrodniczej Natura 2000 (Załęczański Łuk Warty), zespół przyrodniczo-krajobrazowy Wzgórza Ożarówskie;
- tereny powiązań przyrodniczych, o szczególnym znaczeniu dla utrzymania ciągłości i stabilizacji systemu ochrony przyrody, tj. korytarze ekologiczne dolinne (rzeki Proсны i Praty) i lądowe (korytarz południowo-centralny dla dużych ssaków);

w obrębie **systemu hydrologicznego**:

- tereny ochrony i kształtowania zasobów wodnych, obejmujące obszary zasilania głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP 311 i GZWP 325);
- Przyjęte w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego* (PZPWŁ) ustalenia dla ww. obszarów strefy przygranicznej z woj. opolskim są zgodne z obecnymi i planowanymi w woj. opolskim strukturami obszarowymi i reżimami ochronnymi, a ustalenia PZPWŁ pozwalają wnioskować o możliwości zapewnienia ciągłości systemowej na styku z woj. opolskim.

w obrębie **sieci osadniczej**:

- ośrodek powiatowy – miasto Wieluń, pełniący funkcję ośrodka subregionalnego;

w obrębie **infrastruktury transportowej**:

- drogi krajowe nr 45 i nr 43 – dla których PZPWŁ ustala docelowe parametry techniczne klasy G,
- linia kolejowa nr 181 relacji Herby Nowe – Wieluń – Kępno – Oleśnica, dla której PZPWŁ ustala jej modernizację do osiągnięcia prędkości 100 – 120 km/h;

Planowane w PZPWŁ kierunki rozwoju infrastruktury transportowej są zgodne z dotychczasowymi rozstrzygnięciami w PZPWO.

w obrębie **infrastruktury technicznej**:

- linia energetyczna 110 kV relacji Kluczbork – Praszka – Wieluń,
- planowany gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Bąków – Biadacz – Gorzów Śl. – Uszyce – Skomlin – Wieluń;

Planowane w PZPWŁ kierunki rozwoju infrastruktury technicznej są zgodne z dotychczasowymi rozstrzygnięciami w PZPWO,

w zakresie **bezpieczeństwa ekologicznego i powodziowego**:

- ochrona wód zlewni rzeki Proсны i podziemnych struktur wodonośnych doliny kopalnej Proсны (GZWP 311) i zbiornika Częstochowa (GZWP 325) jako potencjalnego zasobu wody pitnej południowo – zachodniej części województwa łódzkiego,
- budowa zbiorników wodnych małej retencji Posada-Gola, Gola – Wójcin, Toplin, Grześlaki – Kik na rzece Proсны;

w zakresie **funkcji gospodarczych**:

- zagospodarowanie turystyczne Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Proсны” oraz projektowanego Załącząńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

1.6.3. Województwo wielkopolskie

Na północy, na odcinku 47,7 km województwo opolskie graniczy z województwem wielkopolskim. Granicznymi jednostkami administracyjnymi Wielkopolski są gminy powiatu kępińskiego: gm. Perzów, Rychtal, Trzcinica, Łęka Opatowska. Według PZPWW jest to obszar zdominowany funkcjami rolniczymi i leśnymi. Stymulantami rozwoju tego obszaru są: miasto Kępno – pełniące rolę regionalnego ośrodka logistycznego oraz pasma dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego związane z ciągami komunikacyjnymi dróg S8 i DK 11.

Podstawowymi strukturami i obiektami przestrzennymi tej części woj. wielkopolskiego rzutującymi na kształtowanie wzajemnych powiązań funkcjonalnych z woj. opolskim są:

w obrębie **systemu przyrodniczego**:

- tereny o wysokich wartościach przyrodniczych, stanowiące element regionalnego systemu ochrony przyrody, obejmujące obszar chronionego krajobrazu Dolina rzeki Proсны oraz leśny kompleks promocyjny Lasów Rychtańskich,
- tereny powiązań przyrodniczych, o szczególnym znaczeniu dla utrzymania ciągłości i stabilizacji systemu ochrony przyrody, tj. korytarze ekologiczne dolinne (rzeki Proсны, Widawy, Wołczyńskiej Strugi) i lądowe (korytarz południowo-centralny dla dużych ssaków);

w obrębie **systemu hydrologicznego**:

- tereny ochrony i kształtowania zasobów wodnych, ważnych dla zaopatrzenia południowej części województwa w wodę wysokiej jakości dla celów pitnych na obszarze zlewni Proсны;

Przyjęte w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* (PZPWW) ustalenia dla ww. obszarów strefy przygranicznej z woj. opolskim są zgodne z obecnymi i planowanymi w woj. opolskim strukturami obszarowymi i reżimami ochronnymi, a ustalenia PZPWW pozwalają wnioskować o możliwości zapewnienia ciągłości systemowej na styku z woj. opolskim.

w obrębie **sieci osadniczej**:

- ośrodek powiatowy – miasto Kępno, dla którego PZPWW ustala funkcję ponadlokalnego ośrodka równoważenia rozwoju,
- ośrodki lokalne wiejskie: Rychtal, Perzów, Trzcinica, Łęka Opatowska;

w obrębie **infrastruktury transportowej**:

- droga krajowa nr 11 relacji Kołobrzeg – Bytom, dla której PZPWW ustala budowę drogi ekspresowej S11 w nowym przebiegu – planowanej do ujęcia w kompleksowej sieci TEN-T, jako elementu krajowego korytarza transportowego relacji północ-południe,
- droga krajowa nr 39 relacji Łagiewniki – Kępno dla której PZPWW ustala przebudowę do pełnych parametrów klasy G,
- magistralna linia kolejowa nr 272 relacji Kluczbork – Poznań, planowana do modernizacji;

w obrębie **infrastruktury technicznej**:

- utrzymanie korytarza linii energetycznej 110 kV relacji Kluczbork – Kostów – Kępno,
- utrzymanie korytarza gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Komorno – Tworóg oraz budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Odolanów – Tworóg;

w zakresie **bezpieczeństwa ekologicznego i powodziowego**:

- ochrona zlewni wykorzystywanych do zasilania infiltracyjnych ujęć komunalnych na terenie południowej Wielkopolski,
- ochrona przeciwpowodziowa na rzece Proсна;

w zakresie **funkcji gospodarczych**:

- zagospodarowanie turystyczne proponowanego Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Proсны”.

1.6.4. Województwo śląskie

Od strony wschodniej województwo opolskie graniczy z województwem śląskim na odcinku 230,9 km. Granicznymi jednostkami administracyjnymi woj. śląskiego są gminy powiatu kłobuckiego: gm. Lipie, Krzepice, Przystajń; powiatu lublinieckiego: gm. Ciasna, Pawonków; powiatu tarnogórskiego: gm. Kupski Młyn; powiatu gliwickiego: gm. Wielowieś, Toszek, Rudziniec, Sośnicowice, Pilchowice oraz powiatu raciborskiego: gm. Kuźnia Raciborska, Rudniki, Pietrowice Wielkie. Są to głównie obszary wiejskie, ze znacznym udziałem obszarów ochrony przyrody, dla których *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego* ustala rozwój funkcji rolno-leśnych i rekreacyjno-rolnych.

Najważniejszymi strukturami i obiektami przestrzennymi woj. śląskiego, rzutującymi na kształtowanie wzajemnych powiązań funkcjonalnych z woj. opolskim są:

w obrębie **systemu przyrodniczego**:

- tereny o wysokich wartościach przyrodniczych, stanowiące element regionalnego systemu ochrony przyrody, obejmujące obszar Parku Krajobrazowego „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”, Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”,

- tereny powiązań przyrodniczych, o szczególnym znaczeniu dla utrzymania ciągłości i stabilizacji systemu ochrony przyrody, tj. korytarze ekologiczne dolinne rzeki Odry, Małej Panwi oraz korytarza lądowego dla dużych ssaków (korytarz południowy);

w obrębie **systemu hydrologicznego**:

- tereny ochrony i kształtowania zasobów wodnych, ważnych dla zapewnienia czystości wód powierzchniowych i podziemnych zlewni Odry, Małej Panwi i podziemnych struktur wodonośnych głównych zbiorników wód podziemnych (w szczególności GZWP 333);

Przyjęte w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego (PZPWŚ)* ustalenia dla ww. obszarów strefy przygranicznej z woj. opolskim są zgodne z obecnymi i planowanymi w woj. opolskim strukturami obszarowymi i reżimami ochronnymi, a ustalenia PZPWŚ pozwalają wnioskować o możliwości zapewnienia ciągłości systemowej na styku z woj. opolskim.

w obrębie **sieci osadniczej**:

- górnośląski obszar metropolitalny, silnie oddziaływujący m.in. na ruchy wahadłowe związane z pracą, edukacją, nauką, usługami (wg danych GUS w 2011 r. do pracy na obszarze GOM dojeżdżało 825 mieszkańców woj. opolskiego, z czego aż 383 osoby do miasta Gliwice),
- ośrodki regionalne: Racibórz (znaczna część mieszkańców z powiatu głubczyckiego i powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego wyjeżdża do pracy w powiecie raciborskim, tj. 828 osób, z czego ponad 694 osób do samego Raciborza);

w obrębie **infrastruktury transportowej**:

- budowa drogi S46 po nowym śladzie z ewentualnym wykorzystaniem istniejących odcinków drogi DK 46,
- przebudowa dróg krajowych łączących obydwie województwa:

- droga krajowa nr 11 relacji Kołobrzeg – Bytom do pełnych parametrów klasy S,
- droga krajowa nr 46 relacji Kłodzko – Szczekociny do pełnych parametrów klasy GP (w przypadku rezygnacji z działań podjętych na rzecz budowy drogi S46),
- droga krajowa nr 45 relacji granica państwa – Złoczew do pełnych parametrów klasy G,
- droga krajowa nr 94 relacji Krzywa – Balice do pełnych parametrów klasy GP,
- droga krajowa nr relacji 40 relacji granica państwa-Pyskowice do pełnych parametrów klasy G,
- droga krajowa nr 42 relacji Namysłów – Rudnik do pełnych parametrów klasy G,
- droga krajowa nr 43 relacji Wieluń – Częstochowa do pełnych parametrów klasy G,

- przebudowa dróg wojewódzkich łączących obydwie województwa:

- droga wojewódzka nr 408 relacji Gliwice – Kędzierzyn-Koźle do pełnych parametrów klasy G,
- droga wojewódzka nr 416 relacji Krapkowice – Racibórz do pełnych parametrów klasy G,
- droga wojewódzka nr 417 relacji Laskowice – Racibórz do pełnych parametrów klasy Z,
- droga wojewódzka nr 421 relacji Szczyty – Nędza do pełnych parametrów klasy Z,
- droga wojewódzka nr 425 relacji Bierawa – Rudy do pełnych parametrów klasy Z,
- droga wojewódzka nr 494 relacji Bierdzany – Częstochowa do pełnych parametrów klasy Z,
- droga wojewódzka nr 901 relacji Olesno – Gliwice do pełnych parametrów klasy G;

- utrzymanie i modernizacja linii kolejowych nr:

- 137 (E 30) relacji Katowice – Legnica na odcinku Kędzierzyn Koźle – Katowice i 151 (C-E 59) relacji Kędzierzyn-Koźle – Racibórz objętych umowami „AGC” i „AGTC”,
- 132 (C 30) relacji Wrocław – Bytom objętej umową „AGTC”,
- 61 relacji Kolonowskie – Lubliniec,
- 143 relacji Kalety – Wrocław-Mikołajów,
- 144 relacji Opole – Tarnowskie Góry,
- 181 relacji Herby Nowe – Kępno.

- utrzymanie i modernizacja Kanału Gliwickiego, stanowiącego element Odrzańskiej Drogi Wodnej,
- rezerwa terenu pod przyszłą budowę kanału Odra – Dunaj;

w zakresie **infrastruktury technicznej**:

- utrzymanie korytarzy linii energetycznych:

- 400 kV Dobrzeń – Trębaczew,
- 400 kV Dobrzeń – Wielopole,
- 220 kV Blachownia – Łagisza,
- 220 kV Blachownia – Wielopole,
- 220 kV Kędzierzyn – Wielopole,
- 110 kV Kietrz – Studzienna,
- 110 kV Polska Cerekiew – Studzienna,
- 110 kV Kędzierzyn – Kuźnia Raciborska,
- 110 kV Kędzierzyn – Sośnica (dwutorowa),
- 110 kV Blachownia – Łabędy,
- 110 kV Blachownia – Huta „Łabędy”,
- 110 kV Krupski Młyn – Rokitnica,
- 110 kV Zawadzkie – Rokitnica,
- 110 kV Praszka – Panki,
- 110 kV Zawadzkie – Lubliniec,

- rozbudowa stacji 220/100 kV Blachownia wraz z wprowadzeniem linii 220 kV Groszowice - Kędzierzyn,

- przebudowa linii 400 kV Pasikowice – Dobrzeń – Trębaczew – Joachimów,

- utrzymanie korytarzy gazociągów wysokiego ciśnienia relacji:

- Komorno – Tworóg,
- Sobiszowice – Blachownia – Zdieszowice,
- Tworóg – Zakłady Azotowe Kędzierzyn,
- Odolanów – Obrowiec,
- Zawadzkie – Wielowieś.

- budowa gazociągów wysokiego ciśnienia relacji:

- Odolanów – Tworóg o przewidywanym nominalnym ciśnieniu 6,3 MPa i przekroju DN 700,
- Bąków – Biadacz – Praszka – Krzepice o przewidywanym nominalnym ciśnieniu 6,3 MPa i przekroju DN 250/200/150/100;

w zakresie **bezpieczeństwa ekologicznego i powodziowego**:

- zagospodarowanie i ochrona przeciwpowodziowa obszarów nadodrzańskich w południowo-wschodniej części województwa (powiat kędzierzyńsko-kozielski i raciborski) w ramach „Programu dla Odry 2006”,

- ochrona wód podziemnych na obszarze GZWP 333 jako zasobu wody pitnej o znaczeniu strategicznym;

w zakresie **funkcji gospodarczych**:

- zagospodarowanie przestrzenne obszarów w paśmie autostrady A4 i Kanału Gliwickiego,

- zagospodarowanie turystyczne obszarów przygranicznych z Republiką Czeską.

2. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Zasoby i potencjał przestrzeni województwa opolskiego, jej cechy, sposób wykorzystania i zagospodarowania, występujące bariery i konflikty przestrzenne, w sposób kluczowy warunkują możliwości i kierunki rozwoju regionu.

W niniejszym rozdziale zaprezentowano przegląd najistotniejszych uwarunkowań w przekroju podstawowych komponentów przestrzeni, mających wpływ na występujące problemy przestrzenne i na określenie kierunków niezbędnych zmian.

2.1. ŚRODOWISKO NATURALNE

Środowisko geograficzne, jego zasoby, stan ilościowo-jakościowy oraz rozmieszczenie stanowią podstawowy czynnik endogeniczny, warunkujący zrównoważony rozwój każdego regionu. Środowiskowe uwarunkowania rozwoju regionu tkwią w jego zasobach naturalnych i ich walorach, a także w zjawiskach i procesach, których źródłem jest środowisko. Cechy przestrzeni przyrodniczej i stan środowiska województwa bezpośrednio warunkują kierunki jego rozwoju i sposoby organizacji przestrzeni. Dlatego też osiągnięcie oczekiwanej, wysokiej jakości środowiska możliwe będzie wyłącznie przy zachowaniu równowagi w działaniach na rzecz równoważnego kształtowania sfery przyrodniczej i otoczenia społeczno-gospodarczego.

2.1.1. Uwarunkowania gospodarcze – predyspozycje zasobowe

Rozwój regionu warunkowany jest przez zespół współistniejących we wzajemnej równowadze czynników gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Przyjęte w ramach strategii *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* priorytety stwarzają preferencje dla rozwoju nowoczesnej, opartej na wiedzy gospodarki, efektywnie korzystającej z posiadanych zasobów i bardziej przyjaznej środowisku.

Podstawowe uwarunkowania rozwojowe wynikają z naturalnych predyspozycji danego obszaru, jego ukształtowania, warunków klimatycznych i istniejących zasobów. W przypadku województwa opolskiego czynniki te są bardzo korzystne.

Województwo pod względem zajmowanej powierzchni należy do najmniejszych w kraju³. Ukształtowanie powierzchni upodabnia go do pochylonej w kierunku północno-zachodnim niecki, której północne i południowe obrzeża wznoszą się ponad otaczający teren, niestwarzając istotnych utrudnień dla zagospodarowania terenu⁴. Przebiegająca centralnie rozległa dolina Odry stanowiąca główną, regionalną strukturę przestrzenną, dzieli województwo na część położoną na południu, z bardzo korzystnymi warunkami glebowymi dla potrzeb rolnictwa i część położoną na północy, o zwiększonej lesistości, z gorszymi warunkami glebowymi dla rolnictwa. Dolina Odry, stanowiąca również istotną barierę komunikacyjną, jest jednocześnie główną osią ekologiczną⁵, skupiając główny potencjał społeczno-gospodarczy (Aglomeracja Opolska, ośrodki subregionalne: Kędzierzyn-Koźle i Brzeg).

Klimat województwa, będący rezultatem położenia geograficznego, ukształtowania i pokrycia terenu oraz ogólnej cyrkulacji mas powietrznych, należy do najłagodniejszych w kraju. Cechują go - poza niewielkimi obszarami górskimi w południowej i południowo-zachodniej części województwa - długie okresy letnie i krótkie, ciepłe zimy, sprzyjające rozwojowi różnorodnych form gospodarki i aktywności mieszkańców. Warunkują one również odpowiednie zagospodarowanie przestrzenne

³ Powierzchnia województwa wynosi 9412 km², co stanowi ok. 3,0% powierzchni kraju.

⁴ Tereny nizinne o rzeźbie równinno-falistej położone poniżej 200 m n.p.m. zajmują ok. 80% powierzchni województwa (Nizina Śląska), tereny wyżynne o rzeźbie pagórkowatej i wysokości do 500 m n.p.m. (Wyżyna Śląska, Wyżyna Woźnicko-Wieluńska, Przedgórze Sudeckie) zajmują 19,5%, a obszary górskie, położone powyżej 500 m n.p.m. zajmują jedynie 0,5% jego powierzchni (Sudety i Przedgórze Sudeckie).

⁵ Dolina Odry stanowi międzynarodowy korytarz ekologiczny europejskiej sieci ekologicznej Econet, kluczowy w regionalnym, krajowym i europejskim systemie terenów przyrodniczych.

na obszarach wrażliwych na zmiany klimatu, szczególnie w obrębie dolin rzecznych i obszarach przyległych. Obserwowane od lat 80-tych globalne zmiany klimatyczne na obszarze województwa skutkują, podobnie jak na obszarze całego kraju, wzrostem średnich temperatur powietrza w okresie całorocznym, częstszym i gwałtowniejszym przebiegiem zjawisk powodziowych, silnych wiatrów i utrzymywaniem dłuższych okresów bezopadowych.

▪ Zasoby

Istniejące zasoby endogeniczne, charakterystyczne dla danego regionu, określają naturalne predyspozycje obszaru dla procesów rozwojowych. Województwo opolskie dysponuje zasobami naturalnymi (woda, gleby i rolnicza przestrzeń produkcyjna, surowce mineralne), które mogą stanowić wystarczający potencjał rozwojowy dla gospodarki regionu.

Zasoby wodne

Województwo opolskie posiada dobrze rozwiniętą sieć hydrograficzną, chociaż w części północnej i południowej jej gęstość i przepływ jest istotnie mniejsza niż w części środkowej. Pomimo, że zasobność wód województwa należy do jednych z najniższych w Europie⁶, to zasoby wód dorzecza pokrywają bieżące zapotrzebowanie przemysłu i gospodarki komunalnej na wodę powierzchniową (z wyjątkiem przemysłów wymagających wody o wysokiej jakości). Nierównomierność rozmieszczenia zasobów wodnych w połączeniu z niską retencją zbiornikową (6% dla obszaru Polski⁷) powoduje w okresie wegetacyjnym występują lokalne niedobory wody. Zagadnienie to posiada istotne znaczenie dla działań adaptujących rolnictwo do zachodzących zmian klimatu⁸.

Bogate zasoby wód podziemnych są atutem województwa. Zasobność wodna wyrażana tzw. modulem zasobowym wynosi 5,82 m³/h/km² i jest nieznacznie niższa od średniej krajowej, wynoszącej 6,23 m³/h/km² ⁹. Woda podziemna skumulowana jest w utworach czwartorzędowych, trzeciorzędowych, kredowych, jurajskich i triasowych, w obrębie 14 głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) oraz w czwartorzędowych dolinach kopalnych. Do najcenniejszych struktur wodonośnych, posiadających strategiczne znaczenie dla województwa, wymagających ochrony¹⁰, zalicza się zbiornik triasowy Opole – Zawadzkie (GZWP 333) oraz czwartorzędowe doliny kopalne Rud Raciborskich i Małej Panwi.

Nowe perspektywy rozwojowe należy również wiązać z udokumentowanymi i dotychczas niewykorzystanymi zasobami wód termalnych (gm. Nysa, Otmuchów, Paczków, Niemodlin, Opole, Kolonowskie) oraz wód leczniczych (gm. Wołczyn, Lubrza i Pokój), będącymi przedmiotem zainteresowania lokalnych inicjatyw społecznych i gospodarczych (Stobrowska Strefa Rekreacji i Rehabilitacji).

Zachodzące od lat 80-tych zmiany klimatyczne zwiększają rolę dostępności zasobów wód podziemnych i powierzchniowych dla potrzeb rozwoju. W tym kontekście głównym wyzwaniem rozwojowym będzie dalsza racjonalizacja zużycia wody wraz ze zmniejszaniem wielkości poborów,

⁶ Szacuje się, że zasoby Górnej Odry są niższe o ok. 30% od zasobów Górnej Wisły. Ich wartość w przeliczeniu na mieszkańca (796 m³/M/rok) jest dwa razy niższa niż na pozostałym terenie kraju (1 660 m³/M/rok). Zlewniami o największym module zasobowym przekraczającym 6 m³/s/km² są zlewnie Nysy Kłodzkiej i Małej Panwi, zaś zlewniami o najmniejszej zasobności jest zlewnia Liswarty i Odry (poniżej 2m³/s/km²).

⁷ Retencja wód powierzchniowych prowadzona jest w oparciu o: kompleksy nawadnianych użytków rolnych i leśnych (ok. 3064 ha), obiekty piętrzące na ciekach, wielozadaniowe zbiorniki wodne (pow. 6494 ha i poj. 365 mln m³), zbiorniki małej retencji (pow. 387,6 ha i poj. 11,06 mln m³), kompleksy stawów rybnych (pow. 2 439 ha i poj. 36,6 mln m³) oraz inne zbiorniki, w tym pozostające w zarządzie ALP (pow. 700,0 ha i poj. 10,5 mln m³).

⁸ Badania klimatycznego bilansu wody prowadzone przez IUNG-PIB w Puławach wskazują, iż obszar województwa opolskiego położony jest w strefie niewielkiego niedoboru wód (przewaga procesów ewapotranspiracji nad wielkością opadu atmosferycznego), wynoszącego od -100 - 0 mm w części południowej do -150 - -100 mm w części środkowej do -150 - -200 w części północno-zachodniej.

⁹ Łączne udokumentowane zasoby eksploatacyjne wynoszące ok. 503,3 mln m³ (GUS, 2015 r.) kilkakrotnie przekraczają pobory wód dla celów gospodarki narodowej i ludności (w 2015 r. - 122,6 mln m³).

¹⁰ Z uwagi na dużą przepuszczalność warstw nadkładu i potencjalne zagrożenie zasobów wodnych, 6 zbiorników wód podziemnych z obszarami ich zasilania zaliczonych zostało do obszarów najwyższej ochrony przed degradacją (ONO), pozostałe 8 kwalifikuje się do obszarów wymagających wysokiej ochrony (OWO).

zwiększanie retencji wodnej, sztucznej i naturalnej, spowalniającej odpływ wód, zapobiegającej suszom i zalewom powodziowym. Działanie związane z zapewnieniem dobrego stanu jakościowego wód stanowić będą uzupełnienie wyzwań stojących przez społeczeństwo regionu¹¹.

Gleby i rolnicza przestrzeń produkcyjna

Gleby i rolnicza przestrzeń produkcyjna są najważniejszym zasobem naturalnym, kluczowym jak dotychczas dla gospodarki regionu. Gleby województwa cechują się dobrą jakością, a w połączeniu z pozostałymi czynnikami naturalnymi (rzeźba terenu, agroklimat, warunki wodne) posiadają najwyższy w kraju potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej¹². Obszary o najwyższym potencjale produkcyjnym skupione są w południowej, zachodniej i północnej części województwa¹³.

Gleby województwa i ich urodzajność obniżają się wskutek zachodzących procesów naturalnych i antropogenicznych. Antropogeniczne zanieczyszczenie gleb wywoływane jest przez emisje pyłowo-gazowe ze źródeł energetycznych, przemysłowych i komunikacji drogowej, istotną rolę odgrywa również wysoki stopień chemizacji opolskiego rolnictwa. Skutkiem ich oddziaływania jest stały, wysoki poziom zakwaszenia, występujący na ok. 80% powierzchni gleb¹⁴ oraz procesy erozyjne¹⁵, występujące na obszarze ok. 51,5% powierzchni gleb, w tym w stopniu intensywnym na obszarze Płaskowyżu Głubczyckiego, Masywie Chełmu i na Wzgórzach Strzelińskich.

Optymalne wykorzystanie przestrzeni rolniczej wymaga zapewnienia odpowiedniej, mozaikowatej struktury terenów użytkowanych rolniczo o wysokich walorach przyrodniczych (HNV), pozostających we względnej równowadze z terenami aktywnej produkcji rolnej. Zapewnienie równowagi agrobiocenotycznej i warunków dalszego rozwoju rolnictwa (w tym przetwórstwa rolnego) jest jednym z głównych wyzwań rozwojowych, ukierunkowanych na lepszą efektywność wykorzystania zasobów regionu.

Surowce mineralne

Region dysponuje zróżnicowaną bazą surowców mineralnych, która ma istotne znaczenie dla gospodarki województwa, nie ma jednak większego znaczenia dla gospodarki krajowej, a część z nich, głównie surowce skalne, zalicza się do grupy surowców strategicznych dla państwa. W grupie udokumentowanych surowców mineralnych, podstawowe znaczenie dla gospodarki regionu posiadają złoża surowców wapiennych dla potrzeb przemysłu cementowego i wapienniczego (4 i 2 miejsce w kraju), złoża kamieni łamanych i blocznych oraz piasków podsadzkowych (6 i 4 miejsce w kraju).

Racjonalizacja dalszego wydobycia, w szczególności wykorzystanie regionalnych potencjałów surowcowych w przemyśle wapienniczym i cementowym oraz wodolecznictwa, przy równoczesnej minimalizacji konfliktów przyrodniczych, stanowi podstawowe wyzwanie rozwojowe w zakresie gospodarki surowcowej.

Prowadzona eksploatacja surowców mineralnych wiedzie do przekształcania powierzchni ziemi¹⁶, a prowadzone jak dotychczas po jej zakończeniu działania rekultywacyjne nie pozostają w symetrii z procesami degradującymi¹⁷. Ukierunkowanie rozwoju na efektywne gospodarowanie

¹¹ Wg *Stan środowiska w województwie opolskim w roku 2015*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu, Opole 2016, s. 35-67 w 2015 r. tylko 57% wód podziemnych spełniało kryterium dobrej i zadowalającej jakości, a 25% wód powierzchniowych charakteryzowało się dobrym stanem jakości.

¹² Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi 81,6 pkt, średnia kraju 66,6 pkt.

¹³ Płaskowyż Głubczycki, Przedgórze Sudeckie, Równina Grodkowska, Równina Namysłowska.

¹⁴ Łącznie gleby bardzo kwaśne, kwaśne i lekko kwaśne zajmują ok. 80% gleb województwa, gleby o odczynie obojętnym ok. 17%, a gleby zasadowe ok. 3%.

¹⁵ Erozja wodna, erozja wietrzna i erozja wąwozowa.

¹⁶ W 2015 r. powierzchnia terenów zdegradowanych i zdewastowanych obejmowała ok. 2516 ha, w tym zdewastowanych 2236 ha i zdegradowanych 280 ha.

¹⁷ Roczna powierzchnia terenu poddana rekultywacji wynosiła w 2015 r. 11,0 ha.

zasobem oraz przywrócenie ładu przestrzennego stwarza okoliczności sprzyjające intensyfikacji rekultywacji i przywrócenia walorów użytkowych terenom przekształconym.

2.1.2. Uwarunkowania przyrodniczo-krajobrazowe

Zróżnicowanie fizyczno-geograficzne województwa sprzyja zróżnicowaniu siedlisk, a w konsekwencji bogactwu przyrodniczemu i krajobrazowemu regionu. Najcenniejsze obszary i obiekty przyrody ożywionej i nieożywionej objęte zostały różnorodnymi formami prawnej ochrony przyrody, a ich zachowanie i optymalizacja prowadzona jest w ramach regionalnego systemu obszarów chronionych¹⁸.

Bogactwo opolskich siedlisk przyrodniczych warunkuje występowanie znacznej ilości gatunków roślin, zwierząt i grzybów, w tym uznanych za chronione i zagrożone. Szacuje się, że flora naczyniowa Opolszczyzny liczy 1679 gatunków (z czego 1242 to taksony rodzime, a pozostałe trwale zadomowione), 16 gatunków płazów, 7 gatunków gadów, 179 gatunków ptaków i 65 gatunków ssaków.

Kluczowe znaczenie dla nowoczesnej ochrony i kształtowania przyrody oraz sterowania procesami przyrodniczymi mają struktury sieciowe. Zapewniają one powiązania funkcjonalno-przestrzenne, przepływy materialno-energetyczne i genetyczne pomiędzy poszczególnymi węzłami ekologicznymi (obszary chronione) przy wykorzystaniu tzw. korytarzy ekologicznych. Na obszarze województwa korytarze ekologiczne funkcjonują jako rzeczne korytarze dolinne¹⁹ oraz lądowe korytarze migracyjne dużych ssaków²⁰.

Zapewnienie trwałej równowagi pomiędzy elementami przyrodniczymi, społecznymi i gospodarczymi wymagać będzie działań na rzecz dalszej optymalizacji i weryfikacji systemu przyrodniczego województwa, tworzenia warunków dla zachowania bioróżnorodności regionu, a także ich racjonalnego wykorzystania gospodarczego.

Uzupełnieniem systemu przyrodniczego województwa są lasy²¹, stanowiące cenny zasób przyrodniczy i krajobrazowy. Obok stabilizacji klimatu i obiegu wody w przyrodzie, ochrony przeciwerozwojowej, zachowania różnorodności gatunkowej, ekosystemowej i krajobrazowej pełnią różnorodne funkcje gospodarcze, rekreacyjne i ochronne (wodochronne, w strefie oddziaływania przemysłu), są również ważne dla zachowania tożsamości kulturowej lokalnych społeczności (HCVF6)²².

¹⁸ Powierzchnia terenów przyrodniczych podlegająca ochronie prawnej na obszarze województwa opolskiego wynosiła, wg stanu na dzień 31.12.2015 r., ok. 273 236,4 ha, co stanowi ok. 29,2% powierzchni województwa. W jego skład wchodzi 3 parki krajobrazowe, 9 obszarów chronionego krajobrazu, 4 ostoje Natura 2000 i 21 obszarów o znaczeniu wspólnotowym, 36 rezerwatów przyrody, 13 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, 9 stanowisk dokumentacyjnych i 100 użytków ekologicznych.

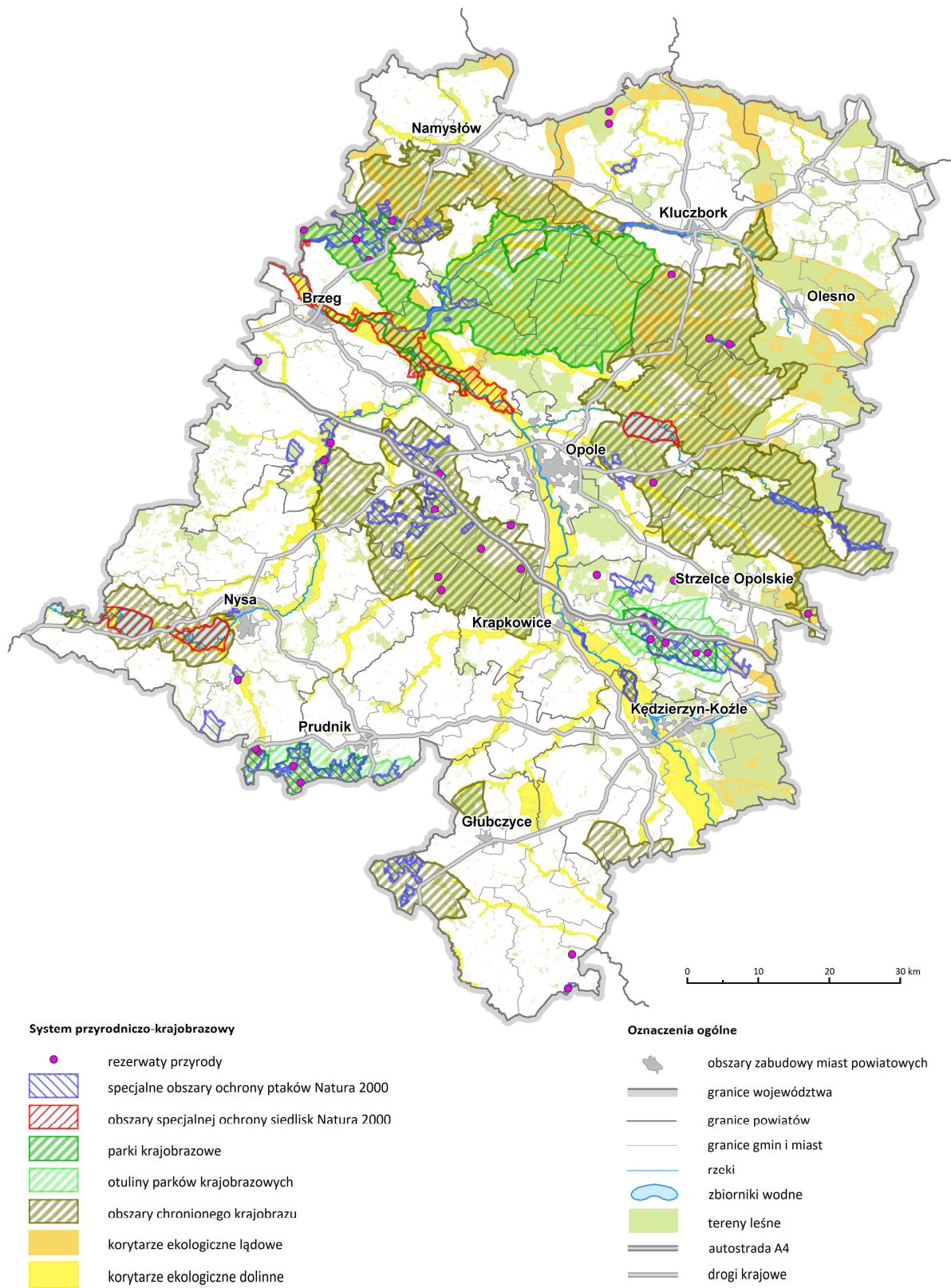
¹⁹ Korytarze dolinne obejmują: 3 korytarze ekologiczne sieci ECONET (korytarz międzynarodowy Odry, korytarz krajowy Nisy Kłodzkiej i Prosną) oraz 22 korytarze o znaczeniu regionalnym (głównie w dolinach rzecznych).

²⁰ Korytarze lądowe migracyjne obejmują Południowo-Centralny oraz Południowy Korytarz Ekologiczny wg koncepcji ZSB PAN w Białowieży.

²¹ Ogólna powierzchnia lasów w województwie wynosi ok. 250 436,1 ha. Powierzchnia terenów leśnych – 257 244,8,4 ha, co stanowi 26,5% powierzchni ogólnej województwa.

²² W ramach adaptacji do postępujących zmian klimatycznych gospodarka leśna obok wzrostu lesistości, odpowiedniej struktury gatunkowo-wiekowej, zapewniającej trwałe zachowanie bogactwa biologicznego, wymaga ukierunkowania na rozbudowę pozaprodukcyjnych funkcji gospodarki leśnej, w tym związanej z przeciwdziałaniem suszy (ochrona zasobów wód, ochrona gleb, zwiększenie zdolności retencyjnych).

Rys. 3. Uwarunkowania przestrzenne – system przyrodniczo-krajobrazowy

Źródło: Opracowanie własne

Zróźnicowanie geologiczne, morfologiczne i pokrycie terenu stanowi czynniki warunkujące zmienność typologiczną krajobrazów naturalnych w województwie²³. Rozwój cywilizacyjny regionu, rozwój osadnictwa, gospodarki i kultury doprowadził do przekształcenia krajobrazu naturalnego i ukształtowania charakterystycznych krajobrazów kulturowych terenów otwartych i osadniczych. Utrzymanie tradycyjnych krajobrazów terenów rolniczych, ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego na obszarach rezerwatów i parków kulturowych i innych obszarach o wysokich walorach przyrodniczo przed postępującym zagospodarowaniem (w tym przed dominantami wysokościowymi i kubaturowymi) stanowi kluczowe wyzwanie dla kompleksowej ochrony krajobrazu województwa.

2.1.3. Gospodarka odpadami

Województwo opolskie w całości objęte jest systemem uporządkowanej gospodarki odpadami komunalnymi, obejmującym selektywną zbiórkę, odzysk, unieszkodliwianie, w tym składowanie pozostałości na składowiskach odpadów. Gospodarka odpadami na terenie województwa prowadzona jest na poziomie regionalnym i gminnym. Obecny system regionalny opiera się na 4 regionach gospodarki odpadami komunalnymi (RGO)²⁴, których głównymi elementami są Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK). Poziom gminny funkcjonuje w oparciu o indywidualne systemy zapewniające mieszkańcom odbiór zmieszanych lub selektywnie zbieranych odpadów, powszechny dostęp do punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) i organizacji miejsc zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

Strumień zbieranych odpadów komunalnych od 2002 r. wykazuje tendencję spadkową, wynikającą z ograniczenia wytwarzania odpadów komunalnych i wdrażania selektywnego zbierania²⁴. Tendencję spadkową potwierdzają wskaźniki zebranych odpadów komunalnych ogółem (ok. 278,5 tys. ton odpadów komunalnych, 279 kg/rok/M) oraz wzrastający wskaźnik odpadów selektywnie zebranych (do 28,0% masy odpadów zebranych). Segregacja odpadów zmieszanych zebranych na terenie wszystkich gmin prowadzona jest w oparciu o 12 sortowni odpadów komunalnych²⁵. Podstawowa masa odpadów komunalnych przyjmowana była na 21 czynnych składowiskach, o łącznej powierzchni 117,7 ha (wg stanu na 31.12.2015 r.).

Również w zakresie gospodarowania odpadami przemysłowymi odnotowuje się pozytywne trendy. W stosunku do lat ubiegłych wzrosła co prawda ilość odpadów wytworzonych (w 2015 r. do ok. 1697,1 tys. ton odpadów), jednak stale wzrasta udział odpadów poddanych procesom odzysku (ok. 51,5%) i spada ilość poddanych procesom składowania (0,6% w 2015 r.). Udział odpadów poddanych procesom unieszkodliwiania wyniósł ok. 3,7% strumienia odpadów wytworzonych. Odzysk i unieszkodliwianie odpadów prowadzony był w wyspecjalizowanych instalacjach i urządzeniach służących odzyskowi i unieszkodliwieniu odpadów innych niż komunalne i niebezpieczne (z wyłączeniem składowisk).

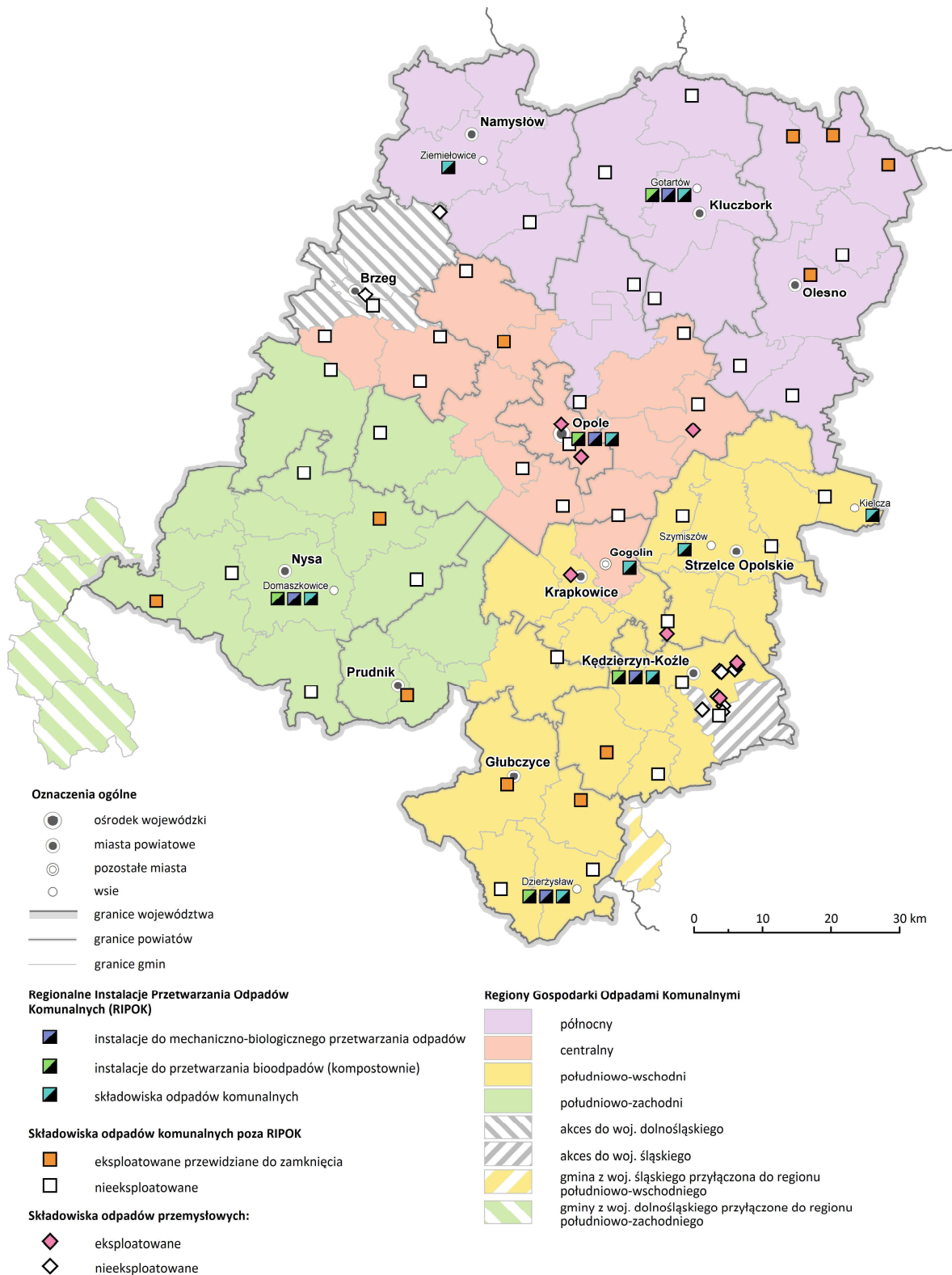
Poprawne funkcjonowanie gospodarki odpadami komunalnymi oraz przemysłowymi w województwie opolskim będzie kontynuowane, a cele i kierunki rozwoju zostaną opisane w nowym *Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Opolskiego na lata 2016-2022 z uwzględnieniem lat 2023-2028*. Plan będzie przygotowany zgodnie z obowiązującymi przepisami w tym zakresie i będzie zawierał rozwiązania umożliwiające dalszy rozwój systemu gospodarki odpadami w województwie opolskim.

²³ Na obszarze województwa, wg „Opracowania ekofizjograficznego województwa opolskiego” wydziela się 45 obszarów o szczególnych walorach krajobrazu naturalnego, w tym krajobrazy dolin rzecznych (22), krajobrazy wysoczyzn lessowych (3), krajobrazy lodowcowe (7), krajobrazy fluwiogłacjalne (4), krajobrazy eoliczne, wydmowe (3), krajobrazy wyżyn węglanowych (1), krajobrazy wyżyn krzemianowych (1), krajobrazy przedgórze (2) i krajobrazy niskich gór (2).

²⁴ W związku z wprowadzeniem przez gminy od 1 lipca 2013 r. powszechnego systemów zbierania odpadów komunalnych istnieje prawdopodobieństwo „uszczelnienia” systemu sprawozdawczości, skutkującego wykazywaniem większego strumienia odpadów zebranych.

²⁵ 4 sortownie przyjmują wyłącznie odpady z selektywnej zbiórki, 4 sortownie wyłącznie odpady zmieszane, pozostałe 4 – odpady mieszane i pochodzące z selektywnej zbiórki.

Rys. 4. Uwarunkowania gospodarki odpadami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Gospodarki Odpadami dla województwa opolskiego na lata 2016-2022 z uwzględnieniem lat 2023-2028. ATMOTERM Opole, 2016 r.

2.1.4. Bezpieczeństwo i ochrona – potencjalne źródła poważnych awarii

Współczesna gospodarka i jej funkcjonowanie stwarza sytuacje, w których dochodzić może do zagrożenia bezpieczeństwa ludności przez substancje chemiczne i inne substancje niebezpieczne. Obowiązujące uregulowania prawne²⁶ określając odpowiedzialność za wyrządzone szkody środowiskowe oraz ich zapobieganie, wskazują drogi postępowania w przypadku zaistnienia i zapobiegania poważnym awariom przemysłowym. Uregulowania te określają system nadzoru nad instalacjami mogącymi stworzyć zagrożenie poważnych awarii dla środowiska oraz przeciwdziałania tym awariom. Prowadzony na terenie województwa rejestr zakładów produkcyjnych ze względu na stopień zagrożenia awariami obejmuje 19 obiektów, z czego 10 obejmuje zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii (ZDR) oraz 9 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (ZZR). Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i tworzenie bezpiecznych dla ludności warunków życia wskazuje na konieczność prowadzenia permanentnego monitoringu i podejmowania działań zapobiegawczych o charakterze inwestycyjnym i pozainwestycyjnym na terenie zakładów oraz prowadzenia działań edukacyjnych o zagrożeniach i zachowaniach na wypadek wystąpienia poważnych awarii. W ich zakresie oczekiwać również należy prowadzenia odpowiednich działań na etapie lokalizacji inwestycji w dokumentach planistycznych województwa i gminy.

2.1.5. Dostosowanie do zmian klimatycznych

Postępujące od lat 80-tych zmiany klimatyczne przejawiające się występowaniem ekstremalnych zjawisk pogodowych, zwiększają poziom zagrożenia regionu powodzią i podtopieniami, deszczami nawalnymi, gradobiciami, suszą, silnymi wiatrami i oblodzeniami. Zjawiska te będą występować z coraz większą częstotliwością i natężeniem, obejmując coraz większe obszary województwa.

Położenie oraz występujące uwarunkowania hydrograficzne i hydrologiczne powodują, że województwo opolskie narażone jest na zalewy powodziowe i podtopienia. Prowadzone obserwacje hydrologiczne wskazują, że zalewy powodziowe w dolinie Odry są zjawiskiem cyklicznym²⁷, a szczególne zagrożenie występuje w dolinie Odry i w dolinach jej dopływów: Psiny, Troji, Ostrej, Opawy, Opawicy, Białej Głuchołaskiej, Złotego Potoku, Nysy Kłodzkiej, Ścinawy Niemodlińskiej, Małej Panwi, Stobrawy, Widawy, Prosy i Łomnicy.

Istniejący system ochrony przeciwpowodziowej województwa obejmuje ok. 372 km wałów przeciwpowodziowych, 16 zbiorników wodnych (o pojemności całkowitej 376,66 mln m³ i powierzchni 6 790,2 ha), 6 polderów przepływowych (o pojemności całkowitej 26,6 mln m³ i powierzchni 1980,0 ha) i 3 kanały ulgi (Opole, Kędzierzyn-Koźle, Otmuchów).

Zmiany klimatu zwiększają znaczenie dostępności do zasobów wodnych. Województwo, podobnie jak cały kraj, posiada bardzo ograniczoną możliwość zatrzymywania wody, wynoszącą wg szacunków, 6% średniorocznego odpływu wód powierzchniowych. Zatrzymywanie wody odbywa się przy wykorzystaniu retencji naturalnej i sztucznej. Retencja naturalna ograniczona jest do naturalnych formy pokrycia terenu, w szczególności lasów, łąk i terenów wodno-błotnych oraz zieleni towarzyszącej terenom zainwestowanym miast i terenów wiejskich, pełniąc obok funkcji

²⁶ Ustawa Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 799 z późn. zm.), ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1789 z późn. zm.), ustawa o Inspekcji Ochrony Środowiska (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1688 z późn. zm.), ustawa o ochronie przeciwpożarowej (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 620), ustawa o Państwowej Straży Pożarnej (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1204 z późn. zm.), Rozporządzenie Ministra Rozwoju z dnia 29 stycznia 2016 r. w sprawie rodzajów i ilości znajdujących się w zakładzie substancji niebezpiecznych, decydujących o zaliczeniu zakładu do zakładu o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz. U. poz. 138).

²⁷ Od początku XIX w. znaczące zalewy powodziowe w dorzeczu Odry wystąpiły w latach: 1813, 1826, 1829, 1845, 1854, 1880, 1891, 1896, 1897, 1899. W XX wieku w dorzeczu Górnej i Środkowej Odry zjawiska powodziowe obserwowane były w latach: 1902, 1903, 1906, 1909, 1911, 1915, 1917, 1925, 1926, 1931, 1937, 1938, 1939, 1940, 1948, 1952, 1953, 1958, 1960, 1965, 1966, 1968, 1970, 1972, 1977, 1980, 1985, 1997, a w XXI w. w 2010 r.

hydrologicznej, funkcje przyrodnicze. Wielkość retencji naturalnej jest zmienna w czasie, a skala retencji generalnie pozostaje poza możliwościami oszacowania. Retencja sztuczna wód powierzchniowych prowadzona jest przez zespół urządzeń i instalacji hydrotechnicznych²⁸.

Istniejące potrzeby wodne rolnictwa nie są zaspokojone. Deficyt wód występuje w okresie największego zapotrzebowania na wodę w okresie wegetacyjnym, a okresy nadmiaru wody prowadzące do wezbrań i powodzi występują w okresach wczesnowiosennych i letnich. Nierównomierne rozłożenie przestrzenne zasobów wodnych oraz niska retencja zbiornikowa powoduje okresowe niedobory wody w południowej i środkowej części województwa. Nieprawidłowe użytkowanie urządzeń melioracyjnych, w szczególności brak konserwacji i odmulania, od wielu lat przyczynia się do występowania podtopień terenu i strat gospodarczych w uprawach i majątku mieszkańców. Zjawisko to w szczególności odnotowywane jest na południu województwa (zlewnia Psiny, Troji i Morawy), jak również w części północnej (zlewnia Stobrawy).

Wyzwaniem rozwojowym województwa, podobnie jak i całego kraju, będzie dostosowanie do skutków zmian klimatycznych. Działania te winny być podejmowane równocześnie z działaniami ograniczającymi emisję gazów cieplarnianych z gospodarki, w szczególności z energetyki²⁹. Funkcjonowanie sektora energetycznego niesie za sobą postępującą degradację środowiska, w szczególności w zakresie jakości powietrza atmosferycznego³⁰, którego ochrona w najbliższej przyszłości wymagać będzie podejmowania kompleksowych działań, obejmujących zmianę dotychczasowych wzorców konsumpcji i zachowań, efektywne i racjonalne wykorzystanie i poszanowanie zasobów środowiska. Podstawowe znaczenie posiadać będzie wdrażanie nowoczesnych technologii wspierających niskoemisyjną/niskowęglową gospodarkę, ukierunkowaną na poprawę efektywności energetycznej, rozwój i wykorzystanie niskoemisyjnych technologii produkcji energii elektrycznej, w tym bazujących na OZE³¹. Działania związane z zapobieganiem skutkom ekstremalnych zdarzeń pogodowych: powodzi, podtopień, suszy, silnych wiatrów, oblodzeń zimowych oraz zjawiskom erozji gleb muszą znaleźć rozwiązanie w gospodarce przestrzennej³².

Podsumowanie

Podstawowe przyrodniczo-środowiskowe uwarunkowania rozwojowe wynikają z naturalnych predyspozycji danego obszaru, istniejących zasobów i ich stanu oraz umiejętności optymalnej, dostosowanej do potrzeb eksploatacji. W przypadku województwa opolskiego najważniejsze uwarunkowania to:

²⁸ Jak w przypisie 3 – wg „Programu budowy zbiorników małej retencji w województwie opolskim”, EMPEKO Poznań, 2007 r.

²⁹ Województwo opolskie jest jednym z głównych regionów wytwarzania energii w Polsce. Produkcja energii elektrycznej w 2015 r. wynosiła ok. 8275,7 GWh (5,02% energii wytworzonej w kraju), a wskaźnik produkcji w przeliczeniu na mieszkańca 9,2 GWh/1000 mieszkańców, znacząco przekraczał średnią krajową (3,97 GWh/1000 mieszkańców). Bilans produkcji i zużycia energii elektrycznej w województwie opolskim w 2015 r. był dodatni i wyniósł +3292,7 GWh

³⁰ Województwo opolskie, wg danych GUS 2014 r. i monitoringu powietrza GIOŚ należy do regionów o wysokim stopniu zanieczyszczenia powietrza w Polsce; pod względem emisji zanieczyszczeń pyłowych zajmuje 12 miejsce, pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych zajmuje 6 miejsce w kraju, a miasta Kędzierzyn-Koźle, Zdzeszowice i Opole zajmują odpowiednio 27, 28 i 42 miejsce w kraju.

³¹ Wg „Oceny aktualnego stanu potencjału rozwoju odnawialnych źródeł energii w województwie opolskim” RCE Łosiów, 2013, potencjał energii odnawialnej wynosi 1536,3 GWh/rok. Największy udział w wytwarzaniu energii odnawialnej posiada energetyka wiatrowa (łączna moc ok. 84,15 MW, ilość wyprodukowanej energii w 2012 r. ok. 170 GWh). Na drugim miejscu znajduje się energetyka wodna (łączna moc ok. 28,67 MW, ilość wyprodukowanej w 2012 r. energii ok. 158,95 GWh). Znaczącym źródłem wytwarzania energii elektrycznej są biogazownie (łączna moc ok. 3,37 MW). Województwo opolskie nie jest specjalnie uprzywilejowane w zakresie dostępu do energii słonecznej, niemniej wykorzystywane instalacje solarne, w większości w obiektach użyteczności publicznej dostarczały w 2010 r. ok. 10,29 GWh/rok energii cieplnej, a w najbliższych latach prognozuje się wzrost o kolejne 17,02 GWh/rok. Potencjał wytwórczy w zakresie fotowoltaiki szacowany jest na ok. 0,6 MW w obiektach użyteczności publicznej i ok. 24,5 MW w obrębie planowanych farm fotowoltaicznych.

³² Przestrzenne skutki dostosowania do zmian klimatu obejmować będą np. zmniejszanie przestrzeni dostępnej wskutek zwiększonego ryzyka powodziowego, nasilonych procesów erozji wodnej, wietrznej i wąwozowej, deficytu wód, wahań lustra wód gruntowych, co rzutować będzie na zmiany m.in. w użytkowaniu terenu, kierunkach produkcji rolnej i leśnej, rozmieszczeniu ludności, dostępności turystycznej oraz wpływać na możliwości rozwoju województwa.

- warunki naturalne wynikające z ukształtowania terenu nie stwarzają istotnych utrudnień dla zagospodarowania,
- najłagodniejsze w kraju warunki klimatyczne, sprzyjające rozwojowi różnorodnych form gospodarki i aktywności mieszkańców, warunkujące odpowiednie zagospodarowanie obszarów wrażliwych na zmiany klimatu, szczególnie w obrębie dolin rzecznych i obszarach przyległych,
- bogate zasoby wód podziemnych i wystarczające zasoby wód powierzchniowych, wymagające w dalszym ciągu poprawy stanu ich czystości i jakości,
- nierównomierność przestrzenna i czasowa dostępności wód powierzchniowych, przejawiająca się występowaniem w okresie wegetacyjnym lokalnych niedoborów wody oraz potrzebą realizacji działań spowalniających odpływ wód, zapobiegających suszy i zalewom powodziowym,
- gleby i najwyższy w kraju potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej, kluczowy dla gospodarki regionu, którego wysoka produktywność wymaga podniesienia odporności na degradujące procesy naturalne i antropogeniczne,
- zróżnicowana baza surowców mineralnych, w szczególności surowców wapienniczych dla przemysłu cementowo-wapienniczego, kamieni łamanych i blocznych oraz kruszyw naturalnych, posiadająca kluczowe znaczenie dla gospodarki województwa, w szczególności przemysłu budowlanego,
- degradacja powierzchni ziemi wskutek eksploatacji surowców mineralnych, niepozostająca w symetrii z działaniami rekultywacyjnymi i rewitalizacyjnymi po zakończeniu wydobycia,
- zróżnicowane środowisko przyrodnicze, sprzyjające zachowaniu bioróżnorodności i ochronie zasobu krajobrazowego regionu, w tym podlegającego ochronie prawnej,
- korytarze ekologiczne, lądowe i wodne, wiążące funkcjonalnie i kształtujące obszary przyrodnicze w ramach regionalnego systemu przyrodniczego województwa,
- konieczność zapewnienia trwałej równowagi pomiędzy elementami przyrodniczymi, społecznymi i gospodarczymi, warunkująca kontynuację działań optymalizujących system, kształtujących warunki dla zachowania bioróżnorodności regionu i racjonalnego wykorzystania gospodarczego,
- lasy, należące do najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, pełnią obok funkcji klimatyczno-przyrodniczej, wodo- i glebochronnej, różnorodne funkcje gospodarcze, rekreacyjne i ochronne,
- zróżnicowanie fizyczno-geograficzne i geobotaniczne warunkujące zmienność typologiczną krajobrazów naturalnych w województwie, które wraz z krajobrazami kulturowymi terenów otwartych i osadniczych wymagają działań ochronno-rewaloryzacyjnych,
- dobrze funkcjonujący system gospodarki odpadami komunalnymi, zapewniający mieszkańcom dostęp do odpowiedniej infrastruktury technicznej, obejmującej selektywną zbiórkę, segregację, recykling, odzysk oraz unieszkodliwianie,
- system zbierania i zagospodarowania odpadów, pomimo dużej ilości eksploatowanych instalacji, w tym RIPOK, składowisk, wymaga dalszej optymalizacji, prowadzącej do uzyskania lepszych wyników w zakresie zagospodarowania odpadów komunalnych,
- racjonalizacja gospodarowania odpadami przemysłowymi wywołuje stały wzrost udziału odpadów poddanych odzyskowi, przy równoczesnym spadku ilości odpadów składowanych,
- funkcjonujący na obszarze województwa system permanentnego monitorowania zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, zapewnia mieszkańcom wymagane warunki bezpieczeństwa życia oraz minimalizuje skutki przestrzenne potencjalnych awarii przemysłowych,
- uwarunkowania hydrograficzne i hydrologiczne powodują, że województwo opolskie narażone jest na zalewy powodziowe i podtopienia, a szczególne zagrożenie występuje w dolinie Odry i w dolinach jej dopływów: Psiny, Troi, Ostrej, Opawy, Opawicy, Białej Głuchołaskiej, Złotego Potoku, Nysy Kłodzkiej, Ścinawy Niemodlińskiej, Małej Panwi, Stobrawy, Widawy, Prosnicy i Łomnicy,

- istniejący system ochrony przeciwpowodziowej wymaga realizacji pozostałej infrastruktury technicznej, w szczególności infrastruktury retencyjnej na obszarze województwa i w jego bezpośrednim otoczeniu, a większą uwagę należy położyć na działania w zakresie retencji naturalnej i zagospodarowania przestrzennego,
- postępujące zmiany klimatyczne przejawiają się zwiększoną częstotliwością i natężeniem ekstremalnych zjawisk pogodowych (powodzie, podtopienia, deszcze nawalne, gradobicia, susza, silne wiatry) oraz zwiększając znaczenie dostępności do zasobów wodnych - naturalna i sztuczna retencja wód powierzchniowych na obszarze województwa jest niewystarczająca nie tylko dla bezpieczeństwa, ale i dla potrzeb rolnictwa i gospodarki, a deficyty wód występują w okresie największego zapotrzebowania na wodę w okresie wegetacyjnym, okresy nadwyżek wody wywołujące wezbrania i powodzie, występują w okresach wczesnowiosennych i letnich.

Główne problemy i kierunki działań optymalizujących obejmują:

- poprawę stanu czystości i jakości wód powierzchniowych i podziemnych;
- podniesienie odporności gleb na zagrożenia naturalne i antropogeniczne, zmniejszenie presji osadnictwa na obszary o najlepszym potencjale dla produkcji rolnej i doliny rzek;
- ochronę i racjonalne wykorzystanie złóż kopalin użytecznych, wód mineralnych i leczniczych, w tym minimalizację konfliktów środowiskowo-społecznych związanych z eksploatacją kopalin;
- rekultywację i rewitalizację powierzchni terenu po zakończeniu wydobycia kopalin;
- zachowanie bioróżnorodności, wzmocnienie systemu obszarów przyrodniczych, wzmocnienie ochrony i rewaloryzacja kluczowych krajobrazów regionu;
- optymalizację i uspojnienie obszarów węzłowych systemu przyrodniczego województwa poprzez wyznaczenie i zagospodarowanie korytarzy ekologicznych;
- optymalizację regionalnego systemu gospodarki odpadami, umożliwiającą uzyskanie wymaganych wskaźników w zakresie segregacji, recyklingu i przetwarzania odpadów;
- ochronę przeciwpowodziową ukierunkowaną na spowalnianie i zatrzymywanie odpływu wód, ograniczanie zagrożeń i potencjalnych konfliktów przestrzennych w dolinach rzecznych oraz zakończenie realizacji niezbędnej infrastruktury technicznej, minimalizujących ryzyko powodziowe;
- ochronę przestrzeni województwa przed skutkami wynikającymi z postępujących zmian klimatycznych, ekstremalnych zjawisk pogodowych i działalności antropogenicznych, w tym poprzez planowanie przestrzenne.

2.2. OSADNICTWO

Pod względem administracyjnym województwo opolskie dzieli się na 12 powiatów i 71 gmin, w tym 3 gminy miejskie, 32 gminy miejsko-wiejskie oraz 36 gmin wiejskich. Głównym miastem regionu jest Opole liczące blisko 120 tys. mieszkańców, które pełni rolę centrum społeczno-gospodarczego województwa, skupiającego funkcje administracyjne, produkcyjne, usługowe, transportowe i mieszkaniowe. Ośrodkami wspomagającymi są miasta powiatowe: Brzeg, Głubczyce, Kędzierzyn-Koźle, Kluczbork, Krapkowice, Namysłów, Nysa, Olesno, Prudnik i Strzelce Opolskie.

Obecną sieć osadniczą województwa opolskiego stanowi **1207 miejscowości**³³, w tym 35 miast. Liczba ta obejmuje wsie, osady, kolonie, przysiółki i ich części zgodnie z wykazem urzędowym nazw miejscowości. Podsystem wiejskich jednostek osadniczych (obejmujący wsie w ich granicach administracyjnych) liczy obecnie 1015 wsi.

³³ Dane z Banku Danych Lokalnych GUS, czerwiec 2015 r.

Rys. 5. Uwarunkowania przestrzenne – podział administracyjny województwa opolskiego

Źródło: Opracowanie własne

2.2.1. Struktura hierarchiczno-funkcjonalna

W strukturze hierarchiczno-funkcjonalnej sieci osadniczej województwa opolskiego określa się pięć poziomów ośrodków, przyjmując jako podstawowe kryterium funkcję obsługi. Są to:

I poziom – krajowy ośrodek równoważenia rozwoju – miasto Opole

W układzie sieci miast województwa opolskiego, ośrodkiem najwyższego rzędu jest miasto Opole, które pełni rolę centralnego ośrodka administracyjnego, siedziby władz samorządowych i rządowych województwa, jednocześnie koncentrując wysoko wyspecjalizowane instytucje i obiekty obsługi

o charakterze krajowym i ogólnowojewódzkim tj. nauki, szkolnictwa wyższego, zdrowia, kultury, sportu, otoczenia biznesu, administracji rządowej i samorządowej, handlu i turystyki.

II poziom – ośrodki subregionalne

Oddziaływanie kilku miast województwa opolskiego wykracza poza granice jednego powiatu. Strefy wpływów i związków funkcjonalnych otoczenia z tymi ośrodkami sytuuje takie miasta w hierarchii układu osadniczego pomiędzy ośrodkiem wojewódzkim a grupą miast powiatowych. W systemie obsługi mieszkańców stanowią one jednostki wspomagające ośrodek wojewódzki w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców subregionu.

W zależności od potencjału społeczno-gospodarczego ośrodka subregionalnego i stopnia ugruntowania związków funkcjonalnych zaplecza tych ośrodków z miastem subregionalnym, wyróżniono ośrodki subregionalne ukształtowane – Brzeg, Kędzierzyn-Koźle i Nysę oraz ośrodek subregionalny kształtujący się – Kluczbork.

III poziom – ośrodki powiatowe

W województwie opolskim funkcje powiatowe pełni 11 miast: Brzeg, Głubczyce, Kędzierzyn-Koźle, Kluczbork, Krapkowice, Namysłów, Nysa, Olesno, Prudnik, Strzelce Opolskie oraz miasto Opole na prawach powiatu grodzkiego. Są to wykształcone ośrodki posiadające strefy wpływów na zespoły co najmniej kilku gmin. Miasta te zapewniają mieszkańcom powiatów obsługę w niezbędnym wymiarze usług ponadlokalnych i lokalnych w zakresie: edukacji, zdrowia, pomocy społecznej, kultury, administracji, bezpieczeństwa publicznego, wymiaru sprawiedliwości, sportu i handlu.

IV poziom – ośrodki lokalne miejskie

Obejmuje pozostałe 24 miasta tj.: Baborów, Biała, Byczyna, Dobrodzień, Głogówek, Głuchołazy, Gogolin, Gorzów Śląski, Grodków, Kietrz, Kolonowskie, Korfantów, Leśnica, Lewin Brzeski, Niemodlin, Otmuchów, Ozimek, Paczków, Praszka, Prószków, Ujazd, Wołczyn, Zawadzkie oraz Zdzeszowice, które pełnią rolę lokalnych ośrodków rozwoju. Miasta te realizują ważną funkcję uzupełniającą w stosunku do ośrodków powiatowych – koncentrują instytucje i obiekty zapewniające usługi podstawowe w zakresie szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego, ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, kultury, sportu i handlu. Zasięg oddziaływania ogranicza się zwykle do granic gminy, na terenie której zlokalizowany jest ośrodek miejski.

V poziom – wsie gminne

Obejmuje 36 wsi pełniących funkcję ośrodków gminnych, przeznaczonych do obsługi elementarnych potrzeb mieszkańców gmin w zakresie codziennych zakupów, naprawy sprzętu codziennego użytku, edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, podstawowej opieki zdrowotnej, opieki społecznej, zaspokajania potrzeb religijnych, kulturalnych najniższego poziomu (świetlice, kluby, biblioteki), administracyjnych, sportowych, czy finansowych (realizacja opłat administracyjnych lub podatkowych).

Obecna struktura funkcjonalna jest wręcz modelowa. Ośrodek wojewódzki usytuowany w centralnej części województwa z promieniście rozmieszczonymi ośrodkami subregionalnymi i powiatowymi, w połączeniu z czytelnym układem komunikacyjnym, umożliwia łatwy i szybki dostęp mieszkańców Opolszczyzny do usług średniego i wyższego rzędu.

2.2.2. Miejska sieć osadnicza

Miejski podsystem osadniczy regionu tworzy 35 zróżnicowanych pod względem wielkości i pełniących funkcji społeczno-gospodarczych jednostek osadniczych.

Obecnie w miastach mieszka 517,2 tys. mieszkańców. Generalnie w województwie opolskim dominują miasta małe, stanowiące zaplecze dla okolicznych terenów wiejskich. Porównując wielkość zaludnienia miast Opolszczyzny z miastami w Polsce, poziom urbanizacji w województwie opolskim wynosi 51,6%, natomiast w kraju 60,2%. Średnio w mieście mieszka 14,7 tys. mieszkańców Opolszczyzny przy 26,0 tys. mieszkańcach w kraju, przy czym powyżej średniej krajowej jest tylko Opole (118,9 tys.), Kędzierzyn-Koźle (62,3 tys.), Nysa (44,5 tys.) i Brzeg (36,4 tys.), zbliżony jest Kluczbork (24,2 tys.).

Struktura miast wg wielkości przedstawia się następująco:

- 1 miasto duże (Opole) – powyżej 100 tys. mieszkańców. Według danych Urzędu Miasta Opola, w dniu 01.01.2017 r. liczba mieszkańców Opola, w nowych granicach administracyjnych, wynosiła 128 113 mieszkańców;
- 11 miast średnich (Kędzierzyn-Koźle, Nysa, Brzeg, Kluczbork, Prudnik, Strzelce Opolskie, Krapkowice, Namysłów, Głuchołazy, Głubczyce, Zdzeszowice) – liczących od 10 do 100 tys. mieszkańców;
- 23 miasta małe (Olesno, Ozimek, Grodków, Zawadzkie, Praszka, Paczków, Niemodlin, Kietrz, Wołczyn, Gogolin, Głogówek, Lewin Brzeski, Otmuchów, Dobrodzień, Byczyna, Kolonowskie, Baborów, Leśnica, Biała, Prószków, Gorzów Śląski, Korfantów, Ujazd) – liczące poniżej 10 tys. mieszkańców.

Dominującym typem funkcjonalnym są miasta usługowe – ogółem 25 miast. W zależności od struktury zatrudnienia wyróżniono następujące typy funkcjonalne miast województwa opolskiego:

- **ośrodki przemysłowe wyspecjalizowane**, w których ponad 70% ogółu pracujących zatrudnionych jest w sektorze przemysłu i budownictwa. W województwie opolskim taką cechę posiada miasto Zdzeszowice;
- **ośrodki przemysłowe** (pracujący w przemyśle i budownictwie stanowią 60-70%). Ten typ funkcjonalny jest właściwy dla miast: Krapkowice, Dobrodzień, Zawadzkie, Praszka i Ozimek;
- **ośrodki przemysłowo-usługowe** (pracujący w przemyśle i budownictwie stanowią 50-60%, a pracujący w usługach 40-50%). Strukturę taką posiadają miasta: Namysłów, Gogolin, Kolonowskie;
- **ośrodki usługowo-przemysłowe** (pracujący w usługach stanowią 50-60% a pracujący w przemyśle i budownictwie 40-50%). Grupę miast tego typu stanowią: Brzeg, Baborów, Kędzierzyn-Koźle, Paczków, Prudnik, Kluczbork, Korfantów, Głubczyce, Byczyna, Ujazd, Gorzów Śląski;
- **ośrodki usługowe** (ponad 60% pracujących zatrudnionych jest w usługach). Jest to najliczniejszy typ funkcjonalny miast województwa opolskiego. Grupa obejmuje miasta: Leśnica, Opole, Prószków, Nysa, Niemodlin, Biała, Strzelce Opolskie, Głogówek, Głuchołazy, Lewin Brzeski, Wołczyn, Grodków, Olesno;
- **ośrodki usługowo-rolnicze** (pracujący w usługach stanowią ponad 40%, a pracujący w rolnictwie ponad 20%). W województwie opolskim jedynie miasto Kietrz posiada taką strukturę;
- **ośrodki wielofunkcyjne** z brakiem dominacji określonej funkcji – Otmuchów.

W okresie najbliższej dekady dynamika zmian ludnościowych miast będzie niewielka, zarówno w odniesieniu do przyrostów – obserwowanych w większych ośrodkach miejskich – jak też stagnacji, a nawet recesji ludnościowej – głównie w miastach najmniejszych. Miasta duże – zgodnie z ogólnopolską tendencją narażone są na odpływ ludności na przylegające tereny wiejskie (zjawisko suburbanizacji). Miasta średnie, w których zlokalizowane są siedziby powiatów, mają szansę

zwiększenia swoich perspektyw rozwojowych w wyniku wzmocnienia ich funkcji administracyjno-usługowych. Dynamika procesów rozwojowych miast pozostałych, głównie małych, będzie zróżnicowana i zależna od lokalnych warunków takich jak: restrukturyzacja przemysłu, rozwój funkcji usługowych, zmiana stanu infrastruktury, położenie w przestrzeni geograficznej, aktywność środowisk lokalnych itp. Należy natomiast spodziewać się zahamowania dotychczasowych trendów rozwojowych w monofunkcyjnych miastach przemysłowych. W miastach tych kosztem dominującej dotąd funkcji przemysłowej nastąpić powinien wzrost znaczenia sektora usługowego.

Do problemów związanych z rozwojem miast zaliczyć również należy obszary zdegradowane – poprzemysłowe, zaniedbane dzielnice i osiedla fabryczne, tereny blokowisk, tereny powojenne i pogórnice. Dla tych obszarów należy prowadzić politykę rewitalizacji – działania służące ożywieniu pod względem społecznym i gospodarczym.

2.2.3. Wiejska sieć osadnicza

Podsystem wiejskich jednostek osadniczych (obejmujący wsie w ich granicach administracyjnych) liczy obecnie 1015 wsi sołectkich. Na koniec 2015 r. na terenach wiejskich zamieszkiwało 478,8 tys. osób, co stanowi 48% mieszkańców Opolszczyzny. Jest to zdecydowanie więcej niż w kraju, gdzie średnia mieszkańców wsi wynosi 39,7%. Przeciętnie w miejscowości sołectkiej na Opolszczyźnie mieszka około 471 osób, podczas gdy w kraju średnia ta wynosi 367 mieszkańców.

Prawie co trzecie sołectwo na Opolszczyźnie liczy powyżej 500 mieszkańców, a co dziesiąte ponad 1000 mieszkańców. Aż siedemnaście sołectw liczy więcej mieszkańców niż najmniejsze miasto w województwie – Ujazd. Rozmieszczenie sołectw w regionie nie jest równomierne. Świadczy o tym przeciętna liczba jednostek przypadających na 100 km². W strefie centralnej województwa wynosi ona 9,9 (powiat opolski i krapkowicki), w strefie wschodniej 10,3 (powiat kluczborski, oleski, strzelecki i kędzierzyński), a w strefie zachodniej 12,1 (powiat namysłowski, brzeski, nyski, prudnicki i głubczycki).

Z punktu widzenia cech strukturalnych osadnictwo wiejskie w województwie opolskim wykazuje zróżnicowanie, które przejawia się:

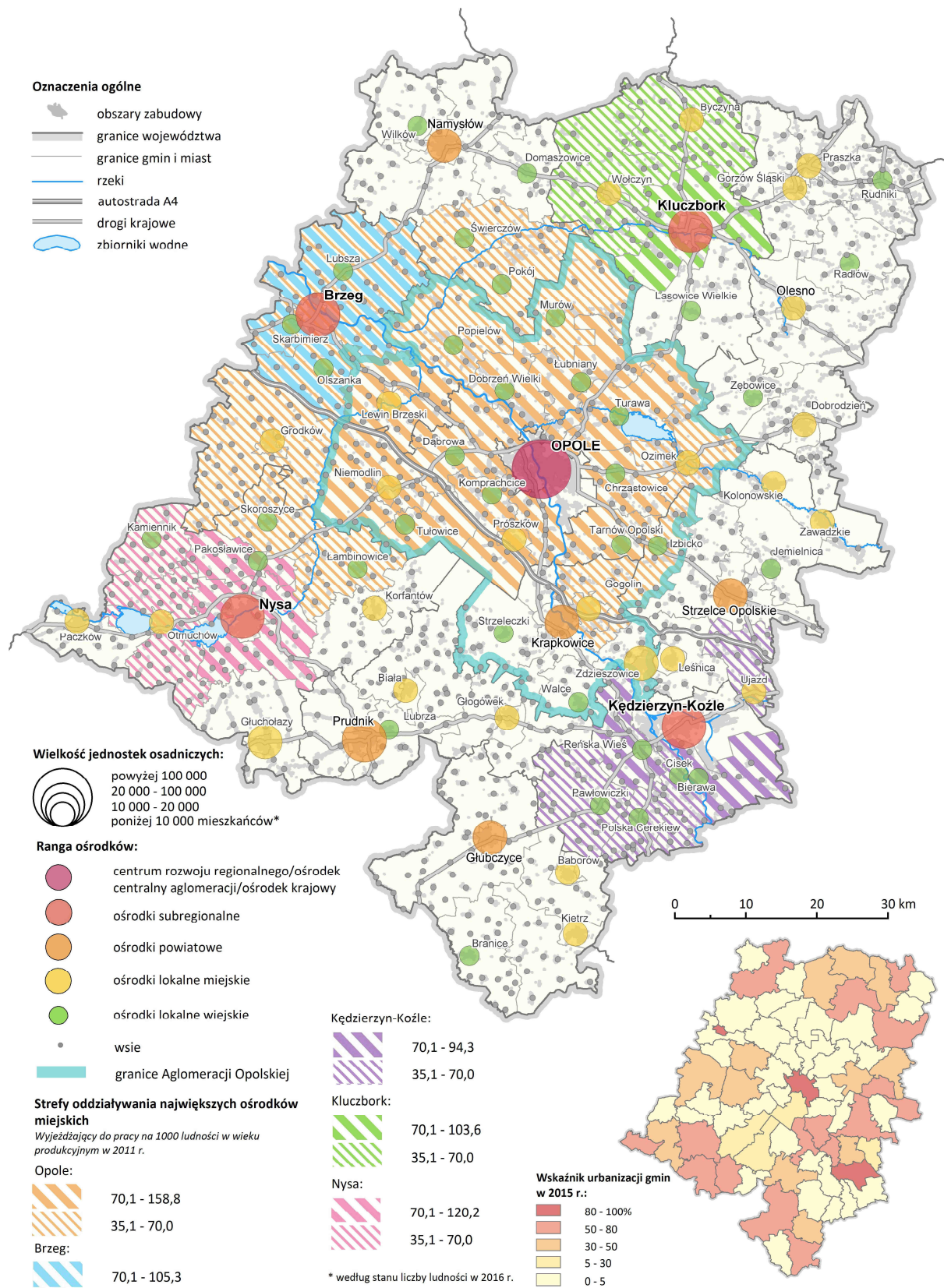
- występowaniem wysokiej koncentracji osadniczej na obszarach centralnej i wschodniej Opolszczyzny, tj. w strefie bardziej uprzemysłowionej i jednocześnie bardziej zalesionej,
- większą ilością sołectw oraz większą przewagą sołectw małych i średnich w obszarach południowej i zachodniej części województwa, w strefie o zdecydowanie lepszych warunkach dla rozwoju rolnictwa.

Zakłada się możliwość (jeśli będzie taka wola społeczności lokalnych) przywrócenia statusu miejskiego wsiom będącym dawniej miastami, o zachowanej substancji miejskiej lub posiadających pewne cechy miejskie. Zaliczono do nich: Branice, Dobrzeń Wielki, Polską Cerekiew, Strzeleczyki, Pokój i Tułowice.

Do głównych problemów na obszarach wiejskich związanych z zagospodarowaniem zaliczyć należy:

- zjawisko suburbanizacji wokół największych miast regionu, powodujące kurczenie się obszarów rolniczo produkcyjnych, zmianę charakteru krajobrazu wiejskiego, a nade wszystko wzrost obciążenia środowiska wskutek budowy i funkcjonowania osiedli zabudowy mieszkaniowej w otwartych dotąd obszarach;
- niekorzystną sytuację demograficzną na terenach wiejskich, skutkującą przyspieszonym starzeniem się ludności tych terenów;
- zbyt wolny rozwój funkcji pozarolniczych tworzących nowe miejsca pracy;
- zużycie tkanki mieszkaniowej (ponad połowa budynków mieszkalnych liczy więcej niż 70 lat);
- konflikty przestrzenne pomiędzy rozwojem miejscowości wiejskich a zachowaniem walorów i zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Rys. 6. Uwarunkowania przestrzenne – sieć osadnicza województwa opolskiego

Źródło: Opracowanie własne

Podsumowanie

Do najważniejszych uwarunkowań w sferze rozwoju osadnictwa należą:

- historycznie ukształtowana policentryczna sieć ośrodków miejskich, z dominacją ilościową miast małych silnie związanych z zapleczem wiejskim;
- zrównoważenie udziału ludności wiejskiej i miejskiej w strukturze osadniczej regionu (tylko nieco ponad połowa ludności województwa to mieszkańcy miast);
- korzystne rozmieszczenie sieci osadniczej z centralnym usytuowaniem stolicy regionu oraz pierścieniowym rozmieszczeniem ośrodków subregionalnych – zapewniające prawidłową obsługę i dogodną dostępność do usług ponadlokalnych;
- niski potencjał ludnościowy z niekorzystnymi tendencjami demograficznymi, niedającymi podstaw do planowania istotnego rozwoju ilościowego sieci osadniczej;
- potrzeba oparcia rozwoju osadnictwa na zmianach jakościowych, w tym dostosowanie zagospodarowania do potrzeb szybko rosnącej grupy osób w wieku poprodukcyjnym.

W odniesieniu do niekorzystnych tendencji przyjmuje się, że dla ich wyeliminowania lub osłabienia winny być preferowane przede wszystkim:

- rozwój systemów transportu drogowego i kolejowego oraz preferowanie i wzmacnianie komunikacji publicznej umożliwiającej połączenia pomiędzy ośrodkami;
- stabilizacja sieci osadniczej i równoważenie struktury demograficznej poprzez przeciwdziałanie spadkowi potencjału demograficznego;
- podniesienie jakości środowiska zamieszkania;
- konsekwentne i zrównoważone prowadzenie polityki przestrzennej, głównie poprzez planowanie miejscowe.

2.3. POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY³⁴

Potencjał demograficzny regionu i prognozy jego zmian stanowią podstawową przesłankę dla planowania rozwoju i zagospodarowania przestrzennego.

Opolskie jest najmniejszym województwem w Polsce, przy liczbie mieszkańców 993,0 tys. (2016 r.) posiada jedynie 2,6% udziału w zasobach ludnościowych kraju (**16 miejsce w Polsce**). Cechą charakterystyczną regionu jest trwający od połowy lat 80-tych XX w. proces wyludniania się województwa i starzenia się jego mieszkańców. Skala i dynamika tych zmian jest szczególnie wysoka i wyraźna na tle kraju. W województwie opolskim od 1995 r. do 2016 r. odnotowano spadek o 100,1 tys. osób (tj. o 9,2%), podczas gdy w kraju o 176,5 tys. osób (tj. o 0,5%).

Dane statystyczne z ostatnich lat (2010-2016) potwierdzają dramatyczną sytuację demograficzną i postępujący w województwie kryzys demograficzny. Charakteryzują się one:

- malejącą liczbą mieszkańców województwa – z 1 017,2 tys. mieszkańców w 2010 r. do 993,0 tys. osób w 2016 r., tj. o 24,2 tys. (2,38%). W tym samym czasie w kraju liczba mieszkańców zmniejszyła się o 96,9 tys. (0,25%),
- zmniejszającą się gęstością zaludnienia województwa ze 108 osób na 1 km² w 2010 r. do 106 osób na 1 km² w 2016 r.,
- głębokim niżem demograficznym w grupach wiekowych edukacyjnych (0-17 lat) i ekonomicznych (18-59/65 lat) oraz znacznym ubytkiem młodzieży w wieku szkoły wyższej (19-24 lat),
- wzrostem liczby seniorów (+80) oraz osób niesamodzielnych i niepełnosprawnych,
- wkraczaniem społeczeństwa opolskiego w fazę starości demograficznej,

³⁴ Podrozdział opracowano z wykorzystaniem danych statystycznych BDL Opolskiego Urzędu Statystycznego oraz Prognozy ludności dla gmin na lata 2017-2030.

- gorszymi relacjami między pokoleniami (dziadkowie, rodzice, dzieci, wnukowie),
- wyludnianiem się licznych gmin i powiatów, deformacją wieku i płci,
- ubytkiem ludności miast,
- rozszerzaniem dysproporcji terytorialnych w sferze edukacji, napięć na rynku pracy oraz zrównoważonego rozwoju.

2.3.1. Rozmieszczenie ludności

Ludność w województwie nie jest rozmieszczona równomiernie. Zróżnicowanie gęstości zaludnienia jest następstwem zróżnicowanych cech endogenicznych regionu, zwłaszcza jego cech przyrodniczych, które decydowały o walorach ekonomicznych przestrzeni, a w konsekwencji o procesach osadniczych. Duża gęstość zaludnienia występuje w miastach oraz przemysłowych gminach województwa (Opole – 1230 osoby na 1 km², Kędzierzyn-Koźle – 502, Zdzieszowice – 277, Nysa – 265). Najślabiej zamieszkały jest rejon północny (gm. Świerczów – 31 osób na 1 km², Domaszowice – 32, Lasowice Wielkie – 33, Murów – 34). Wynika to głównie z uwarunkowań przyrodniczych położenia tych gmin na obszarach dużych kompleksów leśnych (Bory Stobrowsko-Turawskie), gdzie dominującą funkcją gospodarczą jest rolnictwo i leśnictwo.

Województwo opolskie odznacza się zrównoważeniem liczby mieszkańców miast i obszarów wiejskich – w miastach mieszka 515,0 tys. osób, tj. 51,92% ludności województwa, natomiast na wsi 478,0 tys. tj. 48,14%. W kraju relacje te wynoszą odpowiednio: 60,2% to mieszkańcy miast, a 39,8% ludność obszarów wiejskich.

W okresie 2010-2016 zaobserwowano spadek liczby ludności zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich. Na koniec 2016 r. na terenach miejskich było o 17 921 tj. 3,36% ludności mniej w porównaniu z rokiem 2010, a na terenach wiejskich o 6 284 osób, co stanowi spadek o 1,30% do roku 2010 r. Dysproporcja pomiędzy miastami a terenami wiejskimi związana była głównie z migracjami ludności miejskiej, szczególnie z dużych miast, na przyległe tereny wiejskie.

2.3.2. Prognozowane zmiany

Prognozy demograficzne nie pozostawiają wątpliwości – sytuacja demograficzna województwa opolskiego na tle Polski jest zła i będzie się pogarszać. Nastąpią niekorzystne zmiany pogłębiające istniejące dysproporcje demograficzne i zaburzenia w ruchu naturalnym.

Według prognozy GUS w perspektywie 2030 roku we wszystkich powiatach województwa przewidywane jest zmniejszenie liczby ludności. Spośród 71 gmin województwa opolskiego w 64 będzie notowany spadek liczby ludności (w tym w 51 ubytek ten wyniesie powyżej 5%), natomiast jej wzrost będzie dotyczył tylko 7 gmin.

Spadek liczby ludności odnotują wszystkie gminy miejskie (największy ubytek – 13% prognozowany jest w gminie Brzeg) oraz gminy miejsko-wiejskie (gmina Zawadzkie: ubytek o 13,7%). Jedynie wśród gmin wiejskich prognozuje się przyrost liczby ludności (największy w gminie Skarbimierz o 6,3%) w stosunku do roku 2017.

Nastąpi spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym z 16,1% w 2016 roku do 15,2% w 2030 r. oraz produkcyjnym z 63,3% (2016 r.) do 56,8% (2030 r.) wzrośnie natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym – z 21,0% w 2016 r. do 28,4% w 2030 r. Wyraźne zmiany będą widoczne już w najbliższej perspektywie (2016-2025): nastąpi spadek ludności o 43,7 tys. osób i zasobów pracy o 76,5 tys., oraz wzrost liczby osób starszych o 39,6 tys. osób.

Tabela 3. Liczba ludności ogółem (w tys.)

Obszar	2016*	2017*	2020	2025	2030
Polska	38 433,0	38 413,8	38 326,8	38 056,0	37 621,9
województwo opolskie	993,0	989,0	976,0	949,3	919,0

* dane rzeczywiste

Źródło: Obliczenia własne na podstawie *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS, Warszawa 2017 r.

Tabela 4. Ubytek liczby ludności w poszczególnych przedziałach czasowych w Polsce i województwie opolskim w stosunku do stanu ludności w 2016 r. (w %)

Przedziały czasowe	Polska	województwo opolskie
2015-2020	-0,3	-1,7
2015-2025	-1,0	-4,4
2015-2030	-2,1	7,5
2015-2050	-0,3	-1,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BDL Opolskiego Urzędu Statystycznego.

2.3.3. Struktura płci i wieku

W Polsce i w województwie opolskim prognozowany ubytek liczby ludności odnosi się zarówno do liczby kobiet, jak i mężczyzn. Na ogólną liczbę 993,0 osób zamieszkujących województwo opolskie w 2016 r., mężczyźni stanowią 48,38%.

W 2016 roku na 100 mężczyzn przypadało 107 kobiet, przy czym w miastach wskaźnik feminizacji wzrastał do wartości 112. Według prognozy GUS w 2030 roku wskaźnik feminizacji zmaleje w perspektywie 2030 do 106. W porównaniu z rokiem 2010 udział kobiet w ogólnej liczbie mieszkańców zmniejszył się z poziomu 52,5% do 51,62% i minimalnie różni się od średniej krajowej, wynoszącej 51,67% ogólnej liczby mieszkańców kraju. Przyrost długości życia wśród mężczyzn ma istotny wpływ na powoli malejącą przewagę liczby kobiet nad liczbą mężczyzn.

Tabela 5. Prognoza ludności województwa opolskiego według płci na tle Polski

Lata	Liczba mieszkańców w woj. opolskim	Liczba mężczyzn ogółem	Liczba kobiet ogółem	Liczba kobiet na 100 mężczyzn ogółem w woj. opolskim	Liczba kobiet na 100 mężczyzn ogółem w Polsce
2016*	993 036	480 429	512 607	107	107
2017	988 961	480 624	512 371	107	107
2020	975 701	474 771	504 970	106	107
2025	949 287	463 090	490 247	106	107
2030	918 868	448 898	474 030	106	107

* dane rzeczywiste

Źródło: Obliczenia własne na podstawie *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS, Warszawa 2017 r.

Zmiany w strukturze wieku przyczyniają się do przeobrażeń struktur biologicznych populacji krajowej i regionalnej, istotnie wpływając na zasoby pracy.

W latach 2016-2025 województwo opolskie utraci prawie 5% ludności ogółem, a do 2030 r. przeszło 8%. Utrata tak znacznej części mieszkańców przy postępującym procesie starzenia się ludności i niskim poziomie przyrostu naturalnego powodować będzie stały wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego z poziomu 61,7 w 2016 r. do 75,0 w 2030 r.

Prognozowane zmiany wskaźnika obciążenia demograficznego pokazują skalę problemu,

jakim jest obciążenie w przyszłości rodzącego się aktualnie pokolenia grupą w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 6. Liczebność ekonomicznych grup wieku (w tys.) i wskaźnik obciążenia demograficznego w Polsce i województwie opolskim w wybranych latach

Wyszczególnienie	2016*	2020	2030
Polska			
wiek przedprodukcyjny	6 897,9	6 954,1	6 454,0
wiek produkcyjny	23 769,6	22 791,6	21 522,0
wiek poprodukcyjny	7 771,5	8 585,2	9 650,0
wskaźnik obciążenia demograficznego**	61,7	68,2	75,0
województwo opolskie			
wiek przedprodukcyjny	160,2	158,1	140,4
wiek produkcyjny	629,8	594,5	523,3
wiek poprodukcyjny	209,1	229,1	261,2
wskaźnik obciążenia demograficznego**	58,6	65,1	76,8

* dane rzeczywiste

**wskaźnik obciążenia demograficznego równy jest liczbie ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w relacji do liczby ludności w wieku produkcyjnym.

Źródło: Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, GUS, Warszawa 2017 r.

Tabela 7. Dynamika zmian ludności w ekonomicznych grupach wieku w Polsce i województwie opolskim (2016=100)

Grupy wieku	2016-2020	2016-2025	2016-2030
Polska			
ogółem	99,7	99,1	97,9
wiek przedprodukcyjny	100,8	99,8	93,6
wiek produkcyjny	96,0	92,1	90,5
wiek mobilny	94,6	86,0	78,2
wiek niemobilny	98,1	102,7	111,9
wiek poprodukcyjny	110,5	119,3	124,2
województwo opolskie			
ogółem	98,3	95,6	92,5
wiek przedprodukcyjny	98,7	95,7	87,7
wiek produkcyjny	94,4	87,9	83,1
wiek mobilny	92,8	82,4	72,8
wiek niemobilny	96,8	96,4	99,1
wiek poprodukcyjny	109,6	119,0	125,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, GUS, Warszawa 2017 r.

Prognozowane zmiany w obrębie grup ekonomicznych ujawniają szczególnie wyraźny spadek liczebności mobilnej grupy produkcyjnej o ponad 20% w roku 2020, a w roku 2030 już o ponad 37%. Wyraźny spadek liczby ludności nastąpi w najbliższym dziesięcioleciu tj. w latach 2016-2025. W takiej sytuacji pożądane jest podnoszenie aktywizacji zawodowej tej grupy, zwracając szczególną uwagę na zatrudnienie kobiet.

2.3.4. Migracje wewnętrzne i zagraniczne

Od wielu lat województwo opolskie charakteryzuje się najwyższym w kraju ujemnym wskaźnikiem salda migracji, znacząco odbiegającym od przeciętnej krajowej. Migracje są jednym z trzech (obok płodności i umieralności) procesów demograficznych wpływających na stan ludności. Województwo opolskie jest przykładem regionu migracyjnego, gdyż od momentu powołania go do istnienia jako samodzielnej jednostki administracyjnej, saldo migracji miało duży udział w bilansie liczby ludności. Saldo migracji ogółem przybierało wartości ujemne przede wszystkim z powodu intensywnych wyjazdów za granicę i stan ten utrzymuje się do chwili obecnej.

W latach 2010-2016 widoczna jest duża intensywność odpływu migracyjnego (migracje zagraniczne) z województwa opolskiego, w roku 2016 odnotowano ubytek rzędu **1006 osób (w Polsce – 11 970)**. Odpływ mieszkańców dotyczył głównie osób młodych w wieku 20-35 lat.

Migracje zagraniczne i wewnętrzne w dalszym ciągu będą czynnikiem wpływającym na rzeczywisty stan ludności. Prognozowane saldo migracji zagranicznych do 2030 roku będzie ujemne. Jednocześnie będzie miało miejsce przekształcenie części emigracji czasowej w emigrację stałą, wzrośnie znacznie sieć powiązań migracyjnych, a potencjał migracji powrotnych zmaleje. Wyczerpywanie się potencjału demograficznego województwa (spadek liczebności roczników 19-24 lat), poprawa sytuacji na rynku pracy, wzrost gospodarczy, mogą jednak stać się czynnikami ograniczającym emigrację.

W przypadku województwa opolskiego, odznaczającego się najwyższą w kraju intensywnością emigracji zagranicznej, prognozę GUS należy analizować w kontekście wpływu nierejestrowanej emigracji na jej wyniki. W tym znaczeniu trzeba zwrócić uwagę, że:

- dla województwa opolskiego oficjalna statystyka podaje stany ludności znacznie zawyżone, a kategoria ludności faktycznej nie oddaje rzeczywistego stanu ludności;
- populacja województwa opolskiego największą liczebność osiągnęła na przełomie lat 70 i 80 XX wieku, nie przekraczając prawdopodobnie liczby 1 miliona osób w granicach administracyjnych z lat 1975-1999 (z systematycznym obniżeniem się liczby ludności na tym obszarze mamy do czynienia od połowy lat 80-tych XX wieku, a nie od 1994 roku, jak wskazuje na to ewidencja bieżąca);
- w 2013 roku liczba ludności rezydującej w granicach administracyjnych obowiązujących od 1 stycznia 1999 r. wynosiła zgodnie z zaewidencjonowanym ruchem ludności około 897 tys. osób, natomiast GUS jako podstawę do prognozy przyjął liczbę ludności faktycznej 1 milion mieszkańców (1004,4 tys.) czyli ponad 107,4 tys. więcej. Różnica ta stanowi 11,97% liczby ludności rezydującej albo 10,69% przyjętego stanu faktycznego. Oznacza to również, że prognozowany przez GUS stan ludności w 2030 roku na poziomie 902 tys. mieszkańców został już osiągnięty ok. roku 2012;
- **przyjmując założenie utrzymania się dotychczasowego trendu zmian, opisującego zmniejszanie się w latach 2002-2011 liczby ludności rezydującej, możliwe jest osiągnięcie rzeczywistego stanu mieszkańców województwa opolskiego poniżej 800 tys. już w roku 2030, a nie po 2045 roku, jak prognozuje GUS dla ludności faktycznej;**
- **w przypadku województwa opolskiego prognozuje się w okresie do 2050 roku najwyższy w kraju ubytek ludności rzędu ok 25%. Gdyby skalę ubytku odnieść do aktualnej liczby ludności rezydującej, to perspektywy demograficzne dla województwa opolskiego byłyby jeszcze bardziej pesymistyczne niż wynika to z prognozy dla ludności faktycznej.**³⁵

2.3.5. Przyrost naturalny

W województwie opolskim różnica między liczbą urodzin żywych, a liczbą zgonów utrzymywała się od wielu lat na ujemnym poziomie.

Jednakże w 2016 r. notowano bardziej optymistyczne wyniki dotyczące sytuacji demograficznej w województwie niż przed rokiem. W większości powiatów wzrosła liczba urodzeń,

³⁵ Opracowanie własne na podstawie: *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, GUS, Warszawa 2017 r.*

w tym najbardziej w powiecie namysłowskim (o 18,3%) i nyskim (o 14,0%), przy równoczesnym spadku liczby zgonów.

Po obserwowanym przez ostatnie 5 lat ujemnym przyroście naturalnym we wszystkich powiatach (z wyjątkiem powiatu opolskiego w 2014 r.), w 2016 r. w Opolu i powiecie namysłowskim zanotowano dodatni bilans ludności wynikający z ruchu naturalnego.

W prognozie na lata 2016-2030 można zaobserwować dwie tendencje: rosnącą powoli przewagę wielkości współczynnika zgonów dla regionu opolskiego nad średnią dla Polski oraz stale wysoką przewagę współczynnika urodzeń (przewaga Polski nad regionem opolskim).

Poziom urodzeń w województwie opolskim, mierzony wielkością właściwych wskaźników, wykazuje jeden z najniższych stanów w kraju. Problemem jest nie tylko ujemna wartość przyrostu naturalnego, ale przede wszystkim jego skala. W 2016 r. współczynnik przyrostu naturalnego dla województwa opolskiego wynosił -1,38‰ i był wprawdzie w powiatach województwa ujemny. Wyjątek stanowią powiaty: namysłowski (0,12‰) i m. Opole (0,60‰), w których w 2016 roku odnotowano dodatni współczynnik przyrostu naturalnego. W tym samym czasie w kraju odnotowano 0,14‰ wartość współczynnika.

Kolejne lata nie przyniosą zmiany trendu, nadal przewiduje się ujemny przyrost naturalny dla województwa opolskiego, aż do roku 2030, kiedy osiągnie -4664 (w 2017 r. wynosił -2052).

Intensywność procesu starzenia się ludności w województwie opolskim będzie zróżnicowana. Prognozowane niekorzystne zmiany w populacji kobiet i ich struktury wg wieku będą przyczyniały się do spadku liczby urodzeń w dalszej perspektywie.

Najważniejszym jest stworzenie lepszych warunków dla tych obszarów regionu, gdzie procesy starzenia się są najbardziej zaawansowane, a ich skutki widoczne w postaci słabego potencjału instytucjonalnego. Odnosi się to w szczególności do powiatów: prudnickiego, głubczyckiego, nyskiego, brzeskiego oraz Prudnika, Nysy i Głubczyc. Ubytek i starzenie się ludności przyczyniają się do spadku siły nabywczej, a w konsekwencji do likwidacji wielu instytucji świadczących usługi, przez to następuje spadek atrakcyjności lokalizacyjnej, co w dalszej kolejności skutkuje brakiem inwestycji i spadkiem miejsc pracy, a tym samym przyczynia się do migracji młodego pokolenia, w wyniku tego następuje dalsze starzenie się populacji.

2.3.6. Prognoza demograficzna do 2030³⁶

Zgodnie z prognozą, we wszystkich powiatach województwa opolskiego liczba ludności będzie się systematycznie zmniejszać. Pierwsze lata analizowanego okresu przyniosą spadek rzędu 17,3 tys. osób, zaś w kolejnych latach obserwujemy znaczne przyśpieszenie tempa zmian, by w końcu horyzontu prognozy odnotować 74,2 tys. spadek liczebności populacji.

Współczesne procesy demograficzne silnie oddziałują na społeczno-ekonomiczne warunki funkcjonowania kraju, województwa, powiatu, gminy. Zmiany te w powiatach województwa opolskiego przebiegają bardzo niekorzystnie, wskazując tym samym na kryzys demograficzny i postępujące wyludnienie.

Największe zmiany w prognozowanym okresie (powyżej 10%) wystąpią w gminach położonych w południowej części województwa opolskiego, głównie w powiecie głubczyckim, nyskim i kędzierzyńsko-kozielskim. Relatywnie najmniej niekorzystną sytuację demograficzną przewiduje się dla gmin zlokalizowanych w północno-zachodniej części województwa, szczególnie w powiecie namysłowskim, gdzie prognozowane ubytki liczby ludności nie przekroczą 5%. Biorąc pod uwagę rodzaj gminy spadek liczby ludności odnotują wszystkie gminy miejskie (największy ubytek w gminie Brzeg o 13%) oraz gminy miejsko-wiejskie (gmina Zawadzkie ubytek rzędu 13,7%). Jedynie wśród gmin wiejskich prognozuje się przyrost liczby ludności (najwyższy w gminie Skarbimierz o 6,3%). W województwie we wszystkich gminach będących jednocześnie miastami powiatowymi przewiduje się w 2030 r. zmniejszenie liczby ludności.

³⁶ Opracowanie własne na podstawie: *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS, Warszawa 2017 r.

2.3.7. Depopulacja i starzenie się mieszkańców województwa jako wyzwanie dla prowadzenia polityki rozwoju

Procesy demograficzne mają znaczący wpływ na kształtowanie się polityki edukacyjnej, rynku pracy, zatrudnienia, bezrobocia, ubóstwa, wykluczenia społecznego, sytuacji mieszkaniowej, zdrowia, dochodów i wydatków ludności, patologii społecznej itp.

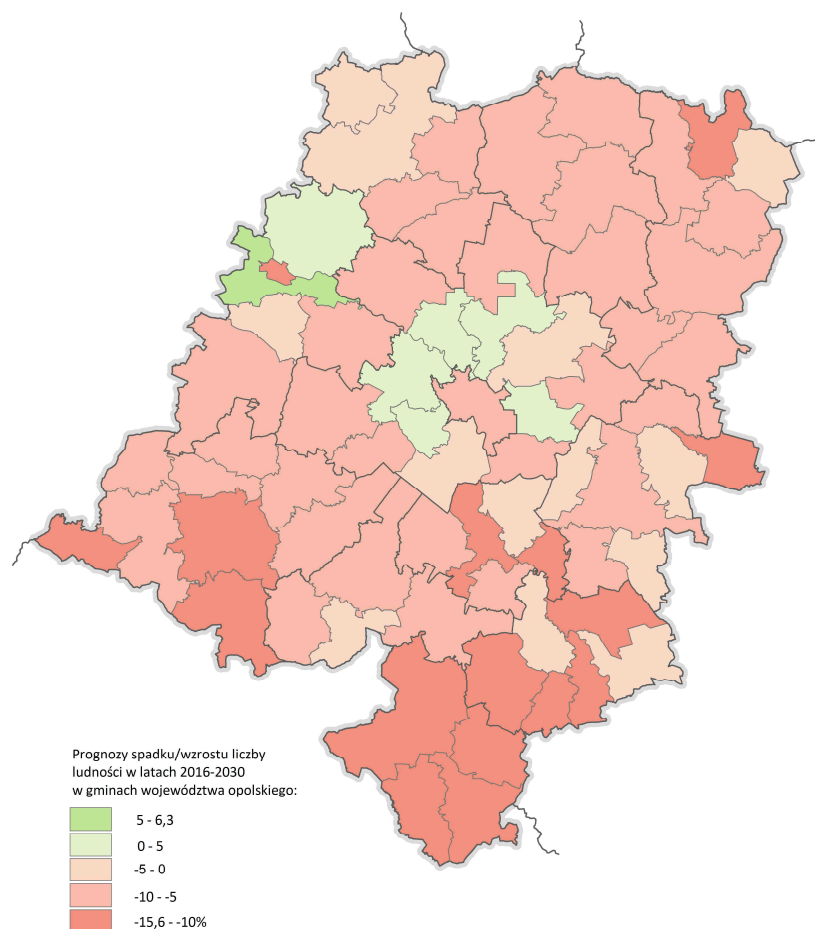
Zmiany demograficzne nie mogą być postrzegane wyłącznie w kategorii problemu. Starzenie się społeczeństwa, wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, wydłużanie się przeciętnego trwania życia są rzeczywistymi wyzwaniami, ale i nowymi możliwościami.

Rozgrywające się przemiany demograficzne i przewidywane tendencje powinny wpływać na kierunek podejmowanych działań, ich opłacalność i racjonalność.

Wyniki prognozy ludności wskazują, że zachodzące i spodziewane zmiany sytuacji demograficznej wymuszają konieczność dostosowania działań polityki regionalnej do prognozowanej liczby mieszkańców. Podstawową cechą spodziewanych przemian jest zmniejszanie się liczby ludności oraz postępujący proces starzenia.

Malejące potencjalne zasoby pracy przy jednoczesnym ich ciągłym starzeniu się skutkować mogą spowolnieniem rozwoju gospodarczego, a z drugiej strony wzmacniać będą potrzebę podejmowania działań służących rozwojowi srebrnej gospodarki i aktywizacji grup senioralnych. Z punktu widzenia polityki przestrzennej potrzebne będą działania ukierunkowane na koncentrację osadnictwa i zwiększenie nasycenia usług (lepsze wykorzystanie infrastruktury publicznej przez większą liczbę mieszkańców).

Rys. 7. Prognozy spadku/wzrostu liczby ludności w latach 2016-2030 w gminach województwa opolskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, GUS, Warszawa 2017 r.

2.4. DZIEDZICTWO KULTUROWE

Województwo opolskie posiada bogatą i burzliwą historię, która pozostawiła swoje dziedzictwo w postaci materialnej i niematerialnej. Opolszczyzna to ziemie pogranicza, dziedzictwo to jest więc wielokulturowe. Na jego bogactwo i różnorodność duży wpływ miało etniczne i wyznaniowe zróżnicowanie ludności, które ukształtowało specyficzny, odrębny charakter dziedzictwa kulturowego regionu. Opolszczyzna poszczycić się może bogatym dorobkiem kulturowym, stanem posiadania przewyższającym często inne, znacznie większe i zasobniejsze regiony w Polsce. Dotyczy to zarówno dziedzictwa niematerialnego, którego podstawę stanowi silnie rozwinięte wśród ludności poczucie więzi z tradycją, pielęgnowanie zwyczajów, gwary, stroju i sztuki ludowej, a także dziedzictwa materialnego, które charakteryzują liczne obiekty architektury zabytkowej, historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły komponowanej zieleni oraz drobne elementy małej architektury, także zabytkowe wyposażenie wnętrz. Na zabytkowy zasób województwa opolskiego składają się głównie zabytki archeologiczne, zabytki nieruchome, zabytki ruchome oraz dziedzictwo niematerialne.

Zasoby dziedzictwa kulturowego obejmują zabytki objęte formami ochrony prawnej (w postaci uznania za pomnik historii, wpisu do rejestru zabytków, utworzenia parku kulturowego oraz poprzez ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i różnego rodzaju decyzjach administracyjnych dotyczących warunków zabudowy i ustalania lokalizacji). Obejmują także elementy dziedzictwa, dotychczas nieobjęte formami ochrony prawnej wynikającymi z *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Najcenniejsze zabytki nieruchome o szczególnym znaczeniu dla kultury Polski (wpisane do rejestru zabytków lub ustanowione jako parki kulturowe) zostają wyróżnione poprzez uznanie za pomnik historii.

Obiekty i obszary zabytkowe

Zasobność Opolszczyzny w obiekty zabytkowe znajduje swoje odbicie w ilości wpisów do rejestru zabytków województwa opolskiego. Tą formą ochrony objętych jest obecnie około 2639 obiektów³⁷. Liczba obiektów wpisanych do ewidencji zabytków jest trudna do oszacowania, ponieważ nie prowadzi się statystyk odnośnie tychże wpisów. Szacunkowo jest ich około 21-24 tys.

2.4.1. Zabytkowy krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Wartościami krajobrazu kulturowego są jego cechy fizjonomiczne, będące wynikiem wykorzystania warunków naturalnych do stworzenia wartości kulturowych oraz niematerialna wiedza o społeczeństwie, które go stworzyło. W granicach krajobrazu kulturowego mogą znajdować się wszystkie kategorie zabytków, pomników lub stref, dla których stosuje się ustawowe formy ochrony zabytków. Krajobraz kulturowy chroni się poprzez ustanowienie go pomnikiem historii bądź utworzenie parku kulturowego.

W województwie opolskim ustanowione są cztery **pomniki historii**:

- **„Góra Świętej Anny – komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy”**

W skład obszaru uznanego za pomnik historii wchodzi Sanktuarium oo. Franciszkanów na Górze Św. Anny, kalwaria stanowiąca ciąg kaplic od Góry Św. Anny do Poręby oraz amfiteatr wraz z Pomnikiem Czynu Powstańczego.

Obszar zlokalizowany jest w gminie Leńnica i uznany za pomnik historii został Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14.04.2004 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 102, poz. 1061).

³⁷ Dane Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stan na dzień 31 lipca 2016 r.

- **„Nysa – zespół kościoła farnego pod wezwaniem św. Jakuba Starszego Apostoła i św. Agnieszki Dziewicy i Męczennicy”**
 Kościół św. Jakuba Starszego Apostoła i św. Agnieszki Dziewicy i Męczennicy w Nysie jest jednym z najwybitniejszych późnogotyckich kościołów halowych Europy Środkowej. Wyjątkowa ranga artystyczna fary nyskiej przejawia się także w jej ocalałym wyposażeniu. Jako największa po katedrze wrocławskiej nekropolia biskupów wrocławskich, fara nyska jest skarbnicą rzeźby sepulkralnej mieszczącą nagrobki i epitafia wyższego duchowieństwa, a także elit mieszczańskich.
 Obiekt uznany został za pomnik historii rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 28.02.2011 r. (Dz.U. z 2011 r. Nr 54, poz. 279).
- **„Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji”**
 W skład obszaru wchodzi zespół staromiejski w granicach murów obronnych, które należą do najlepiej zachowanych średniowiecznych umocnień miejskich w Polsce. Mają niemalże pełny przebieg oraz bogaty system wież bramnych i baszt. Unikalnym i wyróżniającym się elementem umocnień Paczkowa jest również inkastelowany kościół pw. św. Jana Ewangelisty, jedna z najciekawszych świątyń obronnych w tej części Europy. Oprócz fortyfikacji, zachowany został średniowieczny układ przestrzenny miasta wraz z historyczną parcelacją, częściowo zachowaną od czasów lokacyjnych.
 Obszar ten uznany został za pomnik historii rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 22.10.2012 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1240).
- **„Ozimek – żelazny łańcuchowy most wiszący na rzece Mała Panew”**
 Most wiszący w Ozimku to obecnie najstarszy zachowany żelazny most wiszący o ustroju nośnym konstrukcji łańcuchowej przewieszanej przez żeliwne ażurowe pylony. Wykonany został w latach 1825-1827 w hucie „Malapane” w Ozimku, jako jedno z pierwszych tego typu rozwiązań konstrukcyjnych na świecie i jest istotnym świadectwem dziejów kultury przemysłowej i myśli technicznej początku XIX w. Most ten posłużył jako wzór przy budowie podobnych przepraw mostowych na świecie. Oddany do użytku w 1827 r., przetrwał do naszych czasów w niezmienionej postaci, pełniąc funkcję mostu drogowego, a od lat 70. XX wieku – mostu dla pieszych.
 Obiekt uznany został za pomnik historii rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 15.03.2017 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 675).
- **„Olesno - kościół odpustowy pod wezwaniem św. Anny”**
 Kościół odpustowy pw. św. Anny w Oleśnie należy do najważniejszych i najstarszych ośrodków kultu św. Anny, otaczanej na Śląsku szczególną czcią. Składa się z korpusu gotyckiego kościoła, datowanego na 1518 r. oraz dobudowanej do niego w latach 1669-70 barokowej kaplicy. Oba człony zbudowane w konstrukcji zrębowej zachowały do dzisiaj pierwotną formę i układ.
 Zabytek jest jedną z najoryginalniejszych drewnianych budowli sakralnych w Polsce. Barokowa kaplica nie znajduje analogii pośród innych drewnianych realizacji architektonicznych. Jej unikatowy w skali kraju plan, interpretowany jako pięciopłatkowa róża, oparty został na symbolice chrześcijańskiej (forma monstrancji) i dawnej nazwie miejscowości - „Rosenberg”. Ten najcenniejszy zabytek architektury drewnianej na Śląsku określany jest przez miejscową ludność „różą zaklętą w drewnie”.
 Obiekt uznany został za pomnik historii rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 10.12.2018 r. (Dz.U. 2018 poz. 2420).
- **„Brzeg - Zamek Piastów Śląskich z renesansową bramą i kaplicą zamkową pod wezwaniem św. Jadwigi - nekropolią Piastów”**
 Renesansowy zamek oraz gotycka kaplica w Brzegu stanowią niezwykle cenny zespół zabytkowy o ogromnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego Śląska i całego kraju. Rezydencja w Brzegu uznawana jest za jeden z najważniejszych zamków renesansowych w tej części Europy. Rezydencja o trzynastowiecznej genezie, została gruntownie przebudowana w XVI w.

Integralnie związana z zamkiem kaplica pw. św. Jadwigi jest jedną z największych nekropolii Piastów śląskich. Spoczęło w niej 43 przedstawiciele rodu z linii legnicko-brzeskiej.

Zamek Piastowski w Brzegu odznacza się także wybitnymi wartościami naukowymi jako siedziba śląskiej elity intelektualnej. Tu powstała m.in. ok. 1385 r. Kronika książąt polskich, świadectwo historycznej świadomości tego środowiska. Ważnym uzupełnieniem historii miejsca jest spuścizna w postaci archiwaliów i muzealiów związanych ze sprawowaniem władzy książęcej, a także drzewa genealogiczne Piastów i portrety poszczególnych władców. W zamku funkcjonuje także Muzeum Piastów Śląskich.

Obiekt uznany został za pomnik historii rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 10.12.2018 r. (Dz.U. 2019 poz. 71).

Planowane jest zgłoszenie kolejnych 25 obszarów i obiektów zabytkowych do objęcia tą formą ochrony. Proponowane pomniki historii z opracowaną dokumentacją:

- *Kościół pw. Św. Jakuba Apostoła w Małujowicach,*
- *Jemielnica – pocysterski zespół kościelno-klasztorny z zabytkowym układem ruralistycznym,*
- *Byczyna – historyczne założenie urbanistyczne w granicach murów obronnych.*

Dalsze propozycje obszarów i obiektów proponowanych do objęcia ochroną w postaci pomników historii:

- *Kościół na szlaku polichromii brzeskich: Strzelniki, Pogorzela, Krzyżowice (oraz wspomniane wyżej Małujowice),*
- *Kościół na szlaku kościołów drewnianych: k. pw. Archanioła Michała w Michalicach, k. w Miechowej, k. w Gierałcicach, k. w Baborowie,*
- *Brzeg – zespół Ratuszowy (blok śródrynkowy) wraz z placem rynkowym,*
- *Brzeg – historyczny układ urbanistyczny,*
- *Namysłów – historyczny układ urbanistyczny w granicach murów obronnych,*
- *Kościół w Kałkowie,*
- *Kościół w Hajdukach Nyskich,*
- *Głogówek – zespół zamkowo-klasztorny,*
- *Nysa – zespół bożogrobców,*
- *Nysa – zespół jezuicki,*
- *Opole – franciszkański zespół kościelno-klasztorny,*
- *Niemodlin – zespół zamkowy,*
- *Otmuchów – zespół: zamek, kościół, ratusz,*
- *Moszna – zespół pałacowo-parkowy,*
- *Kamień Śląski – zespół pałacowo-parkowy,*
- *Frączków – zespół pałacowo-parkowy,*
- *Prószków – zamek,*
- *Miejsce pamięci narodowej w Łambinowicach,*
- *Biała – cmentarz żydowski z grodziskiem,*
- *Pokój – kościół ewangelicki,*
- *Prudnik – wieża Woka,*
- *drewniany kościółek cmentarny Św. Barbary w Strzelcach Opolskich.*

W województwie opolskim utworzono dotychczas jeden **park kulturowy pn. „Książęce Miasto Brzeg”**, ustanowiony dnia 28 października 2016 r. Uchwałą Rady Miejskiej w Brzegu.

Na terenie województwa wytypowanych jest kolejnych 8 obszarów, których wartości kulturowe, krajobrazowe i historyczne predysponują do objęcia tą formą ochrony, w tym:

- *Szlak polichromii brzeskich,*

- Szlak polichromii nyskich,
- Twierdza Nysa,
- Twierdza Koźle,
- Teren Bitwy pod Byczyną,
- „Zespół parkowo-ruralistyczny – Pokój” w Pokoju,
- „Zespół przemysłowy z XVIII w. – Huta Zagwiździe” w Zagwiździu,
- „Ostrówek” w Opolu.

Ponadto w styczniu 2017 roku Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków wystąpił z wnioskiem o utworzenie parku kulturowego obejmującego teren wyspy Pasięka w Opolu.

Dopuszcza się również wskazanie innych obszarów, mających znaczenie dla historii i dziedzictwa kulturowego województwa.

W celu ochrony walorów krajobrazu na terenie Opolszczyzny utworzone zostały trzy **parki krajobrazowe**:

- Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”, utworzony Uchwałą WRN z dnia 31.07.1989 r. (Dz. U. Woj. Opolskiego z 17.07.1989 r. poz. 231),
- Park Krajobrazowy „Góra Św. Anny”, utworzony Uchwałą WRN z dnia 31.07.1989 r. (Dz. U. Woj. Opolskiego z 17.07.1989 r. poz. 231),
- „Stobrowski Park Krajobrazowy”, utworzony rozporządzeniem Wojewody Opolskiego z dnia 02.11.1999 r. (Dz. U. Woj. Opolskiego z 19.10.1999 r., poz. 255).

2.4.2. Historyczne układy przestrzenne

W województwie opolskim na szczególną uwagę zasługują historyczne układy przestrzenne, urbanistyczne oraz ruralistyczne. Z przykładów miejskich wyróżnia się Paczków, „polskie Carcassonne”, uznany za Pomnik Historii oraz Byczyna, która zachowała średniowieczny układ zabudowy. Ogółem ochroną objętych jest 30 miast i miasteczek, które w większości zachowały swoje średniowieczne układy urbanistyczne, z dużą koncentracją renesansowych, barokowych i klasycystycznych kamieniczek. Województwo jest również bardzo bogate w zabytkowe układy ruralistyczne, często o średniowiecznym rodowodzie. Najczęściej występują ulicówki i owalnice.

Do rejestru zabytków województwa opolskiego wpisanych jest 25 **układów urbanistycznych**, w tym: Brzeg, Byczyna, Głogówek, Kędzierzyn-Koźle, Namysłów, Nysa, Opole, Paczków, Baborów, Biała, Głubczyce, Głuchołazy, Grodków, Dobrodzień, Kietrz, Kluczbork, Krapkowice, Leśnica, Lewin Brzeski, Niemodlin, Otmuchów, Prudnik, Strzelce Opolskie, Ujazd, Wołczyn.

Do najcenniejszych o znaczeniu krajowym należy 8 układów urbanistycznych – wpisanych do rejestru zabytków:

- Brzeg (lokacja z 1248 r.),
- Byczyna (lokacja z ok. 1228 r.)
- Głogówek (lokacja z 1275 r.),
- Koźle (lokacja z XIII w.),
- Namysłów (lokacja z 1249 r.),
- Nysa (lokacja z ok. 1223 r.),
- Opole (lokacja z pocz. XII w.),
- Paczków (lokacja z 1254 r.).

Do miast o zachowanych cennych założeniach staromiejskich o znaczeniu regionalnym zaliczono 17 układów wpisanych do rejestru zabytków:

- Baborów (lokacja w XIII w. i 1718 r.),
- Biała (lokacja z 1327 r.),
- Głubczyce (lokacja z 1265-76 r.),

- Głuchołazy (lokacja z XIII w.),
- Grodków (lokacja z 1268 r.),
- Dobrodzień (lokacja z XIII w.),
- Kietrz (lokacja z 1321 r.),
- Kluczbork (lokacja z 1274 r.),
- Krapkowice (lokacja z XIII w.),
- Leśnica (lokacja z XIV w.),
- Lewin Brzeski (lokacja z 1240-50 r.),
- Niemodlin (lokacja z XIII w.),
- Otmuchów (lokacja z 1347 r.),
- Prudnik (lokacja z 1279 r.),
- Strzelce Opolski (lokacja z XIV w.),
- Ujazd (lokacja z 1223 r.),
- Wołczyn (lokacja z 1261 r.);

oraz 5 układów niewpisanych do rejestru zabytków:

- Gorzów Śląski (lokacja z XIII w.),
- Korfantów (lokacja z 1347 r.),
- Olesno (lokacja z ok. 1220 r.),
- Praszka (lokacja z 1392 r.),
- Prószków (prawa miejskie 1560 r. i ponownie 2004 r.).

Do rejestru zabytków województwa opolskiego wpisane są 4 **układy ruralistyczne**, w tym:

- Grobniki (gm. Głubczyce) – zespół urbanistyczny wsi,
- Jemielnica (gm. Jemielnica) – zespół urbanistyczny wsi wraz z zespołem klasztornym cystersów,
- Pilszcz (gm. Kietrz) – zespół urbanistyczny wsi,
- Ścinawa Nyska (gm. Korfantów) – zespół urbanistyczny wsi.

W wyniku działań *Zespołu ds. zachowania dziedzictwa kulturowego wsi i ochrony wiejskiego krajobrazu Opolszczyzny* działającego pod kierunkiem Wojewody Opolskiego sporządzono zestawienie wsi województwa opolskiego o wysokich walorach zabudowy i ukształtowania przestrzennego wymagających ochrony. W ramach analizy wzięto pod uwagę m.in. następujące kryteria: historyczny ogólny układ przestrzenny, jednolite fragmenty historycznego układu przestrzennego, wartości obiektów architektonicznych, pojedyncze cechy i wyróżniki. W wyniku prac wytypowanych zostało 53 miejscowości wiejskich predysponowanych do podjęcia dalszych prac Zespołu, w tym:

- ze względu na wysokie walory zabudowy i ukształtowania przestrzennego (klasyfikacja: wybitne i bardzo wysokie): Stary Paczków (gm. Paczków), Złotogłowice (gm. Nysa), Klisino (gm. Głubczyce), Strzeleczy (gm. Strzeleczy), Różyna (gm. Lewin Brzeski), Makowice (gm. Skoroszyce), Raclawice Śląskie (gm. Głogówek), Szonów (gm. Głogówek), Zalesie Śląskie (gm. Leśnica),
- ze względu na jednolite fragmenty historycznego układu przestrzennego (klasyfikacja: wybitne i bardzo wysokie): Księża Pole (gm. Baborów), Ligota Turawska (gm. Turawa), Zakrzów Turawski (gm. Turawa), Łubniany (gm. Łubniany), Kamień Śląski (gm. Gogolin), Jędrzychów (gm. Nysa), Równe (gm. Głubczyce), Jasienica Dolna (gm. Łambinowice), Stare Siołkowice (gm. Popielów), Lipowa (gm. Grodków), Czepielowice (gm. Lubsza), Czeska Wieś (gm. Olszanka), Kórnicza (gm. Krapkowice), Kujawy (gm. Strzeleczy), Raclawiczki (gm. Strzeleczy), Pokój (gm. Pokój), Mańkowice (gm. Łambinowice), Komorniki (gm. Strzeleczy), Gąsiorowice (gm. Jemielnica), Mokre (gm. Głubczyce), Zakrzów (gm. Polska Cerekiew), Grocholub (gm. Walce), Przechód (gm. Korfantów), Wilamowa (gm. Paczków), Kadłub Wolny (gm. Zębówice), Dziekaństwo (gm. Komprachcice), Nakło (gm. Tarnów Opolski),

- ze względu na wartości obiektów architektonicznych i pojedyncze cechy (klasyfikacja: wybitne i bardzo wysokie): Ściborzyce Małe (gm. Głubczyce), Michałów (gm. Olszanka), Brzezinki (gm. Wołczyn), Zagwiździe (gm. Murów).

Charakterystyczne dla województwa, jest duże (269 zabytków) nagromadzenie **zespołów pałacowo-parkowych**, z folwarkami lub bez. Zespoły te są ważnym elementem krajobrazu opolskiej wsi, stanowią świadectwo sztuki budowlanej i ogrodniczej epoki, którą reprezentują, są też nierozzerwalnie związane z historią śląskich rodów. Najlepiej utrzymane zespoły lub znajdujące się w trakcie prac konserwatorskich to: Kamień Śląski, Lewin Brzeski, Maciejów, Woskowice Małe, Frączków, Jamy, Izbicko, Niewodniki, Tułowice, Sulisław, Piotrowice Nyskie, Prószków i Jędrzejów. Bardzo cenny zespół znajduje się również we wsi Kopice (w ruinie).

Do **zabytkowej zieleni komponowanej** (217 zabytków w rejestrze) zalicza się parki i ogrody w zespołach pałacowo-folwarczno-parkowych i ich pozostałościach, parki miejskie (w Brzegu, Byczynie, Kluczborku, Namysłowie, Nysie, Opolu, Prudniku, Strzelcach Opolskich), planty miejskie (w Brzegu, Koźlu, Nysie, Paczkowie, Grodkowie, Głubczycach), parki podworskie, cmentarze, ogrody klasztorne (w Czarnowasach, Opolu, Górze św. Anny), kalwarie (Góra św. Anny – Poręba) oraz zabytkowe układy alejowe.

W wielu miejscowościach Opolszczyzny zachowały się zespoły zabytkowej zieleni, a grupa ta najliczniej reprezentowana jest przez **parki miejskie**, spośród których 14 figuruje w rejestrze zabytków. Do najcenniejszych, wymagających szczególnej ochrony, zalicza się:

- parki miejskie w Brzegu, Nysie, Opolu, Głubczycach, Koźlu, Namysłowie, Kluczborku, Paczkowie, Strzelcach Opolskich, Prudniku,
- planty w Brzegu, Opolu, Grodkowie, Nysie, Koźlu i Głubczycach,
- ogrody klasztorne w Czarnowasach i Opolu,
- kalwarie – Góra Św. Anny – Poręba,
- Pomologia w Prószkowie – zespół zabytkowej zieleni z XVIII w. po Pruskiej Berlińskiej Akademii Rolniczej,
- planty w Paczkowie.

Jako obiekty ogólnodostępne, zlokalizowane w centralnych częściach miast, parki pełnią szczególną rolę zarówno estetyczną, jak również edukacyjną.

Oddzielną grupę obiektów z zielenią komponowaną stanowią **cmentarze**, wśród których wymieniane są rzymsko-katolickie, żydowskie (z najcenniejszym w Białej), ewangelicko-augsburskie, bezwyznaniowe i komunalne. Rejestr zabytków województwa opolskiego obejmuje 111 obiektów. Wśród nich występują cmentarze wyznaniowe, komunalne oraz wojskowe: Armii Czerwonej, mogiły ofiar hitleryzmu i powstańców śląskich, a także nieliczne prywatne mauzolea rodzinne zlokalizowane na terenach parków przypałacowych (Wędrynia) i dworskich (Świercze).

Na **zabytki sakralne** składają się kościoły (murowane i drewniane), zespoły kościelno-klasztorne, synagogi, kapliczki i krzyże. Kościołów wpisanych do rejestru (w tym bardzo wiele o średniowiecznym rodowodzie) jest 587, w tym 67 to drewniane kościółki i kaplice. Do najcenniejszych zabytków sakralnych województwa opolskiego należy kilkanaście kościołów gotyckich zgrupowanych w okolicach Brzegu, znanych jako *Szlak średniowiecznych polichromii brzeskich*. Do najważniejszych i najbardziej znanych należą też kościoły gotyckie w Opolu: kościół katedralny pw. Podwyższenia Świętego Krzyża, kościół w zespole kościelno-klasztornym franciszkanów, kościół „Na Górcie” pw. Matki Boskiej Bolesnej. Na szczególną uwagę zasługują również: kościół pw. Św. Mikołaja oraz pofranciszkański kościół pw. Św. Piotra i Pawła (zwany kościołem Minorytów) i barokowy kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Brzegu; gotycki kościół pw. Św. Jakuba i Agnieszki z dzwonnica (uznany za pomnik historii), kościół jerozolimski pw. Św. Dominika (po remoncie), a także kompleksy kościelno-klasztorne - pojezuicki i bożogrobców w Nysie. Bardzo cennym zabytkiem o bogatym wyposażeniu jest też kościół pw. Św. Bartłomieja

w Głogówku. Rzadkim przykładem kościoła, który pełnił również funkcje obronne, jest kościół pw. Św. Jana Ewangelisty w Paczkowie.

Wiele cennych kościołów występuje w **zespołach kościelno-klasztornych**. Wśród nich wyróżnia się zespół pocysterski w Jemielnicy. Najliczniejsze są zespoły kościelno-klasztorne franciszkanów (Opole, Głogówek, Góra Św. Anny, Brzeg, Głubczyce, Kędzierzyn-Koźle, Namysłów, Nysa). Świadectwem wielokulturowości regionu są również nieliczne zachowane **synagogi** (Głogówek, Opole, Praszka).

Na terenie Opolszczyzny znajdują się 54 zabytki **architektury obronnej** wpisane do rejestru zabytków. Są to przeważnie fortyfikacje miejskie, mury obronne z bramami, basztami i bastionami. Średniowieczne mury miejskie zachowały się w mniejszym lub w większym stopniu m.in. w Paczkowie, Byczynie, Opolu, Brzegu. Pozostałości fortyfikacji nowożytnych to Twierdza Nysa i Twierdza Koźle. Przykłady dobrze utrzymanych i zagospodarowanych zamków na Opolszczyźnie to: renesansowy zamek w Brzegu, zwany „Śląskim Wawelem”, będący jednocześnie siedzibą Muzeum Piastów Śląskich, zamek w Rogowie Opolskim, zamek w Otmuchowie - dawna obronna rezydencja biskupów wrocławskich, zamki w Korfantowie, Krapkowicach oraz Prószkowie. Na uwagę zasługują również: siedziba rodu Oppersdorffów w Głogówku oraz zamek w Dąbrowie a także zamki w ruinie: w Chrzelicach i Strzelcach Opolskich. Symbolem województwa opolskiego jest pozostałość po Zamku Książęcym z trzynastego wieku – Wieża Piastowska w Opolu.

Intensywny rozwój przemysłu w regionie opolskim w dziewiętnastym wieku, oparty na bogatych złożach naturalnych surowców, pozostawił po sobie wiele obiektów, będących dziś **zabytkami techniki**. Najbardziej rozwinięty się tu następujące dziedziny przemysłu: wapienniczy i cementowy, ceramiczny, hutniczy (huta „Małapanew”, huta „Andrzej”, huty w Ozimku i Zagwizdzu), huty szkła (w Murowie, Jedlicach), zabytki przemysłu chemicznego, browarnictwo (w Brzegu, Namysłowie, Głubczycach) i gorzelnictwo, młynarstwo (wodne i wiatrowe). Osobna grupa to urządzenia hydrotechniczne: śluzy, jazy, wieże wodne, zbiorniki retencyjne, zabytki związane z transportem – mosty, wiadukty, z których najcenniejszy jest most żeliwny w Ozimku z 1824 r. – będący zabytkiem na skalę europejską.

Wśród **budynków użyteczności publicznej** na szczególną ochronę zasługują ratusze. Na terenie województwa opolskiego znajdują się ratusze z relikami gotyckimi w Brzegu, Grodkowie, Namysłowie i Głubczycach. Z okresu renesansu zachowały się także ratusze w Otmuchowie i Głogówku, oraz wieże w ratuszach w Paczkowie i Głubczycach. Na uwagę zasługują również ratusze w Prudniku, Strzelcach Opolskich, Lewinie Brzeskim oraz w Nysie.

Niezwykle ważne dla tożsamości regionu są **miejsca pamięci narodowej**, szczególnie: Obóz Jeniecki w Łambinowicach, Obóz hitlerowski w Sławięcicach oraz obszar Góry Św. Anny, ale także cmentarze wojskowe, mogiły ofiar hitleryzmu i powstańców śląskich. Pod auspicjami Wojewody Opolskiego powstała wojewódzka baza upamiętnień. Wpisanych do niej zostało, jak dotąd, 762 miejsca upamiętnień. Największa ilość upamiętnień, bo aż 109 znajduje się na terenie gminy Opole (67 tablic, 11 głazów, 16 pomników, 13 mogił, 1 cmentarz i 1 kwatera).

Do **zabytków ruchomych** zaliczamy m.in. dzieła sztuki i rzemiosła artystycznego, zabytkowe wyposażenie obiektów sakralnych, zamków (Brzeg, Moszna, Prószków, Głogówek), ratuszy (Brzeg, Otmuchów), jak i niekubaturowe kapliczki, malowidła ścienne, krzyże przydrożne i pokutne.

Zabytki archeologiczne występują jako formy powierzchniowe lub podziemne w postaci grodzisk, osad, obozowisk, cmentarzysk, kurhanów itp., jak również zabytków ruchomych pozyskanych w wyniku badań archeologicznych jak fragmenty ceramiki, ozdób, monet i narzędzi. Liczbę wszystkich stanowisk archeologicznych szacuje się na około 12000 do 15000. Stanowiska archeologiczne są rozmieszczone nierównomiernie – najwięcej ich występuje na Wysoczyźnie Głubczyckiej (stanowiska pradziejowe i średniowieczne), na Ziemi Nyskiej pomiędzy środkowym biegiem Nysy Kłodzkiej a górnym biegiem Oławy (neolit, koniec epoki brązu oraz okres halsztacki), oraz na Ziemi Namysłowskiej, wzdłuż rzeki Widawy (kultura pomorska i przeworska). Ogólna liczba

Kart Ewidencji Stanowisk Archeologicznych wynosi ponad 13 tys. spośród których do rejestru wpisano ok. 1,3 tys. stanowisk archeologicznych.

Według stanu z grudnia 2015 r. (ostatnie dane prezentowane przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) wpisem do rejestru zabytków objęto 1,26 tys. nieruchomości archeologicznych, co plasuje województwo opolskie na drugim miejscu w kraju, po województwie dolnośląskim.

Planuje się powołanie **archeologicznych parków kulturowych**:

- Park kulturowy „Ostrówek” w Opolu,
- Park kulturowy „Jędrzychowice”,
- Park kulturowy „Włodzienin”,
- Park kulturowy „Biała”,
- Park kulturowy „Głogówek – Wójtowiec,
- Park kulturowy „Gierów”.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego dopuszcza wskazanie innych obszarów, posiadających znaczenie dla historii i dziedzictwa kulturowego województwa.

2.4.3. Dobra kultury współczesnej

Dobra kultury współczesnej to niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna.

W województwie opolskim dotychczas nie opracowano wykazu obiektów uznanych za dobra kultury współczesnej. Problematyka stanowienia dóbr kultury współczesnej od roku 2003 leży w całości w sferze kompetencji organów samorządu terytorialnego sporządzających i uchwalających dokumenty planistyczne, w szczególności na poziomie gminy. Jak dotąd, na poziomie gminnych opracowań planistycznych zagadnienia dóbr kultury współczesnej były traktowane w sposób marginalny.

Do obiektów stanowiących dobra kultury współczesnej o randze regionalnej (niebędących zabytkami, takimi jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe), będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, zaliczono:

- Halę Widowiskowo-Sportową Okrągłak w Opolu – zachowanie formy architektonicznej,
- Amfiteatr Tysiąclecia w Opolu – zachowanie funkcji amfiteatru w obecnym miejscu, na Wyspie Pasieka,

Proponuje się także zaliczyć do tej grupy:

- Pomnik Powstańców Śląskich na Górze Św. Anny,
- Pomnik Bojowników o Polskość Śląska Opolskiego przy placu Wolności w Opolu.

2.4.4. Muzealnictwo

Dziedzictwo kulturowe Opolszczyzny zgromadzone jest również w licznych muzeach, które prezentują zbiory malarstwa, rzeźb, zabytków archeologicznych, numizmatycznych i innych. Status Muzeum Narodowego ma Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu. Podstawową funkcją muzeum jest gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie, odpowiednie przechowywanie, katalogowanie i naukowe opracowywanie, zabezpieczanie i konserwacja, udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych, organizacja wystaw, prowadzenie działalności edukacyjnej i wydawniczej, zapewnienie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów. O roli i znaczeniu każdego muzeum świadczą jego zbiory oraz jak najszerszy zakres prezentacji, przybliżania zwiedzającym zgromadzonych zbiorów. Zbiory muzeów Opolszczyzny pozwalają prześledzić bogatą

historię regionu i zachwyć wybitnymi dziełami malarstwa, grafiki, rzeźby czy rzemiosła artystycznego od czasów średniowiecza po współczesność.

Wg bazy GUS (dane na rok 2015), w województwie opolskim funkcjonuje 16 placówek muzealnych (w tym jeden oddział muzealny), w tym:

- Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach – Opolu,
- Muzeum Diecezjalne w Opolu,
- Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu,
- Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu (Skansen w Bierkowicach),
- Muzeum im. J. Elsnera w Grodkowie,
- Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu,
- Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku,
- Muzeum Powiatowe w Nysie,
- Muzeum Gazownictwa w Paczkowie,
- Muzeum w Praszce,
- Muzeum Regionalne im. J. N. Jaronia w Oleśnie,
- Muzeum Regionalne w Głogówku,
- Muzeum Ziemi Prudnickiej w Prudniku,
- Powiatowe Muzeum Ziemi Głubczyckiej w Głubczycach,
- Muzeum Towarzystwa Ziemi Kozielskiej w Kędzierzynie-Koźlu,
- Muzeum Czynu Powstańczego w Górze Św. Anny (Oddział Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu).

Ponadto od 2009 roku działalność wystawienniczą prowadzi Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu, od roku 2016 w swojej docelowej siedzibie w opolskim amfiteatrze.

Niemalą rolę stanowią także pomniejsze, lokalne placówki pełniące funkcje muzealne, takie jak: Muzeum Hutnictwa Doliny Małej Panwi w Ozimku, Muzeum Kowalstwa w Prószkowie, Muzeum Paleontologiczne w Krasiejowie czy liczne izby regionalne, gromadzące, przechowujące i udostępniające lokalne tradycje i dziedzictwo kulturowe.

Teren województwa opolskiego pokryty jest siecią **szlaków turystycznych**, których ilość w ostatnich latach znacznie wzrasta. Przez Opolszczyznę przebiega kilka ogólnoeuropejskich tematycznych szlaków i tras turystycznych. Planuje się utworzenie nowych szlaków tematycznych w oparciu o szlaki historyczne, uwzględniające cenne dla województwa zespoły i obiekty zabytkowe oraz uatrakcyjnienie oferty szlaków istniejących.

Szlaki turystyczno-kulturowe (piesze i rowerowe), na obszarze województwa:

- Droga Św. Jakuba „Via Regia” - ponadregionalny,
- Nyska Droga Św. Jakuba,
- Szlak Cysterski (klasztor w Jemielnicy) – ponadregionalny,
- Szlak polichromii brzeskich (Brzeg, Lewin Brzeski, Łosiów, Pogorzela, Małujowice),
- Szlak drewnianej architektury sakralnej Opolszczyzny,
- Szlak zamków i pałaców,
- Szlak Powstańców Śląskich (Dąbrówka, Jemielnica, Góra św. Anny, Leśnica, Kędzierzyn-Koźle, Bierawa),
- Szlak martyrologii Jeńców Wojennych (Niemodlin, Łambinowice),
- Szlak spacerowy im. Xawerego Dunikowskiego (rejon Góry św. Anny),
- Szlak im. Mikołaja Kopernika (Nysa),
- Szlak Dzierżonia (Kluczbork, Maciejów, Byczyna),
- Szlak miejski po mieście Nysa,
- Szlak fortów nyskich.

Projektowane są ponadto następujące szlaki turystyczno-kulturowe:

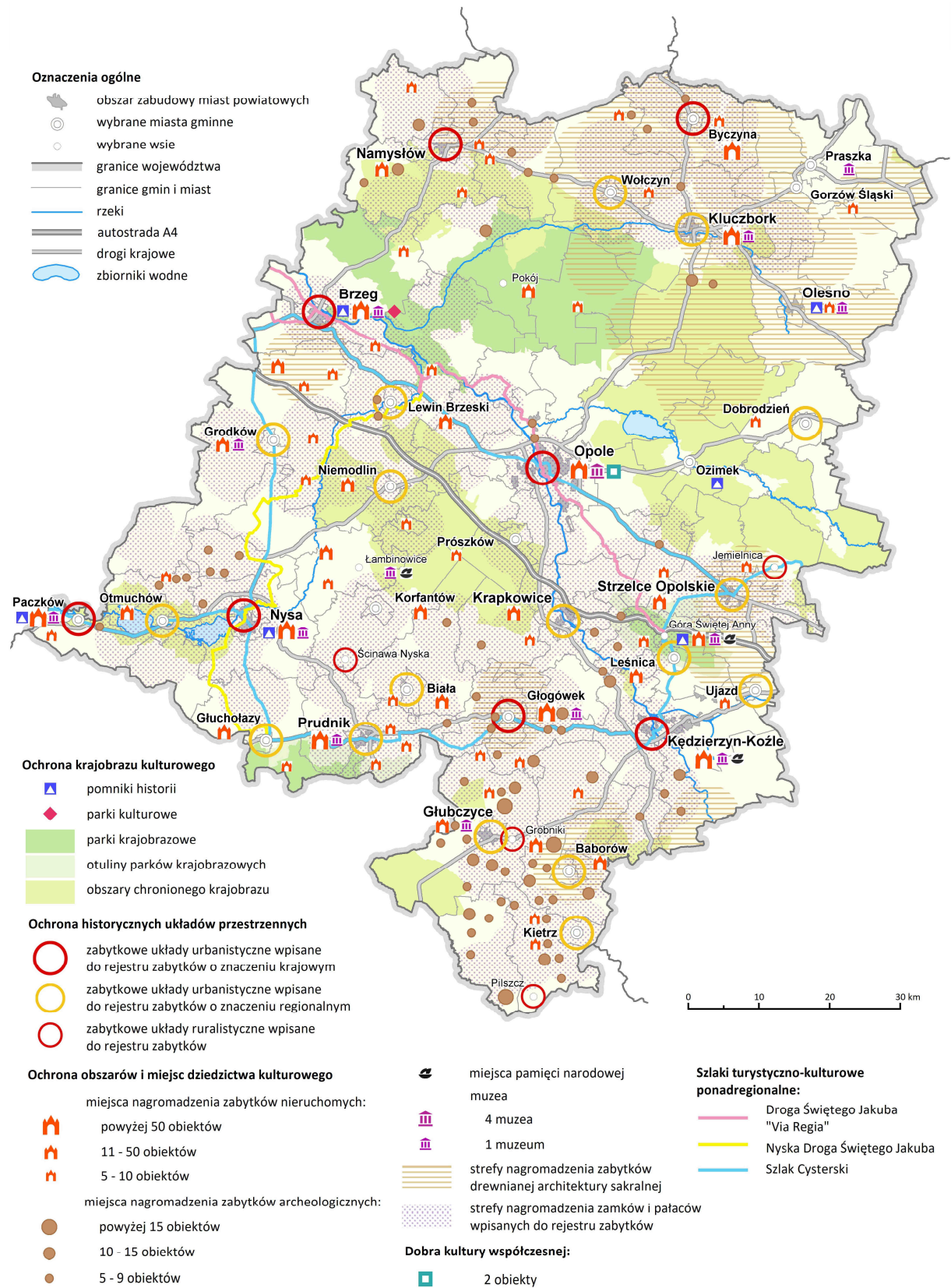
- Szlak zabytkowych pieców wapienniczych,

- Szlak pałaców Opolszczyzny zaadaptowanych na hotele i pensjonaty,
- Szlak architektury modernistycznej,
- kontynuacja Szlaku św. Jana Nepomucena,
- Szlak św. Jakuba – przedłużenie europejskiej drogi pielgrzymkowej do Santiago de Compostela w kierunku wschodnim,
- kontynuacja szlaku *Via Regia*,
- Szlak Izabeli Czartoryskiej „Dyliżansem po Śląsku”,
- Szlak Bursztynowy Prosny (samochodowy),
- Szlak Romański Prosny (samochodowy).

Archeologiczne szlaki turystyczne:

- Średniowieczne górnictwo złota wzdłuż rzeki Białej Głuchołaskiej w Głuchołazach i Podlesiu (szlak w rezerwacie, do rewaloryzacji),
- Średniowieczne górnictwo złota wzdłuż rzek Złoty Potok i Bystry Potok,
- Las Miejski w Prudniku,
- Park Stobrawski – obszar leśny nad rzeką Stobrawą i Budkowiczanką,
- Szlak średniowiecznych grodzisk wzdłuż Nysy Kłodzkiej (tzw. Przesieki Śląskiej),
- Szlak po ruinach późnośredniowiecznych zamczysk.

Rys. 8. Uwarunkowania dziedzictwa kulturowego

Źródło: Opracowanie własne

Podsumowanie

Znaczny zasób województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego stanowi potencjał do kształtowania atrakcyjnego wizerunku i promocji regionu. Do pozytywnych zmian należy promowany w ostatnich latach kierunek otwierania zabytków na potrzeby społeczeństwa i przeznaczanie ich na funkcje związane z kulturą i turystyką.

Do największych problemów z zakresu ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego należą:

- niedostatecznie kontrolowany proces urbanizacji obszarów atrakcyjnych kulturowo, szczególnie w obszarach miast historycznych,
- brak obwodnic większości historycznych miast, gdzie występuje duże natężenie ruchu komunikacyjnego w strefach zabytkowych,
- istnienie wielu obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji,
- brak zintegrowanego systemu informacji o obiektach zabytkowych do rewaloryzacji i rewitalizacji oraz odpowiedniego ich zagospodarowania,
- brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz całościowej gminnej ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami,
- brak opracowanego regionalnego wykazu dóbr kultury współczesnej,
- brak opracowań analitycznych i studialnych krajobrazu kulturowego,
- zły stan techniczny licznych obiektów zabytkowych,
- niska świadomość społeczna w zakresie ochrony dziedzictwa archeologicznego.

W odniesieniu do niekorzystnych tendencji przyjmuje się, że dla ich wyeliminowania lub osłabienia winny być preferowane przede wszystkim:

- ochrona szczególnie cennych krajobrazów kulturowych, w tym panoram miast i miejscowości wiejskich,
- kompleksowa odbudowa zdegradowanych zespołów zabytkowych w obszarach historycznych centrów miast i wsi, zespołów rezydencjonalnych oraz pojedynczych obiektów zabytkowych;
- przeciwdziałanie dewastacji zabytków przemysłu i techniki;
- wskazanie dóbr kultury współczesnej i określenie zasad ich ochrony, z uwagi na uznaną ich wartość kultury;
- zagospodarowanie i udostępnianie wybranych stanowisk archeologicznych o charakterystycznych formach krajobrazowych;
- promowanie i oznakowanie w terenie historycznych miejsc pamięci.

Główne działania w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego winny powinny skupić się na następujących kwestiach:

- kontynuacji rewitalizacji historycznych zespołów staromiejskich i układów wiejskich;
- odnowie zabytkowych zespołów wraz z adaptowaniem do nowych funkcji;
- rozwoju nowych form obszarowej ochrony krajobrazu kulturowego, w tym systemu pomników historii i parków kulturowych.

Dziedzictwo kulturowe regionu powinno zostać uznane za bogactwo stymulujące rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny. Należy wspierać działania zmierzające do ochrony i utrzymania walorów zabytkowych krajobrazów kulturowych oraz zespołów zabytków, co jest szczególnie ważne w kontekście wzrastającej presji inwestycyjnej, kierowanej zarówno na tereny tworzące te zespoły, jak i ich najbliższe otoczenie.

2.5. KOMUNIKACJA

System transportowy w bardzo istotny sposób wpływa na warunki życia i rozwój gospodarczy regionu. Prawidłowo rozwinięta sieć transportowa stanowi o konkurencyjności danego obszaru. Transport odgrywa ważną rolę w swobodzie przepływu osób, towarów i usług, dlatego ważne jest zapewnienie równowagi w systemie transportowym pomiędzy aspektem społecznym, gospodarczym, ekologicznym i przestrzennym.

Województwo opolskie posiada stosunkowo dobrze rozwiniętą i zróżnicowaną infrastrukturą transportową oraz znaczną gęstością sieci drogowej i kolejowej. Obecnie dzięki wykorzystaniu funduszy europejskich można zaobserwować poprawę stanu infrastruktury transportowej, która po wieloletnich zaniedbaniach wymagała pilnych zabiegów modernizacyjnych oraz dostosowania do znacznie większego obciążenia ruchem pojazdów. W dalszym ciągu w niezadowalającym stanie znajduje się większość linii kolejowych, części dróg krajowych i wojewódzkich, większości dróg niższego rzędu oraz obiekty związane z transportem wodnym.

W strukturze przestrzennej kraju, województwo opolskie stanowi obszar tranzytowy związany z pasmem południowych regionów Polski. Korytarz transportowy biegnący przez województwo opolskie posiada rangę europejską - łączy regiony trzech państw Europy środkowej i środkowo-wschodniej: Niemcy, Polskę i Ukrainę. Skutkiem takiego usytuowania województwa opolskiego są dobrze rozwinięte połączenia komunikacyjne na kierunku wschód – zachód, natomiast znaczne utrudnienia pojawiają się w relacji północ – południe, gdzie nie wykształcił się żaden ważny korytarz transportowy. W związku z powyższym w układzie komunikacji europejskiej województwo nie stanowi obszaru węzłowego, w którym zbiegałyby się główne europejskie osie komunikacyjne. Poza III-im korytarzem paneuropejskim, przebiegającym centralnie przez obszar województwa, pozostałe główne korytarze omijają region, a najbliższe obszary węzłowe znajdują się w województwach sąsiednich (aglomeracja wrocławska w województwie dolnośląskim, aglomeracja górnośląska w województwie śląskim i aglomeracja łódzka w województwie łódzkim).

Największe węzły komunikacyjne województwa opolskiego, łączące wszystkie rodzaje transportu (poza lotniczym) powstały w dolinie Odry, tj. w Opolu i Kędzierzynie-Koźlu. Dodatkowo zlokalizowane są dwa duże węzły kolejowe w Kluczborku i w Fosowskiem.

Niezadowalający stan infrastruktury transportowej, brak sprawnego powiązania Opola z autostradą i stolicą kraju, brak odpowiedniego szlaku drogowego na kierunku północ – południe, wiążącego obszar pogranicza i północnej Opolszczyzny z aglomeracją opolską i drogowym korytarzem sieci TEN (droga krajowa nr 8), brak niezbędnych przepraw mostowych w dolinie Odry, sprawia, że działania muszą być ukierunkowane na osiągnięcie wyższych standardów sieci komunikacyjnej oraz uzupełnienie tej sieci.

2.5.1. Sieć drogowa

Sieć drogowa w województwie charakteryzuje się znacznym udziałem dróg twardych o nawierzchni ulepszonej. Wskaźnik gęstości sieci dróg twardych o nawierzchni ulepszonej w 2015 r. wynosił 83,4 km/100 km² przy średniej krajowej 85,8 km/100 km² i klasyfikuje województwo opolskie wśród regionów o dobrze rozwiniętej sieci drogowej.

Podstawowy układ drogowy tworzy sieć 12 dróg krajowych, których łączna długość w 2015 r. wynosiła 779,0 km i 45 dróg wojewódzkich, których łączna długość w 2012 r. wynosiła 986,4 km. Najważniejszym elementem sieci drogowej jest autostrada A4, będąca elementem III Paneuropejskiego korytarza transportowego. Poza głównym korytarzem rangi międzynarodowej przez teren województwa opolskiego przebiegają dwa istotne korytarze transportowe o znaczeniu krajowym, są to:

- „Szlak Staropolski”, oparty na drodze krajowej nr 46 łączącej południowo-zachodnią część Polski z centralnymi i wschodnimi regionami kraju. W korytarzu tym coraz większego znaczenia nabiera

linia kolejowa Opole – Fosowskie – Częstochowa, która dzięki modernizacji do 2015 r. przyczyni się do znaczącego skrócenia czasu przejazdu między Wrocławiem i Opolem a Warszawą;

- najkrótsze powiązanie Górnego Śląska z Wielkopolską i Pomorzem Zachodnim w oparciu o drogę krajową nr 11.

Istotną barierę komunikacyjną na obszarze województwa opolskiego stanowi rzeka Odra. Ilość przepraw mostowych przez Odrę jest niewystarczająca. Obecnie najważniejszymi istniejącymi przeprawami są mosty: w Brzegu (w ciągu DK 39), dwa w Opolu (w ciągu ul. Nysy Łużyckiej i obwodnicy północnej miasta), w Krapkowicach, w Rogowie Opolskim (autostradowy), dwa w Kędzierzynie-Koźlu (w ciągu dawnego przebiegu DK 40 i obwodnicy miasta) oraz w Mikolinie (w ciągu drogi wojewódzkiej nr 458). Dodatkowo znaczną barierą jest brak obwodnic miejscowości w ciągach dróg najbardziej obciążonych ruchem pojazdów.

2.5.1.1. Ocena dostępności drogowej

Dostępność drogowa ma ogromne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego każdego terytorium. Bezpośrednio wpływa na jakość i poziom życia mieszkańców, warunkując dostęp do usług, w tym wysoko wyspecjalizowanych oraz dostęp do rynków pracy. Ponadto wpływa na atrakcyjność inwestycyjną terenów, ponieważ warunkuje sprawną logistykę. Na poziomie regionu najważniejszą kwestią jest dostępność obszaru województwa do stolicy regionu – miasta Opola.

W układzie drogowym województwa opolskiego dominuje kierunek wschód-zachód, czego skutkiem jest to, że obszary o obniżonej dostępności występują na kierunku północ-południe. Funkcjonowanie autostrady A4 powoduje, że dalej oddalone obszary regionu, takie jak gminy Grodków, Skarbimierz, Strzelce Opolskie czy Leśnica leżące w sąsiedztwie węzłów autostradowych są lepiej skomunikowane z Opolem niż bliżej położone obszary z utrudnionym dostępem do autostrady, takie jak gminy Łambinowice i Korfantów. Podobnie im obszar danej gminy znajduje się bliżej drogi wyższej kategorii tym jego dostępność do stolicy regionu wzrasta.

Poza izochroną 60 min., którą można przyjąć jako granicę korzystnej dostępności drogowej dla najmniejszego województwa w kraju, znajdują się:

- gminy Wilków, Namysłów, Domaszowice (powiat namysłowski), Wołczyn, Byczyna (powiat kluczborski), Gorzów Śl., Praszka, Rudniki i Radłów (powiat oleski) leżące na północnych krańcach województwa;
- gminy Kamiennik, Otmuchów, Paczków, Głuchołazy (powiat nyski) i Prudnik w południowo-zachodniej części województwa;
- gminy Głubczyce, Branice, Baborów, Kietrz (powiat głubczycki), Pawłowiczki, Polska Cerekiew, Cisek i Bierawa (powiat kędzierzyńsko-kozielski) na południowych krańcach regionu.

Należy przy tym stwierdzić, że obszar powiatu głubczyckiego wykazuje wyjątkowo niekorzystną dostępność, w szczególności z gmin Branice i Kietrz skąd czas dojazdu przekracza 90 min. W podobnym czasie można dojechać z Opola do takich miejscowości jak Legnica w województwie dolnośląskim oraz Chrzanów w woj. małopolskim – znacznie bardziej oddalonych (ok. 150 km).

Tereny o niekorzystnej dostępności komunikacyjnej wykazują pewną wspólną cechę, tj. generalnie skupiają się w północnej i południowej części województwa, leżą poza głównymi korytarzami transportowymi i są obsługiwane przez drogi niższych kategorii.

2.5.2. Sieć kolejowa

Obszar województwa opolskiego ma dobrze rozwiniętą sieć linii kolejowych tak dla potrzeb komunikacji regionalnej jak i dalekobieżnej, w tym międzynarodowej. Przez obszar województwa przebiega 36 linii kolejowych, 4 są magistralne, 10 pierwszorzędnych, 6 drugorzędnych i 16 znaczenia miejscowego. Łączna długość linii kolejowych eksploatowanych w 2015 r. wynosi 849 km, co daje gęstość linii kolejowych rzędu 8,0 km/100km. Wskaźnik ten stawia region w rzędzie najzasobniejszych pod tym względem w kraju (średnia gęstość linii kolejowych w Polsce wynosi 6,2 km/100km²).

Przez obszar województwa opolskiego przebiegają magistrale kolejowe objęte transportowymi umowami międzynarodowymi: AGC (E-30 Zgorzelec – Wrocław – Katowice – Kraków – Przemyśl i E-59 Świnoujście – Szczecin – Wrocław – Chałupki) oraz AGTC (CE-59 Świnoujście – Szczecin – Wrocław – Opole – Chałupki i CE-30 Zgorzelec – Wrocław – Katowice – Medyka), które wykazują najwyższą efektywność i obciążenie ruchem kolejowym. Dodatkowo przez województwo przebiegają linie kolejowe nr 144 i 61, stanowiące element ważnej trasy kolejowej relacji Wrocław – Opole – Częstochowa – Koniecpol – Warszawa. W przypadku przewozów lokalnych teoretycznie gęsta sieć linii kurczy się z uwagi na zawieszenie przez PKP przewozów pasażerskich na liniach drugorzędnych i lokalnego znaczenia, co głównie jest wynikiem zaniedbań inwestycyjnych na ich modernizację i utrzymanie. Dodatkowo połączenia lokalne napotykać na dużą konkurencję ze strony rozwiniętych połączeń autobusowych. Uwzględniając więc linie w pełni czynne i takie, na których przewozy pasażerskie mogłyby być szybko przywrócone należy ocenić, że istniejąca sieć linii jest wystarczająca dla tego segmentu kolejowych przewozów. Dla przewozów dalekobieżnych sieć linii magistralnych i pierwszorzędnych dwutorowych prowadzących połączenia głównie na kierunku wschód – zachód jest wystarczająca.

2.5.2.1. Ocena dostępności kolejowej

Ocenę dostępności połączeń kolejowych przeprowadzono analizując możliwość dojazdu z każdego miejsca w województwie opolskim do Opola, zarówno połączeniami dalekobieżnymi, jak i regionalnymi. Taka metoda badania oddaje faktyczne możliwości podróżowania koleją, gdyż z Opola odchodzi większość połączeń w relacjach międzyregionalnych, a samo miasto jest najczęstszym celem podróży, m.in. praca – dom.

Najkorzystniejsza sytuacja dotyczy obszarów położonych wzdłuż najważniejszych linii kolejowych, na których częstotliwość jazdy pociągów jest najwyższa. Są to połączenia w kierunku Wrocławia i Katowic. Dodatkowo działania władz samorządu województwa w zakresie uruchamiania połączeń kolejowych realizowanych przez szynobusy przyczyniła się do reaktywacji wyłączonych z ruchu linii kolejowych i zapewniła połączenia kolejowe obszaru powiatu nyskiego i kluczborskiego z Opolem oraz pomiędzy Nysą i Brzegiem.

Najkorzystniejsza dostępność – nieprzekraczająca 30 min. dojazdu, występuje w centralnej części województwa obejmując miasto Opole oraz tereny wzdłuż głównych linii kolejowych, tj. nr 132 prowadzącej do Wrocławia i Katowic, linii nr 136 prowadzącej do Kędzierzyna-Koźla i linii nr 61 prowadzącej do Częstochowy. Obszar ten zamieszkuje 288 508 osób³⁸, co stanowi 28% wszystkich mieszkańców województwa opolskiego. Natomiast w obszarze dostępności kolejowej nieprzekraczającej 60 min. dojazdu mieszka 313 535 osób, tj. 30,5% ogółu ludności.

Niekorzystną dostępność w komunikacji kolejowej do Opola, przekraczającą 90 min. posiada północna i południowa część województwa, z czego najmniej korzystna sytuacja – dojazd przekraczający 120 min, występuje w obszarze powiatu głubczyckiego, krańcach powiatu nyskiego (gminy Kamiennik, Paczków i Głuchołazy) i oleskiego (gminy Praszka i Rudniki). Na tym obszarze mieszka 124 898 osób, co stanowi 12,1% ogólnej liczby ludności regionu.

³⁸ Dane za 2010 r.

2.5.3. Żegluga śródlądowa

Rzeka Odra razem z Kanałem Gliwickim tworzy szlak transportowy łączący Górny i Dolny Śląsk z portami morskimi Zespołu Portowego Szczecin-Świnoujście. Jest to najważniejsza droga wodna w Polsce.

W granicach województwa opolskiego ODW jest drogą wodną o znaczeniu regionalnym klasy III. Długość ODW wynosi 131,2 km, z czego 111,6 km stanowi rzeka Odra od Kędzierzyna-Koźła do granicy z województwem dolnośląskim (Lipki), 15,1 km Kanał Gliwicki, a 4,5 km Kanał Kędzierzyński. Odra stanowi integralną część systemu dróg wodnych Europy Środkowej. Z systemem Europy Zachodniej łączy się bezpośrednio poprzez kanały Odra – Havela i Odra – Sprewa.

Obecnie transportowe wykorzystanie rzeki Odry jest marginalne. Za taki stan rzeczy podpowiada wiele czynników z czego najistotniejsze to:

- znaczna zmienność przepływów Odry, która stwarza niestabilne warunki dla żeglugi śródlądowej;
- zdekapitalizowane obiekty hydrotechniczne i obsługi transportowej, nieodpowiadające obecnym wymogom technicznym i tendencjom w transporcie towarów (przewozy wielkogabarytowe i kontenerowe);
- ograniczenie spławności Odry w jej środkowym i dolnym biegu (poniżej Brzegu Dolnego),

Na terenie województwa opolskiego na Odrze, na odcinku od Kędzierzyna-Koźła do granicy z województwem dolnośląskim rozmieszczonych jest szereg urządzeń hydrotechnicznych, głównie jazów i śluz, stwarzających przy odpowiednich stanach wody warunki dla transportu rzeczno. Stan tych budowli oraz istniejące parametry techniczne nie pozwalają na perspektywiczne podniesienie klasy żeglowności rzeki Odry do klasy IV oraz jej włączenie do międzynarodowej sieci dróg wodnych (sieć TEN-T).

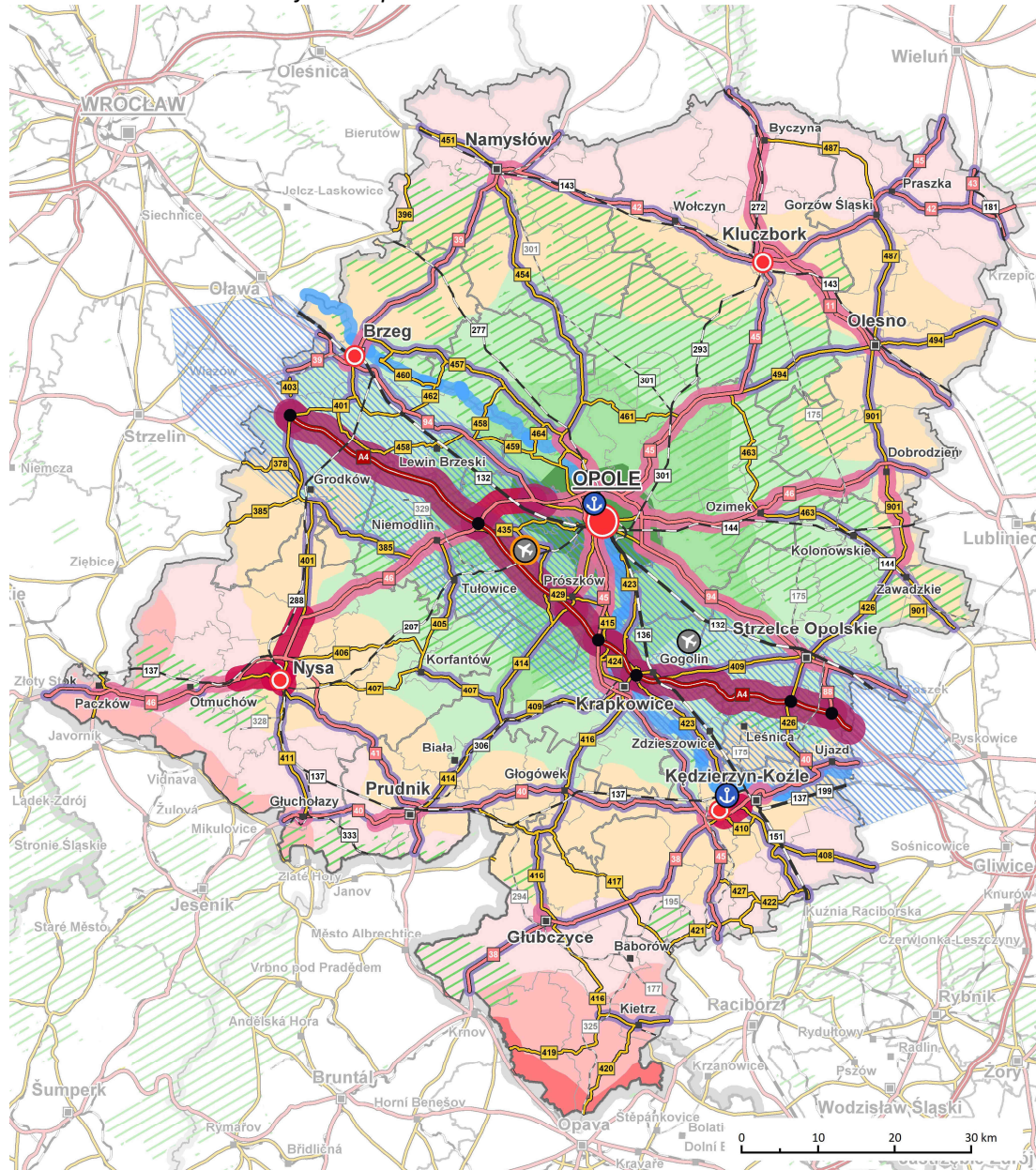
Opolski odcinek Odrzańskiej Drogi Wodnej jest dobrze wyposażony w obiekty obsługi transportowej, takie jak: porty, przeładownie, stocznie i zakłady naprawcze oraz nabrzeża przeładunkowe, które umożliwiają wykonywanie przeładunków pomiędzy wodnymi i lądowymi środkami transportu oraz utrzymania taboru pływającego. Obecnie są one wykorzystywane w niewielkim stopniu i posiadają duże rezerwy przeładunkowe i produkcyjne. Ważniejsze obiekty warunkujące sprawny załadunek i rozładunek przewożonych towarów zlokalizowane są w głównych węzłach komunikacyjnych województwa opolskiego, tj. w okolicach Opola i Kędzierzyna-Koźła, które charakteryzują się dobrą dostępnością komunikacyjną w ruchu międzynarodowym i międzyregionalnym. W przypadku wzrostu znaczenia transportu multimodalnego, który polega na sprawnym zmianie środków transportu w przewozach towarowych, transport wodny ma szansę stać się jednym z ważniejszych – w szczególności w zakresie przewozów masowych i kontenerowych.

2.5.4. Transport lotniczy

Z obszaru województwa opolskiego nie są prowadzone regularne połączenia lotnicze w relacjach krajowych i międzynarodowych, a najbliższe regionalne połączenia lotnicze realizowane są przez lotniska regionalne w Katowicach i we Wrocławiu, które znajdują się w odległości ok. 100 km od miasta Opola.

W regionie zlokalizowane są dwa obiekty posiadające infrastrukturę lotniskową, jest to powojaskowe lotnisko w Kamieniu Śląskim, obsługujące loty komercyjne małych samolotów oraz lotnisko należące do Aeroklubu Opolskiego w Nowej Wsi Królewskiej, prowadzące działalność sportową i ratunkową (baza Lotniczego Pogotowia Ratunkowego).

Rys. 9. Uwarunkowania rozwoju transportu

Oznaczenia ogólne

- OPOLE**
- siedziby województw
- **Brzeg** siedziby powiatów
- **Wolczyn** miasta inne
- granica państwa
- granice województwa
- granice powiatów
- granice gmin
- granice miast

Węzły komunikacyjne i drogowe

- węzeł rangi krajowej
- główne węzły regionalne
- węzły autostradowe

Istniejąca sieć drogowa

- autostrady i drogi ekspresowe
- drogi krajowe
- drogi wojewódzkie

Istniejąca sieć kolejowa

- koleje magistralne
- pozostałe eksploatowane
- znaczenia miejscowego
- nieczynne

Dostępność drogowa Opola (2012 r.)

- 15 min
- 30 min
- 45 min
- 60 min
- 75 min
- 90 min
- 105 min
- Korytarz sieci bazowej TEN-T
Morze Bałtyckie - Morze Adriatyckie

Średnie dobowe natężenie ruchu pojazdów w 2015 roku w poj./dobę

- 2 - 7,4 tys.
- 7,5 - 14,9 tys.
- 15 - 19,9 tys.
- 20 - 32 tys.

Komunikacja lotnicza

- lądowisko stałe
- lądowisko stałe z bazą LPR

Żegluga śródlądowa

- porty
- Odrzańska Droga Wodna

Główne elementy systemu przyrodniczego

- obszary ochrony przyrody

Źródło: Opracowanie własne

Podsumowanie

Potencjały rozwojowe:

- Dobrze rozwinięta i zróżnicowana infrastruktura transportowa oraz duża gęstość sieci drogowej i kolejowej.
- Przebieg III paneuropejskiego korytarza transportowego łączącego regiony trzech państw Europy środkowej i środkowo-wschodniej: Niemcy, Polskę i Ukrainę.
- Program modernizacji sieci drogowej i kolejowej obejmujący budowę kluczowych obwodnic miejscowości oraz perspektywiczną budowę dróg ekspresowych.
- Przebieg Odrzańskiej Drogi Wodnej, posiadającej znaczne rezerwy i możliwości transportowe, także w relacjach międzynarodowych.
- Gęsta sieć połączeń kolejowych i drogowych umożliwiającą rozwój zintegrowanego transportu publicznego w aglomeracji opolskiej.
- Realizacja planowanych inwestycji w infrastrukturze transportowej regionu.

Barierzy rozwojowe:

- Utrudnione powiązania komunikacyjne na kierunku północ – południe, gdzie nie powstał żaden ważny w skali kraju korytarz transportowy.
- Utrudnienia w transporcie tranzytowym, spowodowane przebiegiem głównych tras przez obszary miejskie lub miejscowości o intensywnej zabudowie.
- Niewystarczająca ilość przepraw mostowych przez rzekę Odrę, często bardzo obciążonych ruchem z uwagi na lokalizację w centrach większych miast regionu.
- Marginalizacja lokalnych linii kolejowych, gdzie dalsze zaniechania w zakresie rewitalizacji linii będą skutkować ich utratą i koniecznością oparcia transportu publicznego wyłącznie na transporcie drogowym.
- Zanik transportu Odrzańską Drogą Wodną.
- Niska dostępność komunikacyjna północnej i południowej części województwa.

2.6. ENERGETYKA

2.6.1. Źródła energii elektrycznej

Województwo opolskie zaopatrywane jest w energię elektryczną z własnych źródeł wytwórczych, a największe i najistotniejsze z nich to Elektrownia „Opole” i Elektrownia „Blachownia” zlokalizowana na terenie miasta Kędzierzyna-Koźła. Z racji zainstalowanych dużych mocy wytwórczych, które znacznie przewyższają potrzeby regionu, wytworzona energia trafia do krajowej sieci elektroenergetycznej i zasila regiony o deficytowym bilansie energetycznym.

W związku z rosnącym zapotrzebowaniem na energię - głównie sąsiednich aglomeracji i znacznym rezerwow wytwórczym elektrowni „Opole”, realizowana jest jej rozbudowa o dwa dodatkowe bloki energetyczne.

Dodatkowe źródło energii zapewniają elektrownie przemysłowe, zlokalizowane przede wszystkim na terenie zakładów przemysłowych.

2.6.2. Elektroenergetyczne sieci najwyższych i wysokich napięć

Województwo opolskie cechuje stały wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną (szczególnie w dużych ośrodkach miejskich oraz m. in. na terenach Specjalnych Stref Ekonomicznych i w obszarach aktywności gospodarczej), co wywołuje potrzeby modernizacji i rozbudowy urządzeń oraz sieci elektroenergetycznych. Dodatkowo rozwój obiektów OZE wymusza modernizację sieci przesyłowych i stacji GPZ, tak aby były one w stanie przyjąć dodatkową energię elektryczną.

W obszarze województwa opolskiego przebiega 8 linii elektroenergetycznych najwyższych napięć oraz znajdują się cztery stacje systemowe. Największe znaczenie systemowe ma stacja 400/220/110 kV Dobrzeń, która służy przede wszystkim do wyprowadzenia mocy z Elektrowni Opolo SA oraz zasila sieci 110 kV. Dystrybucja energii elektrycznej spoczywa na 85 liniach elektroenergetycznych wysokiego napięcia 110 kV (wraz z odczepami).

2.6.3. Gazociągi wysokoprężne

W województwie opolskim nie wydobywa się paliwa gazowego. Największym odbiorcą gazu jest przemysł, z czego najwięcej trafia do Zakładów Azotowych Kędzierzyn.

Zaopatrzeniu województwa w gaz ziemny wysokometanowy służy rozbudowany system gazociągów przesyłowych. Główną rolę w przesyłaniu gazu na terenie województwa opolskiego mają gazociągi relacji Komorzno – Tworóg, Zdzeszowice – Wrocław, Zdzeszowice – Kędzierzyn-Koźle i Tworóg – Kędzierzyn-Koźle. Pozostałe gazociągi wysokiego ciśnienia wraz ze stacjami gazowymi pierwszego stopnia oraz dystrybucyjna sieć gazowa średniego i niskiego ciśnienia tworzą systemy lokalne zasilające odbiorców.

Występuje jednak bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne w poziomie gazyfikacji - na 69 gmin obsługiwanych przez Oddział Zakład Gazowniczy w Opolu, gaz jest dostarczany tylko do 39 gmin (56,5%), ponadto zgazyfikowane są głównie miasta, a północno-wschodni obszar regionu (powiat oleski) poza miastem Praszka jest całkowicie pozbawiony sieciowego paliwa gazowego.

2.6.4. Ciepłownictwo

W województwie opolskim w 2015 r. długość sieci ciepłej wynosiła 430,1 km i była krótsza o 33,3 km w stosunku do 2006 r., co stanowi spadek o 7,19%. W Polsce natomiast w analizowanym okresie nastąpił wzrost długości sieci ciepłej o 3,2%. Podobnie w zakresie wielkości sprzedaży energii ciepłej w województwie opolskim w latach 2006-2015 nastąpił spadek, gdzie w 2015 r. sprzedaż wyniosła 351 8475,0 GJ i była niższa o 1 528,9 GJ w stosunku do 2006 r. Również w tym przypadku w Polsce w analogicznym okresie nastąpił spadek sprzedaży energii ciepłej o 14,6%.

Zaopatrzenie w ciepło realizowane jest w skali lokalnej – na poziomie gmin. Do podstawowych źródeł energii ciepłej zaopatrujących ludność miast na terenie województwa opolskiego należą: Energetyka Ciepła Opolszczyzny S.A., Elektrownia „Opole” S.A. oraz ciepłownie zakładowe. Systemy ciepłownicze występują z reguły w większych miastach, zazwyczaj siedzibach gmin. W ostatnich latach w wielu obszarach województwa przeprowadzono modernizację systemów ciepłowniczych, powiązaną ze stopniową likwidacją źródeł niskiej emisji.

2.6.5. Energia odnawialna

Na terenie województwa opolskiego zainstalowano łącznie 171,5 MW mocy w postaci OZE. Produkcja energii odnawialnej w województwie opolskim wynosi 628,2 GWh, a jej udział w ogólnym bilansie energetycznym w 2015 r. jest wciąż niewielki i wynosi 7,6%, pomimo zaobserwowanego znacznego wzrostu w ostatnich latach. W województwie opolskim dzięki korzystnym warunkom hydrologicznym i licznym budowlom regulacyjnym rzeki Odry i Nysy Kłodzkiej znaczna część energii OZE pochodzi z Małych Elektrowni Wodnych (MEW). Jednak największy potencjał wzrostu tkwi w energetyce wiatrowej (w ostatnich latach przyłączono do sieci elektroenergetycznej kilka dużych farm wiatrowych). Pozostałe źródła OZE, tj. energia słońca i geotermalna jest wykorzystywana marginalnie, głównie na potrzeby własne mieszkańców.

Energia wiatru

Na terenie województwa funkcjonuje obecnie 9 instalacji wiatrowych, których łączna zainstalowana moc wynosi **137,40 MW**, co stanowi zaledwie 2,4% zainstalowanej mocy w Polsce ogółem i daje województwu 12 miejsce w kraju.

Po okresie dynamicznego rozwoju w latach 2009-2014, w ostatnich latach, 2015-2016, wobec zapowiadanych i wprowadzonych zmian ustawowych, tempo wzrostu wykazuje tendencję wyraźnie malejącą.

Tabela 8. Farmy wiatrowe w województwie opolskim

Powiat	Gmina	Nazwa Farmy Wiatrowej	Ilość masztów / moc jednostkowa [MW]	Wysokość masztu / wirnika / ogółem	Moc ogółem [MW]
Głubczyce	Głubczyce	Zopowy	15 / 2,00	100/90/145	30,00
	Kietrz	Kietrz	1/ 2,50	100/100/150	2,50
				1/2,50*	100/100/150
Nysa	Kamiennik	Lipniki	15 / 2,00	80/92/125	30,00
	Paczków	Unikowice	2 / 2,50	100/100/150	5,00
			1 / 1,50	87,5/77/125	1,50
Kędzierzyn-Koźle	Pawłowiczki	Maciowakrze	3 / 0,15	50/44/72	0,45
Strzelce Opolskie	Jemielnica	Jemielnica	3 / 0,15	30/24/42	0,45
Namysłów		Pągów	17 / 3,00	119/112/175	51,00
	Wilków	Wilków	5 / 2,00	105/100/155	10,00
Kluczbork	Kluczbork	Kuniów	2 / 2,00	110/90/155	4,00
Suma			65		137,40

Źródło: Badania własne DRP dane Urzędu Regulacji Energetyki

Ponadto na terenie województwa funkcjonują pojedyncze, małe generatory, niemające istotnego znaczenia dla systemu energetycznego województwa, w tym:

- 4 małe generatory o mocy 1 kW, zainstalowane na obiekcie handlowym w Zdieszowicach,
- 11 wiatraków wyposażonych w generatory o mocy 100 – 250 kW, eksploatowane przez prywatnych inwestorów.

Na terenie województwa istnieją obszary posiadające predyspozycje dla lokalizacji elektrowni wiatrowych, spełniające kryteria ustawy o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. z 2016, poz. 961). Łączna powierzchnia terenów predysponowanych³⁹ wynosi max. ok. 30,8 tys. ha i pozwala na lokalizację elektrowni wiatrowych o łącznej mocy ok. 4400 – 5000 ha.

Energia wody

Na terenie województwa opolskiego funkcjonuje 38 elektrowni wodnych o łącznej mocy **30,293 MW**. Są to głównie jednostki o mocy poniżej 1,0 MW, natomiast zespoły o mocy powyżej 1 MW pracują w 12 elektrowniach. Największe obiekty wybudowano na rzece Odrze (m.in. Januszkowice, Krępna, Krapkowice i Dobrzeń Wielki), na rzece Nysa Kłodzka (m.in. Więcmierzycze, Piątkowice oraz zbiorniki Nyski, Otmuchowski i Kozielno) oraz na rzece Mała Panew (zbiornik Turawa).

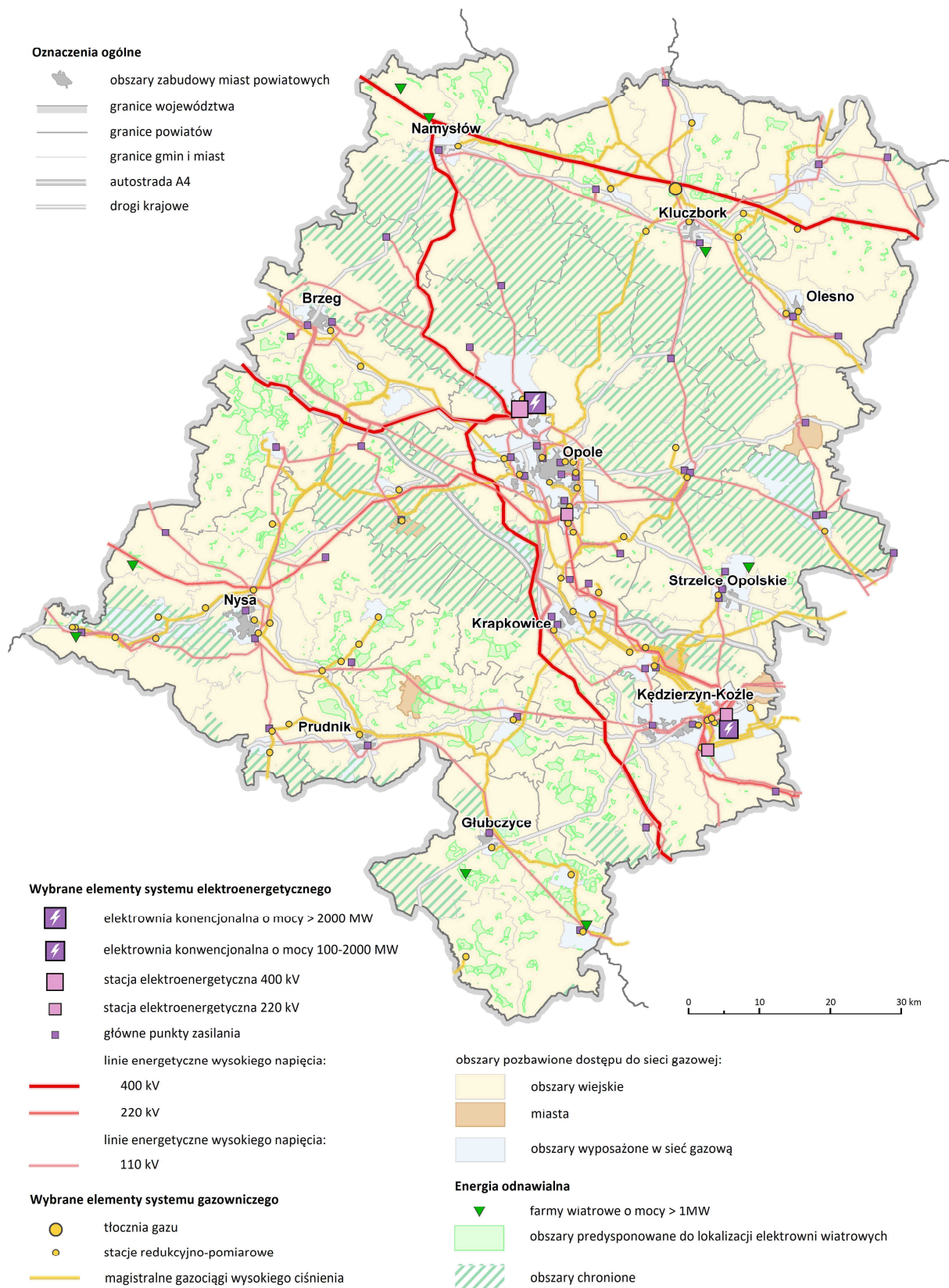
W najbliższym czasie w województwie przewiduje się inwestycje w ok. 18 obiektów energetyki wodnej, w tym budowę nowych obiektów – przy czym należy zaznaczyć, że w obszarze województwa istnieją jeszcze miejsca na ciekach wodnych, w których można zlokalizować elektrownie wodne.

Energia biomasy i biogaz

Województwo opolskie posiada duży potencjał do powstawania biogazowi – powinny one powstawać w północnej, południowej i środkowej części województwa opolskiego. Najwięcej gospodarstw z obsadą zwierząt powyżej 1000 JDP znajduje się na terenie powiatów opolskiego, głubczyckiego, namysłowskiego i prudnickiego. Obecnie na terenie regionu funkcjonuje jedna biogazownia rolnicza, dwie instalacje wykorzystujące biogaz składowiskowy i dwie instalacje wykorzystujące biogaz z osadów ściekowych.

³⁹ Analiza możliwości lokalizacji elektrowni wiatrowych w województwie opolskim. UMWO Opole, 2017 r.

Rys. 10. Uwarunkowania rozwoju infrastruktury technicznej

Źródło: Opracowanie własne

Energia słońca

Potencjał fotowoltaiki w województwie opolskim jest podobny jak dla całego kraju i przede wszystkim uzależniony jest od regulacji prawnych i mechanizmów wsparcia inwestycji. Głównie możliwość rozwoju fotowoltaiki upatruje się w systemie niszowym (np. zastosowania fotowoltaiki dla systemów zarządzania na drogach - oświetlenie ulic i znaków drogowych) oraz prosumenckim, tj. w zakresie indywidualnego wykorzystania przez zarządców budynków, przedsiębiorców i rolników.

Energia geotermalna

Na terenie województwa brak jest głębiniowych instalacji pozyskujących energię geotermalną, a jej zasoby o temperaturze pomiędzy 55 a 110°C znajdują się na głębokości ok. 3000 m. Z uwagi na opłacalność inwestycji, na terenie województwa należy spodziewać się rozwoju głównie technologii płytkowej geotermii - zastosowanie pomp ciepła, polegające na wykorzystaniu niskotemperaturowego ciepła gruntu.

Podsumowanie

Potencjał rozwojowy:

- Dodatni bilans energetyczny regionu wynikający z lokalizacji dużych źródeł wytwórczych energii elektrycznej.
- Gęsta sieć linii elektroenergetycznych najwyższych i wysokich napięć.
- Rozbudowana sieć gazociągów wysokoprężnych, w tym przebieg głównych magistrali gazowych.
- Duże rezerwy systemowe (energetyczne, gazownicze i ciepłownicze), co pozwala na znaczny wzrost liczby odbiorców mediów oraz lokalizację dużych projektów inwestycyjnych.
- Korzystne warunki środowiskowe dla lokalizacji obiektów odnawialnych źródeł energii (OZE).
- Realizacja planowanych inwestycji w infrastrukturze technicznej regionu.

Bariery rozwojowe:

- Zły stan techniczny części linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia oraz GPZ.
- Brak dostępności do gazu sieciowego na terenach wiejskich oraz w północno-wschodniej części województwa.

2.7. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

Województwo opolskie posiada wystarczające zasoby wody na potrzeby komunalne i przemysłowe. Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę są zasoby wód podziemnych, nagromadzone w obrębie 13 głównych zbiorników wód podziemnych (w tym GZWP 333 Opole – Zawadzkie) oraz w czwartorzędowych dolinach kopalnych. Ponadto w regionie identyfikuje się udokumentowane i dotychczas niewykorzystane zasoby wód termalnych (gm. Nysa, Otmuchów, Paczków, Niemodlin, Opole, Kolonowskie) oraz wód leczniczych (gm. Wołczyn, Lubrza i Pokój), stanowiące potencjał dla inicjatyw gospodarczych (np. Stobrowska Strefa Rehabilitacji i Rekreacji). Wody powierzchniowe są wykorzystywane tylko częściowo. W województwie opolskim oprócz dużych ujęć wód podziemnych, eksploatowane są liczne małe ujęcia zaopatrujące w wodę mieszkańców tylko jednej miejscowości.

Nierównomiernie rozwinięta sieć hydrograficzną dorzecza Górnej Odry, o jednych z najniższych w środkowej Europie zasobach wodnych, ich rozmieszczenie oraz niska retencja zbiornikowa powoduje okresowe niedobory wody w południowej i środkowej części województwa (Płaskowyż Głubczycki).

Jednocześnie problemem jest niska jakość wód podziemnych – na terenie województwa nie występują wody odpowiadające bardzo dobrej (I klasa) jakości, a tylko 57% spełniało kryterium wody dobrej (II klasa) i zadowalającej (III klasa) jakości oraz niska jakość wód powierzchniowych – tylko

25,0% wód cechuje się dobrym stanem jakości, pozostałe 75,0% to wody złej jakości, ograniczające możliwość rozwoju rekreacji i turystyki na obszarze województwa.

2.7.1. Sieć wodociągowa

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej w województwie opolskim wynosi ponad 7 188,4 km, natomiast gęstość sieci wodociągowej to 76,4 km na 100 km² (12 miejsce w rankingu województw)⁴⁰. Relatywnie niska gęstość sieci świadczy o korzystnym gospodarowaniu przestrzenią w województwie - zwarta zabudowa osadnicza wymaga dużo mniej kilometrażu sieci, niż zabudowa rozproszona generująca duże wskaźniki.

Województwo opolskie charakteryzuje się najwyższym w kraju wskaźnikiem dostępu ludności do zorganizowanej sieci wodociągowej – z jej usług korzysta 96,7% w miastach 98,3%, a na wsi 95% ludności. Niezadowalający stan techniczny, wiek i struktura materiałowa infrastruktury wodociągowej przesyłowej, jak również zbyt niska wydajność stacji uzdatniania wody stanowi podstawowy problem dla zapewnienia bezpieczeństwa wody dla celów użytkowych.

Ujęcia wód podziemnych w województwie opolskim zgodnie z Komunikatem 2/W/2016 WIOŚ pn. „Pobór wód w województwie opolskim w 2015 r.” charakteryzują się dużą liczbą punktów poboru wody oraz niskim dobowym poborem wód. Wszystkich eksploatowanych ujęć wód podziemnych i powierzchniowych jest 456. Na 61 ujęć wód podziemnych, które posiadają średni dobowy pobór wody powyżej 1000 m³/d, 45 z nich to ujęcia komunalne, a 16 to ujęcia przeznaczone na cele produkcyjne. Największe strategiczne ujęcia wód podziemnych posiadają parametry poboru wód powyżej 5000 m³/d, jest ich 16 z czego 11 to ujęcia komunalne, pozostałe 5 są przemysłowe. Region posiada 11 dużych ujęć wód powierzchniowych (9 przemysłowych i 2 komunalne). Największe ujęcia wód podziemnych i powierzchniowych przedstawiane są w tabelach nr 9 i 10.

Tabela 9. Ujęcia wód podziemnych na terenie województwa opolskiego o poborze > 5000 m³/d

Lp.	Nazwa ujęcia	Nazwa podmiotu gospodarczego	Lokalizacja (gmina)	Pobór Q _{śrd} [m ³ /d]	Rodzaj ujęcia
1.	Głubczyce	Głubczyckie Wodociągi i Kanalizacja	Głubczyce	8 800,0	K
2.	Koźle	Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. w Kędzierzynie-Koźlu	Kędzierzyn-Koźle	16 600,0	K
3.	Kędzierzyn-Koźle	Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. w Kędzierzynie-Koźlu	Kędzierzyn-Koźle	16 600,0	K
4.	Błachownia	PCC Energetyka Błachownia sp. z o.o.	Kędzierzyn-Koźle	5 000,0	P
5.	Azoty 1	Grupa Azoty Z.A. Kędzierzyn SA	Kędzierzyn-Koźle	7 000,0	P
6.	Azoty 2	Grupa Azoty Z.A. Kędzierzyn SA	Kędzierzyn-Koźle	8 600,0	P
7.	Studnia A Grabówka	Grupa Azoty Z.A. Kędzierzyn SA	Bierawa	8 600,0	P
8.	Bąków	Wodociągi i Kanalizacja HYDROKOM	Kluczbork	5 642,0	K
9.	Markotów	Lesaffre Polska S.A.	Wołczyn	8 218,0	P
10.	Parkowa	Wodociągi i Kanalizacja sp. z o.o. Krapkowice	Krapkowice	6 883,0	K
11.	Wysoka	Zakład Wodociągów i Kanalizacji Olesno	Olesno	6 408,0	K
12.	Grotowice	Wodociągi i Kanalizacja Opole	Opole	14 080,0	K
13.	Opole - Oleska	Wodociągi i Kanalizacja Opole	Opole	7 176,0	K
14.	Zimnice Małe - Żlinice	PROKADO	Prószków	6 800,0	K
15.	Zawada	Wodociągi i Kanalizacja Opole	Opole	33 360,0	K
16.	Strzelce Opolskie	Strzeleckie Wodociągi i Kanalizacja - Kosice	Strzelce Opolskie	7 500,0	K

Źródło: Pobór wód w województwie opolskim w 2015 r. Komunikat 2/W/2016. WIOŚ Opole

Rodzaj ujęcia K – komunalny, P - przemysłowy

⁴⁰ Dane GUS 2015 r.

Tabela 10. Ujęcia wód powierzchniowych na terenie województwa opolskiego o poborze > 5 000 m³/d

Lp.	Nazwa ujęcia	Nazwa podmiotu gospodarczego	Lokalizacja (gmina)	Pobór Q _{śrd} [m ³ /d]	Rodzaj ujęcia
1.	Obórki - Krzyżowice	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji	Olszanka	9 984,0	K
2.	Odra Brzeźce	Grupa AZOTY ZA Kędzierzyn	Bierawa	50 000,0	P
3.	Stara Kuźnia	Grupa AZOTY ZA Kędzierzyn	Bierawa	24 000,0	P
4.	Blachownia	Turon Wytwarzanie SA	Kędzierzyn-Koźle	5 400,0	P
5.	Ciężkowice	Cukrownia Cerekiew	Polska Cerekiew	5 000,0	P
6.	Odra	Arcelor Mitkal Poland SA	Zdzieszowice	32 200,0	P
7.	Siestrzechowice	Wodociągi i Kanalizacja AKWA Nysa	Nysa	19 200,0	K
8.	Wójcice	Góraźdze Kruszywa Sp. z o.o.	Otmuchów	5 700,0	P
9.	Odra I	Cementownia ODRA	Opole	5 850,0	P
10.	Mała Panew	PGE Elektrownia Opole	Dobrzeń Wielki	86 400,0	P
11.	Tarnów Opolski	Zakłady Wapiennicze Lhoist	Tarnów Opolski	10 000,0	P

Źródło: Pobór wód w województwie opolskim w 2015 r. Komunikat /W/2016. WIOŚ Opole
Rodzaj ujęcia K – komunalny, P - przemysłowy

2.7.2. Sieć kanalizacyjna

Długość sieci kanalizacyjnej w województwie opolskim wynosi ponad 4 749,4 km, co wskazuje na gęstość równą 50,5 km na 100 km² (7 miejsce w rankingu województw)⁴¹. Zapewnia to obsługę 71,7% mieszkańców województwa (kraj 65,1%). Wskaźnik mieszkańców miast korzystających z sieci kanalizacyjnej wynosi 90,9%, natomiast na terenach wiejskich wskaźnik ten wynosi 51% (czwarty wynik w kraju)⁴².

Prowadzone w latach 2007-2014 intensywne prace związane z realizacją infrastruktury kanalizacyjnej znacząco poprawiają poziom dostępu mieszkańców do sieci. W związku z niedostatecznym poziomem wyposażenia w infrastrukturę kanalizacyjną, w dalszym ciągu do kluczowych problemów zaliczyć należy wysoki stopień zanieczyszczenia wód powierzchniowych, konieczność ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (w szczególności zbiornika GZWP 333 Opole – Zawadzkie) oraz zlewni wodociągowej Zbiornika Turawskiego.

Gospodarka wodno-ściekowa prowadzona jest w obrębie 40 aglomeracji wodno-ściekowych⁴³, które nie pokrywają się z granicami administracyjnymi jednostek samorządu terytorialnego. Istotnym elementem wyznaczania obszaru i granic aglomeracji jest zasadność techniczna i ekonomiczna wyznaczania zasięgu systemu kanalizacji zbiorczej na terenie gminy. Na pozostałych obszarach poza wyznaczonymi aglomeracjami ścieki komunalne mogą być dostarczane do oczyszczalni taborem asenizacyjnym lub oczyszczane systemami indywidualnymi. Wykaz aglomeracji przedstawia tabela nr 11.

Tabela 11. Aglomeracje wodno-kanalizacyjne województwa opolskiego stan na 31.12.2016 r.

Lp.	Nazwa aglomeracji	Gminy w aglomeracji	Miejscowości w aglomeracji
1.	Baborów	Baborów	Baborów
2.	Biała	Biała	Biała
3.	Branice	Branice	Lewice, Michałowice, Branice, Boboluszkki, Wysoka
4.	Brzeg	Oława	Stary Otok, Stary Górnik, Janików, Bystrzyca, Niemil, Osiek, Chwaliborzyce, Jankowice Małe, Sarny, Maszków, Gać, Psary
		Lubsza	Pisarzowice, Kościerzycy, Czepielowice, Leśna Woda, Błota, Dobrzyń, Szydłowice, Myślborzyce, Lubsza, Piastowice, Michałowice, Garbów
		Lewin Brzeski	Łosiów, Strzelnik
		Olszanka	Przylesie, Obórki, Krzyżowice, Olszanka, Janów, Pogorzela, Gierszowice
		Brzeg	Brzeg

⁴¹ J.w.

⁴² J.w.

⁴³ Stan na koniec 31.12.2016 r.

Lp.	Nazwa aglomeracji	Gminy w aglomeracji	Miejscowości w aglomeracji
		Skarbimierz	Skarbimierz, Żłobizna, Pępice, Małujowice, Zielęcice, Pawłów, Kruszyna, Kopanie, Zwanowice, Prędocin, Bierzów, Łukowice Brzeskie, Osiedle Skarbimierz, Lipki, Brzezina
5.	Dobrodzień	Dobrodzień	Dobrodzień, Szemrowice, Wartów, Rzędowice, Gosławice, Zwóz, Głowczyce, Wystrzyca, Błachów, Ligota Dobrodzieńska
6.	Dobrzeń Wielki	Dobrzeń Wielki	Dobrzeń Wielki, Chróścice, Dobrzeń Mały, Kup, Świerkle
		Łubniana	Brynica
7.	Głogówek	Głogówek	Dzierżysławice, Głogówek, Mochów, Raclawice Śląskie
8.	Gogolin	Gogolin	Kamień Śląski, Kamionek, Góraźdze, Malnia, Gogolin, Chorula
9.	Grodków	Grodków	Grodków, Gnojna, Lubcz, Bąków, Młodoszowice, Kolnica, Wierzbnik, Przylesie Dolne, Lipowa, Goła Grodkowska, Polana, Wojstów, Jeszkołte, Strzegów, Starowice Dolne, Jędrzejów, Wójtowice, Mała Nowa Wieś, Jędrzejów
10.	Kędzierzyn-Koźle	Reńska Wieś	Bytków, Reńska Wieś, Pociękarb, Pokrzywnica, Radziejów, Większyce, Komorno, Gierałtowice, Naczysławki, Długomiłowice
		Kędzierzyn-Koźle	Kędzierzyn-Koźle
		Cisek	Kobylice
		Bierawa	Brzeźce, Bierawa, Stare Koźle
11.	Kietrz	Kietrz	Kietrz
12.	Kluczbork	Kluczbork	Bogacica, Bąków, Kluczbork, Kuniów, Krasków, Ligota Dolna, Ligota Górna, Ligota Zamecka, Gotartów, Kujakowice Dolne, Kujakowice Górne
13.	Kolonowskie	Kolonowskie	Sporok, Staniszcze Małe, Staniszcze Wielkie, Kolonowskie
14.	Korfantów	Korfantów	Korfantów
15.	Krapkowice	Krapkowice	Dąbrówka Górna, Rogów Opolski, Gwoźdźce, Krapkowice, Steblów, Żywocice
		Prószków	Zimnice Wielkie
		Gogolin	Odrowąż
		Strzeleczy	Komorniki, Łowkowice, Strzeleczy, Dobra
16.	Lewin Brzeski	Lewin Brzeski	Lewin Brzeski, Nowa Mała Wieś, Kantorowice, Przecza, Raski, Skorogoszcz, Chróścina
17.	Murów	Murów	Murów, Zagwiździe
18.	Namysłów	Namysłów	Namysłów, Józefów, Objazda, Kowalowice, Smogorzów, Michalice, Kamienna, Rychnów, Łączany, Ziemiłowice, Jastrzębie, Smarchowice Wielkie, Nowe Smarchowice, Smarchowice Małe, Ligotka
		Domaszowice	Gręboszów, Strzelce
		Świerczów	Biestrzykowice, Świerczów
		Wilków	Wilków, Jakubowice, Idzikowice, Krzyków
19.	Niemodlin	Niemodlin	Niemodlin, Gościejowice, Wydrowice
20.	Nysa	Głuchołazy	Burgrabice, Sławniowice, Gierałcice, Głuchołazy, Charbielin, Bodzanów, Nowy Las, Stary Las, Sucha Kamienica, Świętów Polski, Markowice, Nowy Świętów, Wilamowice Nyskie, Biskupów, Konradów
		Nysa	Radzikowice, Goświnowice, Głębinów, Siostrzechowice, Koperniki, Morów, Iława, Biała Nyska, Przetęk, Podkamień, Hajduki Nyskie, Kępnic, Wierzbicice, Niwnica, Domaszowice, Wyszów Śląski, Kubice, Konradowa, Rusocin, Złotogłowice, Hanuszów, Regulice, Sękowice, Nysa, Jędrzychów, Skorochów, Lipowa
		Otmuchów	Wójcice, Otmuchów
21.	Olesno	Olesno	Olesno, Świercze
22.	Opole	Opole	Opole
		Tarnów Opolski	Przywory, Kąty Opolskie
		Komprachcice	Ochodze, Komprachcice, Domecko, Dziekaństwo, Osiny, Polska Nowa Wieś, Wawelno, Żerkowice, Chmielowice
		Dąbrowa	Sławice, Wrzoski, Mechnice, Chróścina, Dąbrowa, Ciepeliowice, Karczów
		Łubniana	Biadacz, Luboszyce, Kępa
		Chrzastowice	Lędziny, Suchy Bór, Chrzastowice, Dębska Kuźnia
		Prószków	Zimnice Małe, Żłinnice, Boguszyce, Chrzowice, Folwark, Górki, Winów
23.	Ozimek	Ozimek	Ozimek, Antoniów, Szczedrzyk, Pustków, Schodnia Stara, Schodnia Nowa, Krzyżowa Dolina, Krasiejów, Grodziec, Mnichów, Chobie, Dylaki, Biestrzynnik
24.	Paczków	Paczków	Paczków, Kozielno, Kamiénica
25.	Pawłowiczki	Pawłowiczki	Ucieszków, Pawłowiczki, Ostroźnica, Chrósty, Dobieszów, Radoszowy,

Lp.	Nazwa aglomeracji	Gminy w aglomeracji	Miejscowości w aglomeracji
			Dobrostawice, Maciowakrze
26.	Pokój	Pokój	Pokój, Zieleniec
27.	Polska Cerekiew	Polska Cerekiew	Zakrzów, Jaborowice, Ciężkowice, Witostawice, Grzędzin, Łaniec, Wronin, Dzielawy, Polska Cerekiew, Ligota Mała
28.	Popielów - Karłowice	Popielów	Kurznie, Karłowice, Kuźnica Kotowska, Stobrawa, Stare Kolnie, Rybna, Popielów, Stare Siołkowice, Nowe Siołkowice, Kaniów
29.	Praszka	Praszka	Praszka, Gana, Rozterk, Szyszków, Wygieńdów
		Gorzów Śląski	Gorzów Śląski, Jastrzygowice
		Rudniki	Dalachów
30.	Prószków	Prószków	Prószków, Stara Kuźnica, Obora, Złotniki, Chrzęszczyce, Przysiecz, Ligota Prószkowska, Nowa Kuźnia
31.	Prudnik	Prudnik	Moszczanka, Łąka Prudnicka, Prudnik, Niemysłowice, Dębowiec
		Głuchołazy	Jarnołówki, Pokrzywna
32.	Skoroszyce	Skoroszyce	Chróścina, Skoroszyce
33.	Strzelce Opolskie	Strzelce Opolskie	Kadłub, Osiek, Grodzisko, Rozmierka, Rozmierz, Sucha, Szymiszów, Strzelce Opolskie, Szczepanek, Dziewkowice, Warmątowice, Błotnica Strzelecka, Roźniątów, Rozmierz
		Jemielnica	Łaziska, Gąsiorowice, Piotrówka, Barut, Jemielnica, Centawa, Wierchlesie
34.	Tarnów Opolski	Tarnów Opolski	Miedziana, Kosorowice, Tarnów Opolski, Nakło
		Izbicko	Grabów, Izbicko, Utrata, Krośnica, Borycz, Ligota Czamborowa, Otmice
35.	Trzebiszyn	Lasowice Wielkie	Lasowice, Chudoba, Wędrynia, Lasowice Wielkie, Tuły, Trzebiszyn
36.	Turawa	Łubniany	Kolanowice, Masów, Łubniany, Jełowa
		Turawa	Osowiec Śląski, Turawa, Trzęsina, Zawada, Kotórz Mały, Kotórz Wielki, Węgry, Marszałki, Rzędów, Kadłub Turawski, Zakrzów Turawski, Ligota Turawska, Bierdzany
37.	Ujazd	Ujazd	Niezdrowice, Ujazd, Stary Ujazd, Jaryszów, Zimna Wódka, Nogowczyce, Balcarzowice, Olszowa, Klucz, Sieronowice, Kolonia Jaryszów, Komorniki, Książęcy Las, Grzeboszowice, Wesołów
38.	Wołczyn	Wołczyn	Wołczyn, Świniary Wielkie, Wierzbica Dolna, Wierzbica Górna, Ligota Wołczyńska, Gierałcice, Brzezinki, Skałgi, Krzywiczyny
39.	Zawadzkie	Zawadzkie	Zawadzkie, Zębówice
40.	Zdzieszowice	Zdzieszowice	Januszkowice, Zdzieszowice, Rozwada, Krępna, Żyrowa
		Walce	Walce, Zabierzów, Rozkochów, Grocholub, Stradunia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Aktualizacji Master Planu dla wdrażania dyrektywy Rady 91/271/EWG z 2016 r. oraz Dziennika Urzędowego Województwa Opolskiego

2.7.3. Oczyszczalnie ścieków

Województwo opolskie posiada 105 oczyszczalni ścieków, z czego 76 to oczyszczalnie komunalne, a 29 to oczyszczalnie przemysłowe⁴⁴. Do największych oczyszczalni ścieków o zasięgu ponadlokalnym należą oczyszczalnie ścieków w Opolu, Nysie, Kędzierzynie-Koźlu, Brzegu oraz Strzelcach Opolskich. Komunalne oczyszczalnie ścieków obsługują 74,5% mieszkańców województwa (kraj 72,7%). Wskaźnik mieszkańców miast korzystających z oczyszczania ścieków wynosi 95,9%, natomiast na terenach wiejskich wskaźnik ten wynosi 51,4% (4 miejsce w kraju).

W 2016 r. rozesłano, do użytkowników komunalnych oczyszczalni ścieków w województwie opolskim, ankiety dotyczące gospodarki wodno-ściekowej.⁴⁵

Z nadesłanych ankiet do szczegółowej analizy wytypowano 71 obiekty, z czego:

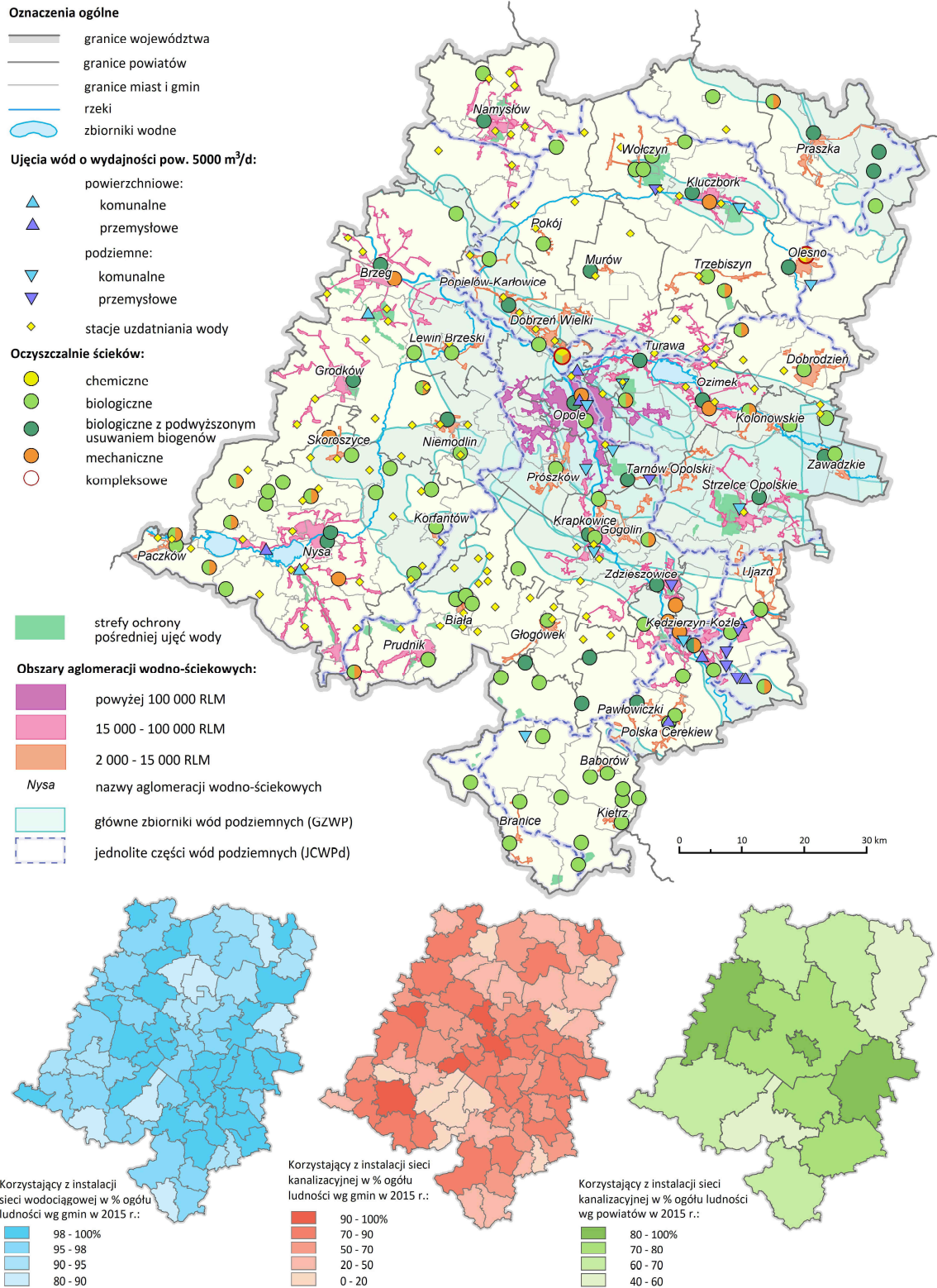
- 1 oczyszczalnia o obciążeniu rzeczywistym >100 000 RLM,
- 10 oczyszczalni o obciążeniu rzeczywistym >15 000 < 100 000 RLM,
- 22 oczyszczalnie o obciążeniu rzeczywistym >2 000 < 15 000 RLM,
- 8 oczyszczalni o obciążeniu rzeczywistym >1 000 < 2 000 RLM,

⁴⁴ Dane GUS 2015 r.

⁴⁵ Komunikat 2/0/2016 „Gospodarka komunalnymi osadami ściekowymi w województwie opolskim w roku 2015” Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu

- 30 oczyszczalni o obciążeniu rzeczywistym < 1 000 RLM (do tej grupy włączono także oczyszczalnię Małopolskiej Hodowli Roślin w Uszycach, Elektrowni Opole PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna oraz oczyszczalnie w Rudnikach i Żytniowie, dla których dane pozyskano z Wojewódzkiego Systemu Odpadowego).

Rys. 11. Uwarunkowania gospodarki wodno-ściekowej

Źródło: Opracowanie własne

Podsumowanie

Gospodarkę ściekową na obszarze województwa opolskiego charakteryzują następujące problemy:

- zbyt niska jakość wód podziemnych i powierzchniowych,
- niezadowalający stan techniczny, wiek i struktura materiałowa infrastruktury wodociągowej przesyłowej,
- zbyt niska wydajność stacji uzdatniania wody,
- nadal niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich (51%),
- niepełne skanalizowanie obszarów miejskich (87%- 99,3%),
- brak zorganizowanych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków w gminach: Pakośćawice, Lubrza, Domaszowice, Zębrowice,
- zbyt mała przepustowość oczyszczalni ścieków w miejscowościach: Opole, Krapkowice, Namysłów, Kluczbork, Niemodlin, Paczków, Olesno, Gogolin, Kolonowskie, Polska Cerekiew, Ujazd.

Główne działania w obszarze gospodarki wodno-ściekowej powinny być ukierunkowane na:

- wyposażenie wszystkich aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków zapewniające oczyszczanie zgodne z obowiązującymi normami,
- uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenach zabudowy rozproszonej (obszary poza aglomeracją, peryferia miast),
- poprawę stan technicznego infrastruktury wodociągowej przesyłowej,
- poprawę jakości wód powierzchniowych i podziemnych wraz z koniecznością ochrony głównych zbiorników wód podziemnych.

2.8. OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA

Postępujące zmiany klimatyczne przejawiające się występowaniem ekstremalnych zjawisk pogodowych, zwiększają poziom zagrożenia regionu powodzią, deszczami nawalnymi i suszą. Położenie oraz występujące uwarunkowania hydrograficzne i hydrologiczne powodują, że województwo opolskie narażone jest na stanowiące duże zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców i gospodarki, zalewy powodziowe. Prowadzone obserwacje hydrologiczne wskazują, że zalewy powodziowe w dolinie Odry są zjawiskiem cyklicznym, w okresie prowadzenia systematycznych obserwacji hydrologicznych (od XIX w.) występowały z dużą częstotliwością. Szczególne zagrożenie powodziowe występuje w dolinie Odry i w dolinach jej dopływów: Psiny, Troi, Ostrej, Opawy, Opawicy, Białej Głuchołaskiej, Złotego Potoku, Nysy Kłodzkiej, Ścinawy Niemodlińskiej, Małej Panwi, Stobrawy, Widawy, Proсны i Łomnicy. Zalewy powodziowe generują duże straty materialne i ludzkie. System ochrony przeciwpowodziowej województwa obejmuje ok. 372 km wałów przeciwpowodziowych, 16 zbiorników wodnych (o pojemności całkowitej 376,66 mln m³ i powierzchni 6 790,2 ha), 6 polderów przepływowych (o pojemności całkowitej 26,6 mln m³ i powierzchni 1980,0 ha) i 4 kanały ulgi (Opole, Kędzierzyn-Koźle, Otmuchów i Lewin Brzeski).

Województwo, podobnie jak i cały kraj, posiada bardzo ograniczoną możliwość zatrzymywania wody wynoszącą, wg szacunków, 6% średniorocznego odpływu wód powierzchniowych. Zatrzymywanie wody odbywa się przy wykorzystaniu retencji naturalnej i sztucznej. Retencja naturalna związana jest z naturalnymi formami pokrycia terenu, w szczególności lasami, łąkami i terenami wodno-błotnymi, które obok funkcji hydrologicznej pełnią także funkcję przyrodniczą. Wielkość retencji naturalnej jest zmienna w czasie, a skala retencji generalnie pozostaje poza możliwościami oszacowania. Retencja sztuczna wód powierzchniowych prowadzona jest w oparciu o: kompleksy nawadnianych użytków rolnych i leśnych (ok. 3064 ha), obiekty piętrzące na ciekach, wielozadaniowe zbiorniki wodne (pow. 6 494 ha i poj. 365 mln m³), zbiorniki małej

retencji (pow. 387,6 ha i poj. 11,06 mln m³), kompleksy stawów rybnych (pow. 2 439 ha i poj. 36,6 mln m³) oraz inne zbiorniki, (pow. 700,0 ha i poj. 10,5 mln m³).

Zrealizowane i realizowane inwestycje nie zapewniają pełnego bezpieczeństwa mieszkańcom Opolszczyzny. Jak wykazała powódź z maja 2010 r. najgorsza sytuacja występuje w południowo-wschodniej części województwa, w dolinie rzeki Odry, w gminach Cisek i Bierawa. Brak ciągłości w obwałowaniach na terenie wyżej wymienionych gmin stwarza zagrożenie mieszkańców i majątku trwałego.

Jednym z nadal aktualnych problemów jest opóźnienie realizacji zbiornika przeciwpowodziowego Racibórz w województwie śląskim (planowane ukończenie w 2019 r.), mającego istotne znaczenie dla ochrony przeciwpowodziowej doliny rzeki Odry.

Rys. 12. Uwarunkowania ochrony przeciwpowodziowej

Źródło: Opracowanie własne

2.9. TURYSTYKA

Opolszczyzna posiada atrakcyjne walory przyrodniczo-krajobrazowe, liczne zabytki architektury, dobrze przygotowane trasy i szlaki turystyczne oraz korzystne warunki klimatyczne (wczesne wiosny, ciepłe lata, długie jesienie, łagodne zimy i umiarkowana ilość opadów) sprzyjające wypoczynkowi i uprawianiu turystyki przez cały rok. Województwo opolskie oferuje bardzo dobre warunki wypoczynku zarówno dla szukających spokoju i ciszy, jak i dla tych, którzy preferują wypoczynek aktywny – sporty wodne, wycieczki piesze, rowerowe lub konne.

Województwo opolskie charakteryzuje się dużą różnorodnością przyrodniczą i krajobrazową, czego wyrazem jest objęcie różnymi formami ochrony prawnej około 29% jego powierzchni. Formy ochrony przyrody najbardziej predysponowane do rozwoju turystyki reprezentowane są przez:

- 3 parki krajobrazowe obejmujące łącznie 6,7% powierzchni województwa,
- 9 obszarów chronionego krajobrazu obejmujących łącznie 20,4% powierzchni województwa.

Największy udział powierzchni obszarów chronionych występuje w powiatach: opolskim, namysłowskim, kluczborskim i strzeleckim.

Wśród głównych walorów środowiska przyrodniczego Opolszczyzny należy wymienić:

- trzy duże jeziora: Otmuchowskie, Nyskie i Turawskie, o łącznej powierzchni 6108 ha,
- zwarte kompleksy leśne w północnej i środkowej części województwa (najwyższy wskaźnik lesistości ma gmina Murów – 75,1%),
- Góry Opawskie w południowej części województwa.

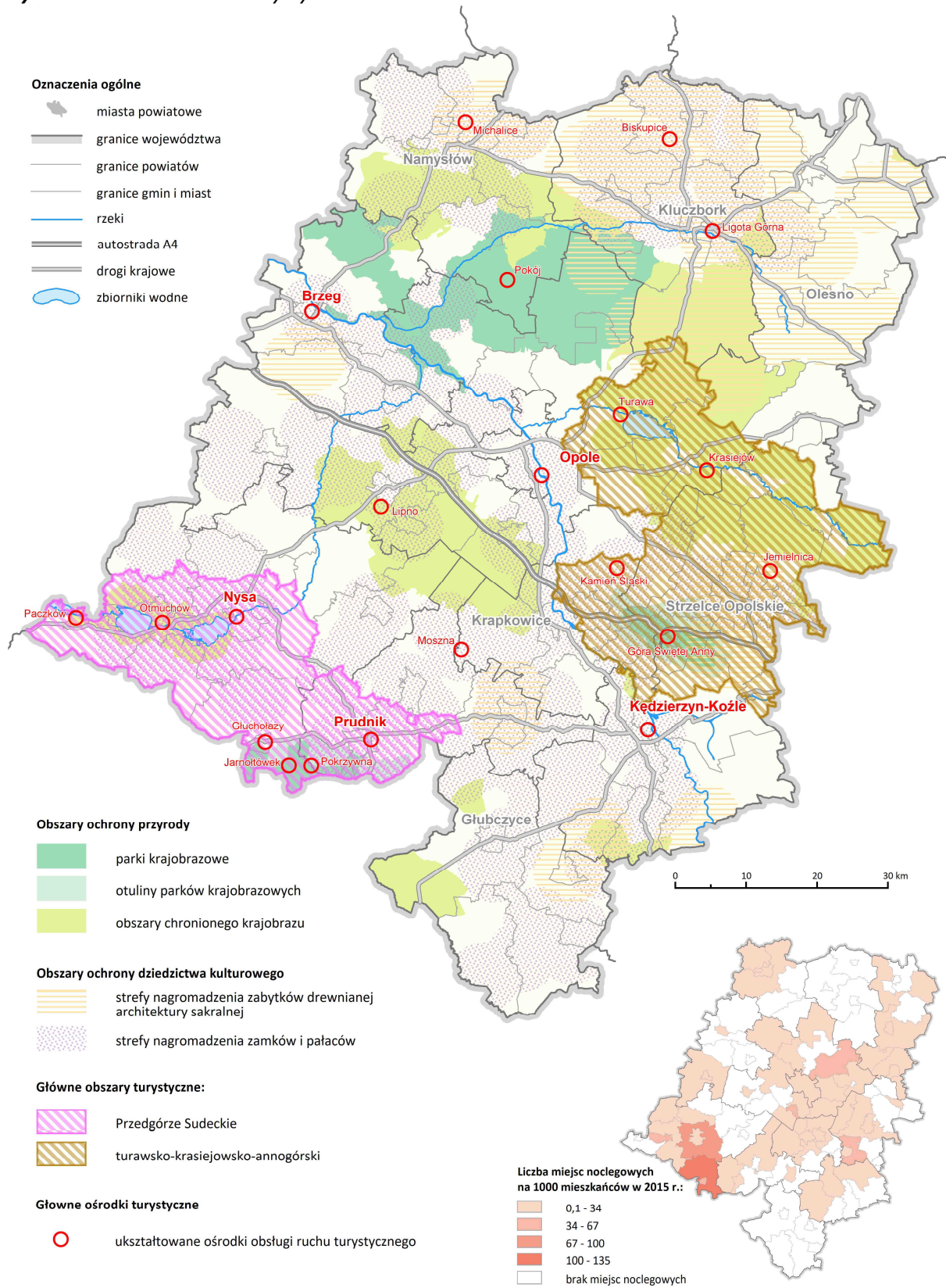
Wśród atutów województwa należy również wymienić odkryte w Krasiejowie w gminie Ozimek najstarsze na świecie szczątki dinozaura *Silesaurus opolensis* będące główną atrakcją JuraParku.

Region należy do najzasobniejszych w kraju pod względem ilości zabytków wpisanych do rejestru zabytków – łącznie ochroną objętych jest 2614 obiektów. Na szczególną uwagę zasługuje nagromadzenie zabytków drewnianej architektury sakralnej oraz zamków i pałaców.

W województwie opolskim można wyróżnić dwa obszary o rozwiniętej funkcji turystycznej:

- **obszar przedgórza Paczkowskiego**, w południowej części województwa obejmujący gminy: Nysa, Paczków, Otmuchów, Głuchołazy, Prudnik. Obszar posiada zróżnicowane walory kulturowe (m.in. pomniki historii w Nysie i w Paczkowie – tzw. „Polskie Carcassonne”, miasto Otmuchów - „Miasto Kwiatów” i dawne uzdrowisko – Głuchołazy) oraz przyrodnicze (Otmuchowsko-Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu i Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”);
- **obszar turawsko-krasiejowsko-annogórski**, w środkowo-wschodniej części województwa obejmujący gminy: Ozimek, Turawa, Kolonowskie, Zawadzkie, Leśnica, Ujazd, Zdzieszowice, Strzelce Opolskie, Gogolin, Izbicko. Jest to obszar cechujący się wysokim potencjałem kulturowym i przyrodniczym z uwagi na położenie miejsca kultu religijnego i pomnika historii na Górze Św. Anny, Parku Krajobrazowego „Góra Św. Anny”, Geoparku Krajowego „Góra Św. Anny”, pomnika historii w Ozimku, Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie” i projektowanego Parku Krajobrazowego „Dolina Małej Panwi”. Istnienie stanowiska paleontologicznego rangi światowej przyczyniło się do powstania produktu turystycznego, jakim jest park dinozaurów „Jurapark” w Krasiejowie. Teren ten cechuje także potencjał infrastrukturalny i bazy turystycznej: długość szlaków turystyki rowerowej i turystyki pieszej wynosi ok. 300 km, istnieje także szlak kajakowy Dolina Małej Panwi, dla turystyki wypoczynkowej rosnące znaczenie ma także kompleks rekreacyjno-wypoczynkowy Jezior Turawskich.

Rys. 13. Uwarunkowania turystyki

Źródło: Opracowanie własne

Województwo opolskie dysponuje łącznie 9401 miejscami noclegowymi⁴⁶ w turystycznych obiektach noclegowych, w tym 4170 miejscami w obiektach hotelowych oraz 5231 miejscami w innych obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Tabela 12. Obiekty hotelowe w województwie opolskim w 2015 r.

Lp.	Obiekty hotelowe	Liczba obiektów	Liczba miejsc
1.	hotele	58	3248
2.	motele	2	70
3.	pensjonaty	5	171
4.	inne obiekty hotelowe	18	681
Ogółem		83	4170

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 13. Pozostałe turystyczne obiekty noclegowe w województwie opolskim w 2015 r.

Lp.	Turystyczne obiekty noclegowe	Liczba obiektów	Liczba miejsc
1.	domy wycieczkowe	2	489
2.	schroniska	1	40
3.	schroniska młodzieżowe	1	25
4.	szkolne schroniska młodzieżowe	12	580
5.	ośrodki wczasowe	12	861
6.	ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	4	520
7.	zespoły domków turystycznych	7	395
8.	kempingi	5	562
9.	poła biwakowe	3	778
10.	pokoje gościnne/kwatery prywatne	13	198
11.	kwatery agroturystyczne	16	220
12.	pozostałe turystyczne obiekty noclegowe	9	563
Ogółem		85	5231

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.10. GOSPODARKA

Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego najistotniejsze uwarunkowania przestrzenne w obszarze województwa opolskiego związane są z:

- wysoką wartością rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w szczególności południowej i zachodniej części województwa, z najdłuższym w kraju okresem wegetacyjnym oraz wysokim poziomem kultury rolnej,
- jednymi z najbogatszych w kraju zasobami eksploatacyjnymi margli i wapieni dla przemysłu cementowego i wapienniczego, bogatymi i łatwo dostępnymi zasobami kruszyw naturalnych, kamieni blocznych i łamanych,
- zróżnicowanym zasobem obszarów przyrodniczych, sprzyjającym rozwojowi funkcji użytkowych, w tym turystyczno-rekreacyjnych,
- zasoby produkcyjne lasów,
- zróżnicowana struktura przemysłu i długoletnia tradycja produkcji, w szczególności w sektorze przemysłu spożywczego, mineralnego, metalowego, maszynowego oraz chemicznego,
- dogodna dostępność transportowa dzięki gęstej sieci dróg, linii kolejowych oraz funkcjonowania drogi wodnej na Odrze,
- potencjał naukowo-badawczy uczelni i instytutów,
- oferta terenów inwestycyjnych.

⁴⁶ GUS - stan na 2015 r.

Przestrzeń gospodarczą województwa opolskiego charakteryzuje⁴⁷:

- Średni poziom rozwoju gospodarczego (PKB *per capita* – 11 miejsce w kraju) oraz najniższa w kraju stopa wzrostu gospodarczego w ostatnich kilkunastu latach;
- Stosunkowo silne wewnątrzregionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego (niższy wskaźnik PKB *per capita* w części zachodniej województwa);
- Istotne znaczenie sektora przemysłu w rozwoju gospodarczym regionu (30,7% wartości dodanej brutto przy przeciętnej dla Polski 23,9%);
- Zróżnicowana struktura działowa przemysłu, w której wyróżniają się m.in. zakłady przemysłu spożywczego, chemicznego, koksowniczego, energetycznego, cementowo-wapienniczego, metalowego, a ponadto przemysł meblarski i drzewny, bazujący na długoletniej tradycji;
- Trwała (z zastrzeżeniami), wysoka rentowność opolskich przedsiębiorstw, charakteryzujących się ponadto wysokim stopniem płynności finansowej;
- Duży potencjał eksportowy województwa opolskiego, opierający się w zdecydowanej mierze na przemyśle chemicznym;
- Wysoka produktywność rolnicza (wysokie plony);
- Słabość sektora usług, zwłaszcza usług rynkowych (najniższy w kraju udział usług rynkowych w wartości dodanej brutto) oraz niedostateczny rozwój sektora usług wyższego rzędu;
- Niska innowacyjność gospodarki oraz słabość sfery B+R (nakłady na działalność badawczo-rozwojową w przeliczeniu na 1 mieszkańca należą do najniższych w kraju);
- Niewystarczający poziom inwestycji, w tym inwestycji zagranicznych.

2.10.1. Strefy ekonomiczne

W województwie opolskim funkcjonują **podstrefy specjalnych stref ekonomicznych (SSE) w 21 gminach**, o łącznej powierzchni terenów inwestycyjnych ok. **1324 ha**. Jeszcze w roku 2006 na terenie województwa funkcjonowały tylko dwie podstrefy SSE (podstrefa Starachowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Tułowicach (16,9 ha) oraz podstrefa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Nysie (8,4 ha). W następnych latach utworzono: kolejne podstrefy **WSSE** w Namysłowie, Prudniku, Skarbimierzu, Opolu, Kluczborku, Praszce, Nysie, Otmuchowie, Niemodlinie, Grodkowie, Lewinie Brzeskim, Dąbrowie oraz podstrefy **KSSE** w Ujeździe, Strzelcach Opolskich, Kietrze, Gogolinie, Kędzierzynie-Koźlu, Krapkowicach i Oleśnie.

Największymi inwestorami powstałych stref zostały: Marcegaglia Poland (Praszka, Kluczbork), Mondelēz, Adient, Donaldson (Skarbimierz), Polaris Industries, Pastafood Company, IFM ecolink (Opole), Kronospan (Strzelce Opolskie) oraz Exlabesa Polska w Tułowicach czy Mubea i IFA Rotorion w Ujeździe.

Przedsiębiorcy lokalizujący swoje inwestycje w Specjalnej Strefie Ekonomicznej mogą otrzymać liczne przywileje, mianowicie:

- zwolnienie z podatku CIT lub PIT,
- działkę w pełni przygotowaną pod inwestycję,
- konkurencyjną cenę,
- kompleksową i bezpłatną pomoc ze strony Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera, działającym przy OCRG przy załatwianiu formalności związanych z inwestycją, jak również opiekę poinwestycyjną podczas prowadzenia działalności gospodarczej,
- na terenie niektórych gmin zwolnienie od podatku od nieruchomości,
- wsparcie ze strony Powiatowych Urzędów Pracy (np. doposażenie miejsc pracy, kursy i szkolenia, etc.).

⁴⁷ „Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego”, UMWO, Opole, 2012

Tabela 14. Powierzchnia podstref specjalnych stref ekonomicznych w województwie opolskim w 2017 roku

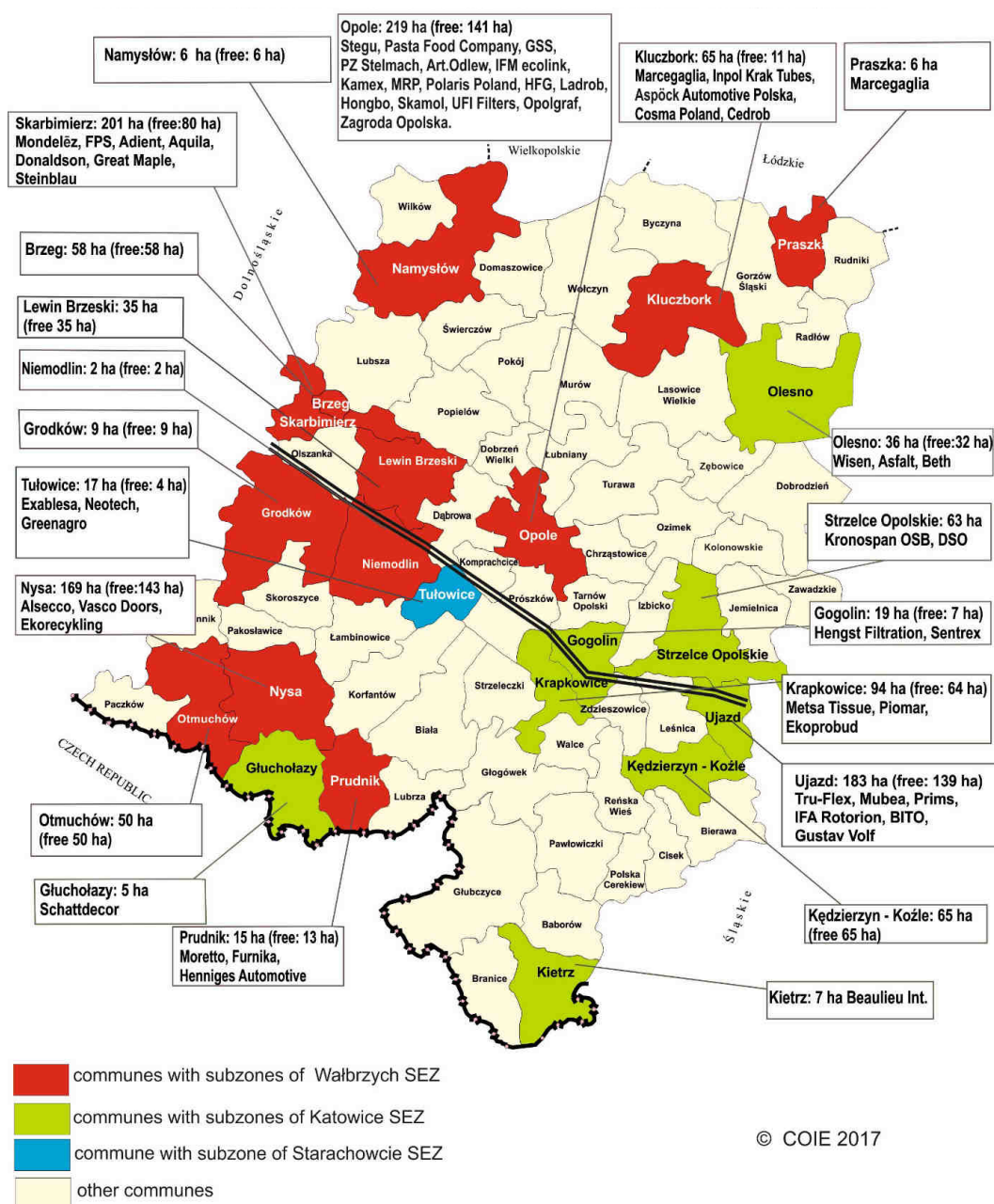
Lp.	Gmina	Łączna powierzchnia [ha]	Inwestorzy
Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna		835,41 ha	
1.	Namysłów	6,31	-
2.	Prudnik (2 obszary)	15,23	Furnika; Moretto, Henniges Automotive
3.	Skarbimierz (3 obszary)	200,85	Mondelez; Adient; Aquila Brzeg; FPS; Donaldson, Great Maple
4.	Opole (6 obszarów)	219,48	Stegu; Art-Odlew; PZ Stelmach; IFM Ecolink; Pasta Food Company; GSS; Hongbo; Skamol, Opolgraf, Labdrob, Zagroda Opolska ; Kamex; MRP sp. z o.o.; UFI Filters, Polaris Poland sp. z o.o; Heerema Fabrication Group.
5.	Kluczbork (2 obszary)	64,83	Marcegaglia Poland; InpolKraK; Aspöck Automotive Polska sp. z o.o.; Cosma; Cedrob
6.	Praszka	6,20	Marcegaglia Poland
7.	Nysa (2 obszary)	168,86	Alsecco sp. z o.o.; Vasco Doors sp. z o.o., Eco Recykling
8.	Otmuchów	49,8	-
9.	Niemodlin	2,08	-
10.	Grodków (3 obszary)	9,42	-
11.	Lewin Brzeski (2 obszary)	31,00	-
12.	Brzeg (2 obszary)	58,57	-
Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna		471,85	
1.	Ujazd (2 obszary)	182,90	Tru-flex; Prims, Bito Technika Magazynowa; Mubea, IFA Rotorion, Gustav Wolf.
2.	Strzelce Opolskie	63,00	Kronospan
3.	Kietrz	6,89	Beaulieu International Group
4.	Gogolin (2 obszary)	19,29	Sentrex, Hengst Filtration Polska
5.	Kędzierzyn-Koźle	64,92	-
6.	Krapkowice (4 obszary)	93,78	Piomar, Metsa Tissue, Ekoprobud
7.	Olesno	36,45	WMB Asphalt; Wisen; BETH
8.	Głucholązy	4,63	Schattdecor
Starachowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna		16,73	
1.	Tułowice	16,73	Exlabesa, Neotech; GreenAgro
Łącznie ≈		1323,99	

Źródło: *Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki, listopad 2017 r.*

W bazie *Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera* w Opolu na koniec listopada 2017 roku znajdowało się ponad **100 ofert terenów inwestycyjnych**, ok. **40 ofert obiektów** przemysłowych oraz obiektów z przeznaczeniem na działalność gospodarczą (usługi lub turystyka). W bazie PAIiIZ w województwie opolskim znajduje się 126 ofert terenów inwestycyjnych.

Tereny inwestycyjne w regionie w większości są dobrze uzbrojone w niezbędną infrastrukturę techniczną. Atutem oferty terenów inwestycyjnych województwa opolskiego jest ich dobra dostępność dróg w skali krajowej i europejskiej (równomiernie rozbudowana sieć komunikacyjna, z dobrą infrastrukturą drogową, w tym autostradą A4, A1 i S8), a także dostępność do infrastruktury kolejowej.

Rys. 14. Specjalne Strefy Ekonomiczne w województwie opolskim wraz ze zlokalizowanymi firmami oraz dostępnymi terenami inwestycyjnymi

Źródło: COIE, listopad 2017 r.

2.10.2. Rynek pracy ⁴⁸

Podstawowe cechy regionu w kontekście rynku pracy to przede wszystkim: niedopasowanie struktury podaży do popytu, wyższe (rejestrowane) bezrobocie w zachodniej części województwa, wysoki udział trwale bezrobotnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych oraz wysoki udział osób z niskimi kwalifikacjami lub bez zawodu w strukturze bezrobocia. Niepokojący jest wysoki udział

⁴⁸ Podrozdział opracowano z wykorzystaniem danych statystycznych BDL Opolskiego Urzędu Statystycznego oraz *Analizy Sytuacji Na Rynku Pracy Województwa Opolskiego w 2015 roku* dla Sejmiku Województwa Opolskiego, Wydział Obserwatorium Rynku Pracy Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu.

bezrobotnych poniżej 25 roku życia, rosnący udział osób niepełnosprawnych, oraz występowanie zjawiska dyskryminacji na rynku pracy wobec kobiet, niepełnosprawnych i osób w wieku powyżej 50 lat. Problemem regionu jest wolniejszy przyrost miejsc pracy niż w pozostałych województwach. Struktura zatrudnienia w województwie nie jest korzystna, charakteryzuje się bowiem wysokim udziałem zatrudnienia w rolnictwie, zaś niskim w usługach.⁴⁹

Lokalny rynek pracy charakteryzują również działające na nim podmioty gospodarcze. W roku 2015 na terenie województwa opolskiego zarejestrowanych było ponad 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej (jest to najwyższy na przestrzeni lat poziom odnotowany w województwie). Znaczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych wobec roku 2014 odnotowano w Opolu oraz w powiatach: opolskim, namysłowskim, prudnickim i oleskim. Rozwój przedsiębiorczości w regionie w dużej mierze uwarunkowane jest przyznawaniem środków finansowych przez urzędy pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Niezbędnym czynnikiem określającym rynek pracy są zasoby pracy tworzone przez osoby pracujące i bezrobotne. W grudniu 2015 roku liczba pracujących w województwie wyniosła ok. 206 tys. (co stanowi 199 osób więcej niż w XII 2014 r.).

W ciągu całego 2015 roku do powiatowych urzędów pracy wpłynęło ogółem 43 226 ofert pracy i było to o 4 479 ofert więcej niż w 2014 roku.

W ciągu 2015 roku najwięcej ofert pracy zgłosili pracodawcy mający swoje siedziby w powiatach: opolskim grodzkim (10 190), nyskim (5 691) oraz opolskim ziemskim (4 591). Powiat nyski charakteryzuje się zdecydowanie wyższą stopą bezrobocia w porównaniu do Opola.

Do analizy rynku pracy niezbędna jest obserwacja zjawiska bezrobocia. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w województwie wg stanu na koniec 2015 roku wyniosła 36,2 tys. osób, liczba ta była niższa od uzyskanej z końcem roku 2014 o ponad 6 tys. (spadek o 17%). Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych w skali województwa dostrzegany jest we wszystkich powiatach. Najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych na koniec 2015 roku odnotowano w powiecie nyskim (ponad 6,0 tys.) i brzeskim (ponad 4,0 tys.), najmniej – w powiatach: namysłowskim (ponad 1,6 tys.), oleskim (ponad 1,7 tys.) i strzeleckim (ponad 1,8 tys.). W grudniu 2015 r. wśród ogółu bezrobotnych przeważały kobiety (19,8 tys. osób), z 46,7% udziałem w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w naszym regionie. Podobnie jak w latach ubiegłych, największy odsetek bezrobotnych kobiet odnotowano w powiatach: krapkowickim (54,4%), strzeleckim (54,3) i kędzierzyńsko-kozielskim (52,9%), natomiast najniższy w powiecie namysłowskim (40,4%), brzeskim (44%) oraz prudnickim (44,1%).

Bezrobotni zarejestrowani w końcu grudnia 2015 roku w województwie opolskim stanowili 10,2% ludności aktywnej zawodowo, co oznacza spadek o 1,6 punktu procentowego w porównaniu z rokiem poprzedzającym. Powyższy wskaźnik plasuje nasze województwo na 7 pozycji w kraju. W analizowanym okresie bezrobocie w kraju wyniosło 9,8%, co oznacza, iż poziom bezrobocia na Opolszczyźnie przekroczył wartość krajową o 0,4 punktu procentowego (na koniec roku 2014 było to również 0,4 punktu procentowego).

Charakterystyczną cechą województwa opolskiego jest znaczne zróżnicowanie terytorialne zjawiska bezrobocia. Stopa bezrobocia w powiatach województwa opolskiego waha się od 5,3% w m. Opolu do 15,2% w powiecie prudnickim. Wysoką stopę bezrobocia zanotowano także w powiecie nyskim (14,3%) i głubczyckim (14,1%).

2.11. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Infrastrukturę społeczną tworzy sieć obiektów i placówek zaspokajających potrzeby mieszkańców regionu, między innymi w zakresie edukacji, nauki, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury, sportu, administracji publicznej, bezpieczeństwa i wymiaru sprawiedliwości, otoczenia

⁴⁹ Opracowano na podstawie: *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej Województwa Opolskiego. Diagnoza strategiczna.* Zarząd Województwa Opolskiego.

biznesu oraz usług bytowych. Ze względu na zróżnicowaną kategorię zaspokojenia tych potrzeb – określającą priorytet działań – wyróżnić można:

- kategorię potrzeb niezbędnych, wymuszających działania, obejmującą urządzenia i obiekty edukacji, zdrowia i opieki społecznej;
- kategorię potrzeb uznaniowych (nie zawsze i nie w każdym zakresie niezbędnych), obejmującą obiekty kultury, sportu i wypoczynku;
- kategorię działań niezależnych, opartych na zasadach gospodarki rynkowej, obejmującą placówki i obiekty handlu i usług.

Obecnie infrastruktura społeczna pełni wyjątkową rolę w problemach demograficznych – to m.in. od jej jakości zależą takie procesy, jak: dzietność, migracje ludności, emigracja, rozwój rynków pracy. Tworzy ona pewnego rodzaju bazę rozwojową dla wielu procesów społeczno-gospodarczych, będących fundamentem rozwoju regionu. Największa koncentracja obiektów i placówek tworzących infrastrukturę społeczną w województwie występuje w Opolu, a także w ośrodkach subregionalnych. Pozostałe miasta i ośrodki wiejskie posiadają zazwyczaj bazowe elementy tej infrastruktury.

2.11.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

W świetle obecnej sytuacji demograficznej regionu (starzenie się mieszkańców i wyludnianie się regionu), jedną z najważniejszych sfer infrastruktury społecznej jest ochrona zdrowia i opieka społeczna. Dostęp do usług ochrony zdrowia w województwie jest dość dobry, ale nie zabezpiecza wszystkich potrzeb mieszkańców.

Tabela 15. Analiza SWOT dla obszaru ochrony zdrowia w województwie opolskim – mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Regionalna koordynacja ratownictwa medycznego • Rozmieszczenie łóżek podstawowych i specjalistycznych • Potencjał dializoterapii, chirurgii naczyniowej, neurochirurgii, kardiologii inwazyjnej, onkologii i hematologii • Najniższy w Polsce poziom zadłużenia szpitali • Jakość opieki zdrowotnej • Regionalne uczelnie kształcące na kierunkach medycznych • Organizacja intensywnej opieki medycznej nad noworodkami i dziećmi • Realizacja programu leczenia wczesnej fazy udaru mózgu • Poziom stacjonarnego leczenia psychiatrycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • Wyludnianie się i struktura wieku ludności oraz zmniejszająca się liczba ubezpieczonych • Deficyt lekarzy specjalistów, w tym z dziedzin: geriatry, medycyny rodzinnej, pediatrii, radioterapii, interny, psychiatrii dziecięcej • Infrastruktura w kompleksowej opiece nad osobami starszymi, przewlekle chorymi, niesamodzielnymi oraz niewystarczająca liczba opiekunów • System kompleksowej diagnostyki i leczenia chorób nowotworowych • Dostęp do poradni ginekologicznych w ramach ubezpieczenia zdrowotnego • Dostęp do usług ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym rehabilitacji medycznej • Zmniejszająca się liczba lekarzy i pielęgniarek • Niedobór infrastruktury, zwłaszcza w zakresie kompleksowego leczenia nowotworów i intensywnej terapii • Wyposażenie w sprzęt oraz poziom informatyzacji jednostek ochrony zdrowia • Dostęp do opieki długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej • Koordynacja realizacji działań i programów w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki • Opieka profilaktyczna nad dziećmi i młodzieżą, w tym stomatologia dziecięca • Opieka dzienna i środowiskowa na chorymi psychicznie

Mocne strony	Słabe strony
	<ul style="list-style-type: none"> • Współdziałanie obszarów opieki zdrowotnej z opieką społeczną • Aktywność ruchowa oraz poziom kultury fizycznej • Niedostosowanie godzin funkcjonowania aptek do faktycznych potrzeb mieszkańców

Tabela 16. Analiza SWOT dla obszaru ochrony zdrowia w województwie opolskim – szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost świadomości prozdrowotnej • Rozwój opieki nad matką i dzieckiem • Współpraca płatnika, jednostek ochrony zdrowia i ich właścicieli w zakresie realizacji polityki prozdrowotnej • Rozwój e-zdrowia i telemedycyny • Współpraca szpitali województwa z ośrodkami akademickimi • Środki zewnętrzne na kształcenie i podnoszenie kwalifikacji kadry medycznej • Alternatywne źródła finansowania ochrony zdrowia, w tym dodatkowe ubezpieczenia zdrowotne • Oparcie systemu ochrony zdrowia o instytucję lekarza rodzinnego • Innowacyjne rozwiązania w ochronie zdrowia poprawiające skuteczność świadczonych usług medycznych • Nowe programy zdrowotne i profilaktyczne • Optymalizacja kosztów funkcjonowania systemu ochrony zdrowia z koncentracją działalności szpitali • Decentralizacja finansowania świadczeń wraz z odpowiedzialnością regionalną za dostęp do świadczeń zdrowotnych • Rozwój rehabilitacji neurologicznej • Utworzenie bazy Lotniczego Pogotowia Ratunkowego w województwie • Powstanie na terenie województwa opolskiego podmiotów realizującego świadczenia z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak wspólnego i jednolitego mechanizmu realizowania regionalnej polityki zdrowotnej • Niestabilność przepisów w ochronie zdrowia • Nakłady na ochronę zdrowia • Odpływ wykwalifikowanego personelu medycznego • Zbyt obszerny koszyk świadczeń gwarantowanych w stosunku do wielkości środków przeznaczanych na ochronę zdrowia • Wycena świadczeń zdrowotnych rozliczanych przez NFZ • Limitowanie świadczeń medycznych i związany z tym czas oczekiwania na realizację planowanych zabiegów • Brak zainteresowania wybranymi specjalizacjami medycznymi (geriatria, pediatria, medycyna rodzinna, radioterapia) • Zbyt mała ilość miejsc specjalizacyjnych dla województwa opolskiego • Dysproporcje w finansowaniu usług medycznych

wg *Diagnozy stanu ochrony zdrowia w województwie opolskim (UMWO, Opole, czerwiec 2013 r.)*, opracowanej na potrzeby *Strategii ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020 (Zarząd Województwa Opolskiego, grudzień 2013 r.)*

W księgach rejestrowych Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w 2016 roku było zarejestrowanych 489 **podmiotów leczniczych prowadzących działalność leczniczą** polegającą na udzieleniu świadczeń zdrowotnych.

Sieć **szpitali** w województwie jest rozbudowana, cechuje je dobra dostępność terytorialna. W 2015 r. w województwie były łącznie 4 602 łóżka⁵⁰ w 28 szpitalach ogólnych, co stanowi o 255

⁵⁰ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

łóżka mniej niż w roku poprzednim. Najwyższa liczba łóżek szpitalnych cechowała powiat Miasto Opole (1389) i zaraz po nim – powiat nyski (1101). Wobec malejącej liczby łóżek, wskaźnik liczby łóżek na 10 tys. ludności wynosi 46,22, co plasuje województwo zaledwie na 12 miejscu w kraju. Jednak według liczby łóżek na oddziałach onkologicznych na 10 tys. ludności, ze wskaźnikiem 0,94 województwo znajduje się na ostatnim miejscu w kraju, wg liczby łóżek na oddziałach kardiologicznych na 10 tys. ludności, ze wskaźnikiem 1,76 – na 14 miejscu w kraju (przed województwem lubuskim i zachodniopomorskim), a wg liczby łóżek na oddziałach psychiatrycznych na 10 tys. ludności (wskaźnik 0,82) na przedostatnim miejscu w kraju (przed województwem świętokrzyskim). Ponadto w województwie opolskim funkcjonują 3 **szpitale psychiatryczne** oraz 3 hospicja stacjonarne (dysponujące 32 łózkami). Strategiczne znaczenie w województwie powinny odgrywać szpitale wielospecjalistyczne, m.in. w Opolu, w Nysie i Kędzierzynie-Koźlu. Przemawia za tym posiadanie w strukturach organizacyjnych tych szpitali SOR-ów z zapleczem diagnostyki laboratoryjnej, obrazowej oraz działających w systemie całodobowej gotowości bloków operacyjnych. Stan infrastruktury, wyposażenia i dostępności do nowoczesnej aparatury medycznej w placówkach leczenia szpitalnego ocenia się jako dobry.

Na terenie województwa **system ratownictwa medycznego** działa na podstawie *Planu Działania Systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla Województwa Opolskiego na lata 2015 i następne*, sporządzonego przez Wojewodę Opolskiego. W 2015 roku na obszarze województwa opolskiego działały następujące jednostki systemu: 7 szpitalnych oddziałów ratunkowych, 42 zespoły ratownictwa medycznego, w tym 18 specjalistycznych zespołów ratownictwa medycznego. Od 2016 roku funkcjonuje baza Lotniczego Pogotowia Ratunkowego w Polskiej Nowej Wsi.

Na Opolszczyźnie zarejestrowanych jest 5 lądowisk sanitarnych: w Opolu, Nysie, Oleśnie, Kędzierzynie-Koźlu i Brzegu. Planowane jest uruchomienie lądowiska sanitarnego w Strzelcach Opolskich.

Od 2012 r. działa Wojewódzkie Centrum Powiadomienia Ratunkowego (WCPR) w Opolu.

Obserwowany w ostatnich latach trend wskazuje na tendencję wzrostową liczby przychodni **ambulatoryjnej opieki zdrowotnej**. Na koniec 2015 r. w województwie opolskim było 538 przychodni, w tym 55 przychodni podległych samorządowi terytorialnemu. Najwięcej placówek zlokalizowanych było w Opolu (110) oraz, w kolejności: w Kędzierzynie-Koźlu, Nysie i Kluczborku. Średnio w województwie przypada 5 przychodni na 10 tys. ludności.

Na Opolszczyźnie funkcjonowało także 19 stacjonarnych **zakładów opiekuńczo-leczniczych** dysponujących 1018 łózkami⁵¹. Pomimo niskiego rozwoju usług opiekuńczo-leczniczych i terminalnych, wskaźnik liczby łóżek w hospicjach, zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych na 100 tys. ludności w województwie w ostatnich latach rośnie, i notowany jest powyżej średniej krajowej, w 2015 roku wynosił 105,4 łóżka.

Sprzedaż leków i wyrobów medycznych prowadziło w 2015 r. 314 **aptek** oraz 47 punktów aptecznych. Na 1 aptekę przypadało 3172 osoby (w kraju: 3017 osób).

W 2015 roku opolskie placówki medyczne zatrudniały łącznie 1946 **lekarzy** (wg podstawowego miejsca pracy). Na 10 tys. osób przypadało więc 20 lekarzy, co plasuje województwo na przedostatnim miejscu w kraju (przed województwem wielkopolskim). Liczba **lekarzy stomatologów** w 2015 roku wynosiła 286, liczba pielęgniarek 4927 oraz 485 położnych (54 pielęgniarce i położne na 10 tys. ludności). Obserwowane są znaczne niedobory w liczbie specjalistów, m.in. w zakresie kardiochirurgii, medycyny rodzinnej, medycyny sądowej, onkologii klinicznej, pediatrii, chirurgii ogólnej, nefrologii, gastroenterologii, angiologii, hipertensjologii, geriatrici. Zauważalny jest także spadek zainteresowania kształceniem w zakresie pielęgniarstwa i położnictwa,

⁵¹ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

pomimo że starzenie się społeczeństwa i wydłużanie życia powodują, że zapotrzebowanie na opiekę medyczną będzie systematycznie wzrastać.

Należy zwrócić uwagę na stosunkowo wysoką średnią wieku lekarzy specjalistów. Prognozy dotyczące liczby lekarzy dla województwa opolskiego są niekorzystne. Można szacować, że w ciągu kolejnych lat w województwie może ubyc kilkuset lekarzy. Liczba młodych, rozpoczynających pracę lekarzy nie będzie w stanie uzupełnić niedoborów, powstających na skutek starzenia się tej grupy zawodowej. W takiej sytuacji dostępność systemu ochrony zdrowia w województwie opolskim pogorszy się.

Liczba personelu medycznego, na podstawie analizy liczby lekarzy, pielęgniarek i położnych na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych powiatach województwa wskazuje, że najniższe wartości tak określonego wskaźnika notuje się w powiecie opolskim, następnie w krapkowickim, brzeskim i kluczborskim. Wskaźnik ten uśredniony dla województwa jest generalnie niższy od średniej wartości w skali kraju. Najwyższe wartości, znacznie odbiegające od reszty, notuje miasto Opole (gdzie zlokalizowanych jest najwięcej szpitali i placówek specjalistycznej opieki medycznej), a także powiat głubczycki.

W 2015 r. 57 **żłobków**, 5 oddziałów żłobkowych oraz 8 klubów dziecięcych zarejestrowanych na Opolszczyźnie oferowało dzieciom łącznie 2946 miejsc. Na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w województwie przypadało 113,1 dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych. Wskaźnik ten plasuje województwo opolskie na przedostatnim miejscu w skali kraju (za województwem dolnośląskim) i wykazuje negatywne tendencje rosnące.

W regionie funkcjonowało 98 placówek wsparcia dziennego (oferujących 2593 miejsc), 22 placówki socjalizacyjne, jedna placówka specjalistyczna opiekuńczo-wychowawcza, jedna placówka interwencyjna i jedna specjalistyczno-terapeutyczna. W 2015 r. prowadzono także 19 rodzinnych domów dziecka i funkcjonowało 987 rodzin zastępczych.

Ponadto w 2015 r. na Opolszczyźnie działało 59 placówek stacjonarnej pomocy społecznej, dysponujących w sumie 3916 miejscami.

Dostępność placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci (miejsca w żłobkach) w województwie opolskim należy do najgorszych w kraju, natomiast w układzie wewnątrzregionalnym jest ona mocno zróżnicowana. Dlatego też niezbędne będzie zwiększenie dostępności żłobków i przedszkoli oraz poprawa ich infrastruktury. Działania te, wraz z sukcesywnym poszerzaniem oferty dotyczącej opieki nad osobami zależnymi, wpłyną na zwiększanie komfortu życia mieszkańców.

Podsumowując, stan infrastruktury w ochronie zdrowia na Opolszczyźnie nie jest w pełni zadowalający, jest on jednak na bieżąco monitorowany, czego efektem są podejmowane działania mające na celu jego poprawę. W ostatnich latach poniesione zostały wielomilionowe nakłady finansowe (w ramach RPO WO) przeznaczone na rozwój infrastruktury w ochronie zdrowia – rozbudowę podmiotów leczniczych, remonty, modernizacje, zakup aparatury i sprzętu medycznego.

Oddziaływanie w tej sferze związane jest z potrzebą inwestowania w infrastrukturę, specjalistyczny sprzęt, wyposażenie podmiotów świadczących usługi zdrowotne. Jednocześnie konieczne będzie dalsze wspieranie rozwoju e-usług oraz systemu ratownictwa medycznego.

Mając na uwadze dotychczasowe tendencje, konieczny będzie rozwój placówek świadczących całodobową opiekę ludziom starszym i zapewnienie im odpowiedniej opieki środowiskowej w zakresie usług opiekuńczych.

Wspieranie rozwoju infrastruktury i wyposażenia podmiotów świadczących usługi zdrowotne, wspieranie rozwoju systemu ratownictwa medycznego, a także wspieranie rozwoju sfery usług

uwzględniających i zaspokajających potrzeby starzejącej się populacji, to jedne z ważniejszych działań realizujących cele *Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 r.*

2.11.2. Edukacja i wychowanie przedszkolne

Województwo opolskie charakteryzuje się dość gęstą, równomiernie rozmieszczoną siecią szkół i placówek edukacyjnych.

Wg *Raportu o stanie oświaty w województwie opolskim 2009-2015*, ogólna liczba placówek przedszkolnych w ostatnich latach rośnie, mimo nieznacznie malejącej liczby placówek prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, obserwuje się jednak znaczny wzrost w liczbie placówek prowadzonych przez organy inne niż jednostki samorządowe.

W roku 2015 w województwie działało 471 przedszkoli i 1356 oddziałów przedszkolnych oraz 7 przedszkoli specjalnych.

Biorąc pod uwagę dane statystyczne w latach 2009-2014 w województwie opolskim nie obserwowano zjawiska likwidacji szkół i placówek w niepokojącej skali. Wprawdzie zjawiska demograficzne stanowią czynnik zachęcający lub zmuszający jednostki samorządu terytorialnego do inicjowania zmian w sieci szkół, ale szkoły te, zwłaszcza podstawowe, bardzo często przejmowane są przez stowarzyszenia lub stają się filiami innych szkół. Z tego też powodu nie kończą one definitywnie swojej działalności, lecz rozpoczynają funkcjonowanie na nieco innych zasadach.

Wg *Raportu o stanie oświaty w województwie opolskim 2009-2015*, ogólna liczba **szkół podstawowych** utrzymuje się w ostatnich latach na mniej więcej stałym poziomie, jednak w ramach tej liczby nieznacznie maleje liczba szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego na rzecz szkół prowadzonych przez inne organy.

Na terenie województwa opolskiego funkcjonuje 397 szkół podstawowych (dane z 2015 r.), do których łącznie uczęszcza 55,687 tys. uczniów oraz 179 gimnazjów, kształcących 25,376 tys. uczniów.

Liczną grupę szkół stanowią szkoły ponadgimnazjalne (229 szkół ponadgimnazjalnych kształcących w 2015 r. ponad 34,1 tys. uczniów), w tym 53 technika kształcące ponad 13,7 tys. uczniów i 4 szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe kształcące w 2015 r. 336 uczniów.

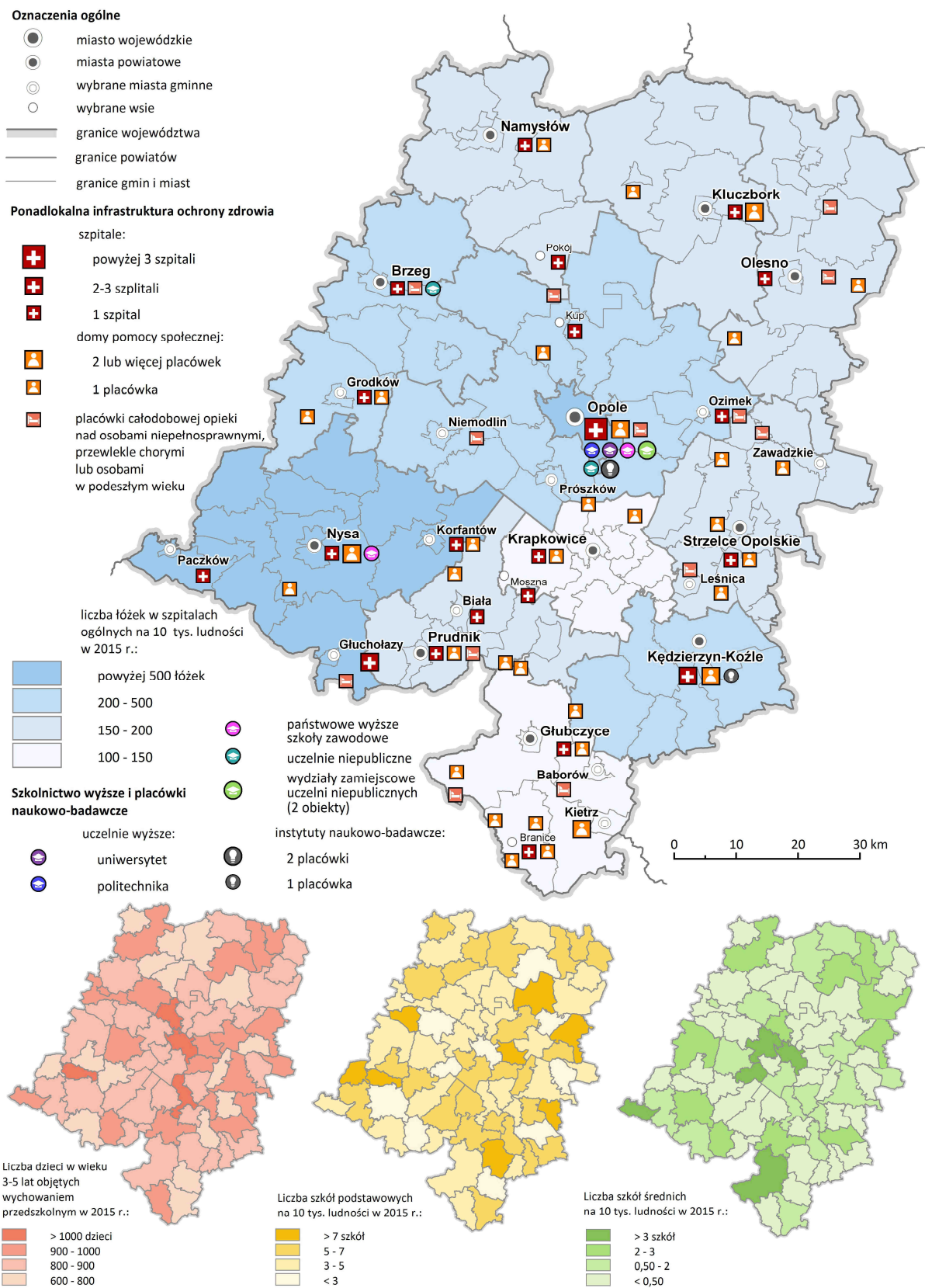
Liczba szkół ogólnokształcących razem wyniosła 105 w województwie w 2015 r. Kształciło się w nich ponad 14,4 tys. uczniów, w tym w 50 liceach ogólnokształcących dla młodzieży kształciło się ponad 9,6 tys. uczniów. W roku tym funkcjonowało na terenie województwa w sumie 58 szkół policealnych, kształcących ponad 5 tys. uczniów.

Ponadto w 2015 r. w województwie funkcjonowało 47 zasadniczych szkół zawodowych uczących ponad 5,4 tys. osób.

W województwie opolskim funkcjonują również szkoły dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W 2015 roku działały 23 szkoły podstawowe specjalne z 624 uczniami, 24 gimnazja specjalne z 504 uczniami, 13 zasadniczych szkół zawodowych specjalnych z 336 uczniami i 20 szkół specjalnych przysposabiających do pracy zawodowej z 336 uczniami.

Działało ponadto 9 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, do których w roku 2015 uczęszczało 210 wychowanków, 6 młodzieżowych ośrodków wychowawczych ze 178 wychowankami oraz 2 młodzieżowe ośrodki socjoterapii z 53 wychowankami. Kształcenie specjalne rozwija się również w szkołach ogólnodostępnych, w których tworzone są oddziały specjalne i integracyjne oraz klasy terapeutyczne i wyrównawcze.

Rys. 15. Uwarunkowania infrastruktury społecznej – zdrowia i edukacji

Źródło: Opracowanie własne

Wysoka jakość usług edukacyjnych wpływa na pozytywny wizerunek regionu, toteż mając na względzie poprawę regionalnej oferty edukacyjnej, należy zwiększyć inwestycje w regionalną infrastrukturę edukacyjną na każdym poziomie kształcenia, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia zawodowego, które ma istotny wpływ na gospodarczy rozwój regionu. Infrastruktura społeczna w zakresie edukacji wymaga ustawicznego rozwoju. Wspieranie rozwoju infrastruktury i wyposażenia jednostek edukacyjnych oraz jednostek opiekuńczych i wychowawczych, to jedno z ważniejszych działań realizujących cele *Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 r.*

2.11.3. Szkolnictwo wyższe

Region cechuje znaczny potencjał edukacyjny w zakresie szkolnictwa wyższego – w województwie funkcjonuje 6 szkół wyższych: Uniwersytet Opolski, Politechnika Opolska, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nysie, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu oraz Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Brzegu. Na terenie regionu działają także filie/oddziały zamiejscowe kilku uczelni mających swoją siedzibę poza województwem opolskim. Należy do nich m.in. Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego Wydział Zamiejscowy w Opolu. W 2015 roku łącznie kształciło się 25 170 studentów. Największym ośrodkiem akademickim w regionie jest miasto Opole.

Opolskie uczelnie posiadają dosyć zróżnicowaną ofertę edukacyjną w zakresie szkolnictwa wyższego (poszerzaną sukcesywnie o nowe kierunki), co stanowi o atrakcyjności regionu dla szerokiej grupy młodych osób, zwłaszcza mieszkańców regionu. Od roku 2010 obserwuje się powolny spadek liczby studiujących. W 2015 roku liczba studentów wg typów szkół wynosiła: uniwersytet 9 461 osób, wyższa szkoła techniczna 7 579 osób, wyższa szkoła ekonomiczna 2 024 osoby, pozostałe szkoły wyższe (w tym państwowe wyższe szkoły zawodowe) 6 106 osób.

Słuchaczami studiów podyplomowych w 2015 r. było 3 500 osób, a 687 osób kontynuowało naukę na studiach doktoranckich (w tym 542 na uniwersytecie).

Liczba studentów na 10 tys. ludności jest w naszym regionie stosunkowo niska, w 2015 r. wyniosła 253 (13 miejsce wśród województw, przy średniej krajowej wynoszącej 365 studentów). Odsetek uczestników studiów doktoranckich w województwie również nie należy do najwyższych w kraju (6,9 osób na 10 tys. ludności w 2015 roku, przy średniej krajowej wynoszącej 11,2). Jest to jeden z istotnych czynników mających wpływ na niezadowalający rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności.

W 2015 r. w szkołach wyższych na terenie województwa zatrudnionych było 1 528 nauczycieli akademickich.

Należy dodać, że znaczna część mieszkańców województwa wybiera studia poza regionem, zwłaszcza w ośrodku wrocławskim. Taka emigracja edukacyjna jest o tyle niekorzystna, że często zmienia się w emigrację definitywną. Zamiar pozostania na stałe poza regionem deklaruje ok. połowa mieszkańców regionu wybierających studia poza woj. opolskim (wg badań R. Jończego z 2011 roku).

2.11.4. Kultura

Ofertę kulturalną Opolszczyzny można określić jako zróżnicowaną – instytucje kultury (m.in. muzea, ośrodki kultury, biblioteki, galerie) prowadzą zarówno edukację w zakresie tzw. „kultury wysokiej”, jak również popularyzują kulturę ludową. Wciąż istnieje duże zróżnicowanie w dostępie do placówek kultury na terenie województwa. Głównym ośrodkiem skupiającym działalność kulturalną o wymiarze regionalnym na terenie województwa opolskiego jest miasto Opole, które ze względu na swoją historię, tradycję, przeszłość kulturalną, jak i obserwowany dziś rozwój życia kulturalnego, odgrywa wiodącą rolę w skali regionu, koncentrując najważniejsze instytucje kultury (oraz imprezy o znaczeniu regionalnym i krajowym), m.in. Filharmonię Opolską

im. Józefa Elsnera, Teatr im. Jana Kochanowskiego, Opolski Teatr Lalki i Aktora, Narodowe Centrum Polskiej Piosenki, Muzeum Śląska Opolskiego, Muzeum Wsi Opolskiej, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach – Opolu, Muzeum Diecezjalne.

Największą liczbą odbiorców spośród wszystkich placówek kulturalnych w województwie charakteryzowały się **kina**, które w roku 2015 zgromadziły prawie 723,5 tys. widzów, pomimo że ze wskaźnikiem 753 widzów w kinach przypadających na 1000 ludności, region znajduje się na dalekim, 13 miejscu w kraju (średnia krajowa liczby widzów w kinach na 1 tys. ludności to 1 191 osób). W całym województwie opolskim w 2014 roku znajdowało się zaledwie 11 kin stałych o 4 701 miejscach na widowniach.

W siedmiu powiatach województwa nie ma ani jednego kina (w powiatach: kluczborskim, namysłowskim, prudnickim, głubczyckim, strzeleckim, oleskim i opolskim).

Podstawowymi „centrami” kultury na terenach wiejskich są biblioteki, domy kultury i świetlice. W 2015 roku w regionie znajdowało się 214 domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice, a także 315 bibliotek i punktów bibliotecznych. Pod względem dostępności do domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic najlepsza sytuacja w kraju była w województwie opolskim, w którym na 1 placówkę przypadało przeszło dwukrotnie mniej mieszkańców niż średnio w całym kraju (nieco ponad 4,6 tys., przy średniej krajowej ponad 9,4 tys.).

Także wskaźniki dostępności do **placówek bibliotecznych** w województwie są znacznie lepsze niż średnio w kraju, pomimo tendencji powolnego zmniejszania się liczby bibliotek i czytelników. W skali województwa przypada 3 018 osób na 1 placówkę, podczas gdy średnio w kraju – 4 113 osób. W regionie najgorzej sytuacja przedstawia się w powiecie m. Opole – 6 996 osób na 1 placówkę, najlepiej zaś w powiecie krapkowickim – 1958 osób. Wiodące placówki biblioteczne w województwie to: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Smołki w Opolu oraz Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Opolu.

Pod względem liczby **muzeów** województwo opolskie, z 16 muzeami (łącznie z oddziałami) i 237,2 tys. zwiedzających muzea w 2015 roku, wg wskaźnika liczby osób odwiedzających muzea na 10 tys. ludności (2 374 osoby) jest na przedostatnim miejscu w kraju (przed województwem lubuskim). Centrum muzealnym województwa jest Opole z Muzeum Śląska Opolskiego, Muzeum Wsi Opolskiej, Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu, Muzeum Polskie Piosenki i Muzeum Diecezjalnym, dokumentującymi wielowiekowe dziedzictwo kultury regionu.

Liczebność **placówek teatralnych i instytucji muzycznych** na przestrzeni ostatnich lat nie ulega większym zmianom, pod względem dostępności do teatrów i filharmonii sytuacja (liczba ludności na 1 miejsce w placówce teatralnej i instytucji muzycznej) jest tu gorsza (1 teatr dramatyczny, 1 teatr lalkowy, 1 filharmonia i 486 osób na 1 miejsce w placówce teatralnej i instytucji muzycznej) niż średnio w kraju.

Niski wskaźnik 170 widzów przedstawień i koncertów przygotowanych przez teatry i instytucje muzyczne na 1000 ludności w 2015 roku plasuje województwo opolskie zaledwie na 14 miejscu w kraju (średnia w kraju to ponad 312 widzów na 1000 ludności). Tu także odnotowano najmniejszą w kraju liczbę przedstawień i koncertów – 836 w 2015 r.

W województwie opolskim (a w zasadzie w Opolu) w roku 2015 znajdowały się zaledwie trzy **galerie i salony sztuki** ogółem, podczas gdy w województwie dolnośląskim było ich 22, a w śląskim – 39. W roku tym w województwie (w mieście Opolu) zorganizowano w sumie 41 wystaw i ekspozycji, odwiedzonych przez nieco ponad 113 tys. osób. Wiodące wystawy są prezentowane w opolskiej Galerii Sztuki Współczesnej.

Wskaźniki określające uczestnictwo mieszkańców regionu w kulturze znajdują się na poziomie zauważalnie niższym niż przeciętnie w Polsce, co jest m.in. skutkiem złego stanu i małej dostępności infrastruktury kulturalnej, szczególnie w oddalonych, zewnętrznych strefach wiejskich (wg SRWO).

Tabela 17. Placówki kultury (kina, biblioteki i muzea) oraz wskaźniki liczby mieszkańców na 1 miejsce w kinach, 1 placówkę biblioteczną i liczby mieszkańców powiatu na 1 obiekt kultury w 2015 r.

Wyszczególnienie	Obiekty					Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną	Liczba ludności na 1 obiekt kultury
	ogółem	kina	biblioteki	muzea	domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice			
WOJEWÓDZTWO	556	11	315	16	214	212	3018	1791
powiaty:								
brzeski	57	2	30	1	24	219	2850	1600
głubczycki	22	-	14	1	7	-	3126	2131
kędzierzyńsko-kozielski	38	3	25	1	9	55	3846	2530
kluczborski	36	-	20	1	15	-	3335	1853
krapakowicki	64	1	33	-	30	220	1958	1009
namysłowski	32	-	13	-	19	-	3044	1332
nyski	78	3	42	2	31	154	3158	1782
oleski	41	-	30	2	9	-	2177	1593
opolski	72	-	47	1	24	-	2831	1848
prudnicki	42	-	22	2	18	-	2442	1337
strzelecki	49	-	23	1	25	-	2515	1540
miasto Opole	25	2	16	4	3	89	6996	4757

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Kolejną przyczyną jest niewystarczająca promocja przedsięwzięć kulturalnych, co skutkuje zbyt niskim poziomem wiedzy o ofercie kulturalnej regionu oraz obniżonym uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych.

Pomimo stałych inwestycji w rozwój infrastruktury kultury w regionie, znaczna część instytucji kulturalnych wymaga generalnego remontu i doposażenia, zwłaszcza na terenach wiejskich. Województwo opolskie jest jedynym regionem w Polsce, w którym brakuje regionalnej instytucji kultury, co w istotny sposób wpływa na niski (zwłaszcza w stosunku do pozostałych regionów kraju) poziom uczestnictwa i zaangażowanie w kulturę mieszkańców województwa.

Tworzenie interesującej oferty rekreacyjno-sportowej i turystyczno-kulturalnej, to jedno z ważniejszych działań realizujących cele strategiczne zawarte w *Strategii rozwoju województwa 2020*.

2.11.5. Sport i rekreacja

Rozmieszczenie obiektów sportowych i rekreacyjnych w województwie opolskim, z uwagi na policentryzm sieci osadniczej jest stosunkowo równomiernie.

W 2010 roku w regionie znajdowało się 59⁵² stadionów sportowych, w tym 1 z widownią na ponad 3 tys. widzów (stadion miejski), 407 boisk do gier wielkich (w tym do piłki nożnej) oraz 766 do gier małych. Ponadto 69 hal sportowych wielofunkcyjnych o wymiarach 44x22m i większych, 42 hale mniejsze oraz 316 sal uniwersalnych i pomocniczych. Na terenie województwa funkcjonowało 6 urzędów do sportów łodziowych, 20 pływalni i kąpielisk krytych, oraz 26 otwartych. W regionie działały 2 lodowiska sztuczne. Funkcjonowały tu również 22 strzelnice sportowe, 3 strzelnice do strzelania rzutków oraz 5 torów sportowych o różnym przeznaczeniu: jeździeckie, łucznicze, motocyklowe i samochodowe.

⁵² Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz informacja Departamentu Kultury, Sportu i Turystyki UMWO

Najlepiej wyposażone w obiekty sportowe i rekreacyjne jest miasto Opole (stadiony, hale sportowe, baseny, lodowisko, ogród zoologiczny), w województwie brak jest jednak kompleksowych, całorocznych obiektów rekreacyjno-rozrywkowych (np. aquaparki i parki rozrywki).

Podstawową jednostką sportu w województwie są kluby sportowe. W 2014 r. w 486 klubach sportowych, w ramach 619 sekcji sportowych działało prawie 30 tys. członków i ćwiczyło ponad 27 tys. osób. Najwięcej klubów sportowych i osób w nich ćwiczących działało w powiecie opolskim (w 67 klubach ćwiczyło ponad 3,9 tys. osób), a najmniej w powiecie prudnickim (w 13 klubach ćwiczyło ok. 700 osób).

Pod względem wskaźników liczby klubów i liczby ćwiczących na 1000 mieszkańców, województwo w 2014 r. znajdowało się na 3 miejscu w kraju.

Według wskaźnika ćwiczących poszczególne sporty w przeliczeniu na 100 ćwiczących ogółem we wszystkich sekcjach sportowych, w województwie opolskim najwięcej zawodników trenowało piłkę nożną – 55,7 (średnia dla kraju: 38,6).

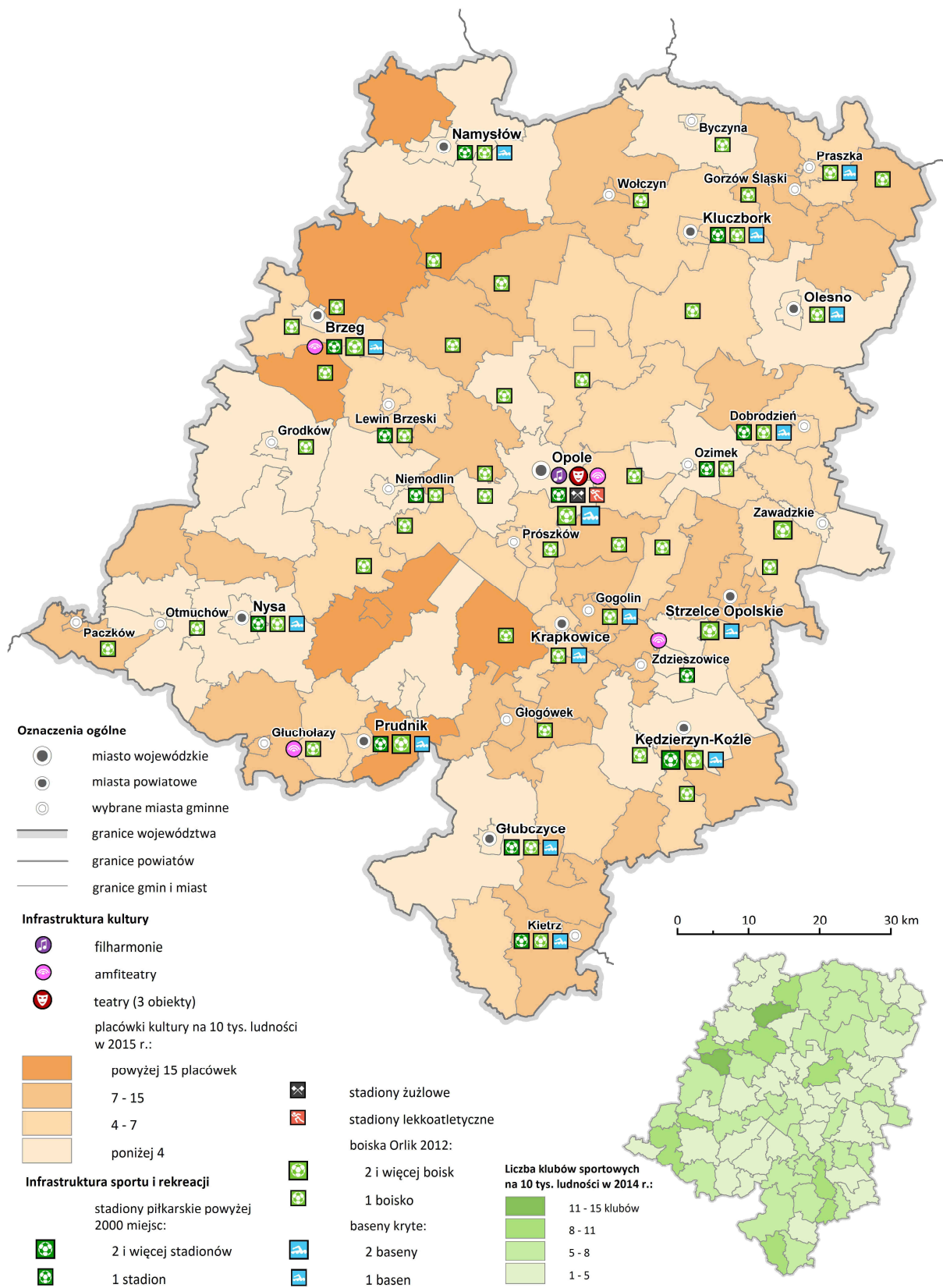
Z analizy ogólnego stanu istniejącej bazy sportowej (w tym tej wykorzystywanej na potrzeby sportu wyczynowego) wynika, że wiele obiektów, na skutek wieloletniej eksploatacji, nie spełnia aktualnie obowiązujących standardów w zakresie rozwiązań funkcjonalno-technicznych. Oprócz 57 nowoczesnych kompleksów boisk wybudowanych w ramach programu „Moje boisko – Orlik 2012”, na terenie województwa opolskiego występuje również znaczna ilość boisk asfaltowych i betonowych, wybudowanych w latach 60-tych i 70-tych XX wieku. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku stadionów do 3 tys. widzów. Obok zmodernizowanego stadionu lekkoatletycznego w Opolu, w województwie znajduje się wiele stadionów trawiastych (głównie stadiony gminne z widownią na 200-300 osób).

Istniejąca infrastruktura sportowo-rekreacyjna jest niewystarczająca. Brakuje wielofunkcyjnych hal widowiskowo-sportowych, krytych pływalni, lodowisk, kortów tenisowych, zimowych obiektów sportowych. Brakuje także obiektów i urządzeń rekreacyjnych, sieci szlaków konnych, ścieżek rowerowych i rolkowych oraz szlaków narciarstwa biegowego. Wiele istniejących obiektów sportowo-rekreacyjnych ma charakter zamknięty, niedostępny dla szerszego grona mieszkańców. Zaplecze dla młodych sportowców jest niewystarczające, co niekorzystnie wpływa na rozwój dyscyplin sportowych i ogranicza zainteresowanie mieszkańców uprawianiem sportu.

W województwie opolskim wciąż brakuje także obiektów tzw. rekreacji osiedlowej (np. skate parków, siłowni na wolnym powietrzu, placów zabaw).

Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Opolskiego na lata 2013-2018 przewiduje kontynuację 4 zadań związanych z remontem lub rozbudową bazy sportowej województwa, 16 zadań noworozpoczynanych i 6 zadań rezerwowych.

Rys. 16. Uwarunkowania infrastruktury społecznej – kultury i sportu

Źródło: Opracowanie własne

2.12. INSTRUMENTY PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO

Przestrzeń jest dobrem ograniczonym, warunkującym możliwości rozwojowe określonych jednostek terytorialnych. Sposób jej urządzenia (zagospodarowania) jest wypadkową czynników i procesów naturalnych oraz antropogenicznych. Jednocześnie sposób zagospodarowania wpływa na walory ekonomiczne i krajobrazowe przestrzeni. W związku z „ograniczonością” przestrzeni niezbędne jest planowanie zagospodarowania w sposób uwzględniający racjonalne wykorzystanie istniejących jej zasobów (przyrodniczych, środowiskowych, kulturowych, demograficznych, technicznych) do zaspokajania bieżących oraz przyszłych potrzeb i aspiracji mieszkańców, przy jednoczesnym poszanowaniu interesu publicznego, właścicieli gruntów i interesów innych osób.

Zasadniczym zadaniem planowania przestrzennego na każdym jego poziomie jest zapewnianie przestrzennej koordynacji zamierzeń rozwojowych.

W obecnym systemie, planowanie rozwoju przestrzennego odbywa się na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

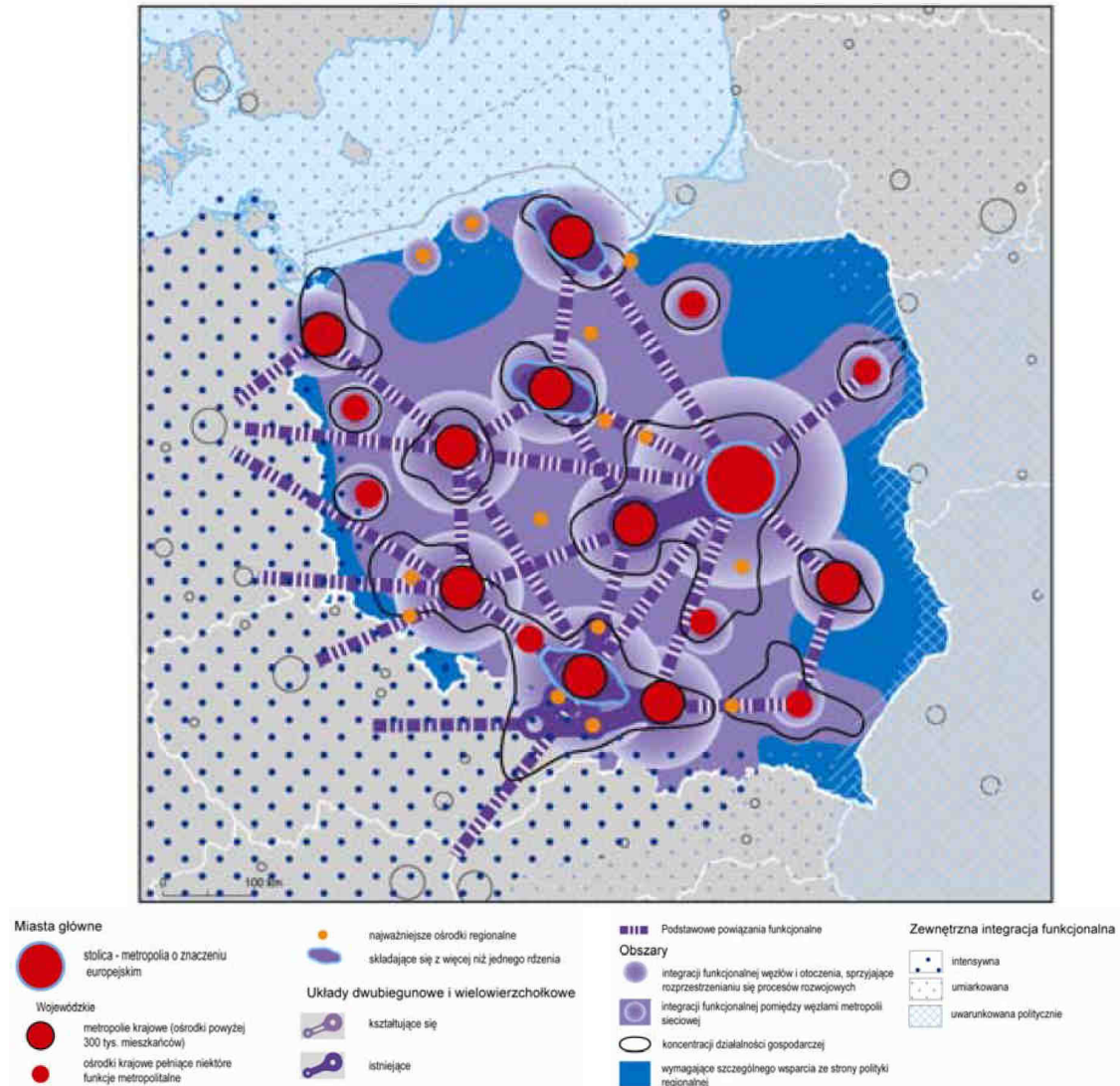
2.12.1. Poziom krajowy

Podstawowym dokumentem na poziomie krajowym jest *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju* (KPZK). W roku 2011 Rada Ministrów przyjęła KPZK 2030, która jest dokumentem nowej generacji w stosunku do poprzedniej *Koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* z 2001 r. Nowe podejście do planowania rozwoju przestrzennego zawarte w KPZK 2030 oznacza przede wszystkim wprowadzenie planowania na obszarach funkcjonalnych oraz potrzebę budowy zintegrowanego hierarchicznego systemu planowania – jako podstawy koordynacji działań rozwojowych minimalizujących powstawanie konfliktów.

W KPZK 2030 przyjęto, że rdzeniem krajowego systemu gospodarczego i ważnym elementem systemu europejskiego będzie ukształtowana na bazie dużych ośrodków miejskich, policentryczna sieć metropolii. W 2030 r. podstawowymi węzłami sieci metropolii będą: stolica (metropolia o znaczeniu europejskim) i metropolie krajowe (ośrodki powyżej 300 tys. mieszkańców), ośrodki krajowe pełniące niektóre funkcje metropolitalne oraz ośrodki regionalne, stanowiące ważny element równoważenia kraju. Rozwój przestrzenny kraju dokonywać będzie się przede wszystkim dzięki rozwojowi powiązań funkcjonalnych między głównymi ośrodkami miejskimi. Węzły tej sieci będą ośrodkami rozprzestrzeniania się (dyfuzji) procesów rozwojowych. Integracja będzie postępować w kierunku południowo-zachodnim i zachodnim. Obszary wymagające szczególnego wsparcia ze strony polityki regionalnej w 2030 roku obejmować będą tylko peryferyjne rubieże kraju na wschodzie, północnym-wschodzie, Pomorzu środkowym oraz granicy zachodniej i południowo-zachodniej.

Opolszczyzna będzie w 2030 r. obszarem znajdującym się w obszarze zintegrowanym funkcjonalnie, a Opole będzie miało swój obszar funkcjonalny, który będzie dostarczał impulsów rozwojowych dla obszarów zewnętrznych (reszty województwa). Na południu kraju postępować będzie rozprzestrzenianie się obszaru koncentracji działalności gospodarczej wzdłuż III korytarza transportowego.

Rys. 17. Kierunki integracji polskiej przestrzeni 2030

Źródło: *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, MRR*

2.12.2. Poziom regionalny

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest podstawowym dokumentem planowania na poziomie regionalnym, określającym zasady organizacji struktury przestrzennej województwa, w tym:

- podstawowych elementów sieci osadniczej,
- rozmieszczenia infrastruktury społecznej, technicznej i innej o znaczeniu ponadlokalnym,
- wymagań w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury, z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie.

Określa on kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego obszaru województwa w perspektywie kilkunastu lat, uwzględniając zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania zawarte w *Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju*, cele i kierunki rozwoju województwa ujęte w *Strategii rozwoju województwa opolskiego* oraz innych wojewódzkich dokumentów programowych.

Obowiązujący w chwili opracowywania niniejszych Uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa*

opolskiego (PZPWO) został uchwalony przez Sejmik Województwa Opolskiego w dniu 28 września 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Opolskiego Nr 132, poz. 1509 z dnia 18 listopada 2010 r.).

PZPWO przyjmuje, że w okresie najbliższych kilkunastu lat model struktury węzłowo-pasmowej będzie ewoluował w kierunku wzmocnienia centrum układu (Aglomeracji Opolskiej), węzłów (głównych miast) oraz pasm wiążących węzły, w tym promienistego powiązania węzłów z Aglomeracją. Generalnie, strukturę w dalszym ciągu tworzyć będą dwa zasadniczo odmienne typy obszarów:

- 1) intensywnego zagospodarowania, które ze względu na występujący w nich potencjał społeczno-gospodarczy i techniczny, predyspozycje i możliwości wykorzystania efektu kumulacji i synergii, stanowią naturalne obszary koncentracji procesów urbanizacyjnych. Elementami strukturalnymi w ramach tego typu obszarów są: węzły (ośrodki osadnicze), pasma rozwoju (korytarze transportowo-osadnicze) oraz zespół Aglomeracji Opolskiej.
- 2) ekstensywnego zagospodarowania, obejmujące obszary użytkowane i predysponowane do rozwoju funkcji rolniczych, leśnych, turystycznych i przyrodniczych – bazujących na potencjale przyrodniczo-krajobrazowym przestrzeni, wymagające ochrony, stabilizacji i wzmocnienia.

Największe przekształcenia zagospodarowania dokonywać będą się w obrębie pierwszego typu obszarów, w szczególności w obrębie Aglomeracji Opolskiej.

Celem głównym polityki przestrzennej województwa opolskiego zapisanym w PZPWO jest *kształtowanie struktury przestrzennej pobudzającej rozwój województwa, zapewniającej konkurencyjność w stosunku do otoczenia zewnętrznego i eliminującej niekorzystne różnice w warunkach życia wewnątrz regionu.*

W zależności od typu obszarów, działania zostały ukierunkowane na następujące cele szczegółowe, w tym:

- w ramach obszarów intensywnego zagospodarowania, na **zdynamizowanie ogniw i pasm rozwojowych struktury przestrzennej regionu**, tj:

- 1) ukształtowanie i wzmocnienie aglomeracji opolskiej,
- 2) wzmocnienie funkcji ośrodków węzłowych,
- 3) rozwój systemów infrastruktury;

- w ramach obszarów ekstensywnego zagospodarowania, na ich **stabilizację i wzmocnienie**, tj:

- 4) ochronę i rozbudowę systemu obszarów chronionych,
- 5) wielofunkcyjny rozwój obszarów otwartych.

Niezależnie od typu obszarów wskazano, iż niezbędne jest **wsparcie i aktywizacja obszarów problemowych** w celu usunięcia głównych barier rozwojowych.

Usuwanie barier, ograniczeń oraz minimalizowanie i eliminowanie zagrożeń, konfliktów oraz negatywnych zjawisk – powinno prowadzić do zrównania szans rozwojowych tych obszarów, do poprawy ładu przestrzennego, jakości życia i atrakcyjności dla aktywności społeczno-ekonomicznej. W ramach obszarów problemowych najważniejszym staje się integracja i koordynacja działań.

Celem prowadzonych obecnie prac nad zmianą PZPWO jest dostosowanie treści planu do zgodności z Konsepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) oraz Strategią Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku (SRWO), w zakresie wyznaczenia obszarów funkcjonalnych i obszarów strategicznej interwencji zdefiniowanych w SRWO, oraz uwzględnienie obowiązujących przepisów prawnych, zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa, zrealizowanych inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgłoszonych wniosków.

Jednym z podstawowych zadań planowania przestrzennego na poziomie województwa jest koordynacja poziomów planowania (krajowego, wojewódzkiego i lokalnego) w celu zapewnienia możliwości realizacji polityki przestrzennej państwa i regionu.

W ramach tej koordynacji zarząd województwa opolskiego i marszałek województwa realizuje procedury:

- 1) składania wniosków z planu województwa do gminnych dokumentów planistycznych (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i planów miejscowych oraz procedura opiniowania i uzgadniania przyjętych rozwiązań w dokumentach planistycznych sporządzonych na poziomie gminnym z ustaleniami planu województwa (studium) i z zadaniami samorządu województwa (plan miejscowy). W latach 2010-2016 podjętych zostało przez ZWO 106 uchwał w sprawie zgłoszenia wniosków do uwzględnienia w studiach uikzp i 659 uchwał w sprawie zgłoszenia wniosków do uwzględnienia w mpzp;
- 2) uzgadniania projektów dokumentów gminnych z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa. W latach 2010-2016 ZWO podjął 101 postanowień w sprawie uzgodnienia projektów studiów i 746 postanowień w sprawie uzgodnienia projektów mpzp;
- 3) przekazywania wniosków z planu województwa do rządowych dokumentów strategicznych i planistycznych tworzonych przez centralne organy administracji rządowej, w szczególności odnoszących się do polityki przestrzennej państwa oraz wyrażaniu opinii na temat projektów tych dokumentów;
- 4) przekazywanie informacji z planu województwa do projektów planów zagospodarowania przestrzennego województw ościennych (w formie wniosków);
- 5) przekazywaniu wniosków z planu województwa do projektów strategicznych dokumentów z zakresu zagospodarowania przestrzennego tworzonych na poziomie międzynarodowym oraz wyrażanie opinii na temat projektów tych dokumentów;
- 6) uwzględnianiu ustaleń planu województwa przy sporządzaniu przez samorząd województwa dokumentów strategicznych i programowych.

2.12.3. Poziom lokalny

Na poziomie planowania miejscowego dokonuje się ustalenia kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz przeznaczania i sposobów zabudowy i zagospodarowania terenu. Instrumentarium planistyczne tego poziomu obejmuje: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, w tym decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy.

W systemie planowania przestrzennego w Polsce najsilniejszym podmiotem jest gmina, bowiem to ona posiada kompetencje do stanowienia prawa miejscowego w zakresie kształtowania zagospodarowania przestrzennego.

Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin

Politykę przestrzenną gminy określa studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Choć nie jest ono dokumentem prawa miejscowego, spełnia bardzo ważną rolę w prowadzeniu tej polityki, ponieważ jest jedynym obligatoryjnie sporządzanym dokumentem planistycznym obejmującym obszar całej gminy, dzięki czemu możliwe jest koordynowanie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Jednym z ustaleń studium jest m.in. określenie obszarów, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz obszarów, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Polityka przestrzenna na poziomie lokalnym obejmuje cele, kierunki i zadania dotyczące przestrzennego rozwoju gminy i jest rozumiana jako celowe oddziaływanie władz gminy na rozmieszczenie funkcji, w tym funkcji mieszkaniowych i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju oraz na użytkowanie i zagospodarowanie terenów.

W województwie opolskim wszystkie **71** gmin posiada obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Dokumenty te sporządzono w okresie 1995-2004 r.

W latach 2010-2016 aż w 62 gminach (87%) podejmowano procedury zmiany studium, z czego w 49 (69%) przystąpiono do zmiany studium w granicach administracyjnych gmin (opracowano nowy dokument planistyczny).

Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, studium powinno określić obszary przewidziane do objęcia szczegółowymi dokumentami planistycznymi, tj. miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Według danych GUS powierzchnia tych obszarów w 2015 r. w województwie opolskim wynosiła 197 964 ha (21,0% powierzchni województwa).

Największe powierzchnie do objęcia planami wyznaczono w gminach: Grodków – 28,6 tys. ha (100%), Popielów – 17,5 tys. ha (100%), Byczyna – 18,3 tys. ha (100%), Turawa – 17,1 tys. ha (99,5%), Dąbrowa – 13,1 tys. ha (100%) oraz Chrzastowice – 8,2 tys. ha (100%) i Strzeleczki – 7,1 tys. ha (61%).

Z kolei najmniejsze powierzchnie (do 1% obszaru gminy) wyznaczono w gminach: Skoroszyce, Skarbimierz, Domaszowice, Walce, Jemielnica, Kędzierzyn-Koźle, Bierawa, Branice i Tułowice.

Nie wszystkie studia zawierają ustalenia w zakresie wyznaczenia obszarów przewidzianych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (15 gmin). W tej grupie znajduje się 5 gmin, które posiadają pokrycie obowiązującymi planami miejscowymi w granicach 95-100%. Większość gmin (50), przewiduje objęcie planami miejscowymi powierzchnię nieprzekraczającą 30% ich obszaru.

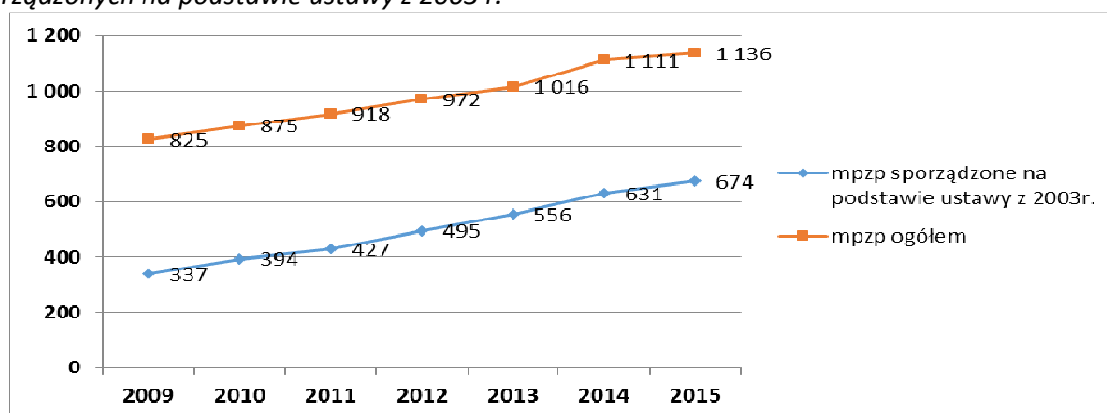
W stosunku do roku 2009⁵³ nastąpiło zwiększenie powierzchni wskazanej do objęcia planami miejscowymi o 23,3 tys. ha, tj. +13,3 pkt. procentowych (w kraju natomiast zmniejszenie o -5,4 p.p.). Największe zmiany odnotowano w studium gminy Grodków (+28,1 tys. ha).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Plany miejscowe, z punktu widzenia formalnego i przedmiotowego, są najskuteczniejszym narzędziem planistycznym, o decydującym znaczeniu dla procesów zagospodarowania przestrzennego. Owo decydujące znaczenie planów miejscowych wynika z faktu najdalej posuniętej konkretyzacji interesu publicznego i zasad kształtowania ładu przestrzennego, ujętych w formie regulacji prawnych.

Według danych GUS, w końcu 2015 r. w województwie opolskim obowiązywało **1136** miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z czego 674 sporządzonych zostało w trybie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W porównaniu z rokiem 2009⁵⁴ nastąpił wzrost liczby planów miejscowych o **311**.

Wykres 1. Liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym sporządzonych na podstawie ustawy z 2003 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Banku Danych Lokalnych GUS*

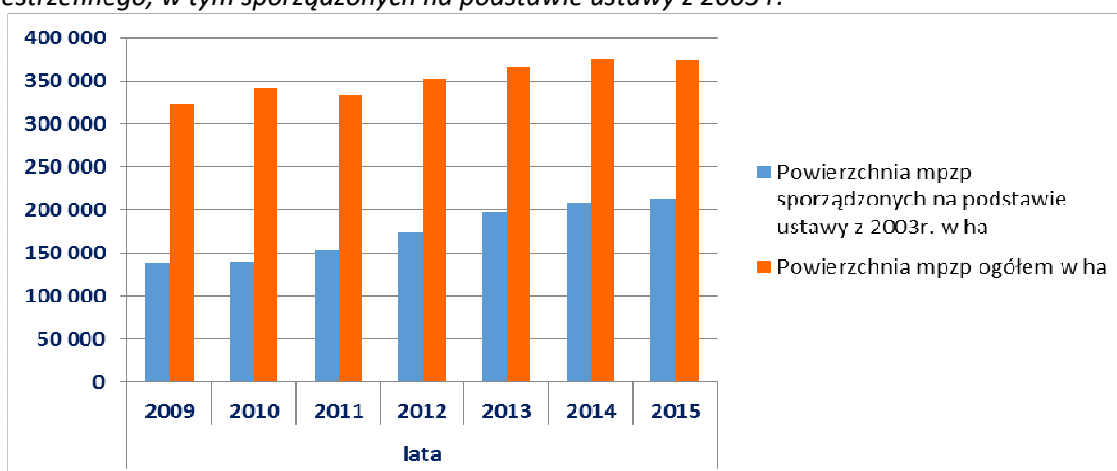
⁵³ Rok pierwszej publikacji danych GUS

⁵⁴ Rok pierwszej publikacji danych GUS

Obszar objęty obowiązującymi planami miejscowymi na koniec grudnia 2015 r. wynosił **375 675 ha**, co stanowi **39,9%** powierzchni województwa. W tym czasie w kraju wskaźnik pokrycia planami był niższy o 10,2 p.p. i wynosił 29,7%. W stosunku do roku 2009 nastąpił wzrost powierzchni województwa pokrytej planami miejscowymi o **52 399 ha (+5,6 p.p.)**, w kraju o +4,1 p.p.

Pokrycie planami przedstawiałyby się jeszcze korzystniej, gdyby uwzględnić wydzielenie z ogólnej powierzchni województwa część gruntów, które z racji dotychczasowego stanu użytkowania i pełnionych funkcji (np. ochronnych) nie będą podlegać presji inwestycyjnej (lasy, użytki rolne, wody). Przeciętna powierzchnia planu miejscowego w województwie opolskim wynosi 330,7 ha, w kraju 195,5 ha. W porównaniu do roku 2009 powierzchnia przeciętnego planu zmalała o 61,1 ha. Należy podkreślić, że plany miejscowe wykazują bardzo duże zróżnicowanie pod względem wielkości obszaru, dla których zostały sporządzone, od planów obejmujących powierzchnię jednej lub kilku działek do obszaru całej gminy.

Wykres 2. Powierzchnia objęta ustaleniami obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym sporządzonych na podstawie ustawy z 2003 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 18. Powierzchnia objęta planami miejscowymi w powiatach województwa opolskiego

Lp.	Powiat	Liczba planów obowiązujących		Udział powierzchni powiatu pokrytej planami [%]		Zmiana w latach 2009-2015 [p.p.]
		2009	2015	2009	2015	
1.	Powiat brzeski	48	90	62,8	77,9	15,1
2.	Powiat głubczycki	20	30	5,9	6,6	0,7
3.	Powiat kędzierzyńsko-kozielski	53	71	40,1	50,3	10,2
4.	Powiat kluczborski	65	87	9,7	10,6	0,9
5.	Powiat krapkowicki	102	130	40,2	46,8	6,6
6.	Powiat namysłowski	45	48	75,2	76,7	1,5
7.	Powiat nyski	140	210	22,4	32,5	10,1
8.	Powiat oleski	34	39	3,2	5,5	2,3
9.	Powiat opolski	166	209	47,4	43,7	-3,7
10.	Powiat prudnicki	35	50	11,9	25,6	13,7
11.	Powiat strzelecki	82	108	55,8	70,0	14,2
12.	Miasto Opole	35	64	28,2	41,1	12,9
OPOLSKIE		825	1136	34,3	39,9	5,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Najkorzystniejszą sytuacją przedstawia się w powiecie brzeskim i namysłowskim, gdzie odpowiednio 77,9% i 75,2% powierzchni powiatu pokryte jest planami miejscowymi. Wynika to z faktu, że większość gmin tych powiatów jest w całości objęta planami miejscowymi.

Z kolei sytuacja najmniej korzystna ma miejsce w powiecie oleskim, gdzie planami pokryte jest zaledwie 4,1% obszaru powiatu.

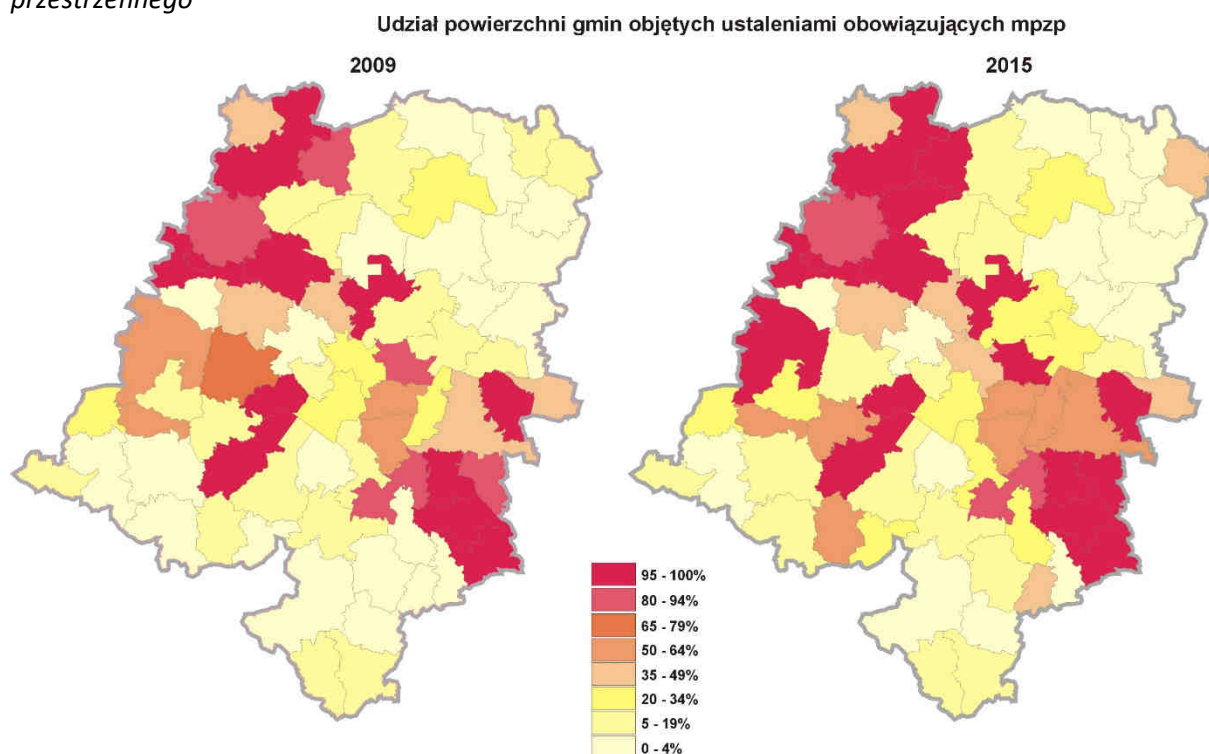
Na koniec 2015 r. w grupie gmin w pełni lub praktycznie w pełni objętych planami miejscowymi (od 95% do 100% powierzchni) znajduje się **16 gmin**: Brzeg, Bierawa, Skarbimierz, Grodków, Kędzierzyn-Koźle, Namysłów, Świerczów, Kietrz, Korfantów, Łubniany, Jemielnica, Leśnica, Popielów, Tułowice, Pakość, Ujazd – stanowi to **22,5%** ogółu gmin województwa, co w skali całego województwa odpowiada **22,5%** jego powierzchni.

W drugiej grupie (częściowe pokrycie planami miejscowymi – od 10% do 95%) mieszczą się **32 gminy**. W trzeciej grupie, gmin z niewielkim pokryciem planami miejscowymi (poniżej 10%) znajdują się **23 gminy**, w tym z pokryciem poniżej 1% gminy: Gorzów Śląski i Praszka.

Na przestrzeni lat 2009-2015 największą dynamikę przyrostu wskaźnika pokrycia obowiązującymi planami miejscowymi odnotowano w gminach: Łambinowice (wzrost pokrycia planami o 54,1 p.p.), Grodków (44,2 p.p.), Prudnik (43,1 p.p.), Izbicko (42,8 p.p.) i Polska Cerekiew (40,8%). Kolejne 12 gmin mieści się w przedziale 10-40 p.p., w 28 gminach zmiany nie przekraczały 10 p.p., a w 24 stan pokrycia planami nie zmienił się.

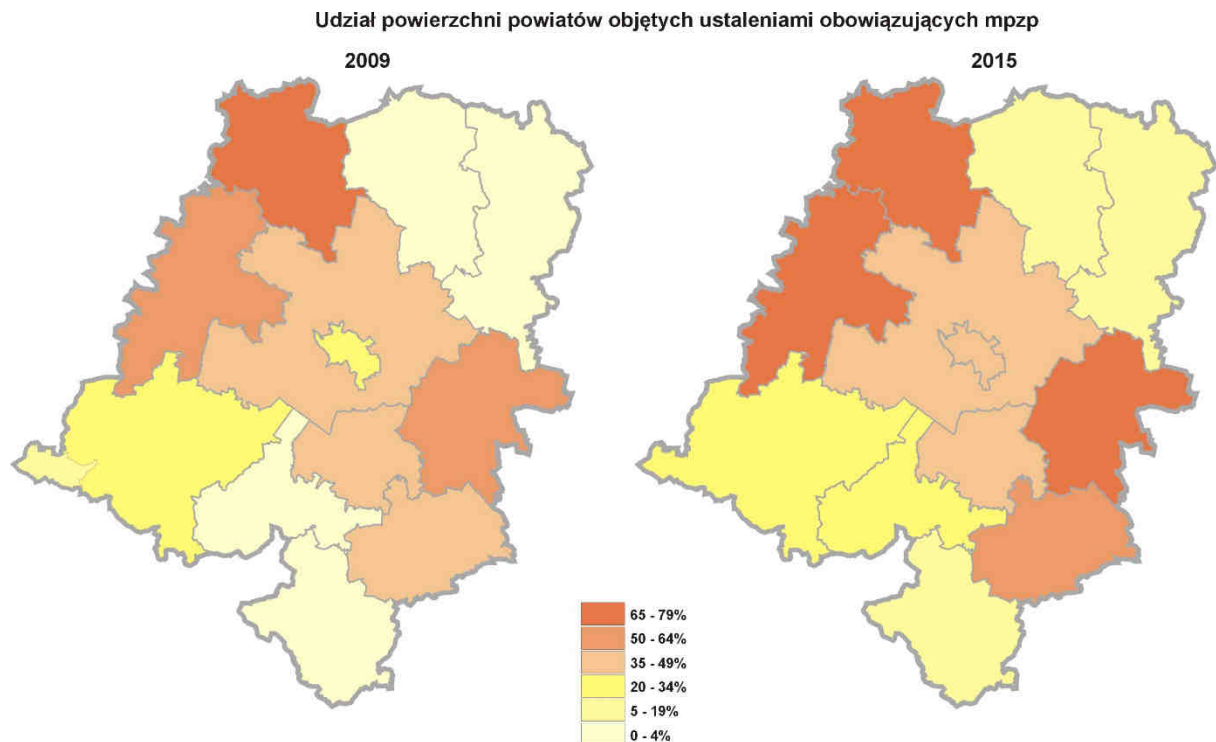
Należy pokreślić, że spośród gmin, w których nie zanotowano zmian, w pięciu pokrycie planami nie przekracza 5% ich powierzchni, co oznacza, że gminy te z różnych przyczyn nie upatrują korzyści w podejmowaniu i realizacji procedur planistycznych prowadzących do zwiększenia powierzchni gminy objętej planami miejscowymi.

Rys. 18. Stopień pokrycia gmin województwa opolskiego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rys. 19. Stopień pokrycia powiatów województwa opolskiego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych GUS na koniec grudnia 2015 r. w opracowaniu było **210** planów miejscowych, przy czym liczba ta obejmuje także plany miejscowe podlegające procedurze zmiany.

Obszar objęty planami, które były w trakcie sporządzania na koniec 2015 r. wynosił **94 375 ha**, w tym **55 513 ha** stanowiła powierzchnia, dla której zmieniano obowiązujący plan miejscowy.

Z powyższego wynika, że po zakończeniu prowadzonych procedur powierzchnia obszarów objętych planami miejscowymi zwiększy się o **38 862 ha**, co odpowiada **4,1%** powierzchni województwa. W przypadku ich uchwalenia łączna powierzchnia województwa objęta planami w województwie opolskim wzrośnie z poziomu **39,9%** do **44,0%**.

Największą aktywność w realizacji procesów planistycznych związanych z opracowywaniem planów miejscowych na tereny dotychczas nimi nieobjęte na koniec 2015 r. wykazywały gminy: Otmuchów (5 317 ha), Baborów (4 872 ha), Komprachcice (4 109 ha) oraz Krapkowice (1 271 ha), w których spodziewany przyrost powierzchni objętej planami miejscowymi wyniesie odpowiednio: 27,3 p.p., 38,6 p.p., 61,9 p.p. i 13,1 p.p..

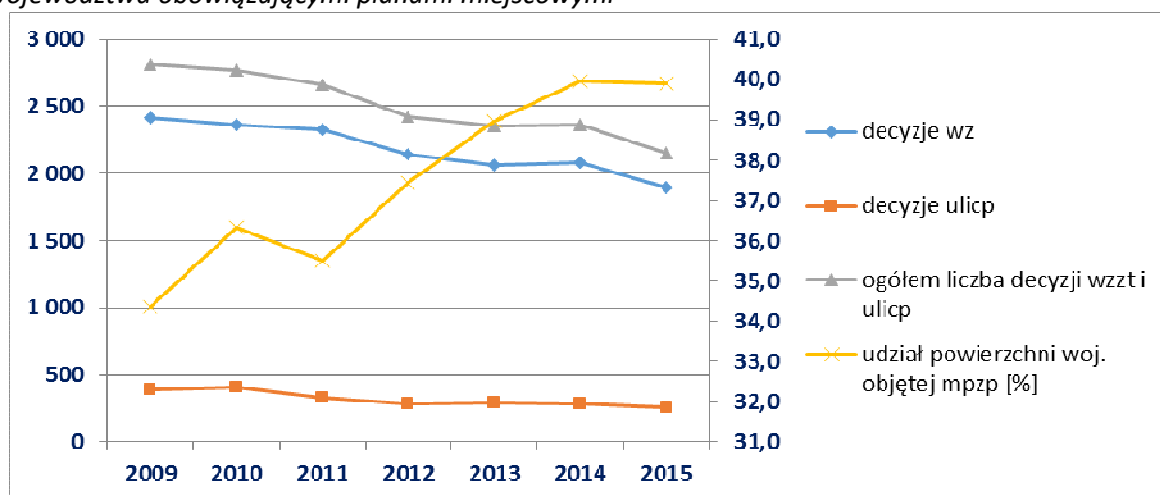
Decyzje administracyjne

Stosownie do uregulowań zawartych w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w przypadku braku planu miejscowego, ustalenie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu odbywa się w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, przy czym dla inwestycji celu publicznego – w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Ilość wydawanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu jest głównym wskaźnikiem zamierzeń inwestycyjnych na obszarach nieobjętych obowiązującymi planami miejscowymi.

Wg danych GUS, w latach 2009-2015 w gminach województwa opolskiego wydano ogółem **17 539** decyzji, w tym **15 290 o warunkach zabudowy** i **2 249 o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego**. Dynamikę zmian ilości wydanych decyzji ilustruje Wykres 3.

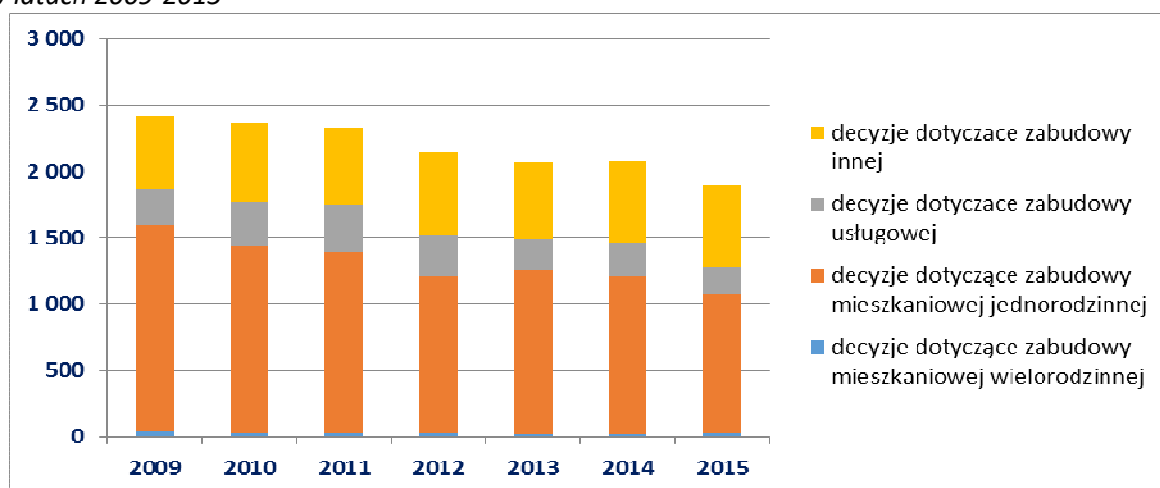
Wykres 3. Wydane decyzje administracyjne (o warunkach zabudowy i o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego) w województwie opolskim w latach 2009-2015 oraz stopień pokrycia obszaru województwa obowiązującymi planami miejscowymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na przestrzeni lat 2009-2015 liczba wydawanych decyzji zmalała o 24%, co łączyć należy ze zwiększającym się stopniem pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. W głównej mierze spadek dotyczył liczby wydanych decyzji o warunkach zabudowy (-526). Należy jednak pamiętać, że w latach 2010-2013 nastąpił kryzys w budownictwie, co mogło się przełożyć na zmniejszenie się liczby wydanych decyzji administracyjnych.

Wykres 4. Struktura rodzajowa wydanych decyzji o warunkach zabudowy w województwie opolskim w latach 2009-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dominujący udział w wydawanych decyzjach o warunkach zabudowy mają przedsięwzięcia dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (budowa, przebudowa, rozbudowa, zmiana sposobu użytkowania, uzupełnienie o obiekty towarzyszące), które w roku 2015 stanowiły ponad połowę ogółu wydanych decyzji wz (**55,4%**). Z kolei odsetek decyzji wz dot. zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w tym samym roku to jedynie **0,7%** ogółu decyzji wz. Generalnie w latach 2009-2015

powyższe proporcje w strukturze rodzajowej wydawanych decyzji utrzymują się na zbliżonym poziomie.

2.13. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO 2014-2020

18 grudnia 2014 r. Komisja Europejska zatwierdziła Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020 (RPO WO 2014-2020). RPO WO 2014-2020 jest jednym z narzędzi realizacji głównych dokumentów strategicznych dla regionu, w tym przede wszystkim Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. Program odzwierciedla ukierunkowanie wsparcia na cele wskazane w dokumencie *Strategia Europa 2020*, a także priorytety wskazane w *Umowie Partnerstwa*. RPO WO 2014-2020 określa najważniejsze obszary wsparcia dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa opolskiego, które będą współfinansowane z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego [EFRR] i Europejskiego Funduszu Społecznego [EFS]. Całkowity budżet Programu wynosi blisko 944,97 mln euro.

Przyjęte w RPO WO 2014-2020 zintegrowane podejście tematyczne i terytorialne znajduje wyraz w układzie 11 Osi priorytetowych, w ramach których zostały określone cele szczegółowe przyporządkowane poszczególnym priorytetom inwestycyjnym, tj.:

OP I Innowacje w gospodarce

Cel szczegółowy 1: Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw,

Cel szczegółowy 2: Zwiększone urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej.

OP II Konkurencyjna gospodarka

Cel szczegółowy 1: Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MSP,

Cel szczegółowy 2: Lepsze warunki do rozwoju MSP,

Cel szczegółowy 3: Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MSP.

OP III Gospodarka niskoemisyjna

Cel szczegółowy 1: Lepsza jakość powietrza poprzez wsparcie transportu publicznego,

Cel szczegółowy 2: Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym,

Cel szczegółowy 3: Zwiększona efektywność energetyczna MSP,

Cel szczegółowy 4: Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

OP IV Zapobieganie zagrożeniom

Cel szczegółowy 1: Zwiększona ochrona ludności i mienia przed skutkami zagrożeń naturalnych, w szczególności powodziowych,

Cel szczegółowy 2: Zwiększona skuteczność reagowania w sytuacji wystąpienia zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych.

OP V Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Cel szczegółowy 1: Wzmocnione mechanizmy ochrony bioróżnorodności w regionie,

Cel szczegółowy 2: Zwiększony udział odpadów zebranych selektywnie,

Cel szczegółowy 3: Zwiększona dostępność zasobów kulturowych regionu,

Cel szczegółowy 4: Zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z dyrektywą dotyczącą ścieków komunalnych.

OP VI Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców

Cel szczegółowy 1: Zwiększona dostępność transportowa obszarów kluczowych dla rozwoju regionu oraz poprawa bezpieczeństwa na drogach,

Cel szczegółowy 2: Zwiększony udział transportu kolejowego w przewozach towarowych i pasażerskich w regionie oraz poprawa jakości kolejowego transportu zbiorowego.

OP VII Konkurencyjny rynek pracy

Cel szczegółowy 1: Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy,

Cel szczegółowy 2: Wzrost liczby trwałych miejsc pracy powstałych dzięki środkom przekazanych na założenie działalności gospodarczej,

Cel szczegółowy 3: Przeciwdziałanie wykluczeniu z rynku pracy osób w wieku aktywności zawodowej dzięki realizacji programów zdrowotnych,

Cel szczegółowy 4: Dostosowanie potencjału przedsiębiorstw MSP i kwalifikacji ich pracowników do potrzeb regionalnej gospodarki,

Cel szczegółowy 5: Poprawa adaptacyjności pracowników zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia i zwolnionych do nowych warunków zawodowych,

Cel szczegółowy 6: Zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 i możliwości zatrudnienia/kontynuowania zatrudnienia osób sprawujących nad nimi opiekę.

OP VIII Integracja społeczna

Cel szczegółowy 1: Zwiększenie liczby świadczonych usług zdrowotnych w regionie,

Cel szczegółowy 2: Zwiększenie liczby świadczonych usług społecznych w regionie,

Cel szczegółowy 3: Wzrost gotowości do podjęcia zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w regionie dzięki aktywnej integracji,

Cel szczegółowy 4: Wzrost zatrudnienia w ramach regionalnego sektora gospodarki społecznej.

OP IX Wysoka jakość edukacji

Cel szczegółowy 1: Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej,

Cel szczegółowy 2: Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw niezbędnych do funkcjonowania na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, w szczególności ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,

Cel szczegółowy 3: Zwiększenie szans zatrudnienia przyszłych absolwentów kształcenia i szkolenia na regionalnym rynku pracy poprzez poprawę efektywności kształcenia i szkolenia zawodowego,

Cel szczegółowy 4: Poprawa kompetencji i kwalifikacji osób dorosłych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy w zakresie rozwoju umiejętności TIK i znajomości języków obcych.

OP X Inwestycje w infrastrukturę społeczną

Cel szczegółowy 1: Poprawa jakości życia mieszkańców oraz stworzenie warunków do wzrostu zatrudnienia na obszarach miejskich,

Cel szczegółowy 2: Lepsze dostosowanie infrastruktury zdrowotnej do wyzwań demograficznych regionu,

Cel szczegółowy 3: Lepsze dostosowanie infrastruktury społecznej do wyzwań demograficznych regionu,

Cel szczegółowy 4: Większa dostępność e-usług publicznych,

Cel szczegółowy 5: Lepsze warunki kształcenia zawodowego.

OP XI Pomoc techniczna

Cel szczegółowy 1: Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich oraz warunków zapewniających sprawne działanie instytucji,

Cel szczegółowy 2: Sprawny system wdrażania RPO WO 2014-2020,

Cel szczegółowy 3: Spójny system informacji i promocji oraz rozwijanie potencjału beneficjentów i potencjalnych beneficjentów RPO WO 2014-2020.

2.14. KONTRAKT TERYTORIALNY DLA WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Kontrakt Terytorialny dla Województwa Opolskiego został zatwierdzony przez Radę Ministrów dnia 4 listopada 2014 r. (Przyjęty przez ZWO Uchwałą 5718/2014 z dnia 13 listopada 2014 r. – podpisany 14.11.2014 r., wraz z Aneksem nr 1 zatwierdzonym Uchwałą Rady Ministrów nr 99 z dnia 30 czerwca 2015 r. przyjętym przez ZWO Uchwałą nr 925/2015 z dnia 28 lipca 2015 r. oraz Aneksem nr 2 zatwierdzonym Uchwałą Rady Ministrów nr 61 z dnia 5 maja 2017 r. przyjętym przez ZWO Uchwałą nr 3819/2017 z dnia 24 maja 2017 r.)

Kontrakt terytorialny został wprowadzony, jako instrument w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego i zgodnie z definicją jest umową pomiędzy Radą Ministrów (reprezentowaną przez ministra ds. rozwoju regionalnego) a zarządem województwa, która określa:

- cele rozwojowe i przedsięwzięcia priorytetowe istotne dla rozwoju kraju i województwa, sposób ich finansowania, koordynacji, realizacji,
- inwestycje priorytetowe dla regionu, planowane do współfinansowania ze środków unijnych i realizujące cele Umowy Partnerstwa oraz programu operacyjnego w ramach, którego planowane jest finansowanie.

Cele rozwojowe i kierunki działań na terenie Województwa:

1) poprawa jakości badań oraz wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki:

- wzmocnienie infrastruktury B+R oraz badań w jednostkach naukowych wynikających ze specjalizacji krajowych i regionalnych,
- wzmocnianie i integrowanie działań jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu oraz podmiotów gospodarczych w zakresie kluczowych dla regionu branż i technologii, w tym inteligentnych specjalizacji;

2) rozwój powiązań transportowych regionu:

- poprawa dostępności transportowej na osi północ – południe,
- poprawa powiązań transportowych między miastami oraz obszarami funkcjonalnymi regionu: poprawa parametrów technicznych dróg wojewódzkich,
- przebudowa odcinków dróg stanowiących wąskie gardła w dostępności regionu,
- budowa obwodnic miast,
- usuwanie niedoborów przepustowości infrastruktury kolejowej;

3) budowa, rozbudowa i modernizacja istniejącej sieci elektroenergetycznej;

4) zapobieganie negatywnym skutkom powodzi;

5) zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego;

6) zwiększenie poziomu zatrudnienia w Województwie:

- działania na rzecz aktywnej polityki rynku pracy wobec grup znajdujących się w najbardziej niekorzystnej sytuacji na rynku pracy,
- rozwój przedsiębiorczości,
- upowszechnianie różnych form opieki nad dziećmi do lat 3,
- poprawa adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników;

7) redukcja poziomu wykluczenia społecznego:

- zwiększenie aktywności społecznej i przeciwdziałanie ubóstwu,
- poprawa dostępu do usług społecznych i inwestycje niezbędne do realizacji usług społecznych i usług aktywnej integracji społecznej,
- rozwój ekonomii społecznej;

8) podniesienie poziomu wykształcenia i kompetencji w regionie:

- upowszechnienie edukacji przedszkolnej,
- podniesienie jakości kształcenia zawodowego,
- wsparcie edukacji ogólnej w zakresie kompetencji kluczowych dla funkcjonowania na rynku pracy,

- upowszechnienie uczestnictwa osób w uczeniu się przez całe życie w powiązaniu z potrzebami rynku pracy;

9) podniesienie jakości i dostępności usług z zakresu ochrony zdrowia, w szczególności:

- rozwój i racjonalizacja bazy ochrony zdrowia - inwestycje w infrastrukturę podmiotów leczniczych ukierunkowane na specyficzne dla Województwa problemy zdrowotne, inwestycje wspierające kompleksową opiekę nad matką i dzieckiem,
- działania profilaktyczne ukierunkowane na schorzenia o wysokiej zachorowalności w regionie,
- rozwój usług opiekuńczych nad osobami starszymi i zależnymi;

10) rozwój miasta wojewódzkiego, obszarów powiązanych z nim funkcjonalnie oraz miast regionalnych i subregionalnych;

11) wsparcie rewitalizacji dzielnic i miast o wysokim nasileniu niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych.

Kontrakt obowiązuje w latach 2014-2023. Zgodnie z treścią Kontraktu, może być on renegotjowany co dwa lata.

ZWO opracował listę priorytetowych przedsięwzięć, w tym 20 przedsięwzięć podstawowych mających istotne znaczenie dla rozwoju województwa oraz listę 7 przedsięwzięć warunkowych, których realizacja jest uzależniona między innymi od dostępności środków finansowych.

Tabela 19. Wykaz przedsięwzięć ujętych w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Opolskiego (aneks nr 2)

Lp.	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA
PRZEDSIĘWZIĘCIA PODSTAWOWE	
1.	Wsparcie obszaru kultury w województwie opolskim poprzez realizację projektów infrastrukturalnych kluczowych dla rozwoju regionu i państwa, służących rozwojowi kultury i dziedzictwa narodowego, w tym 6 projektów: <ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja obiektów kultury w celu poprawy dostępu do dóbr i usług oferowanych w dziedzinie muzyki, w szczególności w zakresie polskiej piosenki (Przebudowa i modernizacja Sali Kameralnej Narodowego Centrum Polskiej Piosenki w Opolu oraz utworzenie wystawy stałej oraz edukacyjnego studia nagrań w Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu) • Nowa jakość Teatru – przebudowa i modernizacja Teatru im. Jana Kochanowskiego w Opolu na cele kulturalne i edukacyjne • Renowacja gotyckiej Bazyliki św. Jakuba w Nysie w celu podniesienia walorów turystycznych i kulturowych • Renowacja zabytkowego obwarowania miasta Byczyna • Opole – miasto 5 stolic, 4 kultur i 4 języków – Renowacja i konserwacja gotyckiej Katedry pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Opolu z reliktmami murów romańskich, zabytkowym wyposażeniem świątyni i rewitalizacją otoczenia Katedry • Ochrona dziedzictwa kulturowego Pomnika Historii Góra Św. Anny.
2.	Rozwój klastrów energii w województwie opolskim poprzez realizację projektów służących rozwojowi energetyki na poziomie lokalnym
3.	Obwodnica Nysy w ciągu DK Nr 41 i 46
4.	Budowa obwodnicy m. Czarnowąsy
5.	Budowa ciągu komunikacyjnego na osi północ – południe – droga wojewódzka Nr 454
6.	Prace na linii kolejowej E 30 odcinek Kędzierzyn Koźle – Opole Zachodnie
7.	Prace na linii kolejowej C-E 30 odcinek Opole Groszowice – Jelcz – Wrocław Brochów – odcinki na terenie woj. opolskiego
8.	Prace na linii kolejowej Nr 143 odcinek Kluczbork – Oleśnica – Wrocław Mikołajów – odcinki na terenie woj. opolskiego
9.	Prace na liniach kolejowych Nr 153, 199, 681, 682, 872 odcinek Troszek Północ – Rudzieniec Gliwicki –

Lp.	NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA
	Stare Koźle – odcinki na terenie woj. opolskiego
10.	Prace na linii kolejowej E-59 na odcinku Kędzierzyn Koźle – Chałupki (granica państwa)
11.	Polepszenie jakości usług przewozowych poprzez poprawę stanu technicznego linii kolejowych o znaczeniu regionalnym
12.	Opolskie mobilne! – usprawnienie transportu zbiorowego regionu i aglomeracji opolskiej
13.	Modernizacja jazów odrzańskich na odcinku w zarządzie RZGW Wrocław - woj. opolskie, etap I; (Januszkowice, Wróblin, Zwanowice) Modernizacja jazów odrzańskich na odcinku w zarządzie RZGW Wrocław - woj. opolskie, etap II; (Krępna, Groszowice, Dobrzeń)
14.	Modernizacja 3 długich śluz pociągowych z ich awanportami i sterownikami na stopniach wodnych: Januszkowice, Krapkowice i Opole, oraz rewitalizacja śluz krótkich dla ciągłości żeglugi śródlądowej – przystosowanie Odry do III klasy drogi wodnej
15.	Przedsięwzięcia dotyczące realizacji RANB w województwie opolskim
16.	Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej/ekologicznego transportu
17.	Wsparcie działań z zakresu efektywności energetycznej zgodnie z podziałem interwencji pomiędzy programami krajowymi i regionalnymi
18.	Wsparcie selektywne przedsięwzięć dotyczących sieci ciepłowniczych i chłodniczych
19.	Termomodernizacja państwowych placówek szkolnictwa artystycznego w województwie opolskim
20.	Sieci Energetyczne Polski Zachodniej
PRZEDSIĘWZIĘCIA WARUNKOWE	
21.	Budowa obwodnicy miejscowości Niemodlin w ciągu drogi krajowej Nr 46
22.	Budowa obwodnicy m. Dobrzeń Wielki
23.	Budowa obwodnicy miejscowości Myślina w ciągu drogi krajowej Nr 46
24.	Budowa obwodnicy miejscowości Kędzierzyn-Koźle w ciągu drogi krajowej nr 40
25.	Rewitalizacja zbiornika retencyjnego Turawa wraz ze zbiornikiem wstępnym w Jedlicach na rzece Małej Panwi
26.	Zintegrowane Centrum Technologii Materiałów Budowlanych i Gospodarki Odpadami Poligon szkoleniowo-wdrożeniowy instalacji póltechnicznych Opolskiego Centrum Transferu Innowacji ICiMB
27.	Rozwój szkolnictwa wyższego uwzględniającego potrzeby regionalne

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie aneksu nr 2 do Kontraktu Terytorialnego Województwa Opolskiego, 2017 r.

2.15. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ WEWNĘTRZNYCH – KLUCZOWE CZYNNIKI MAJĄCE WPŁYW NA ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY I PRZESTRZENNY WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO (ANALIZA SWOT)

Kluczowe czynniki rozwoju województwa opolskiego wskazane zostały w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku (SRWO)*. W związku z upływem zaledwie 4 lat od przyjęcia SRWO i stosunkowo dużej trwałości wielu analizowanych cech uznano, że przeprowadzona na potrzeby strategii analiza SWOT jest nadal aktualna. Dzięki analizie SWOT zidentyfikowano i zhierarchizowano kluczowe czynniki wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy, a tym samym na rozwój przestrzenny województwa opolskiego w pięciu sferach związanych z funkcjonowaniem systemu społeczno-gospodarczego regionu – społeczeństwo, rynek pracy i warunki życia, gospodarka, dostępność komunikacyjna, zasoby, dziedzictwo i środowisko oraz spójność terytorialna.

Tabela 20. Analiza SWOT dla województwa opolskiego – mocne i słabe strony

Obszary	Mocne strony	Słabe strony
Społeczeństwo, rynek pracy, warunki życia	<ul style="list-style-type: none"> • poziom i jakość życia mieszkańców, • samoorganizacja i aktywność społeczna na obszarach wiejskich, • wielokulturowość i wieloetniczność regionu z samoorganizującymi się społecznie i kulturowo grupami mieszkańców, • rola mniejszości niemieckiej, • sprawność instytucjonalna jednostek samorządu terytorialnego, • mobilność zasobów pracy, • trwałe sieci powiązań międzynarodowych, • etos pracy w regionie, • poziom dochodów rozporządzalnych; 	<ul style="list-style-type: none"> • wyludnianie się i struktura wieku ludności, • peryferyzacja obszarów wiejskich, • liczba miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem, • postawy przedsiębiorcze mieszkańców, • stabilność miejsc pracy, • dostępność mieszkań, • wysoki poziom bezrobocia na części obszaru regionu, • niedopasowanie strukturalne pomiędzy popytem a podażą na rynku pracy wynikające ze struktury kształcenia, • dysharmonia pomiędzy wysokim poziomem życia i aspiracji ludności a jednocześnie nieadekwatnymi do tego możliwościami zatrudnienia i zarobkowania w regionie, • system zabezpieczeń przeciwpowodziowych, • potencjał naukowo-badawczy opolskich uczelni wyższych, • dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej;
Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> • powiązania gospodarki z zagranicą, zwłaszcza z gospodarką niemiecką, • produktywność rolnicza, • tradycja produkcji rzemieślniczej i spółdzielczej oraz kultura pracy, • zróżnicowana struktura przemysłu, • przemysł średnich technologii, • kondycja mikro i małych przedsiębiorstw, • realny popyt konsumpcyjny <i>per capita</i>, • surowce mineralne, • śródlądowa gospodarka rybacka; 	<ul style="list-style-type: none"> • inwestycje, zwłaszcza innowacyjne, • tempo wzrostu gospodarczego, • powiązania między gospodarką, nauką oraz instytucjami otoczenia biznesu, • liczba dużych, wiodących przedsiębiorstw, • zaplecze badawczo-rozwojowe i otoczenie biznesu oraz jego powiązanie z gospodarką regionu, • innowacyjność gospodarki, przedsiębiorstw oraz sfery B+R, • sektor usług, w tym usług wyższego rzędu;
Dostępność komunikacyjna	<ul style="list-style-type: none"> • autostrada A4, • wewnętrzna dostępność komunikacyjna regionu, • światłowodowa sieć szkieletowa umożliwiająca realizację usług szerokopasmowego Internetu; 	<ul style="list-style-type: none"> • brak osi komunikacyjnej „północ – południe”, • połączenie z Warszawą, • stan i parametry techniczne infrastruktury drogowej i kolejowej, • połączenie stolicy regionu z autostradą A4, • transport publiczny, • integracja systemów transportu, • infrastruktura dostępu do Internetu i cyfryzacja, • infrastruktura logistyczna;
Zasoby, dziedzictwo i środowisko	<ul style="list-style-type: none"> • walory przyrodniczo-krajobrazowe, • dziedzictwo kulturowe, • lokalna aktywność kulturalna, • rolnicza przestrzeń produkcyjna, • zasoby dla tworzenia energii ze źródeł odnawialnych; 	<ul style="list-style-type: none"> • brak wyrazistych produktów turystycznych, • stan techniczny obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego, • jakość wód powierzchniowych, w tym dużych zbiorników o funkcji turystycznej, • wydarzenia kulturalne o randze

Obszary	Mocne strony	Słabe strony
		międzynarodowej, <ul style="list-style-type: none"> • jakość powietrza ograniczająca inwestycje emisyjne;
Spójność terytorialna	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikacja mieszkańców z regionem, • centralne usytuowanie stolicy, • równomierne rozmieszczenie ośrodków węzłowych, • zwarty charakter osadnictwa wiejskiego, • policentryczność systemu osadniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> • konkurencyjność Opola względem sąsiednich centrów regionalnych, • wewnątrzregionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, • stopień wykształcenia funkcji metropolitalnych aglomeracji opolskiej, • występowanie obszarów zdegradowanych.

Źródło: *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2012 r.

Tabela 21. Analiza SWOT dla województwa opolskiego – szanse i zagrożenia

Obszary	Szanse	Zagrożenia
Spoleczeństwo, rynek pracy, warunki życia	<ul style="list-style-type: none"> • transfery dochodów, wiedzy i technologii, • wzrost presji na kształcenie ustawiczne i praktyczne, • remigracja i imigracja, • międzynarodowa i międzyregionalna współpraca opolskiego środowiska naukowego, • aktywna polityka prorodzinna, • aktywność sektora organizacji pozarządowych, • partnerska współpraca samorządów terytorialnych, organizacji samorządowych i środowiska biznesu, • rozwój „srebrnej gospodarki”; 	<ul style="list-style-type: none"> • odpływ ludności i kapitału intelektualnego (tzw. <i>brain drain</i> – „drenaż mózgów”), • nasilenie się zjawiska wykluczenia społecznego i patologii życia społecznego, • kryzys solidarności międzypokoleniowej;
Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost aktywności inwestycyjnej, • wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki, • wzrost konkurencyjności makroregionu Polski Zachodniej, • utworzenie opolskiej specjalnej strefy ekonomicznej, • intensyfikacja współpracy transgranicznej, • usprawnienie obsługi przedsiębiorców oraz ludności; 	<ul style="list-style-type: none"> • przewaga konkurencyjna sąsiednich ośrodków metropolitalnych, • spowolnienie lub kryzys gospodarczy w Unii Europejskiej, • likwidacja lub przeniesienie siedzib zarządów dużych – „strategicznych” – podmiotów gospodarczych, • fiskalizm, • spadek pozycji konkurencyjnej Polski w zakresie przyciągania inwestycji zagranicznych;
Dostępność komunikacyjna	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie potencjału rzeki Odry, • przebieg przez województwo III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego na sieci TEN-T, • położenie przygraniczne, • rozwój e-usług oraz wzrost wykorzystania i stosowania narzędzi oraz środków ICT; 	<ul style="list-style-type: none"> • osłabienie możliwości realizacji programu inwestycyjnego w zakresie infrastruktury drogowej i kolejowej, • przeciążenie szlaków komunikacji drogowej;

Obszary	Szanse	Zagrożenia
Zasoby, dziedzictwo i środowisko	<ul style="list-style-type: none"> • zainteresowanie turystów województwem opolskim, • wzrost presji na wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, • rozwój przemysłów kreatywnych, • zainteresowanie wykorzystaniem czasu wolnego, • zaostrzenie standardów ochrony środowiska; 	<ul style="list-style-type: none"> • pogorszenie jakości środowiska, • zmiany klimatyczne i pogorszenie warunków hydrologicznych, • wzrost presji urbanizacyjnej i turystyki na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, • pogorszenie jakości wód podziemnych;
Spójność terytorialna	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój i dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, • decentralizacja finansów publicznych, • nowoczesna polityka miejska. 	<ul style="list-style-type: none"> • skoncentrowanie się w krajowych dokumentach strategicznych na dużych ośrodkach metropolitalnych, • pogorszenie kondycji finansów publicznych.

Źródło: *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2012 r.

SPIS RYSUNKÓW

1. Otoczenie zewnętrzne województwa opolskiego i kierunki powiązań funkcjonalnych
2. Uwarunkowania przestrzenne – powiązania transgraniczne województwa opolskiego
3. Uwarunkowania przestrzenne – system przyrodniczo-krajobrazowy
4. Uwarunkowania gospodarki odpadami
5. Uwarunkowania przestrzenne – podział administracyjny województwa opolskiego
6. Uwarunkowania przestrzenne – sieć osadnicza województwa opolskiego
7. Prognozy spadku/wzrostu liczby ludności w latach 2016-2030 w gminach województwa opolskiego
8. Uwarunkowania dziedzictwa kulturowego
9. Uwarunkowania rozwoju transportu
10. Uwarunkowania rozwoju infrastruktury technicznej
11. Uwarunkowania gospodarki wodno-ściekowej
12. Uwarunkowania ochrony przeciwpowodziowej
13. Uwarunkowania turystyki
14. Specjalne Strefy Ekonomiczne w województwie opolskim wraz ze zlokalizowanymi firmami oraz dostępnymi terenami inwestycyjnymi
15. Uwarunkowania infrastruktury społecznej – zdrowia i edukacji
16. Uwarunkowania infrastruktury społecznej – kultury i sportu
17. Kierunki integracji polskiej przestrzeni 2030
18. Stopień pokrycia gmin województwa opolskiego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
19. Stopień pokrycia powiatów województwa opolskiego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

SPIS TABEL

1. Inwestycje drogowe i kolejowe przewidziane do realizacji na obszarze województwa opolskiego, sformułowane w KPZK 2030
2. Inwestycje infrastrukturalne przewidziane do realizacji na obszarze województwa opolskiego, wg KPZK 2030
3. Liczba ludności ogółem (w tys.)
4. Ubytek liczby ludności w poszczególnych przedziałach czasowych w Polsce i województwie opolskim w stosunku do stanu ludności w 2015 r. (w %)
5. Prognoza ludności województwa opolskiego według płci na tle Polski
6. Liczebność ekonomicznych grup wieku (w tys.) i wskaźnik obciążenia demograficznego w Polsce i województwie opolskim w wybranych latach
7. Dynamika zmian ludności w ekonomicznych grupach wieku w Polsce i województwie opolskim (2015=100)
8. Farmy wiatrowe w województwie opolskim
9. Ujęcia wód podziemnych na terenie województwa opolskiego o poborze > 5000 m³/d
10. Ujęcia wód powierzchniowych na terenie województwa opolskiego o poborze > 5 000 m³/d
11. Aglomeracje wodno-kanalizacyjne województwa opolskiego stan na 31.12.2016 r.
12. Obiekty hotelowe w województwie opolskim w 2015 r.
13. Pozostałe turystyczne obiekty noclegowe w województwie opolskim w 2015 r.
14. Powierzchnia podstref specjalnych stref ekonomicznych w województwie opolskim w 2015 roku
15. Analiza SWOT dla obszaru ochrony zdrowia w województwie opolskim – mocne i słabe strony

16. Analiza SWOT dla obszaru ochrony zdrowia w województwie opolskim – szanse i zagrożenia
17. Placówki kultury (kina, biblioteki i muzea) oraz wskaźniki liczby mieszkańców na 1 miejsce w kinach, 1 placówkę biblioteczną i liczby mieszkańców powiatu na 1 obiekt kultury w 2015 r.
18. Powierzchnia objęta planami miejscowymi w powiatach województwa opolskiego
19. Wykaz przedsięwzięć do ujęcia w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Opolskiego
20. Analiza SWOT dla województwa opolskiego – mocne i słabe strony
21. Analiza SWOT dla województwa opolskiego – szanse i zagrożenia

SPIS WYKRESÓW

1. Liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym sporządzonych na podstawie ustawy z 2003 r.
2. Powierzchnia objęta ustaleniami obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym sporządzonych na podstawie ustawy z 2003 r.
3. Wydane decyzje administracyjne (o warunkach zabudowy i o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego) w województwie opolskim w latach 2009-2015 oraz stopień pokrycia obszaru województwa obowiązującymi planami miejscowymi
4. Struktura rodzajowa wydanych decyzji o warunkach zabudowy w województwie opolskim w latach 2009-2015

SPIS MAP

1. Uwarunkowania wewnętrzne (skala 1 : 100 000)
2. Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego – Uwarunkowania wewnętrzne (skala 1 : 50 000)

WYKAZ BAZ DANYCH GIS

1. Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, Baza Danych obiektów ogólnogeograficznych - <http://www.codgik.gov.pl/index.php/darmowe-dane/bdo250gis.html>.
2. Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, Państwowy Rejestr Granic - <http://www.codgik.gov.pl/index.php/darmowe-dane/prng.html>.
3. Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚKZ), INSPIRE téma Územní správní jednotky - <http://geoportal.cuzk.cz>.
4. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody - <http://www.gdos.gov.pl/dane-i-metadane>.
5. European Environment Agency, Nationally designated areas (CDDA)- <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/nationally-designated-areas-national-cdda-12#tab-gis-data>.
6. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Mapa podziału hydrograficznego Polski.
7. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Plan Gospodarowania Wodami.
8. Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, Centralna Baza Danych Geologicznych - <http://dm.pgi.gov.pl/>.
9. Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, OWI (Opolskie w Internecie) - system informacji przestrzennej i portal informacyjno-promocyjny Województwa Opolskiego - <http://maps.opolskie.pl>.